

تەفسیری زەمانکۆیی

بە قەڵەمی

مەلا سەید زەمانکۆیی

جەژمی: ٦، ٧

بەرگی پێنجەم

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

تەفسىرى زىنا كۆيى

بەققەلەمى

مەلا سەيدى زىنا كۆيى

جىزمى (۶ ، ۷)

بەرگى پىنجەم

ناوی کتیب : تەفسیری زمانکۆیی .

ناوی نووسەر : مەلا سەیدی زمانکۆیی .

جزمی شەشەم و جزمی حەوتەم .

بەرگی پێنجەم .

چاپی یەكەم .

چاپی کۆمپیوتەر و ڕاکێشانی : « چاپخانەی ئۆفیسیتی بابان »

ژمارەی سپاردنی (٤٠٩) ی سالی (٢٠٠٠) ی وەزارەتی ڕۆشنبیری یی سپێردراوە .

مافی لە چاپدانی بۆ نووسەر پارێزراوە .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به ناوی خوای به خشندهی میهره بان

سوپاس بو پوره رده کهری ههموو بونه وهران

درودی خوا له سهر پیغه مهرو هاوړیکانی و ههموو په پیره وانی.

خوای مه زن کاتی نه پتی دوو روه کانی ناشکرا کرد و نابرویی برد له نپو دانیش تواندا
و ناشکرا کردنی نه پتیش شایانی میهره بانی خوا نیه ، بویه له ممو پاش باسی شتیکمان بو
نه کا وینه ییانو هیئانه وه یو یان و نه فهرموی:

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ
اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾ إِنْ تُبْدُوا خَيْرًا أَوْ تُخَفُّوهُ أَوْ تُعَفُّوْا عَنْ
سُوءٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴿١٤٩﴾

﴿لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ﴾ به راستی خوا پتی خوښ نی یه دهنګ بهرز
کردنه وه به دهر برینی خراپه و نه پتیش به لام ناشکرا کردنی خراپه له گفتوګودا .
﴿إِلَّا مَنْ ظَلَمَ﴾ مه گهر دهر برین و ناشکرا کردنی که سنی نه پتی سته می لی کرای ، یانی
نه و که سدی سته می لی کرای بوی هیه دهر برینی باسی خراپی سته مکار بو دانیش توان ،
نه و کاته خوا پتی ناخوښ نی یه .

تهفسیری زمانکویی

بۆ زانین : باس کردنی دانیشتوان به خراپه دروست نی یه به هیچ جوړی ناگیان لیږی یا نه ، خراپه که یان ټیډایې یان نه؟ به لّام هندی جار وه هندی خراپه بۆ هندی کهس دروسته دهرپرین و ناشکرا کردنی خراپه . وهك ئەمانه ی خواره وه :

۱- ئەو که سه ی دزی لی کرابی ، یا هر سته می تری لی کرابی دروسته ناوی دز و سته مکاره کان ببا به خراپه ، خراپه کانیان بلّو بکاته وه له نیو دانیشتواندا ، به تاییه تی لای دادوهران .

۲- که سپکی دامای بی کهس و کهس نه ناس و هه ژار بیی به میوانی که سی و رای نه گری به میوان ، ئەو داماو به بوی دروسته باسی ئەو که سه به خراپه بکا له نیو دانیشتواندا و خراپه که ی بلّو بکاته وه .

۳- که سی جنیوی پی بدری بوی دروسته سه ربه سه ر جنیوه که ی بداته وه و له ئەندازه ټینه پیری .

۴- بۆ دانیشتوان دروسته مان گرتن و خویشاندان له دژی کاربه ده ستانی سته مکار ، بگره و ایش ئەبی پووستی ، به و مهرجه ی رپگه تر نه گونجیږی بۆ نه هیشتی ئەو سته مه و نه بیته هوی هوسه و له ناوبردنی سامان و وولات .

ئەو شونانده ی دروستی باسی خراپه ی هندی که سی ټیډا بکری هر ئەوانه ی پیشونین به لکو زور جیگه ی تر هه ن دروستی ناوبردنی خراپه و نایه نه ژماره . به کورتی سته م لی کراو له لایه ن کاربه ده ستانه وه بی یا جگه ی ئەوان بوی دروسته ناشکرا کردنی خراپه کانیان ، ئەگه ر سه ر نه کیښی بۆ لای سته می خراپتر ، وهك کوشتن و به ند کردن و ئەشکه نجه و شتی تر .

﴿ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴾ وه خوا هاواری سته م لی کراو ئەبیسی ، ئەزانئ به سته می سته م کاران . ئەو رسته یه ئاده میزاد ئەترسینی له یاس کردنی خراپه ی دانیشتوان و نابی ئابرویان بیه ن به بوختان و درو ، چونکه خوا نه یی دلی هه مو کهس ئەبیسی و ئەزانئ .

چاکە کردن ھەرچەندە نایەنە ژمارە ن بەلام سەرچاوەی ھەمویان دوو شتن :

۱- پراستی ووتن لەھەموو کاریکا رەوایی و رەوشتی چاک بەکارھێنان لەگەڵ ھەموو دروست کراوانی خوادا .

۲- ئەو شتانەی پەيوەندیان بەدروست کراوانی خواوە ھەبێ بەم دووشتانە پێک دێ :

ا- بەگەیانندی سوود و قازانج بە ھەموو گیانداران بۆیە خوا ئەفەرموێ:

﴿إِنْ تَبَدُّوا خَيْرًا أَوْ تَخْفَوْهُ﴾ ئەگەر ئێوە پەرستن و چاکە بکەن و ناشکرای بکەن یا ئێوە ئەو چاکەییە بشارنەووە و بەنهیتی بیکەن .

ب- ﴿أَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوءٍ﴾ یانئێوە خۆش بن لەو خراپانە لەگەڵتان ئەکرێ ، بۆیشتان

ھەبە مافی خۆتان سەر بەسەر وەر بگرن ھەرچەندە لیبوردن چاکە ، بۆیە خوا ئەفەرموێ:

﴿إِنْ اللَّهُ كَانَ عَفْوًا قَدِيرًا﴾ دواوی بەپراستی خوا لیبوردنی زۆرە بۆ کەسانی بێ فرمانی خوا ئەکەن ، خواوەنی توانایە بۆ سزادانی ستمەکاران و بۆ پاداشتی ئەو کەسانە خواوەنی لی بوردن ، کەواتە ئێوەش پەیرەوی خوا بکەن .

لی بوردن لە ستمەکاران زۆر شیرین و چاکە لە کاتیکا لی بوردن چاکبێ بۆ ھەردو لایان و نەبێتە ھۆی زیان بۆ کۆمەڵان ، بەلام ئەگەر لیبوردن ئەبێ بەھۆی ھاندانی ستمەکاران بۆ خراپە کردنیان و بلاو بوئەوێ ستمی زۆرتر ، بەپێچەوانەو پێویستە تۆلەیان لی بسێنێ و بە خۆپایی بەرەڵا نەکرێن و چاویان لی نەپۆشرێ ، ئەگەر بەو پێویستیە ھەلنەسن یاسا نرخی نامینێ خراپەیش پەرەئەسێنێ ، ژیانی دانیشتوان تال و ترش ئەبێ و ئاسودەیی بۆ کەس نامینێتەو بەگۆڕەیی فەرمودەیی خوا ﴿وَلَكُمْ فِي الْقَاصِ حَيَاةٌ﴾ وەبۆ ئێوە ھەبە لەتۆلەسەندنەو دا ژيان و مانەوێ ئادەمیزاد .

خوای گەورە کاتی باسی دوورپووەکانی بۆ کردین لەمەو بەر ، لەمەوپاش باسی جولەکە و گاوریەکان و کردەووە خراپەکانیانمان بۆ ئەکا ، باسی باوەردارانمان بۆ دووبارە ئەکاتەووە و ئەفەرموێ :

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ
 بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ
 وَيَقُولُوا نَحْنُ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ
 أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ
 حَقًّا وَاعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٥١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا
 بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُولَٰئِكَ سَوْفَ
 يُؤْتِيهِمْ أَجْرُهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٥٢﴾

﴿﴾ إن الذين يكفرون بالله ورسوله ﴿﴾ بهراستی که سائیکی نهوتو باوهر به خوا و به فروستاده کانی خوا ناهیتن و پهیرهوی نهوان ناکه نه و به زمان دهری نابرن و کار به فهرمانه کانیان ناکه ن .

﴿﴾ ويريدون أن يفرقوا بين الله ورسوله ﴿﴾ وهئو كه سانه نه يانه وئ كه جياوازی بخنه نيو خواو نيردراوه کانی خوا . يانی باوهر به خوا نه هیتن و باوهر به فروستاده کانی خوا ناهیتن به گویرهوی ده که وتوی کرداریان .

﴿﴾ ويقولون نؤمن ببعض ونكفر ببعض ﴿﴾ وهئلین ئیمه باوهر نه هیتن به هئندی له فروستاده کانی خوا و ، ئیمه باوهر ناهیتن به هئندی له فروستاده کانی خوا ، جوله که کان نه لین ئیمه پرومان به تهورات و به موسا هیه ، پرومان به عیسا و موحه مد و ئینجیل و قورئان نیه ، گاوره کان نه لین ئیمه پرومان به عیسا و به ئینجیل هیه ، پرومان به قورئان و به موحه مد نیه .

﴿ویریدون أن يتخذوا بين ذلك سبيلاً﴾ و نه‌یانه‌وی که وهر بگرن و دروست بکه‌ن بۆ خویان له‌نیوان بی‌باوه‌ری و له‌نیوان باوه‌رداردا ریگه‌یه‌کی تاییه‌تی رایان بکیشی بۆلای گومرایی .

نه‌بی بزانی ریگه‌ی مام ناوه‌ندی له‌لای خوا ههر گیز نه‌بووه و نابی ، به‌جۆری نه‌وانیش خاوه‌نی گومان بن ههر به‌بی باوه‌ر دانه‌نرین .

﴿أولئك هم الكافرون حقاً وأعتدنا للكافرين عذاباً مهيناً﴾ نه‌و که‌سانه له‌نیوان باوه‌ر و بی باوه‌ریدا ریگه‌یان بۆ خویان داناوه نه‌وانه بی باوه‌رن به‌راستی ، ئیتر باوه‌ریشیان به‌هه‌ندی له‌په‌غه‌مه‌ران هه‌بی ، چونکه باوه‌ره‌یتان پارچه پارچه نابی و ، ئیمه ئاماده‌مان کردووه بۆ بی باوه‌ران سزایه‌کی ئاپرۆبه‌ر بۆیان و نه‌ی چیژن له‌پاشه‌پۆژدا .

موسولمانان به‌بۆنه‌وه بروایان به‌وانه‌ی پیشوو هه‌یه ، باوه‌ریشیان به‌هه‌موو بنه‌چینه و به‌لقه‌کانی ئاین هه‌یه به‌بی جی‌اوازی به‌و جۆره‌ی خوا فه‌رمانی پێداوه خوا له‌باسیان ئه‌فه‌رموی :

﴿والذين آمنوا بالله ورُسُلِهِ وَلَمْ يَفِرُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ﴾ وه‌که‌سانیکێ نه‌وتو باوه‌ریان هه‌تاوه به‌خوا و به‌نیژدراوه‌کانی خوا و ، جی‌اوازیان نه‌خستۆته نیوان هه‌یج که‌سێ له‌فروستاده‌کانی خوا و باوه‌ریان به‌هه‌موویان و به‌یه‌کیتی خواهه‌یه .

﴿أولئك يؤتُهُم أجورهم وكان الله غفوراً رحيماً﴾ نه‌و تاقمه باوه‌ریان هه‌تاوه به‌خوا و به‌هه‌موو نیژدراوه‌کانی خوا ، خوا نه‌به‌خشێ به‌وان پاداشتی خویان له‌پاشه‌پۆژدا ، نه‌و که‌سانه‌یش نه‌وانه‌ن په‌په‌وی موحه‌مه‌دی کۆری عه‌بدولایان کردووه و بروایان به‌هه‌موو پێغه‌مه‌ران هه‌یه که‌فه‌رمویه‌تی پێغه‌مه‌ران هه‌مویان برای یه‌کن ئاینیان یه‌که و هه‌ریه‌که‌یان خاوه‌نی گه‌لی تاییه‌تی خویان ، موحه‌مه‌د ﴿ﷺ﴾ کۆتایی هاوه‌ری هه‌موو پێغه‌مه‌رانه ، گه‌له‌که‌یشی له‌هه‌موو گه‌لانی تر دادپه‌روه‌رتین ، خوا خۆش نه‌بی له‌وانه په‌شیمان نه‌بنه‌وه و گو‌ناهه‌کانیان دانه‌پۆشی ، ميه‌ره‌باه چاکه‌کانیان وه‌رنه‌گرێ ، له‌باسی مانای ئایه‌تی (١٣٦) ی ئهم سوره‌ته‌دا و ئایه‌تی (٢٨٥) ی ئه‌لبه‌قه‌ره‌دا ناوه‌رۆکی مانای نه‌و ئایه‌ته‌ باس کراوه .

جوله که کانی دانیش توانی مه دینه به ناره وایی له دژی پیغمهر راوه ستابون و پیلان و
فیلان نه سازان ، یه که مین پیلان بهر پیلان کرد نه وه بو داوایان له پیغمهر کرد
که نامه یه کیان بو بهیتی له ناسمانه وه ، خویان به چاوی خویان بیسن ، نه وه یشیان به دلی
پسه وه نهوت ، نه که به دلیکی پاکه وه ، خوی گه وه له جیاتی پیغمهر ﴿ ١٥٣ ﴾ وه لامی
دانه وه و فهرموی :

يَسْأَلُكَ
أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنْزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا
مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ
الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ
الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذَلِكَ وَأَتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَانًا مُّبِينًا ﴿١٥٣﴾
وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا
وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِّيثَاقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾

﴿ يسألك أهل الكتاب أن تنزل عليهم كتاباً من السماء ﴾ پرسیار نه کهن له تو خواوه
نامه جوله که کان که تو بهیتیته خواره وه به سه ره واندان له ناسمانه وه بهیه کجاری ویتهی
تهورات نه که کات له دوا ی کات به ویتهی قورناون ، نه پرسیاره یان به تانه وه بوو ، نه
پرسیاره ی نه وان نه گهر گران و گه وه بی لای تو ، نه که سانه له بهر بی شهرمی خویان
له خزمهت خوا دا و له بهر خویایی بونیان بوو که خوی مه زن نه مړو کوتوپر سزای نه دان ،
ده ستیان دایه بی فهرمانی خوا کردن به زوری و به بی گهرانه و یان بو لای خوا .

﴿فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَى أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ﴾ دواى بەراستی ئەوان پرسىارى لەووە گەورەترىان لەموسا کرد لەووەى لەتۆيان کردووە ، کەواتە تۆ دل گران مەبە ، ئەو جولەکانە چۆن باوەر بەتۆ ئەهێنن ، ئەو جولەکانە خوانەبێ کەس بەو شتانه نازانێ کەتوشى موسا هاتوو بەهۆى ئەوانەووە . ئەو شتە ناپەسەندانە هەندیکیانە ئەمانەى خوارەوون .

۱- ﴿فَقَالُوا أَرَنَا اللَّهُ جَهْرَةً﴾ دواى ئەوان بەموسایان ووت : تۆ بەناشکرا خوامان پێ نیشان بدە ، بەناشکرایى بەچاوى سەرمان تەماشای بکەین .

﴿فَأَخَذْتَهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ﴾ دواى هەووە گرمیە بەئاگرەووە لەئاسمانەووە هاتە خوارەووە ئەوانى سوتان و مردن بەهۆى سەتەم کردنى خۆیانەووە کە ئەو پرسىارە نەگونجاوەیان لە موسا کرد خوا بێنێن لەم پۆژەى جیهاندا ، خواى مەزن دواى مردنیان زیندوى کردنەووە کەچى تەمى خوار نەبون .

۲- ﴿ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعَجَلُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ﴾ لەپاشا گوێرە کەیان وەرگرت بەخواى خۆیان و پەرستیان ، لە دواى ئەووەى هاتبو بۆ لایان چەندین بەلگەى ڕوون لەسەر پەرستنى خوا و راستى موسا و پێغەمەرایەتى موسا .

﴿فَعَفَوْنَا عَنْ ذَلِكَ وَآتَيْنَا مُوسَى سُلْطَانًا مُبِينًا﴾ دواى ئیمە لەتاوانى پەرستنى گوێرە کە لەوان خۆشبوین و بەهۆى پەشیمان بونەووەیان لەو تاوانە گەورەیه ، ئەبوابە بەو گوێرە کە پەرستەنە بڕبونایە ، بەلام خوا میهرەبانە ، وەئیمە بەخشیومانە بەموسا بەلگەیه کى ناشکرا و بێگومان و بیانویان نەماوە کە کاتى ئیمە فەرمانغان پێدان بەکوشتنى خۆیان ، بەلام لای جولە کەکان هەمو شتى سوکە لایان ، بەهێز نەبى تەمى خوار نابن بۆیه خوا ئەفەرموى:

۳- ﴿وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِثْقَالِ حَبِّكَ﴾ وەئیمە بەرزمان کردووە بەسەر یانا کێوى تور بەهۆى ئەو پەیمانەى خۆیانەووە کەبترسن و فەرمانەکانى تەورات وەرگیرن و کارى پێ بکەن و ئەو پەیمانە نەشکێتن کەچى شکاندیان ، لەترسى کەوتنە خوارەووەى ئەو کێو نەبوابە

په شیمان نه نه بونه وه له تاوانه کانیان . کهواته جیگه ی سهر سورمان نیه له م سهر دهمه ی نیستادا پهیره وی ناینی نیسلام نه کهن و گوئی رایه لئی موحه مه د نه بن ههروه ک پیتشه کانیان .

۴- ﴿﴾ وَقُلْنَا لَهُمُ الْبَابُ سَجْدًا ﴿﴾ وه ئیمه به وانمان ووت : له سهر زمانی پوشه ع پیغه مهر : بچه نیو شاری (ئیلیا) لهو دهر گایه وه بویان دیاری کراوه بهو شیوه یه سوژده بهن بو خوا سوپاسی بکهن له سهر نه وه ی له ده شتی (تهیها) توشیان بوبو ، که چی له وان به دزی فهرمانه که ی خوا هه لسان و به قونه قونه چونه نیو شار و گالته یان به فهرمانی خوا کرد .

۵- ﴿﴾ وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْتَدُوا فِي السَّبْتِ ﴿﴾ وه ئیمه به وانمان ووت : له سهر زمانی داود پیغه مهر : نیوه ده ست دریژی مه کهن و له سنوری خوا دهر مه چن له رۆژی شه مه دا و راوی ماسی مه کهن ، که چی فیلان سازاندا بو راوه ماسی له جگه ی رۆژانی پیتشوی شه مه دا ، ماسیه کانیان کۆ نه کرده وه له جیگه یه کی ته نکه بهر له رۆژی شه مه دا ، به لام دوا ی رۆژی شه مه کویان نه کرده وه و وایان نه زانی خوا ناگادارنیه .

﴿﴾ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿﴾ وه ئیمه وه رمان گرتبو له وان په یمانیکی نه ستور و شایسته بو نه شکاندن پیماننه کانی خوا که نیستا له مه ودوا خوا ناماژه یان بو نه کا و نه فهرموی :

فِيمَا نَقَضِهِمْ مِيثَقَهُمْ وَكَفَرِهِمْ بِآيَاتِ اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ
بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ ۚ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ
فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ
بُهْتَنًا عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ
رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ

رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ
 أَخْلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ
 وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا ﴿١٥٧﴾ بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا
 ﴿١٥٨﴾ وَإِنَّ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ
 الْقِيَمَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾

٦- ﴿﴾ فيما نقضهم ميثاقهم ﴿﴾ دواى به‌هوى شكاندنيانوه په‌مانه‌كاني خويان ، سزاي
 گوره‌مان دان و كردنمانن به‌معيون و له‌ميهره‌باني خويمانان دورخستنه‌وه ، چونكه
 به‌ياساي ده‌ستكرديان كه‌كاري په‌وايان نه‌كرد به‌ناره‌وا و كاري قده‌غه‌كراويان نه‌كرد
 به‌ره‌وا.

٧- ﴿﴾ وكفرهم بآيات الله ﴿﴾ وه‌به‌هوى باوه‌رنه‌كردنيان به‌نايه‌ته‌كاني خوا له‌ته‌ورات و
 له‌قورئاندا . پيشوه‌كانيان به‌ته‌ورات و نه‌وانه‌ي نبيستا به‌قورئان كه‌به‌لگه‌ بوون له‌سه‌ر
 راستي موسا و عيسا و موحه‌مه‌د .

٨- ﴿﴾ وقتلهم الأنبياء بغير حق ﴿﴾ وه‌به‌هوى كوشتني پيغمه‌ره‌كان به‌ناره‌وايي ونيه‌ي
 زه‌كه‌ريا و يه‌حيا كه‌به‌لگه‌ي ناشكرا ه‌دبون بو پيغمه‌ره‌ايه‌تي نه‌وان ، ه‌هرچه‌نده‌ كوشتني
 پيغمه‌ره‌ان ناره‌وايه‌ به‌لام لاي نه‌وان ره‌وا بوو .

٩- ﴿﴾ وقولهم قلوبنا غلق ﴿﴾ وه‌به‌هوى نه‌وه‌ي ووتيان : دلتمان داپوشراوه و بانگ و
 ناوازي موحه‌مه‌د ناچيته‌ دلتمانوه ، پيوستمان به‌ زانين و زانياري موحه‌مه‌د نيه ، ه‌هرشتي
 نه‌و نه‌يلتي برومان پني نيه و بي سوده‌ لامان .

١٠- ﴿﴾ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ ﴿﴾ به‌لكو خوا موري داوه به‌سه‌ر دليانا به‌هوى بي
 باوه‌ريان به‌خوا و دليان به‌گوريه‌ي سروشت دانه‌پوشراوه ، به‌لكو به‌هوى بي باوه‌ريان به‌

موحه مد و به در ژه دانیان به گومرایی و به یاحی بوون ، بهو بۆنه وه دلّیان رهق بووه بهوینهی بهرد و بگره رهق تر و وایان لی هاتووه خاوه نی دلّی خویان نه بن .

﴿ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴾ دوایی باوه نهیئن به ناوه روکی تهورات مه گهر که میکیان نه بی وینهی عه بدولای سه لام و هاوړیکانی ، یا مه گهر باوه بهیئن به باوه ړیککی کهم به تهورات و به موسا به جوړی نرخ بۆ نهو باوه ره دانه نری .

۱۱- ﴿ وَكَفَرَهُمْ وَقَوْمَهُمْ عَلَى مَرْيَمَ بِهَتَانَا عَظِيمًا ﴾ وه به هوئی بی باوه ړیان به عیسا بهو هه مو به لگانه وه له سه ر راستی و پیغه مه زایه تی عیسا و ، به هوئی ووتیان بۆ نهو بوختانه گهره به دابویان به سه ر مه ریهدا که گویا داوین پیس بووه .

جگه ی جوله که کان که سی تر بهر له وان نهو باسه خراپه یان به ړیا نه کردوه ، جیگه ی سه رسورمانه گاوره کان بی شهرمانه نهو دوژمنه ناقولای خویان پر چهك نه کهن بۆ سه ر قودسی پیرۆز و به تایه تی بۆ سه ر کلّیسا و گوړستانی باو باپریان . به لام نه بی هه روایشی چونکه بی باوه ړان له دژی موسولتمانانا یه کن ، نه وه ی گرنگی پیویسته موسولتمانان خویان گیل نه کهن به گشتی و چاو له کار به دهستانی خویان به ناو موسولتمان نه کهن .

۱۲- ﴿ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُلَ اللَّهِ ﴾ وه به هوئی ووتیان : به راستی ئیمه عیسا ی کوری مه ریهم فروستاده ی خوامان کوشتوه ، ووشه ی مه سیح مانا که ی نه مه یه : که جبره ئیل دهستی فہری خوی پیدا هیئاوه ، بۆیه نه ویش دهستی به سه ر هه ر نه خوشیکا بهیئایه رزگاری نه بو لهو نه خوشیه . جوله که کان نهو ووشه به نرخانه یان به کار نه هیئا بۆ عیسا به پلار و به گالته و به تاوانجه وه بوه ، نه گینا نه وان پروایان به پیرۆزی و فروستاده یی عیسا نه بووه .

﴿ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ ﴾ وه به لام نه وان عیسا یا نه کوشتوه و ، هه لیانه واسیوه و ، به لام که جوله که کان بریاراندا عیسا بکوژن خوا وینه ی عیسا دا به سه ر یه کی لهو تاوانبارانه ی شایسته ی کوشتن بوو کوشتیان و هه لیان واسی ، دوایی خوئیانیان به سه ر کرده وه و هاوړیکه ی خوئیانیان نه دوزیه وه ، هاتن به یه کا و سه ر گهر دان

بوون ، ووتیان : ئەگەر هەلتاسراوە کە عیسایی ، ھاورپکەمان کوانی ، ئەگر ئەویشە ئەی عیسا کوانی ، بیژراوە ئەو تاوانبارەییە ھوزای سەرکەردەیی پیلانەکیان بوو .

﴿وَإِنَّ الَّذِينَ اٰخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ﴾ وەبەرستی کەسانیکی ئەوتۆ ناکۆکیان ھەبو لەبارەیی پرووداو و بەسەرھاتی عیسادا بەرپاستی لەگوماندای بوون لەکوشتنی عیسا دا و ھەمویان بربارەکانیان دژی یەک بوون .

جولەکەکان ئەیان ووت : ئەم هەلتاسراوە بەرومەت عیسایە و بەلەش ھاورپکەمانە ، ئەیان ووت : عیسا لەداوین پێس کەوتۆتە خوارەو ، گاوەکان ئەلێن : عیسا کۆری خواوە و سێھەمی سێ خواوە ، جولەکەکان لایان وایە عیسا هەلتاسراوە و لەژێر خاکایە و نایەتەو . گاوەکان لایان وایە عیسا هەلتاسراوە لەدوای سێ رۆژ ھاتۆتەو بە سەر زەوی ، جولەکەکان ئەلێن : ئێمە عیسامان کوشتو ، گاوەکان ئەلێن : ئەو کوشتنە کەوتۆتە سەر بەشە مەروفاوەتی یەکەیی جگەیی خواوەتی یەکەیی . خوا ی مەزن وەلامی ھەمویان ئەداتەو و ئەفەرموی : ئەوانە ھەمویان گومانن .

﴿مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعُ الظَّنِّ﴾ نەبۆ ئەو کەسانە ھیچ بەلگە و زانستیکی بێگومان مەگەر دواکەوتن و پەپەرھوی کردنی گومان ، گومانیش سودی نابەخشێ ، ئەو شتەیی گومانی تێدا نەبێ ئەمەییە : کە خوا ئەفەرموی :

﴿وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا بَلْ رَفَعَهُ اللّٰهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ وەجولەکەکان عیسایان نەکوشتو بەبێ گومان ، بەلکو خوا بەرز کردۆتەو بۆلای جیگەییەکو بۆلای فەرمانی خۆی یا بۆلای ئاسمان .

بۆ زانین : چەندین پرسیار ئەکری لەبارەیی عیساو : ئەو بەرز کردنەوێ چۆن بوو و لە چ کاتیکیا بوو ؟ بەر لەهەلتاسینی عیسا بوو بەوێتەکەیی یالەدووایدا ؟ بەرز کردنەوێکە بەگیان بوو بەتەنھا یا بەگیان و لەش بوو ؟ بەرز کردنەوێکە بۆ ئاسمانی چوارەم یا ئاسمانی تر یا بۆ جیگەیی تر بوو ؟ لەو جیگانەدا خەریکی چ شتیکی ؟ نایا بەر لەرۆژی دواویی دیتە خوارەو بۆ سەر زەویی و پیشەیی ئەو کاتە چ شتیکی ؟ چەند پرسیاری تریش .

وه لامي ئهو ههمو پرسیارانه به جورئ جیگهی خوی بگری بهی گومان بهم جورهی خوارهویه :

قورنانی پیروز و فرمودهی پیغمهر به جورئ پرپار و برپای ههمو موسولمانان بی وه لامي ئهو پرسیارانه یان بو ئیمه پروون کردۆتهوه ، به هیچ جورئ نه له کۆن و نه له تازه دا ئهو شتهی راستیی و به هیچ جورئ گومان پرووی تی نه کا : عیسا نه کوژراوه و هه لئه واسراوه . خوا به رزی کردۆتهوه بۆ لای خوی . ئهو که سهی کوژراوه و هه لئه واسراوه و یتهی عیسا بووه نه ک عیسا به گۆرهی گومان و بوختانی جوله که کان ، جگهی ئهو شتانه هیچ شتی تریان بو ئیمه پروون نه کردۆتهوه ، ئهو ی شایسته و شیواو بی بو ئیمه ئه وهیه له دهقی قورنانه ده رنه چین ، مه گهر جگهی قورنانه فرمودهیه کی پیغمهرمان دهست بکهوئ که کهمس نه توانی دژی راوهستی ، ئیمه بو وه لامي ئهو پرسیارانه به رپرس نین له لایه ن ئاینه وه ئیتر بو ئه بی خۆمانی بو ماندو بکهین . هه رچه منده فرموده ی تاکی پیغمهر هه ن بو هه ندی له و پرسیارانه ، به لام برپای بیگومان پهیدا نا که ن بۆ بنچینه ی باوه ر و ، خوا زۆر به ده سه لات و گهوره یه ، هه موشتی له جیگهی شیواو خویا دانه ی ، به تایه تی به رز کردنه وه ی عیسا و تۆله سهندن له جوله که کان .

﴿ وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنُوا بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ ﴾ وه نهیه هیچ که سی له خاوه ن نامه کان مه گهر به راستی ئهو که سه باوه ر ئه یی به عیسا به ر له مردنی ئهو که سه : زانیان مانای ئهو رسته یه یان به جورا و جور کردوه ئه وه ی لای زۆر به یان گونجاو بی ئهو مانایه ی پیشوه .

بو پروون کردنه وه ی مانای ئهو رسته یه ئه مه یه : ئهو که سانه ی برپایان به عیسا نه بووه به و جورهی خوا پروونی کرده وه ، به رده و امیشتن له سه ر بی باوه ری خویان ، لایان وابوه عیسا یان کورشته و هه لیان واسیوه به بی گومان ئه بی له مه ودوا باوه ر به عیسا به یتن له کاتی بی هۆشی سه ره مه رگدا هه رچه منده سوودیان پی ناگا ، ئهو جوله کانه یشت ئه یان ووت : عیسا جادو گهره و کوری ژنیکی داوین پیسه ، ئه بی واز له و یرو باوه ره به یتن و باوه ر به عیسا به یتن که عیسا فروستاده ی خوایه و دایکی داوین پاک بووه ، ئهو گاواره یشت لایان وابوووه عیسا کوری خوایه یا سی هه می سی خوایه ئه بی باوه ر به یتن که عیسا به منده ی خوایه و دروست کراوی خوایه نه ک خواو کوری خوا ، ئه وانه له سه ره مه رگدا ئه بن .

هەندێ لەزانایان ئەلێن : پانای ﴿بە ، مۆتە﴾ هەردوکیان ئەگەر پێتەوه بۆلای عیسا ، ئەو مانایەش لە ئێینو عەباسەوه وەرگیراوەتەوه . یانی هەموو خاوەن نامەکان باوەر بەعیسا ئەهێن کاتی لەئاسمان دێتە خوار لەکۆتایی هاتنی جیهاندا و هەموو کەس ئەبێ بەموسولمان .

ناوەڕۆکی ئەو مانایانە هەمویان ئەگونجێن و دژی ئاین نین ، چونکە خورپەیی دڵ و سروش هەوالتی داوه بەناوەڕۆکی زۆربەیی ئەو مانایانەی پێشو ، ئەقلێش لای گونجاوه ، ئێتر پێویستە لەسەر ئەو کەسانە پروایان بەو شتانه هەیە لەبەرچاوانین بەوێنەی رۆژی دوایی ئەبێ پروایشیان بەناوەڕۆکی ئەو نایەتەیش هەبێ .

پرسیار / چ سودێ لەو هەوالەدا هەیە کە خاوەن نامەکان لەسەرەمەرگدا باوەر بەعیسا ئەکەن کە فروستادهی خوایه و نەتوانن ئەو کارانەی لەکیسیان چو بەسەری بگرنەوه ؟
 وەلام / بۆ ئەوێهە خواي گەوره بەو نایەتە هانیان ئەدا بەر لەسەرە مەرگ پەلە بکەن و هەول بدەن بۆ راسیت کردنەوهی باوەری چەوتی خۆیان هەتا لەو کاتەدا تووشی خەفەت و ئازار نەبن ، ئەبێ بزانی هەموو کەسێ لەسەرەمەرگدا جێگەی خۆی ئەبینێ چاک بێ یا خراب .

﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيداً﴾ وەلەرۆژی هەڵسانەوهیان لەگۆرەکان عیسا ئەبێ بەشایەت بەسەرانیانەوه کە جوله کەکان دوژمنایەتبان کردووه و باوەریان پێ نەهێناوه کاتی خوا رەوانەی کردووه بۆ لایان ، گاواره کانیشت فەرموده و دەستوری خویان شکاندووه و ئەپەری خراپەیان کردووه کەعیسیان بەکۆری خوا یا سێهەمی سێخوا داناوه ، بەبەندەیی خویان دانهناوه .

خواي مەزن لەمەو بەر باسی رەفتاری ناپەسەندی بێ باوەرانی بەگشتی و خاوەن نامەکانی بەتایبەتی کرد ، لەمەودوایش باسی ئەمەمان بۆ ئەکا خوا تەنگیان پێ هەڵنەچنی و فەرمانی گرانان ئەدا بەسەردا ، وەك قەدەغە کردنی ئەوشتانە لەوان کەلەوهوبەر رەوا بوون کردنیان ، لەرۆژی دوايشدا نامادهی کردووه بۆیان سزای خواوەن ئازار و ئەفەرموی :

فَيُظْلَمُ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا
حَرَمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ
كَثِيرًا ﴿١٦٦﴾ وَأَخَذَهُمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالِ النَّاسِ
بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦٧﴾ لَكِنِ
الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا
أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ
وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَٰئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٨﴾

﴿ فَيُظْلَمُ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ ﴾ دواپی به هوی ستم
کردن له که سانیکی نهوتو خاوهنی نایی جوله که بون ئیمه قهدهغه مان کردبو له سهریان
چندلین خواردهمه نی پاک و خوش رهوا کرابو بویان له بالندهو گیساندارانی تر ؛ به یارمه تی
خوا له مهو پاش له سوره تی نه لئه نعامدا و له نایه تی (۲۲) دا نهو باسه به در یژی نه زانری ،
ستمه کانیا ن بریتی بوون له وانه ی له نایه تی (۱۵۵) هه تا نایه تی (۱۵۹) باسیان کرا له م
سوره ته دا .

﴿ وَبِصَدِّهِمْ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا ﴾ وه به هوی قهدهغه کردن و ریگه گرتنی زور کهس
له ریگه ی راستی نایی خوا و په رستی خوا ، ناهیلن هه ندی له خویان و په برهوانی
موحه مه د ﴿﴾ په رستی خوا بکه ن .

﴿ وَأَخَذَهُمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ ﴾ وه به هوی وه رگرتیان سود و زور تر له وشته نه یاندا
به قهرز ، به راستی نهوان قهدهغه کرابو لیان وه رگرتنی له ته وراتا .

﴿ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ ﴾ و به هوی خواردنی نهوان دارایی ناده میزاد به جوری بووچ و نار هوا به مفتته خوری وینهی به رتیل و راکیشانی سامانی خه لکی بو لای خویان . لهو نایه ته وه وا دهر نه که وی جول که کان یه که مین کس بوون یاسای خراپی سودیان دانای ، له سوره تی نه لبه قهره و نایه تی (۲۷۵) و نایه وتی (۲۸۶) به دریژی باسی سود و به کاره یانی کراوه . به کورتی به هوی هه مو نهو هویانه خوا خوارده مهنی وه ک گوشتی هوشتر و گوشتی بالنده و هه مو نهو چه وریانه له سهر ئیسک نه بن له وانی قه ده غه کرد . ﴿ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴾ و نه یه ناماده مان کردووه بو بی باوه ران لهوان سزایه کی خاوه ن نازار .

بو زانین : نه گهر ئیمه به راوردی رهوشتی جول که کانی کون به تاییه تی نه وانه ی سهرده می موسا و عیسا و موحه مد ﴿ ﷺ ﴾ بکه ین له گهل رهوشت و ریگه و شوینی جول که کانی ئیستا هیچ جیاوازی یه کمان به ده ست ناکه وی له نیوانیاند ، له باره ی بی باوه ری و گومرای و نازاوه نانه وه ، به راستی کوری باوکی خویان له وانه و له دوژمنایه تی مرؤفایه تی و کاری ناپه سهند و گوی نه دانیان به هیچ په یمانی مه گهر بترسن به وینه ی به رز کردنه وه ی کیوی تور له سهریان ، و امان پیشان نه دهن که خراپه کردنی رهوشتی نه گورپراوه له نیو جول که دا ههر چنده کات و جیگه گورانی به سهردا بیت ناگورپن وینه ی دوویشک و پیوه دانی چزه که ی و وینه ی مار له رزاندنی زه هره که یدا . (پروژتو کولاتی حکماء الصهیون) گه وهرترین به لگن له سهر دوژمنایه تی کردنی مرؤفایه تی و په یدا کردنی رهوشتی بیژلینکراو بو ناده میزاد .

به ده گمه ن جول که چاکیان لی هه لته که وی ، به گویره ی تاقیکردنه وه سروشتیان ههر خراپه کردنه ، به که می چاکیان لی په یدا نه بی ، وه ک نه مانه خوا له م نایه ته ی دوایدا باسیان نه کا و نه فهرموی :

﴿ لَكِنَّ الرَّاٰسِخُوْنَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ ﴾ به لام نهو که سانه ی نه و تو به رده وام و زانای کارامدن له زانستدا له جول که کان ، گومان رویان تی ناکا و به زانین و زانستی خویان

ته فسیری زماناوی

ئەگەن بۆ سودى خۆيان و بۆ سودى ئادەمىزاد . بەلام ئەو كەسانە نامەكان ئەزانن و شارەزاي ھەمەجۆرەى زانبارين و كاريان پى ناكەن لەناوەرۆكا زانانين ، ئەو زانايانەى كارامەو كار بەزانينى خۆيان ئەكەن و ئەى عەبدولائى كورپى سەلام و ھاورپىكانى . كەواتە باوهرپى گەش و زانستى دامەزراو ئەبنە پيشەوا بۆ خاوەنەكانيان ، ئەيانبەن بۆلاى ھەموو بىروباوهرپىكى راست ، رايان ئەكىشى بۆلاى يەكىتى خواى مەزن ، زانبارى راستەقىنە ئەنجامەكەى باوهرپىنانى راستە ، بۆيە خواى مەزن ئەفەرموى:

﴿ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ ﴾ وەكەسانىكى ئەوتۆش باوهردارن لەوان و لەيار و ياوهرانى پيغەمەر و لەپەيرەوى ئىسلام باوهرئەهيتن بەشتى ھاتۆتە خوارەو بۆلاى تۆ و بەشتى نىراو لەپيش تۆ لەقورئان و لەنامە پيشوەكان . لەبەر بەرزى پەلەى نوێژ خوا ئەفەرموى:

﴿ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ ﴾ وەمن خۆشم ئەوى لەبەر چاكيان كەسانىكى ئەوتۆ و نوێژەكانيان ئەكەن و راي ئەوہستين بەي ناتەواوى.

زانايان بىريان جياوازە لەبارەى نووسينى ووشەى ﴿ المقيمين ﴾ ھەندىكيان بەو جۆرەيان نوسيوە و ئەلّين : مەنسوبە بە (أمدح) ھەندى تريان نوسيويانە بە (المقيمون) ئەلّين : موبتەدايە و رستەى ﴿ أُولَئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ ﴾ خەبەرە بۆ ئەوو بۆ ﴿ الْمُؤْتُونَ ﴾ و بۆ ﴿ الْمُؤْمِنُونَ ﴾ .

﴿ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴾ وەكەسانىكى ئەوتۆ زەكات ئەبەخشن بەھەزاران و ، كەسانىكى ئەوتۆ ياوهرپان ھەيە بەرۆژى دوايى ئەو كەسانە ئيمە ئەبەخشين بەوان پاداشتىكى گەورە .

خواى مەزن كاتى باسى ئەو جولەكانەى كرد پرسىاريان لەپيغەمەر كرد نامەيەكيان بۆ بەيتى لەئاسمانەوہ ، ئەو پرسىارە بۆ شارەزايى و فير بوون نەبو ، بۆ پلار و گالتە و توانج بو ، باسى كەردەوہ خراپەكانيشى كردن ، بۆيە لەمەو پاش وەلامى ئەو پرسىاريان ئەداتەوہ بەرونى و ئەفەرموى:

﴿۱۶۵﴾ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ
 وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
 وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ
 وَءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا ﴿۱۶۶﴾ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ
 مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى
 تَكْلِيمًا ﴿۱۶۷﴾ رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ
 لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا
 ﴿۱۶۸﴾ لَكِنَّ اللَّهَ يُشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ
 وَالْمَلَكُ يُشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿۱۶۹﴾

بهر له‌وی دهست بکهین به‌مانا کردنی نایه‌ته‌کان با بزاین مانای ووشه‌ی ﴿﴾ الوحي ﴿﴾

چیہ ؟

نہو ووشه‌یه به زور مانا هاتوه ، نهوانده‌ی شایانی باسن بو ئیمه نه‌مانه‌ی خواره‌هون :

۱- هاتوه به‌مانای فری دانی مبه‌ستنی له‌لایهن خوای گه‌وره‌هه بو نیو دلتی هه‌ندی

ناده‌میزاد و جگه‌ی نه‌وی پیغمهر بی به‌بی نوینهر ، وهك فهرموی به‌دایکی موسا

﴿﴾ و اوحینا الی ام موسی ان ارضعیه ﴿﴾ ئیمه خستمانه دلتی دایکی موسوا که تو

شیر بده به‌موسا ، سوره‌تی نه‌لقه‌سه‌س ، نایه‌تی (۸)

ته‌فسیری زمانکویی

۲- هاتوه بهمانای فرماندان له‌لایه‌ن خوای مزنه‌وه بهمه‌ندی گماندار بۆخۆ
 ناماده کردیان بۆ به‌جی هێسانی مه‌به‌ستی له‌مه‌به‌سته‌کان ، وه‌ك خوا نه‌فرموی
 به‌میش هه‌نگ : ﴿وَإِحْسَى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنْ اتَّخَذَ مِنْ الْجِبَالِ يَوْتَأً﴾
 وه‌په‌روه‌ردگاری تۆ فرمانی نارد بۆلای می‌ش هه‌نگ كه‌ده‌ست بكه‌ و وه‌ر بگه‌ره
 له‌كه‌په‌ره‌كان چهن‌دین هوده‌یه و چۆنه‌تی نه‌و فرماندانه بۆ ئیمه‌ شی نا‌گه‌یه‌وه ،
 هه‌موو بو‌نه‌وه‌ران به‌ران‌به‌ر به‌خوا یه‌ك‌سانن بۆ هه‌موو كار و وه‌لامدانه‌وه‌یه .

۳- هاتوه به‌مانا فرموده‌ی خوا له‌گه‌ل پێغه‌مهران راسته‌وخۆ به‌ی نو‌ته‌ر ، به‌ا به‌هۆی
 جیه‌ه‌یه‌وه ، به‌و جۆره‌ زانراوه له‌و‌كاته‌دا جیه‌ه‌یل به‌جوبایه‌ بۆلای پێغه‌مهر ﴿يَا أَيُّهَا
 الْمُرْسَلُونَ لَا تَقْرَءُوا الْقُرْآنَ أَنْتُمْ أَنْتُمْ بِالْعَرَبِ﴾ دلتی نه‌كه‌وته‌ په‌له‌ و خورپه‌وه ،
 به‌جۆری په‌یه‌ندی به‌بو‌نه‌وه‌رانه‌وه‌ نه‌په‌چرا و به‌هه‌موو نه‌ندامه‌کانی و له‌شه‌یه‌وه‌ خۆی
 ناماده‌ نه‌کرد بۆ وه‌ر گرتن و فێر‌بو‌نی نایه‌ته‌كان ، به‌جۆری ئیمه‌ ناتوانین چۆن‌یتی
 نه‌و شه‌یه‌یه‌ شی بکه‌ینه‌وه ، نه‌م به‌شه‌ مه‌به‌سته‌ له‌م نایه‌ته‌دا كه‌نه‌فرموی:

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ﴾ به‌راستی په‌نجام و سروشمان نارد بۆ لای تۆ به‌هۆی جیه‌ه‌یه‌وه
 كه‌قورنانی پی‌رۆز بخاته‌ دلته‌وه ، به‌هوشیاری و له‌كاتی خورپه‌ی دلتا و تێش وه‌وت گرت.
 ﴿كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ﴾ هه‌روه‌ك په‌نجام و سروشمان نارد بۆلای نوح ، هۆی ده‌ست
 بێ کردنی نوح له‌نێو پێغه‌مهراندا له‌به‌ر نه‌وه‌یه‌ دوای ئاده‌می باوکی هه‌موو پێغه‌مهران
 به‌كه‌مین پێغه‌مهره‌ كه‌ گه‌له‌كه‌ی نازاریان دا‌ی و دلتی خۆی به‌ستی به‌جی به‌جی کردنی
 فرمانی خواوه ، نوح باوکی هه‌موو پێغه‌مهرانی پاش خۆیه‌تی .

﴿وَالَّذِينَ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ﴾ وه‌سروشیشمان نارد بۆلای پێغه‌مهران له‌دوای نوح وه‌ك هود و
 صالح و شوعه‌یب .

﴿وَإِذَا نَادَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ﴾ وه‌ئیمه‌ په‌نجا و سروشمان نارد بۆلای
 ئیبراهیم و بۆلای ئیسماعیل و ئیسه‌حاقی کورانی ئیبراهیم .

﴿وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ﴾ وهبۆلای یه‌عقوب و کوره‌کانی که (۱۲) کور بون ،
ناوبردنی کورانی یه‌عقوب له‌پیزی پەڤخاو و سرووشدا بۆلای نیردراوه‌کانی خوا و امان
پیشان ئەدا که ئەوانیش پێغه‌مەرن .

﴿وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ﴾ وه‌سروش و پەڤخاومان نارد بۆلای عیسا
و ئەیوب و یونس و هارون و سوله‌یمان .

ناوبردنی ئەو پێغه‌مەرانه به‌تایه‌تی هەرچه‌نده رسته‌ی ﴿وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ ئەیان
گرێته‌وه له‌بەر ئەوه‌یه که ئیبراهیم یه‌کیکه له‌و پێغه‌مەرانه دلتی خۆی به‌ستبو به‌جیه‌جی
کردنی فه‌رمانی خوا و خاوه‌نی کۆشش بووه عیسایش کۆتایی هاوری پێغه‌مەرانه جگه‌ی
موحه‌مه‌د ﴿ﷺ﴾ پێغه‌مهره‌کان به‌پێغه‌مهره به‌رێژ و به‌ناوبه‌نگه‌کانی ترن و ئازاری زۆریان
چێشتوه .

﴿وَأَتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا﴾ وه‌ئیمه به‌خشیمانه به‌داود نامه‌یک که ناوی زه‌بوره ، زه‌بور
به‌مانا نوسراوه ، بریتی بووه له‌سوپاس و باسی خوا و ئامۆژگاری . یاسا و کار و فه‌رمانی
ره‌وا و قه‌ده‌غه‌ی تێدا نه‌بووه . داود به‌یاسا و ده‌ستوری ته‌ورات کاری کردووه ، پاش
ئەوه‌ی خوا ناوی کۆمه‌ڵی له‌پێغه‌مهرانی روون کردوه له‌ئایه‌ته‌کانی پێشودا بۆ پێغه‌مەر،
هه‌روه‌ها به‌اسی هه‌ندیکێ تر له‌پێغه‌مهرانی بۆ روون ئەکاته‌وه که ئەفه‌رموی :

﴿وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ﴾ وه‌ئیمه هه‌واڵ ئەده‌ین به‌تۆ چه‌ندین فروستاده‌و
پێغه‌مهران ئیمه به‌راستی ناو و به‌سه‌رهاتی ئەواغان گێڕاوه‌ته‌وه به‌سه‌ر تۆدا له‌پیش ئەم
سوره‌ته‌دا وه‌ک یوسف و زه‌که‌ریا و یه‌حیا و ئەلیه‌سه‌ع و لوت و عوزیر و جگه‌ی
ئەوانیش .

﴿وَرُسُلًا لَمْ نَقْصِصْهُ عَلَيْكَ﴾ وه‌ره‌وانه‌مان کرد چه‌ندین نیردراوی تر ئیمه ناو و
ناونیشانی ئەواغان نه‌گێڕاوه‌ته‌وه به‌سه‌ر تۆدا ، خوای مه‌زن ژماره‌ی پێغه‌مهرانی باس
نه‌کردووه ، ئەوه‌ی راستی یی چاک وایه زانیی ژماره‌یان هه‌واڵه‌ی خوا بکه‌ین ، چونکه

زانایان بیران جیاوازه دهربارهی ژماره یان خوی مهزن له نیو باسی نهو پیغمه مراندها به ناوی خویره وه ناوی موسای نه بر دوه ، به نه نهها باسیکی بو جیا کردوته وه ، چونکه له نیو پیغمه مراندا هه رته وراسته وخو له گه لیا فرموده ی له گه ل کروه ، هه رچه نهده خوا له گه ل هه مویان فرموده ی کردوه ، به لام گفتوگۆی له گه ل موسادا شیوهیه کی تایه تی داوه تی و له پشته ی پهرده وه گفتوگۆی له گه ل کردوه ، نهو پهرده یسه چ جوړیکه و چون وتو ویز کراوه خوی مهزن رونی نه کردوته وه ، پیوسته ئیمهش باسی نه کهین و پرومان پی هه یی ، موسا به هه ر شیوهیه خوا ریزی داپیتی پله ی له ریزی پیغمه مران که متری ناکاته وه ، مانایشی وایه له هه مویان گه وره تره چونکه ره وانه کردنی جبرئیل بولای کوتایی پی هاوه ری پیغمه مران به ریزترین پله و گه وره ترین پایه یه بوی ، له باسی موسادا خوا نه فرموی:

﴿ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَا تَكْلِيماً ﴾ وه خوا گفتوگۆی کرد له گه ل موسادا به گفتوگۆ کردن به یی میانجی ، نهو هیش پله ی به ریزه بو موسا ، نهو گفتوگۆیه وه باسمان کرد هه رچونی بووه پیوسته له سه ر ئیمه به یی چهند و چون پرومان پی هه یی و بهس .

پرسیار / ئایا هه مو پیغمه مران دانیشتوی روزه لاتن و هیچ کامیان روزه ئاوی نی ؟ چین و یابان و ولاتانی تری روزه لات پیغمه مران هه بووه یان نه ؟ نه گه ر هه موو پیغمه مران روزه لاتنی بن مانای فرموده ی خوا که نه فرموی ﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولاً ﴾ وه به راستی ئیمه ره وانه مان کردوه له نیو هه موو نه ته وه یه کدا فروستاده یه ، دواپی چون نهو بهر وراهه پیک دی که خوا واز له هیچ که سی به یی سود ناهیتی ، ئایا ناردنی پیغمه مران تایه ته بو نه ته وه یه و نه ته وه یه تر بی بهش بی ؟ بو ره گه زیکه و ره گه زی تر نه یی زور رونه میهره بانی خوا بو هه موو که سه به یی جیاوازی ، واز له نهاده میزاد ناهیتی به یی سوود به بهر لایی وایش پیوسته خوا بو هه مویان پیغمه مری بنیری بو موزده دان و بو ترساندنیان و ناموزگاری کردنیان و یارمه تیان بدا هتا بیانویان نه میتی به سه ر خواوه ؟

وہلام/ خاوەنى ئەو بیرو باوەرە کە ئەتێ : خوا واز لە ئادەمیزاد ناھێنێ بەبەرلایی و پێویستە کە بەلگە یە دابنێ بەسەریاناوو بەر لە مردنیان و پرسیار و سزادانیان ، دیارە ئەو بیرو باوەرە بیرو باوەرێکی گشتیە بۆ ھەموو ئادەمیزاد ، پەيوەندی بەرۆژھەلات و رۆژئاواوہ نیە ، پەيوەندی بەرەگەزى سبى و رەش و زەرد و سورەوہ نیە ، بەلگە دانان بەناردنی پێغەمەریکەوہ نیە بۆ ھەموو شارو گوندی بۆ ھەموو گەلی . بەلکو بەلگە دانان بۆ ئادەمیزاد پەیدا ئەبێ بەناردنی پێغەمەری یابەنامە یەکی نێردراو ، یابەدەستوریکی خواى راوہستاو بێ بەسەر ئەو دەستورەوہ نوێنەران و جینگە نیشانی پێغەمەر ، بەجۆرێ ئەگەر ئەو پێغەمەرەیش بمرێ بەلگە ھەر بەردەوامە لەنیو ئادەمیزادا ئەگەر ئیمە ھەوالی ناردنی پێغەمەرمان پێگەیشتی کەرەوانە کرابن بۆ رۆژئاواییەکان و بۆ ھەندیکیش لەرۆژھەلاتیەکان ، ئیتر ئەو پێغەمەرانە لەخوێنان یان نہ ؟ مانای وانێە خوا پێغەمەری بۆ ئەوان نہناردبێ ھەر لەبەر ئەوہی ئیمە بێ ناگاین ، دووبارە پێویست ناکا بەلگە دانان بۆ رۆژئاواییەکان پێغەمەرمان ھەر لەخوێان بن و ھەر لەھولاتی خوێانا بن ، بەلام وائەبێ نامەکەى رۆژھەلات و رۆژئاوایش ئەگریتەوہ بەبێ جیاوازی ، بەھۆی جینگەنشین و نوێنەرانى ئەو پێغەمەرەوہ ، یا بەھۆی نوێنەری خوێانەوہ ئەو پەيام و نامە یەیان بێ گەیشتی . بۆ سەلماندنی ئەو مەبەستە خوا ئەفەرموی : ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ﴾ وەئیمە توومان رەوانە نہ کردووہ مەگەر بۆ ھەموو ئادەمیزاد ، موژدە بدە بەبیاو چاکان و بیاو خراپان بترسینە .

بۆ وەلامدانەوہی بەشی تر لەو پرسیارە لەنامە ھەرە کۆنەکاندا کە ئەوپەری کۆنایەتیان ھەبە ھەوالیان داوہ بەناردن و پامی موحمەد ﴿ ﷺ ﴾ کە ھەموو بونەوہران ئەگریتەوہ و میھرەبانیە بۆ ھەمووان ، ھەر لەو نامە کۆنەدا ھەبە کە بەناشکرا ناوی ئەبۆلەھەبیان ھیناوہ کە دوژمنی موحمەدە .

بۆغونہ : (عەبدولھەق فەدیاتی) لەنامەى (محمد في الأسفار الدينية العالمية) کە لە چاپ دراوہ بەزمانى ئینگلیزى و (عەقاد) وەرى گێراوہ بۆلای عەرەبى لەنامەى (العقریات

الإسلامية) بهناونیشانی (الطوالع والنبوات) لهنامه کانی (بهراهیمه کاند، بهراستی لهبرگه ی (٦) و برگه ی (٨) لهبرگی دوودا : بهراستی ناوی فروستاده ی عه ره ب نوسراوه بهزمانی عه ره بی و بهناوی (ئهحه د) لهنیونامه ی (سامافیدا) که نامه ی (بهراهیمه کانه) هاتوه : (بهراستی ئهحه د دهستوری لهپهروهردگاری خۆیه وه وهرگرتوه ، ئه وه دهستوره یش پره لهشتی که لهجیگه ی شیاوی خۆیا دانراوه ، ههروه ها هاتوه ئه لی : شیوه ی (کهعه) ی پیروژ لهنامه ی (الآثار فافیدا) دا نوسراوه ، لهنامه ی (زند ئافستا) که ناوی ده رکروه بهنامه ی پیروژی مه جوسیه کان : هاتوه هه والی پیغمه ری که باسی کردوه بهوه که میهره بانیه که ی بۆ هه موو بونه وه رانه و بانگیان ئه کا بۆلای یه کیتی خواجه که بی وینه یه ، دوژمنیکی بهرنگاری ئه کا بهناوی ئه بوله هه ب.

ناگرنجی ئه وه هه ولدانانه لهجگه ی دروستکه ری هه موو بونه وه رانه وه ده رچوبی . بهراستی ئه بی ئه وه هه والانه په ی خا و سروس بی بۆ لای پیغمه ری له پیغمه ران پروا بکا به پیغمه رایه تی پیغمه ری به هه زاران یا به ده یان سال پاش خۆی پهیدا بووی و ناوی ئهحه د بی و داوای په رستی خوی تاك و ته نها بکا و دوژمنه که ی ناوی ئه بوله هه ب بی .
ئه وه هه ولدانانه به لگه ی روون له سه ر دووشت :

(١) راستی موحه مه د ﴿ ﴾ له پیغمه رایه تی خۆیا .

(٢) بهراستی له راوردوی زۆر کۆندا خوی مه زنیغه مه رانی تری ره وانه کردوه و ئیمه ناویانمان نه بیستوه و خوا ناویانی بۆ نه بردوین .

که واته خاوه نی خویندن و بیستن هه رکاتی ناوی زانایه کی گه وره ی بینی له نامه یه کدا ، ناوه که ی بیست له و نامه یه دا له وانه یه ئه وه زانا به سوژه پیغمه زنی بووی ، دهستور و یاسا کانی هه مویان یا زۆریان گۆرابن و دهست کاری کرابن ، ئه وانه هه مویان له ژیر رو ناکی مانای بهربلاوی پیروزی فه رموده ی خوابن که نه فه رموی : ﴿ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ ﴾ له وانه یه ئه وه هه موو زانایانه خاوه نی سوود بن و ناویان به چاکه براوه بهر له پیغمه ر ، ناوه روکی ئه وه رسته یه بیان گرته وه .

تهفسیری زماناکۆیی

پر سیار / بۆچی خوا لییره دا باسی نهقلی نه کردوه له گهڵ ئه و یاسایانه ی پیشوودا ،
له گهڵ ئه وه یشدا خوای مهزن وهك پیغمه مری کردوه به بهلگه ی خوا ناسین به وهی په یخام
و سروشه وه ، ههروه ها نهقلشی کردوه به بهلگه ؟

وه لām / به راستی نهقل بهی گومان بهی به بهلگه ، به لām ته نه ها بۆ ناسینی بونی خوای
مهز نه ، بۆ ناسینی رۆژی دوا یی و ئه و شتانه ی له بهر چا و نین و ناسینی ئه و کارانه ی پیوستن
و ره وان و ئه و کارانه ی قه دهغه کراون پیوستیان به نامۆزگاری که ری هیه راغوی
ئاده میزاد بکا و رینگه ی راستیان بۆ ده ست نشان بکا ، که واته پیشه و فره مان ی نهقل له و
را و گه دا ئیمه له با سیداین ئه وه یه ییزانی و وه ری نه گری له پیغمه مروه له پیوستیه کانی
با وه ره و هیتان و له بهلگه کانی شاره زایی کردن بۆ لای چاکه ی هه ردو و جیهان ، هه رکاتی
ئه وانه ی له پیغمه مروه زانی بریاری خوی ئه دا و بر وای بهی نه کا بهی گومان و سه ری پیچی
کردن و بر وای به پیغمه مروه فره موده کانی نه کا ، پیغمه رانی بۆ ده ستیشان ناگری یه که م جار .
﴿ رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ﴾ وه ئیمه ره وانه مان کردوه چه ندین نیر درا و هه ندیکیان
ناویان نه برا وه و هه ندیکیان ناویان برا وه ، داد بهر وه و و موژ ده ده رن به بهنده کانی خوا
به به هه هشت ، بهی باوران ئه ترستین به دۆزه خ و به سزادانیان .

﴿ لَقَدْ يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ﴾ له بهر ئه وه ی نهی به سه ر خوا وه بۆ
ئاده میزاد بهلگه یه له دوا ی ره وانه کردنی نیر درا وه کان و بیانیان نه میتی .

زانایان ته لئین : سزادانی ئاده میزاد بهی و و نه کرد نه وه ی هۆکه ی نابی و ناگو نجی ، یاسا
ده ست کرده کانیش ته لئین : بهی ده برینی ده قی یاسا سزا ئاسه ی به سه ر تا و انباراندا ، ئه وانه
ناشکران خویان له خویانا پیوستیان به بهلگه نامیتی : به لکو ئه وانه خویان ته بنه بهلگه
له سه ر جگه ی خویا و ن .

هه رکاتی زانرا خوا ئاده میزاد به ره لا نا کا له کرد وه و کاریانا بهی لی پرسینه وه له وان ،
فره مانیان بهی ئه دا به چاکه کردن و خرا بهیان لی قه دهغه نه کا و پیوسته ئه وانه یشیان بهی بگا

هەتا بیانویان نەمیتێ ئەگەر درژی ئەمۆشەتە هەڵسان . ئەگەر پێیان نەگا دیارە خاوەنی بەلگەن لەو شتەدا بەهۆی پەنجامی دڵ و سروشەووە بۆ پێغمەمەر ﴿ﷺ﴾ کە بۆ پێغمەمەر هاتوون ، هەرکاتێ زانرا پێغمەمەرەن نوێنەردن لەنیوان خوا و ئادەمیزادا بۆ گەیانندی فەرمان و مۆژدەدان و هەرپەشە لی کردنیان ئەیشزانری ناردنی پێغمەمەرەن پێویستە بۆ ئەو مەبەستانە هەتا رێگەیی ، بیانویان نەمیتێ ، خۆای مەزن لەسورەتی (تاهە) ئەم باسەمانی بۆ پروون کردووەتەو .

﴿وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ وەخوا زۆرگەورەییە و بەسەر هەموو شتێکا زāl ئەبێ ، هەر خوا دروست کەر و لەناوبەری هەموو بونەوەرەن ، هەموو شتێ لەجیگەیی شیایوی خۆیا دائەنێ ، بەتایبەتی ناردنی پێغمەمەرەن و هاتنە خوارەوی نامە پێروژه‌کانی خوا .

پێغمەمەر ﴿ﷺ﴾ پرسیاری کرد لە جولەکەکان : ئیوه شایەتی ئەدەن کە من ناوم برارە لەنامە‌کانتان ؟ ووتیان : شایەتی نادەین و نازانین کەسێ تر پەنجام و سرووشی بۆ هاتی پاش موسا ، بت پەرستە‌کانیش ئەبان ووت بەپێغمەمەر ﴿ﷺ﴾ ئیمە پرسیاری تۆمان کردووە لەجولەکەکان لەبارەیی ناوبردنی تۆ لەنامە‌کانیاندا گومانیان وایە تۆ نانس ، خۆای مەزن فەرموێ بەپێغمەمەر ئەگەر ئەوان شایەتیش تۆ نەدەن خوا شایەتیت بۆ ئەدا و ئەفەرموێ :

﴿لَٰكِنَ اللَّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ أَنزَلَهُ بِعِلْمِهِ﴾ بەلام خوا شایەتی ئەدا بەشتی ناردویتی بۆ لای تۆ کە ئەو قورئانە سەرشارکەری ئادەمیزادە بەلگەیی پروون و گەورەیی بۆ پێغمەمەراییەتی تۆ ، خوا ناردویتیە خوارەووە بەهۆی زانیازی تایبەتی بێ وێنەیی خۆی ، هەر خۆی ئەزانێ چۆنی داپشتوو و رێکی خستووە بەشیووە بەهەموو زانیانی زمان پاراوی پرووی ئەم زەوی بە داماون و پەکیان کەوتووە و ناتوانن لەبەردەمیدا راوەستن .

﴿وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ وەفریشتە‌کانیش شایەتی ئەدەن لەسەر پێغمەمەراییەتی تۆ و راستی نامە پێروژه‌کەت ، فریشتە‌کان بەبێ بەلگە شایەتی ئەدەن ، ئیوه ئادەمیزادیش دواي بیرکردنەووە لەبەلگە باوەر بێهێن و شایەتی بدەن بەو شتە هاتۆتە

خوارەو ەو ەو سەر پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ و ، بەسە خوا ەو شایەتی دان لەسەر ئەو بەلگانه دای
 ناون لەسەر راستی تو و پێغەمەرایەتیت ، کەواتە پێویستە شایەتی خوا ەو تو بەس بیّت .
 شایەتی دان دوو جۆرە : شایەتی دان بەزمان : ئەم بەشەیان جیگە ی گومان و باوەر پێ
 کردنە ، لەهەندێ جاردا ، شایەتی دانە بەکردهو بەکار : وەك شایەتی دان لەسەر
 دروست کەری خوا و توانای خوا ، شایەتی دانی بەخشندهی بەسەخواوەتی خواوەن
 بەخشش ، شەهادەتی دان لەسەر پەلاماردانی مروّفی بەنازاییە کە ی ەو سەر دوژمن ، ئەم
 بەشەیان بەهێز تر و بەلگەدار ترە لە شایەتی بەزمان کە لەوانە یە گومان روی تی بکا .

هەندیک لەشایەتی دان بەکار و کردەو شایەتی دانی خوا ەو موحەمەد ﴿ﷺ﴾ کە
 کردویتی بەخواوەنی چەندین بەلگە و کاری بەهەموو کەس نەکراو لەسەر راستی ئەو ،
 هەندێ تریان شایەتی دانی قورئانە ەو پێغەمەر بەو ی قورئان لەزانیاری یەکانی خوا یە و
 زانیاری بونەو ەران نیە بێ بەنیشانە ەو چەندین هەلە ، بێگومان شایەتی دانی فریشتەکانیش
 پاشکۆی شایەتی خوان و پێویست بەشایەتی دانی تر ناکات .

هەموو کەسێ پێ خۆشە ئادەمیزاد ەو بەگفتوگۆی بکەن ، بەلام مروّفی ژیر لای
 گرنگ نیە بەدرۆی بجنەو ە بەمەرجی خۆی ەروای بەراستی خۆی هەبێ ، هەرئەو ەیشە
 مەبەستی خوا لەو نایەتەدا ، واتە خوا ئەفەرمۆی بەپێغەمەر خۆی : گرنگ نەبێ بەلای تو ەو
 کەسێ پێغەمەرایەتی تو بەدرۆ بخاتەو ە و واز لە ئاینی تو بەهێتی بەو مەرجە ی تو راست
 ئەکە ی ، ەروات بەراستی خۆت هەبێ .

بێ باوەران بەتەنها ستم کردنیان بریتی نیە لەو ەواوەش دانین ەو خوا ، بەلکو
 ستمیان لەخوێان و لەئادەمیزادیش کردو ە ، ستمیان لەراستی کردو ە ، لەگەڵ
 ئەوانەیشدا ستمی گەورەتریان کردو ە بەرێگە گرتن لە خوێان و هەندێ کەسی تر لەو
 رێگە یە ئەیانبا ەلای ئاینی خوا ، کەواتە ئەو بێ باوەرانە چو نەتە خوارەو ە لەبێ باوەریدا ،
 چو نەتە خوارو ە لەستەمدا ، گومان لەجیهاندا و لەپاشەڕۆژدا ، بە شیو یە چاوەروانی
 ناکری بگەرێتەو ە ەلای رانمویی ، ەو ەوون کردنەو ی ئەو مەبەستە خوا ئەفەرمۆی :

إِنَّ الَّذِينَ

كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا

﴿ ١٦٧ ﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا

لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿ ١٦٨ ﴾ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا

وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿ ١٦٩ ﴾ يَأْتِيهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَ كُفْرًا

الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا

فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿ ١٧٠ ﴾

﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ﴾ بهراستی که سانیکی نهوتو باوهریان نههیناوه

بهپیغمهرایهتی تو لهجوله که کان و ریگهیان گرتووه لهنادهمیزاد لهریگهی راستی خوا
تهلین بهعده بهکان باسی موحهمده له نامه کانی نیمه دا نه کراوه و موحهمده درو نه کا .

﴿ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا ﴾ بهراستی لایانداهو لهریسگی راستی و خوئیانیان گومرا

کردووه بهگومرایه کی دوور و دریژو ناگه نه کوتایی و جگهی خویشیان گومرا کردووه
و گومان نه خه نه دهرونیانهوه .

﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴾ بهراستی

که سانی باوهریان نههیناوه بهپیغمهر و ناویان شاردو تهوه ، سته میان لهخوئیان کردوه ،
بهدری پیغمهرایهتی تو ههلساون و ریگهیان لهجگهی خوئیان بهستوه ، خوا لهو که سانه
خوش نابی ، و راغویان ناکا بولای هیچ ریگهیه لهریگه کان رزگاریان بکا لهناگر نه گهر
بهرده و امین لهسهر گومرایی خوئیان ، ریگه وه رناگرن .

تهفسیری زمانکویی

﴿إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ مه گەر بۆ لای رینگهی دۆزه خ بهردهوام ئەبن له نیۆ دۆزه خدا ههتا ههتایه و بههمیشهیی ، چونکه ئه و کهسانه رینگهی گومرایان گرتوه و له رینگهی گومرای لایان نه داوه ، هه رچه نده ترسیتراون له لایان خواوه . ووشه ی (أبدًا) یانی بههمیشهیی بۆ ئه وهیه نه وهك گومان بیری کهوشه ی (خالدين) بۆنه وهیه زۆر بی نهك هههمیشهیی .

﴿وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾ وههوه فهرماندانهی خوا بۆ مانهوهیان له دۆژره خدا بههمیشه لهسهه خوا ئاسانه بهگهوره و گرنه نه زانی ، ههوه رستهیه بۆ دهه کوته کردنهوهی ههوه کهسانهیه گوامانیان وایه نهیان ووت : نیمه کورپی خوائسن و دۆستی خوائسن گران لیه بۆی سزای خوشهویستانی خوئی نه دا .

هه‌ندی له‌زانایان لایان وایه نایه‌تی یه‌که‌م تاییه‌ته بو جوله‌که‌کان ، نایه‌تی دوو‌هه‌م بو بت
په‌رستانه به‌تاییه‌تی ، به‌راستی جوله‌که‌کان ریځه‌گیان نه‌گرت له‌موسولتمانان به‌په‌یدا‌کردنی
گومان له‌ده‌روندا . بت په‌رستان ریځه‌گیان لی نه‌گرتن به‌سته‌م کردن نه‌وه‌بو جه‌نگیان به‌ریا
کرد له‌دژی پیغمه‌ر ﴿ﷺ﴾ به‌به‌رده‌وامی جار له‌پاش جار .

خوای گه‌وره وه لّامی جولّه که کانی دایه‌وه به‌چه‌ندین جوړیکی زوړ به‌بلاو کرده‌وه ی خراپه‌ی خوږیان و روښان نه‌کرده‌وه ، له‌پاشا روو نه‌کاته همه‌وو ناده‌میزاد به‌گشتی که نه‌و جولّه‌کان و جگه‌ی نه‌وانیش نه‌گریته‌وه له‌بانگ کردنیان بو لای موحه‌مد له‌همه‌وو کات و جیگه‌یه‌کدا ، به‌تایبه‌تی باسی ناردنی پیغمهر ﷺ نه‌فهرموی:

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾ ئەى ئادەمیزاد بەپراستی هاتووہ
بۆلای ئیوہ فروستادەییە بەئاینی پراستەوہ لەلای پەرورەدەکەری خۆتانەوہ بەشایەتی دان
بەپراستی ئەو قورئانە کەسەر شۆر کەری زمانیانە ، پراست و دروستە و بانگی ئەندامەکانی
خۆی ئەکا بۆ لای خوا و واز ھێنان لەجگەیی خوا ، ئەقلیش ئەزانێ پراستە ئەگەر بخریتە
کار .

﴿فَأَمِنُوا خَيْرَ لَكُمْ﴾ دواى پيويسته ئيوه باوهر بهيئن چاڪتره بو ئيوه باوهر هينانتان له نه نجامى روژى باوهر نه هينانتان ، كه واته ههركهسى خوا په رستى پى بيه خستى نه و كه سانه نزىكى خوان ن ههركهسى باوهر به خوا نه هينى خوا پيويستى به هيچ كهسى نيه بويه نه فهرموى :

﴿وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ و نه گهر
 باوهر نه هیئن دواپی بهراستی بو خوایه شتی لهئاسمانه کان و زه ویدان ، بی باوهری ئیوه زیان
 بهخوا نابەخشی ، ههروهۆك باوهرهینانان سودی پی ناگیه نی و ، خوا ئه زانی بههه موو
 بهسهرهاتی بونه وهران و ئه و شتانه لهدهرونیایه ، هه موو شتی لهجیگهی شیای خویا
 دانه نی ، تهماشای باوهرداران و بی باوهران وهك یهك ناكا .

خواى مهزن كه وه لامي جوله كانى دايه وه ، له مهو دوايش روو نه كاته گاوه كان و وه لاميان نه داته وه كه عيسا بهرز نه كه نه وه بو پلهى خوايه تى ، له گه ل وه لامي جوله كه كان كه نه لىن : عيسا له داوین پيس پهيدا بووه ، خوا رپنگه ى راست نیشان نه دا به موسو لمانان و نه فرموى :

يَا هَلْ أَلِكْتَبَ لَا تَعْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا
عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقُّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ
اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أُلْقِيَهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَآمَنُوا بِاللَّهِ
وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً أَنْتَهُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهُ
وَاحِدٌ سُبْحَنَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٧١﴾ لَنْ يَسْتَنْكِفَ

الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدَ اللَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ
وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ
إِلَيْهِ جَمِيعًا ﴿١٧٢﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
فَيُوفِيهِمْ أَجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِّنْ فَضْلِهِ ؕ وَأَمَّا الَّذِينَ
اسْتَنْكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا
يَجِدُونَ لَهُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧٣﴾

﴿ يا أهل الكتاب لا تغلوا في دينكم ﴾ نهی خواهن نامه کان به جولہ کہو به گاورتانہ وہ
له سنوری ثانی پاستی خوتان دهرمه چن ، جولہ کہ کان ئهلین : عوزه یر کوری خوایه و
عیسا کوری ژنیکی داوین پیسه ! گاوره کان ئهلین : عیسا کوری خوایه و سیئهمی سی
خوایه !!

﴿ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ ﴾ وهیچ که سی له ئیوه مهلین ، خوا هاوبهش و کوری
ههیه . باسی عیسا بهوه مه کهن عیسا چوته ناو خواوه و بوون بهیه که له ئیو لهشی خواوا ،
عیسا بهراستی فروستادهی خوایه ، نهوهی پاستی بی نه عیسا کوری خوایه و نه سیئهمی
سی خوایه ، عوزه یر کوری خوا نیه .

﴿ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﴾ بهراستی عیسا کوری مه ریم
نیردراوی خوایه و جگهی فروستادهی خوانیه . ووشهی (مریم) بهمانا پرستهره ، عیسا
که دراوته پال مریم نیشانهی نهوهیه بی باو که ، هه مو که سیش بهناوی دایکه وه بانگیان
نه کری ، ههر له بهر نهوهیشه له سهر گوری مردوو بهناوی دایکه وه بانگ نه کرین له کاتی
ته لقیندا .

﴿ وَكَلِمَتُهُ أَلْفَاها إِلَى مَرِيَمَ وَرَوْحَ مِنْهُ ﴾ وه عیسا ووشه و فهرموده و موزدهی خوایه هاتوده بونهوه بدرستهی (كَنْ) یانی تو بیه ، بهسهر بهخو بههوی شتی هییچ ترهوه نهبوه و بهی باوك و بهی تووی باوكهوه بووه ، بههوی فویه کی جبره نیلهوه ، وه عیسا خاوهن گیانیكه له لایهن خواوه دروست بووهو بهی هوی تر و بهجگهی خوی تر ، گیانی عیسایش گیانیكه وهك گیانه کانی تر دروست کراوی خوایه ، بهلام مانای ئایه تی ﴿ فَارسلنا إِلَیْها رَوْحَنَا ﴾ یانی دواپی ئیمه نارودمانه بۆلای مهربم خاوهن گیانیکی پیروزی ئیمه که جبره نیله .

خوای مهزن روی بی وینهی خوی نه کاته گاواره کان بهتایبه تی و نه فهرموی : ﴿ قَامِنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً ﴾ دواپی ئیوه باوهر بهین بهخواو ههر نهو بهخوا دابین ، باوهریش بهفروستاده کانی خوا بهین ههمویان فروستادهی خوان و عیسایش یه کیكه لهوان ، لایان مهدهن لهسروشتی خویان و دایان مهین بهخوا و ئیوه مهین : عیسا سیههمی سی خوان ، هندی له گاواره کان ئه لین : سی خوا ههن : خوا ، عیسا ، مهربم ، هندی تریان ئه لین : خواکان پیک هاتون لهسی کهس : کور باوك روحلوقودس ، بهجوری تر ئه لین : بوون که خوایه ، زانیاری که عیسایه ، زیندهی که جبره نیله .

﴿ إِنَّهَا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنَّمَا اللّٰهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ ﴾ ئیوه واز بهین لهوهی خوا بهسی دابین و وازهینان چاکتره بۆ ئیوه لهوهی خوا بهسی خوا دابین ، خوای مهزن بۆ بههیز کردنی یه کیتی خوی نه فهرموی : بهراستی نیه هیچ خوایه مه گهر خوایه کی تنها کهشایانی بهرستنی ، خوا یه که و زور تر لهخوایه بههیچ جوری ناگونجی و رهوا یه ، خوای مهزن بۆ لهمهو پاش خوی پاك نه کاتهوه لهوهی کوری هبی و نه فهرموی :

﴿ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللّٰهِ وَكِيلًا ﴾ پاك و خاوینه خوا که بۆ خوا هبی منال ، چونکه نه گهر منالی هبی نهی خوا وینهی هبی نهبون رووی تی بکا ، ناشکرایه زاوژی بۆ مانهوهی ره گهزه لهبنه بر نهبوون . خوای مهزن

لەھەر جیگەیه کە خۆی پاك بکاتەووە لەمنال بوون ، دواى بەو باسە خۆی ئەکا بەخاوەن و پاشای ھەموو بونەوهران و ئەفەرموی : بۆ خواپەشتی لەئاسمانەکاندا و لەزەویدان ، ھەمویان دروست کراوی خوان ، دروست کراوی وەك عیسا چۆن ئەبێ وێنەى دروست کەری خۆی بێ کەخواپە ، منال ئەبێ وێنەى باوکی خۆی بێ ، ئەگەر وایشی ئەبێ ئەو شتانە لەئاسمان و زەویدان منالی خواپە بەبێ جیاوازی و جیا کردنەوہی عیسا لەناویاندا و بەسە خوا بەکاربەدەست بۆ بونەوهران و بەندەکانی خۆی لەکاتی ڕووداوی گەنگدا کاریان بسازنێ خوا پێستی بەکەس و کور نە .

ئەوشتەى خواى مەزن لەو ئایەتەى پێشوو دا باسی کرد سەروشتی راستی عیسا یە و بیرو باوەری موسولمانانە بەگۆڕەى فەرمودەى خوا ، عیسا بەفەرستادەى خوا ئەزانن بەبێ جیاوازی وەك ئیبراھیم و موسا و موحەمەد و پێغمەرانى تر . لێرەدا گاوەرەکان ئەم پرسیارە ئەکەن و ئەلێن :

پرسیار/ چۆن عیسا ئەبێ وەك پێغمەرانى تر وایى ؟ ئەوان ھەمویان خواھەنى باوکن ، عیسا بێ باوکە ، دام و نەرتى خوا تێك و پێك نادری و ئەبێ عیسایش باوکی ھەبێ ؟
وہلام / خواى مەزن وەلامى ئەو پرسیارە بەکورت ترین و گەنگترین وەلام ئەداتەووە و ئەفەرموی : عیسا ووشە و موزدەى خواپە و گەیانندویتى بەمەریەم و گیانیكە لەلایەن خواوەداویە ، بەعیسا ، داواکاری گاوەرەکان کە ئەلێن : عیسا بەبێ باوک پەیدا بوو ، بەسەر نەرتیبازی داوی ئەوہی ئەوان ئەلێن ، زۆر راستە و بەجێن .

بەلام ھەلەى ئەوان لەوہدایە ئەلێن : ئەو جیاوازی یە بەلگەى خواپەتى عیسا یە ، ئەویش ھەلە یەکی یە کجار گەورە یە و ناقلۆ ، چونکە ئەگەر بێ باوکی بەلگەى خواپەتى بێ . ئەبێ ئادەم شایانزێ بۆ خواپەتى لە عیسا ، بەو بۆنەوہ ئادەم بێ باوک و بێ دایکیشە . بازدان بەسەر دام و نەرتا گەنگ نە ، بەراستى ئاگر بۆ ئیبراھیم سارد بووہ بەدزی سەروشتى خۆی ، کەواتە ئیبراھیم ئەبواپە خواپە . ئەمەیش بەسە لەھێچەوہ بێ ھێچ شتی

ئەو بونەوەر سەر سوپتەرە خوا بۆی گران نیه بەووشە (بە) لەدایکەو بە بۆ باوک بەبێ
تۆی عیسا دروست بکا . دروست کردنی عیسا گەورەترینە لەدروست بونەوهران
بەتایبەتی دروست کردنی ئادەم بەبێ باوک و بەبێ دایک .. گاوەرەکان و پاپاکان ئەیانەوئ
نەخوینەواران بچەلەتین و ئەلین : ئەو نیه خوا ئەفەرموئ : ﴿وَرَوْحٌ مِنْهُ﴾ بەگوێرە
مەبەستی خوێان مانای ئەکەن و ئەلین : وەگیانیکە لەخواوە . بەلام لەپاش و پیشی ئەو
رستەیه وورد نابنەو کە لەپێشەو ئەفەرموئ : ئیو دەرەچن لە سنووری خوا و ئاین
لەبارە ی عیساوە ، لەدوايشەو ئەفەرموئ : مەلین عیسا سێهەمی سێ خوایه .

ئەگەر ئیو ی گاور ووشە (مِنْهُ) ئەکەن بەبەلگە لەسەر خواتی عیسا ئەبێ ئەو شتانه
لە ئاسمان و لە زەویدان هەموو خوابن . چونکە خوا ئەفەرموئ (وَسَخَّوْ لَكُمْ مَا فِي
السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً مِنْهُ) وەخوا رانی کردووە بۆ ئیو شتی لە ئاسمانەکان و
شتی لە زەویدان هەمووان لە خواوەن

نۆینەرانی گاوەرەکانی تەجران ووتیان بە پێغمەر ﴿ﷺ﴾ تۆ بۆچی هاوڕێی ئیمە شۆرە
داری ئەکەین؟ پێغمەر ﴿ﷺ﴾ چ کەسیکە هاوڕێی ئیو ووتیان: عیسا، پێغمەر فەرموئ .
چ شتیکم وتوو. ووتیان تۆ ئەلێت: عیسا بەندەو فروستادە ی خوایه: فەرموئ ئەوانە
شۆرە نین بۆ عیسا، خۆی مەزن وەلامی دانەووە فەرموئ:

﴿لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ﴾ بەراستی مەسیح
لای خراپ نیه کە بێ بە بندە ی خواو لە نرخ ی عیسا کەم نایبەتەو جیگە ی شانازیە بۆی .
بەلام سەر شۆری ئەو ی بە بندە ی جگە ی خوابی . وشە ی (نکف) ئەمە یه: کاتی مەرۆف
چاوی فرمیسک ئەپۆی بیسپرتەو هەتا کەس نە ی بینێ .

خۆی مەزن وەلامی ئەوانە ی پیشو ئەداتەو لە گەل ئەو کەسانە ی ش ئەلین: فریشتەکان
کۆر و کچی خۆان بەم رستە یه خوا ئەفەرموئ و ، فریشتەکانیش بەلایانەو خراپ نی یه کە
بەندە ی خوابن ، چونکە ئەوان زۆرتر لە عیسا ناگیان لەو شتانه هەیه لەبەر چاونین ،

ئاگادارى تەختەى پارىزاۋان (اللوٰح المَحْفُوْظُ)، ھەشيانە ھەلگرتوى عەرشىن دوايى
 فرىشتەكان بەو ھەموو زانىارى و ئاگادارىدەو بەندائىتى خوا بە خراب نەزانن مەسىح چۆن
 بەندايەتى خوا بە خراب دائەننى بۆ خۆى، با عيسا خواھنى ھەندى زانىارى تايبەتى بى.
 بشزاننى پىگەيە تر نىە بۆ ۋەرگرتى رزگارى لە سزا بە جگەى بەندائىتى ئەو ئايەتە ۋەك
 دەرئەكەوى ۋەلامە بۆ گاۋرەكان كە ئەلەين: عيسا كۆرى خوايە بۆ بت پەرستانىش كە
 گومانىان وايە فرىشتەكان كچى خوان.

﴿وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا﴾ ۋە ھەر كەسى پەرستى
 خوا بە خراب دابى و خۆى بە گەورە بزائى بەرانبەر بە خوا، دوايى ھەموويان كۆئەكەتەو
 بۆلاى خۆى، ھەتا ماف و سزاي خۆيانىان بداتى.

خوای مەزن باسى چۆنيەتى ئەو كەسانەى نە كەردوۋە چۆنيان سزا ئەدا خۆيان لەو
 بەگەورەترو بە رېژتر دائەننىن كە پەرستى خوا بكن و بە بەندەى خوا بن. بەلام باسى
 پاداشتى باۋەر دارانى خرا پەرستان ئەكا بۆيە كەمجارو ئەفەر موى:

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِ﴾ دوايى
 بەلام كەسانىكى ئەوتۆ باۋەرپان ھىساۋەو كەردەو چاكەكانيان كەردەو، دوايى خوا بە
 تەواۋى ئەبەخشى بەوان پاداشتەكانيان و، خوازۆرتەر ئەبەخشى بەوان لەو ھى بەوانى
 بەخشيۋە، لە پاداشت لە گەورەيى و مېھرەبان خۆيەو.

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ ۋە بەلام كەسانىكى ئەوتۆ
 پەرستى خوا بە چاك نازانن و خۆيان لە ئاستى خوا بە گەورە دائەننىن، دوايى خوا سزايان
 ئەدا بە سزايكى خوا نەزار.

خوای مەزن دواى باسى پاداشتى باۋەر دارانى كەرد باسى تۆلەو سزاي ئەو كەسانە
 ئەكا خۆيان بە بەرز دائەننىن دەر بارەى پەرستى خوا. ياننى سزاي ئەو كەسانە پاش پاداشتى
 باۋەر دارانە ھەتا بۆ يەكەمجار چاويان بەو پاداشتە گەورەيە بكنەوى و لە دوايشدا سزاي
 خۆيان ببينن، ھەتا دەر دەكەيان گرانزى بۆ ھەموو كاتى.

تەفسىرى زىناكۆيى

﴿وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ وه دەستیان ناکهوی بۆ خۆیان له جگهی خوا سەردار و دوستی کار و فەرمانیان بگرێتە دەست بۆیان هەڵسورپێتی و یارمەتی دەریان نیه بیانپاریزی له سزای خوا و رزگاریان بکا.

لهو ئایەتە ی پێشوو دا خۆی مەزن بۆمانی رۆن کردەوه پێویستە خوا به تاك و تەنها بپەرستێ، كەسی تر شایانی پەرست و گەورەیی نیه، باسی ئەو كەسانەشی بۆ كردین له سنوری ئاین دەرئەچن، بەندەكانی خوا ئەبەنە ریزی خوا له پەرست و پێژدا. لەمەو دوايش به یارمەتی خوا بەسەرھاتی ئاین رۆژ له دواي رۆژ و بیروباوەرانی تر ئەكەین كە چون پەیدا بوو و گۆرانی بەسەردا هاتوو به درێژی تێپەر بونی سأل و رۆژ.

بەرستی به درێژی كۆنایەتی ئادەمیزاد، هەروەها پەرستینیش بەو شیوەیه له گەل ئایندا هاتووە بونەوه. ئەو پەرستەش هەر جۆری بویی و لەسەر هەر شیوەیه بویی له هەستی ئایینی چۆی نەبۆتەوه و هەر بەردەوام بوو له گەل ئایندا.

زانایانی خاوەن كۆڵینەوه له بنجو بنەوانی ئاین ناسیدا. بیری جیاوازیان هەیه كام بیرو باوەر له پێشەوه هاتووە بونەوه، بیروباوەرە پوچ و ئەفسانەییەكان یا بیرو باوەری یەكتا پەرستی و باوەرپێتان بەخوایكی تاك و تەنها. هەروەها بۆ وەلامدانەوی ئەو پرسیارە بیری جیاوازیان هەیه، ئایا هەستی ئایینی له كۆن كۆنەوه له گەل پەیدا بونی ئادەمیزادا بۆوه، لەبەر ئەوەی هەندێ رۆداوی سامناکیان تێینی کردوو له سروشتا كە ئەو سامە هەر چوارلای گرتوون و بونە هۆی راجلە کینی ئادەمیزاد، هەمووشیان بونەتە هۆی راجلە کین، بۆیه بەناچاری پەلاماری شتیکی نادباری ئەدەن و ناوی ئەنێن ئاین، بۆنەهێشتنی ئەو ترس و سامە، وایش ئەبێ ئەو هەستە ئایینیە له رینگە ی راغوبی خواو بوویی كە له قوڵای دەرویان و سروشتی پاکیان وریای کردبەوه، دواي پەرستی خوایكی تاك و تەنها دەستی یێ کردبێ لەشیوەی بەشیکی وادا كە بەرستی خوا نەخشە ی سنورەکانی بۆ کێشابن بەهۆی راغوبی پێغمەران و فروستادەکانی خواوه.

نەوێ نەوێ کانی، خوا توێشوداری کردوون بە جۆرێ لە جۆرەکانی بە خورپەیی دڵ (الوحی) هەتا بێی بە چرایە، راغویی وەرگرن لە پەوشت و باوەرو پەرستندا، کورەکانی نادەم و نەوێ کانی ماوێ بە کات لەسەر بیروباوەری راستی ڕۆیشتن هەتا وورده وورده لە ڕوناکی ئەو چرایە دور کەوتنەو بەسەر گەردانی کەوتنە گێژاوی سەر لی شیوان. کەوتنە دواي بیروباوەری پوچ، بۆ وێنەي دروست کەری خۆیان بە گوێهری گومانیان چەندین پەیکەر و وێنەیان بۆ تاشی بۆ مەھرک و پیرۆزی، دواي سەرباریان نا بە جۆرێ ڕێزو پەرستن بکەن بۆ وێنەکان بە گوێهری هەوێسی خۆیان: ناديارى شوناسن (الکاهن) بردیان بە ڕینگەي چەوت چەوتێدا بە ئەزا نین هەندێ جارو بەفیل و جادوگەری هەندێ جاری تر، بۆیان سازاندن چەندین جۆر لە پەرستن و دوور لە خوا، نەخشەیان بۆ پەخساندن کە ئەو پەیکەرە خواوەنی توانای ناديارين، هەلبژێراون بۆ ناسینی شتە ناديارەکان، ئەتوانن پەيوەندی بە خواکانەو بەکەن بەهۆي هەندێ شتەو کە خۆیان بە بوختان ڕێکیان خستوون، داوايان وابوو ئەو پەیکەرە ئەتوانن لە گەل خواکاندا گفتوگۆ بکەن و سوديان لی وەرگرن، ڕینگە بگرن لە خراپەيان بە نوشتەي جۆرەجۆر و جادوگەری. بەراستی چوار لای خويان داڕشيو بەو پیاو ناديارى شناسانە بە گفتوگۆي پڕوپوچ و ڕزانەويان کە پلەي بەرزيان داوونی پاش مردنيان بە گیل و گەوجی کردنيان بە پەرستراو، پەیکەريان بۆ ئەتاشين، بە دەردۆ گێرو پارانەو ئەچونە لای ئەو پەیکەرە.

بۆ راست کردنەوێ ئەو ڕێ پەو پوچانەي نادەمیزادی پاش نادەم لە باوەرو هەلەي پەوشتیان خوی مەزن ناویناو پیغمەران و فروستادەي ئەنارد بۆلایان لەو کۆمەلانە زاوژيان کردبوو لە منالەکانی نادەم و ئەيان بردن بۆلای راغومایی و ڤارەزا کردنيان بۆلای ڕینگەي راست، گومرايان نیشان ئەدان بۆ ئەوێ بیا گێر نەو بۆلای سەرچاوەي راست و پاکی ئایینی خوا، بۆ ئەوێش دوريان بجنەنەو لە پەرستنی بتەکان. ئەوانەيان ئارەزويان لە راغویی ببوايە راغويان وەرئەگرت، هەندێ تریان کە کەر بوون لە ناستی

بيستنی راستی نه‌وانه له‌سهر ياخی بوونی خوځيان و له‌نيو نه‌وپه‌ری خراپیدا نه‌و په‌رده‌یه به‌رچاوی گرتبوون و مانده‌وه له‌سهر خوا نه‌په‌رسن.

بۆ وه‌رگرتنی ناوه‌رۆکی نه‌وانه له‌ پيشه‌وه باسکران ته‌ماشای نایه‌تی (٢١٣) له‌ سورته‌تی نه‌لبه‌قه‌رده‌دا بکه‌ن له‌گه‌ل نایه‌تی (١٩) له‌ سورته‌تی (یونس) بۆ نه‌وه‌ی به‌ باشی تیبگه‌ن به‌ چ شیوه‌یه کۆمه‌لتی ئاده‌میزاد گۆزان.

به‌راستی نيمه نه‌گه‌ر به‌ ووردی ته‌ماشای میژووی هه‌ره کۆنی گهلانی رابوردو بکه‌ین به‌ی گومان ده‌ستمان نه‌که‌وێ یه‌کیتی بوونی خوا پيش که‌وتوو له‌سهرهاوبه‌شدانان بۆخوا بۆ گفتوگۆی پرپوچ. بۆ ئه‌وه‌ ناینی (به‌ره‌مه‌یه‌کان) و نامه‌که‌يشيان که‌ ناسراو به‌ (فیدا) له‌ کۆنترین نامه‌یه که‌ گه‌يشتی به‌ خوینده‌واران و به‌ هه‌زازان پيش ته‌واراته، له‌و نامه‌یه‌دا باسی کراوه به‌ ناوی (براهاسباتی) مانای نه‌و رسته‌یه یانی خواه‌نی نوێژو که‌سێ به‌ ته‌نها نوێژی بۆ بکری و نه‌و که‌سه‌یه ئاواتی ئاده‌میزاد نه‌هێتیه‌دی و، وولامی پارانه‌وه‌يان نه‌داته‌وه هه‌موو کارو باری ئاسمانه‌کان و زه‌وی هه‌لته‌سورپیتی. نه‌وانه بوون مانای (براهاسباتی).

خوايش لای براهیمیه‌کانی خوايکی ته‌نهاو تاکه، هه‌لته‌سورپته‌ری بونه‌وه‌رانه هاوبه‌شی بۆ نه‌بووه. له‌ هه‌ندێ نامه کۆنه‌کانياندا هاته‌وه: که‌ سودی ئاده‌میزاد له‌ ژياندا نه‌وه‌یه په‌يه‌هه‌ندی به‌ خواوه بکه‌ن و به‌چنده‌ بۆلای و خوځيانی بۆ فیداکاری بکه‌ن و رینگه‌یه بۆ نه‌وانه بیانوه‌ی بێ په‌رستی خوايه به‌ به‌زده‌وامی و خوځيان خه‌ریک بکه‌ن به‌ ئاواته‌کانی ژيانسه‌وه به‌ فراوانی بۆ سودی پاشه‌ رۆژ.

به‌لام به‌ درێژه‌ی شه‌وو رۆژ بت په‌رستی جیگه‌ی نایینی گرتوه‌و نه‌وه‌ی راستی براهیمیه پيشه‌وه‌کانی له‌سهری بون لایاندا، دواي هینديه‌کان ده‌ستیان دایه بت په‌رستی وینه‌ی جوراو جۆری بونه‌وه‌ران، دواي ماوه‌یه (بوزا) هات بۆلایان بۆ گه‌رانه‌وه‌ی ده‌ستوری راستی نه‌و نایینه به‌سهرخستنی هه‌ندێ ده‌ستۆری نه‌و نایینه و که‌م کردنه‌وه‌و لا‌بردنی هه‌ندێ تری،

(بوزا) وینهی تازکهری نهو نایینه بوو. بهلام بوزایش ناموژگار یه کهی پاش ماوهیه کرایه نایینه تری نازهی تاییه تی و سهر به خو. دواتر (بوزایان) کرد به خواو پهرستیان، خه پرو نه زریان پیش کش نه کرد، له بهردم پدیکه ره که یا دهستیان نه کرد به گریان و سوزو پهنایان نه برده لای بو به خشینیه مرامه کانیان و پیوستی و لابر دنی رودای ناهه موار.

بهلام له باره ی میسریه کانه وه که فیر عهون ماوهیه کردنی به بهنده ی خو ی: نه وه ی راستی بی پشکنین و هه لده وه ی که له پوری کونیان له نیو زهویه کانیان دهری خستوه: یه کیتی خوا پیش که وتوتر بووه له سهر ها وه بش دانان بو خوا لای پیشوه کانیان، دهریشی خست که (نیدرس) باپیره ی پیچه می ناده میزاد دوا ی ناده له لایه ن خوا ی مه زنه وه نیردراوه بولایان به نایینکی تازوه راغوبی که بریان، میسریه کان ناویان نه برد به (هوریس) یابه (هوریس) به راستی فرمانی پی نه دان به پهرستی خوا ی تاك و تنها و کهم کردنه وه ی جیهان پهرستی و به خوشه ویستی ناده میزاد و به دادپه روه ی له کرده کانیاندا و له گفتو گویاندا و به چاکه کردن له گه ل یه کتری، به نه خوار دنه وه ی مه یی و قه دهغه کردنی به رازو نه خوار دنی گوشته که ی، چاکه و خهیری بریتی کرد له سهر برینی ناژه ل بو خوا و به خشینیه پاقله به هه زاران.

ههروه ها پشکنین و چال ناسانی که له پوری زهوی یه کان به لگن له سهر نه وه ی که دانیشتوانی میسر نه وانیه یان نزیکبون له پیغه مه رانه وه خویان به تاك و به تنهای ناسیوه و پهرستیان هه ر بو خوا کردوه به دهنگی نرم و به ترسانه وه. بهلام کاتی دوور که وتنه وه له یاساو له ناراستی راستی پیغه مه ران بت پهرستی و هاو به شدانان بو خوا سوواری باوه ریان بوو. داینی به زه ویدا، دوا یی دهستیان کرد به پهرستی هه ندی له ناده میزاد، بارودوخی چینیه کان وینه ی هیندی و میسریه کان بوون، نه وایش باوه ریان به بوونی خوا و تنها و تاکی خوا هه بو، لایان و ابوو کس نازانی وینه ی خوا چونه و چ شتیکه هه ر خوا به تنها هه ل سور پته ری کاروباری زهوی و ناسمانه کانه هه ر نهو خواوه نی زانین و زانستی بی

وتیه، بۆ هەر جینگهیه برۆین خوا لهو جینگهیدایه به دلی پاکهوه خویان په‌رستوهوه هەر لهو پاراونه‌تهوه به خه‌یرو چاکه کردنهوه. له نامۆزگاری هه‌ندی له پاشاکانیان بیژراوه: به‌راستی خوا به‌خشیویه‌تی به هه‌موو ئاده‌میزادو دل و ده‌روون هه‌رکاتی به‌راستی په‌یره‌وی بکه‌ن ئه‌یان پارێژێ و ئه‌یکیشی بۆلای رینگه‌ی راست، خوا پیرۆزبایی ئه‌کا له‌له‌شی چاک و سزای خراپه‌کان نه‌دا.

هه‌وه‌ها چینه‌کانیش وتیه جگه‌ی خۆیان به‌ درێژایی تپه‌رپینی کات به‌سه‌ریانان له‌ بیروباوه‌ری یه‌کیتی خواو په‌رستی به‌ ته‌نها لایاندان هه‌ندی له‌ رواله‌تی ده‌رکه‌وتووی سروشت و خۆرو مانگ و نه‌ستیره‌و روباره‌کانیان کرده‌ په‌رستراوی خۆیان و خۆیانیان له‌وان نزیک نه‌کرده‌وه به‌ جۆری له‌ په‌رستن هه‌روه‌ها کار به‌ده‌ستان و پیاوه‌ ژیره‌کان و مامۆستا‌کانیشیان کرد به‌ په‌رستراو بۆ خۆیان. گه‌وره‌ پیاوه‌ زانا‌که‌یان (کۆنفۆشیوش) که‌ پینچ سه‌دو په‌نچا سال‌ به‌ر له‌دایک بوونی عیسا هاته‌وته جیهانه‌وه‌و به‌ر له‌ مردنی (بوزا) به‌ (٩٣) سال‌ مرڤکی یه‌ک خوا په‌رستبوو، باوه‌ری به‌ خوای تا‌ک و ته‌نها بووه‌و لای وابوو هه‌ل‌سورپه‌ری بونه‌وه‌رانه‌و پێوسته‌ به‌ ته‌نها په‌رستی بۆ بکری. به‌لام که‌ ماوه‌یه‌ به‌سه‌رمردنیدا رۆشت بیروباوه‌ری پرۆپوچ هه‌رچوار لای لی‌ گرتن له‌ سنوری ریزی نه‌و زانایه‌ ده‌رچوون، هه‌تا وایان لی‌ هات کردیان به‌ په‌رستراو بۆ خۆیان جگه‌ی خوا.

کورپان ئیسرائیلیش، باوه‌ری یه‌کتا په‌رستی خویان له‌ باوکو باپیره‌کانه‌وه‌ بۆ ما‌بووه‌وه، کاتی له‌وان دورکه‌وته‌وه‌ له‌ رینگه‌ی نه‌وان لایاندا، خوای گه‌وره‌ به‌ میهره‌بانی خۆی (موسای) ئاردوه‌ بۆلایان بۆئه‌وه‌ی تازه‌ بکاته‌وه‌ بۆیان ئاینی پتغمه‌ره‌کانیان و راغویی نه‌وان، له‌ میسر بردینه‌ ده‌روه‌وه‌ رۆی پێ کردین بۆلای زه‌ویه‌ به‌لێن پتدراوه‌کان، موسا به‌ فه‌رمانی خوا بۆ ماوه‌ی (٤٠) رۆژ لی‌یان وون بوو له‌ ده‌شتی (سینادا) چوبوو به‌ سه‌رده‌می نه‌و کاته‌ی خوا بۆی دیاری کردبوون بۆ وه‌رگرتنی نامۆزگاری و فه‌رمانه‌کانی (نه‌ورات) له‌ خوای مه‌زن، له‌ ماوه‌ی وون بوونی موسادا له‌ شخلی زی‌ری خۆیان گوێره‌که‌یه‌کیان

دروست کردبوو کردیان به خوای خوځیان بۆ پەرستن، چونکه دهرونیان په یوهندی پهیدا کردبوو به بت پەرستنه وه له سهردهمی فیرعه ونه کاند او دلّیان بۆی لی ئەدا.

تاقمی تریان له وهو پاش برپاریان داعوزهیر کورپی خوایه، بهو بۆنوه گومرایی له سهر گومرایی ستم کردن له سهر ستم زووری سهند به سهریانا، که رهسه پول و پاره پهرستی زال بوو به سهریانا و بوون به بندهی کالاو والای جیهان دوایی که خراپه یان پهره ی سهند خوای مدزن عیسای نارد بۆ نه وهی دهستوری موسایان بیر بختاوه، تۆ پشوداری کردن به ئینجیل ههتا بهو بۆنوه بیروباوه پروه که یان چا ک بکاته وه، با نگیان بکا بۆ لای خوا پهرستی به تاك و به ته نهایی، نهو که رهسه پهرستیه دلّی رهش کردبون له وانی دور بختاوه، کهم کردنه وهی جیهان و هه ولدا ن بۆی که مژ بکاته وه، دوا ی ناردنی عیسا هه ندیکیان باوه رپان هیناو راغوییان و هرگرت، زۆریه ی زۆریان گومرایی له سهر گومرایی پشتیان کرده عیسا. ماوه یه به سهر نه وانه دا باوه رپان به عیسا هینابوو تیپه ری، سه رله نوئ بت پهرستی سوواری سهر شانیان بویه وه، له هه موو شتی خرابتر خویان کرد به سی خوا برپاریاندا که عیسا سیپه می سی خوایه، وینه و پدیکه ری عیسا و مه ریهمیان له دارو به رد تاشی و هه لیان واسیو رپزیان لی گرتن، نه چونه به رده میان و کړنو شیان بۆ نه بردن به پارانه وه و نزاوه داوای مه به ستیان لی نه کردن بینه دی بۆیان به جوړیککی ده رچوو له یاسای خوا که شیش و پارساو زانایانی خویانیان نه کرد به نوینه ر له نیوان خوځیان و خواداو کردیان به په روه ردگار.

عه ره به کان یه که عجار خویان به یه ک دانابوو، له سهر نایینی ئیبراهیم بوون، به پوخته یی خوای تاك و ته نهاییان نه پهرست، له هه موو ته نگ و چه له مه یه کدا هه ر په لاماری خویان نه داو بهس. دوا یی وورده وورده هاو به شدانان بۆ خوا سه ری پیوه نان، هه ندیکیان خوا پهرستیان پایه دار کرد، هه ندی تریان بوونه مانگ پهرست، نه وانی تریان فریشته پهرست، زوره شیان بوونه بت پهرست. عه ره به کان زاو زیان کردو زۆریوون، پاش ئیسماعیل چونه

دهره وهی مه کهو به نیو دورگهی عهده بدا بلاو بوونهوه، ههه کاتی له مه که بچونا یه ته دهره وه
 بو مفهپر کو پیرۆزی بهردیکی که عبهیان له گهه خویان نه بر دو رپژی نهو بهردهیان نه گرت،
 دواى به وهیشه وه نه وهستان و نهو بهردهیان نه په رست. بۆیه یه کهمین جار عه مری کوری
 لوحا له شامه وه بیتیکی هینا به ناوی (هوه یله وه) بو که عبهو په رستیان و کردیان به
 گهره ی بته کان هه تا وایان لی هات لهو مایه وه (٤٠٠) سالی خیاند هه تا کاتی هاتی
 پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ به سه دان بتیان له که عبه دا هه لواسی، هه تا وای لی هات هه موو هۆزی بتی
 تایه تی بوخوی بریار داو رپژی بته کانی تری نیو که عبهیان نه گرت،

دواى نه وه روی سه ر زهوی پر بوو له بت په رستی، سته م و خوین رشتن و کردنی
 ئاده میزاد به بهنده له لایه ن کار به ده ستانه وه، کهس خاوه نی خوئی و نامسی خوئی نه بوو،
 لهو کاتانه دا ئاده میزاد پیوستی ته واوی په یدا کرد بو گه رانه وه یان بۆلای ئاینی پیغمه ر
 پیشه وه کان، خواى گه وه به میهره بانی خوئی و یارمه تی خوئی بو ئاده میزاد ویستی نامه یکی
 گشتی و شیاو بو هه موو کات و شوینی هه تا هه تا ره وانه بکا بو سه ر زهوی، هه تا به و
 بۆنه وه ره وشتی به رزو رپگهی راست و داد په ره وه ی بگه رپته وه بۆلای کۆمه له گای
 ئاده میزاد، دواى بو نهو مه به سه ته فروستاده یکی کۆتایی ها وه ی هه موو پیغمه رانی نارد بو
 ئاده میزاد وهك موحه مه دی کوری عه بدولا بی، نهو نامه یه پی به خشی و کردی به
 فروستاده و پیغمه ر هه موو ئاده میزاد و کردی به موژده رو ترسینه ر بۆیان، نامه که بشی
 کرد به کۆتایی ها وه ی هه موو نامه کان به شیوه یه پیوستی ئاده میزادی تیدا بی بو ژانیان
 خاوه نی نه رمی و پوناکی و فراوانی داد په ره وه ی و ئاسایشی. بشی به یاسای هه تا هه تایی
 هه تا له ناوچونی بونه وه ران.

به راستی ئایینی ئیسلام یه کهمین ئایینه بهر له هه موو بیکردنه وه یهك و دواى
 هه موو شیان که هه له سایی و دهستی کردی به راست کردنه وه ی باوه ر به خوا و برپاری
 جهنگی دا بی له گهه ها وه به دانه ران بوخوا، به شیوه یه میانه جوئی و نه رمی و ئاسانی و

پارایی و بہزہی تیدا نہی، جہنگی بی سستی تیدا دہرنہ کہوی و ہیج جورہ نہرمی و
 پیکہوتنی لی بہدی نہ کریٰ لہ گہلؑ نہو کہسانہ ہاوبہشیان بؤ خوا دانابی بیگومان ناینی
 نیسلام لہو جہنگی بت پەرستانہدا پلہ بہ پلہ بؤی نہچوو. بہلکور بہبی وہستان و پشو
 کوتوپرؑ نہو جہنگی بہرپاکرد لہ دژی بت پەرستان و، لہو پینگہدا بہسہدان قوربانی
 پیشکش کرد، بہدہیان دہر بہدہری و ناوارہیی توشی پہرہوانی بوو، بہ پیچہوانہی یاساو
 دہستوری پاشکوی کہ پہیوہندی بہ جورۍ زیان و ہلّسان و مامہلہ و خوار دہمہنی
 دانیشوانوہ ہہوو کہ بؤ قہدغہ کردیان و بہرہوادانان پلہ بہ پلہ بؤی بجی، ہہروہا
 لہیہ کمین کاتی ہاتنہ خوارہوی نہو نایینہ ہلّویستی خوی دیاری کرد بہ دہنگی بہرز
 جاری بؤ داو پربہدہمی خوی ہاواری کرد کہ لہم بونہدا خوائیکی تر جگہی خوی تاک و
 تہنہا نیہ، ہہر بہدہستی نہو کاروباری ہلّسوراندنی ناسمانہکان و زہوی و ہہموو
 بونہورانی تر بہرپوہ نہچی، وینہی نہو کہسہی تر نیہ، داوای کومہکی لہ کہسی تر
 ناکریؑ بؤ لی خوشبون و پاداشت و گہرانہوی خہشم و سزای خوا لہ جگہی خوا.

ہہموو کاری پہیوہستہ بہ پہرہوی کردنی فرمانہکانی خواو پیغہمہرہوہ، پیغہمہرش
 فرمان لہ خوا ورثہ گریؑ و نہو نہیگہیہنیؑ بہ ئادہمیزاد، نزیکبونہوہ لہ خوا ہہر بہہوی
 نہو شتانہوہ کہ خوا کردوونی بہ دہستورو رونی کردونہتہوہ، ہہر نہوانیشن پینگہی
 پەرستی پاک و رون و ناشکراو روتبیؑ لہ ہاوبہشدانان دیاری نہکەن.

پیغہمہر ﴿﴾ بؤ ماوہی (۱۳) سال تہواو لہ مہکەدا ہہموو کوشش و ہہولتی خوی
 تہرخان کردبوو بؤ دہرہینانی دہماری ہاوبہشدانان بؤ خوا لہنیو نہو کومہلہ نہفامہدا و
 دانانی باوہری یدک خوا پەرستی پاک لہ جینگہی نہوداو رواندنی یہ کیتی خوا لہ دلّی
 قورہیش و جگہی قورہیش و لہ دلّی نہو عہرہبانہدا نہہاتن بؤ مہکە لہ کاتی حہج کردندا
 و جگہی نہو کاتہش لہ ہہموو کورپو کومہلدا. نہوپہری توانای خوی بہ کار نہہینا
 لہ گہلؑ ہاورپکانیدا بؤ بیتز کردنہوہو لہبہر چاوخستی بت پەرستی و نہستیرہ پەرستی و

شتی تر، بۆ دانیشتوانی رۆن کردەوه که ئەوانە داوی شەیتان بۆ راوکردنی ئادەمیزاد و دورخستنەوهیان لە خوا و پێزانندی خەشی خۆبە سەریان و تیگەیانەیان ئەو بتانە پەیکەر و سروشت و داروبەردی بێ گیان و بێ ھۆشن و بێ گۆشن، بۆ ئەوەن ئادەمیزاد دور بخەنەوه لەوێ نزیکنەوه لە خوا پەرستی، ئایینی ئیسلام ھاتووە بۆ پێزانینی کردنی ئادەمیزاد و مێشکیان بشۆڕیتەوه لە ھەموو پڕۆچ و ئەفسانە و چیرۆکی دەست ھەلبەست لە ھەولەدانی درۆژنەکان و لە ھەوالتی پێداوی لەمەو پاشیان بە درۆ بە دانیشتوانی ئەلێن. ئایینی ئیسلام ھاتووە بۆ ئەو لە نینۆکی تیزی درێنەیی پڕوپاگەندە و یستان پێزانینی بکاو بپروایان بە خۆیان پەیدا بێت کہ ئەو دەست بپارێت وایان خستۆتە مێشکیان ئەو بتە و شکانە خاوەنی گیانیکی نەپێت و توانای ئەویان ھەیە سود بپەخش و پێگە بگرن لە خراپە.

جێگەی سەر سورمان نییە ئەوانەمان زانی!! بە ئەمانەی خوارەویش بزانی خۆی گەورە ھەلواسینی ھەموو پەیکەری قەدەغە کردووە بەھەر شێوەیە کہ جێگەی پێزی. وەك ھەلواسینی نال وێنە مانگ و ئەستێرە و بەیداخ و وێنە دەست و تیری ئاراستەیی چاوی کرابی، ئەوانە دابنێن بەسەر قاپی و سەربانی خانووەکان و سەردیوارەکاندا، چونکە ئەوانە وەك رۆنە بۆ پێزی و پێزی و مەھرە ھەلێن ئەوان، لەوانەیە بە پێزی چەند کاتی وای لێت و بزانی خاوەنی گۆرانی کاروبار بۆلای ئەو مەبەستە بۆی ھەلێن ئەوان، دواوە وای لێت موسلمانان بگەرێنەوه بەلای جۆرە بت پەرستێ ئەگەر نەیان کەن بە بت، بیروباوەری نەقامی بەر لە ھاتی ئیسلام دەست بپێ بکاتەوه راستەو خۆیا لە ژێر پەردەوہ بێ.

ھەر وەھا جێگەی سەر سورمان نییە ئایینی ئیسلام بە ھەموو ھیزی خۆبەوه قەدەغە کردووە لە ئادەمیزاد ھەموو ھۆیکە میانە جۆی و نوێنەری پیاوانی ئایینی و مەھرە و پێزی گۆری پیاوچاکی قەدەغە کردووە، بپاری داوہ بە پەرستی خۆی تاک و تەنھا و پارێنەوہ ھەر لە خوا، ئەك گۆرۆ مەھرە خوا پێوستی نە بە ھیچ شتێ بۆ میانگی گەری،

خوای مەزن لە دەماری گۆرچەکە نزیکترە، هەموالدهری درۆزن و گیانی ناسمانی نین و درۆن بە هەموو مەبەستی و بۆ هیچ کۆمەکیە، ئایینی ئیسلام پونی کردۆتەووە کەلەنیو نادەمیزادا کۆمەلێکی تایبەتی نین کە هەر ئەوان کاری پێویستی و قەدەغە کراو و دەستوردانان بە دەست ئەوانێ جگەیی خواو گەیانندی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾، هەر ئەوان پرس پێ کراوین هەرگیز بەو شیوەیەو بەو مانایە تەماشای پیاوانی ئایینی ناکرێ.

بەلام لەنیو ئیسلامدا زانایان هەن بە پایە زانستی ئایینی ناویان دەرکردووە بەپرێک خستنی کارەلقیەکان و جوۆری مەرجی پەرست و کارپێ کردن نەک بنچینە ئایینیەکان، هەریەکیان بە گۆرەیی پەلمو پایە زانیاری خوێان دەستور لە قورئان و لە فەرمودەیی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ دەرئەهێن، ناگەنە پەلیە لە زانینداو تیکەیشتندا کە سەرەخۆ مافی یاسا دانانیان هەیی لە جگەیی خوای مەزن. بەلام بۆیان هەییە مافی ورد بوونەووەو خۆماندو کردن لەو شتاندەدا دەقی پونی بۆنەیی لە قورئانی پیرۆزو لە فەرمودەکانی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ بەراوردیان بکەن لە گەل شتی تری و فەرمانەکی و دیاریە بە بیری خوێان دەست نیشانی بکەن بۆ بەرگری لە زیان و ئاسان کردنی ئال و گۆرکردنی بازرگانی و جوۆری مامەلەیی رۆژنە، ئەو یاسایە بە کۆششی پێ دەق دەرھاتیی بە پێویست دانانری بۆ جگەیی خاوەن کۆشش و ئەو کەسانەیی بەلایانەو وایە راستە. بۆ زانایانی تری واکە شارەزای مانای قورئان و فەرمودەیی پێغەمەربن بۆیان هەییە بە گۆرەیی زانیاری خوێان دژی بریاری زاناکەیی ترهەلسن و بریارە دەرکەن بە پێچەوانەیی بریاری پێشوو، ئەو یاسایانە بە کۆشش دەرھاتیی وەک دەقی فەرمانی خواپە لەزۆر شوێندا بە مەرجی پرێک بکەوێ لە گەل یاسای ئاییندا. زانین و زانیاری بە تایبەتی لە ئیسلامدا پەییوەندی بە جوۆرە بەرگ و پۆشاکیی تایبەتیەووە نیە، بۆ هەموو کەس هەییە لە هەموو بەرگیکیکی لەسەرچاوەکانی ئایینی پیرۆزەو بە گۆرەیی کۆشش و زانیاری خوێی ناوی زەلالتی پێ خەوش هەلگۆزی لەو سەرچاوانەووە، بۆیشی هەییە بریاری خوێی بدا بۆ دەستوری کە فیۆری بوە لە یاساو بریاری قورئان بە شیوەییکی راست و لەسەر چاوانەووە دەستور دەرپهێتی، ئێر لە هەر بەرگ و لەهەر پۆشاکیکایی.

زانایانی زوربهی ئیستا و لهوهو بهریش به گشتی ههتا سهردهمی هاوړیکانی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ برپاری خۆیانینداوهو بهرگ و پۆشاکي جیاوازی تاییهتیان نهبووه، به بهرگ و پۆشاکي تاییهتیوه نه ناسراون، نه گهر یه کێ له زانایان له گهڵ کۆمهڵێ له موسلمانانو جگهی موسلماناندا بووهستایه زانا که به بهرگ و پرواڵهت جوئ نهته کرایهوه. به لکو به دهبرینی زانیاری خۆی دهتره کهوت.

لهوانیه پرسیار بکری: بهراستی جوړئ له بهشه ناديارى ناسان به گوێره ی ناو کهوتونه ته ړینگو سهریان ناوه به موسلمانانوه لیرو لهوئ به شیوه یه کي که شیشانه ییش نهی، بهراستی هه ندئ له رواڵهتی بت په رستی سهری نالهباری خۆی ده رهیناوه له نیو باوه ری ئو که سانه وه په یوه نديان به هه ندئ له پیرانی ړینگى سوڤی و ده رویشانه وه هه یه، نه وه ته ئه بیئرئ له هه ندئ که سه وه که په یونديان به هه ندئ لهو پیرانه وه هه یه باوه ریان وایه ئو پیرانه چاکو خراپه یان به ده ستو وای دانه نیئ لی بوردن، ئه وان لی بوردن ی خوايه و خه شیمان خه شمی خوايه، خۆیان لهو پیرانه نزیک نه که نه وه به دیاری و پیتاک، خۆیان ده تره خه ن و ړانه وه ستی له به رده میاندا به کزولئ و هه ژاری و مل شوړی، به هه موو ترس و بیمه وه ده ستی راستیان ئه خه نه سهر ده ستی چه بیان وه ک نوێز بکه ن نه وه ست. سهر و ملیان شوړ نه که نه وه له به رانه بریاندا، وایش ئه یی گورانی به بالا یاندا هه لته ده ن سویند به سه ریان نه خۆن به وینه ی خوای گه وره، وایش ئه یی به درو سویند ئه خۆن به خواو بریتی بو ئه ده ن بو شکاندنی سوینده که یان، به پێچه وانه وه سویند به سهری پیر به درو ناخۆن، زور جار ان ئه بیئرئ قاچیان ماچ نه که ن و پتلاوه کانیا ن ئه خه نه سهر چاوو سهریان، زور جار ان گالته و گه پ نه که ن به گه وره ترین زانایانی ئایینی ئیسلام، زور که سیان هه ن نازاری خۆیان ئه ده ن هه تا پاشماوه ی خواردنی پیریان بخۆن و به مفرکی ئه زان، هه ندئ جار ئه چنه لایان و داوای ړزگار بوونی نه خو شه کانیا ن لی نه که ن، زور شتی تر له وانه ی پیتشو که نایه نه ژماره، ئو جوړه کارانه هه موویان بوئی بت په رستیان لی دئ ئه گه ر بت په رستی نه بن. له لای زور

کەس ئاشکراو ڕونە زوربەهێ زۆری ئەو پیرانە نەخوێنەوارو نەزانن لە کاروباری پێویستی
 نایین و یاسای ئیسلامدا، بگرە مانای شایەتیمان و پێویستەکانی نوێژوو ژمارەهێ نایین
 نازانن، بە گۆڕەهێ دەستوری دیاری کراو نازانن نوێژەکانیان بکەن، هەندێ لەو پیرانە بە
 ئاشکرا نوێژ ناکەن و ئەلێن: ئیمە لە شوێنی نادیاردا ئەیکەن، مەگەر کەمێکیان ئەگینا بە
 زانیی یاسای ئیسلام هەزارو نەزانن، هەموو ڕێزو چاکەیان ئەوێهە لەنیو سۆفی و
 دەروێشەکانیان لەنەوێ پیاو چاکانن و بە میرات ئەو پیشەیان بۆ هاتووە لە باوک و
 باپیریانەو، وایش ئەبێ کردەوێ ئەو پیرانە دژی یاسای ئیسلامن. پارەوانان و خواردەمەنی
 قەدەغە کراوی زۆر زەبەنەهێ هەبە بە گۆڕەهێ یاسای ئیسلام، هەلەهێ زۆر لە کردەوێیان
 دەرئەکەوێ، لە گفتوگۆیان درۆی زۆر ئەکەن، هەموو ئاواتی ئەوێهە پەلە و پایەو ڕێزو
 کۆشک و چەکی نارەوا کۆ بکاتەو لەلای سۆفی و دەروێشەکانیاندا، دارایی و سامانی
 زۆر کۆبکەنەو بەبێ ترس و بە خرابی نازانن، چونکە نەوێ پیاو چاکانن بە تايەتی عەلی
 کۆری ئەبو تالیب، وێنەهێ جولەکەکان ئەیان ووت: ئیمە کۆرپو خۆشەویستەکانی خواین.
 هەروەها زۆر جارانیشت ئەبیرێ پەنا ئەبێ بۆلای گۆرپو بارەگای پیاوانی مردوو بە
 پەرستن و نزیک بونەوێ لە خوا ئەژمێرن، بەجۆری ڕێژیان لێ ئەگرن مەوێ لە نایین
 شارەزایی شەرمی ئەبێتەو لە ترسی خوا، ئەو ڕەوشتە زۆر بلاوێ کردوو لەنیو
 موسلماناندا، ئەوانەیا بت پەرستیه یا جۆریکە لە بت پەرستنی ئەبیرێ بە توپزی و ئازارو
 ئیشی زۆرەو زوربەهێ کەس بەرەو گۆری هەندێ لە پیاوانی نایینی ئەکەوێ ڕێ، بە
 دەوری گۆرەکانیان ئەسورپێنەو، درەخت و بەردو خۆلێ گۆرەکانیان ماچ ئەکەن و ئەیان
 خۆن، لەبەردەم گۆرەکانیان کێنوش ئەبەن، وایش ئەبێ ڕو بە ڕوی گۆرەکانیان نوێژ
 ئەکەن، ئەوانە وێنەهێ ئەو کەسانە لەبەردەم بته کاندای ئەوێستان و داوای ئەو شتانهیان لێ
 ئەکردن لەلای جگەهێ خواو نەگرنجاون.

هەندێ تریان لای کۆرەکانیان ئەمێنێتە چەند ڕۆژی و بە نزیک بونەوێ لە خوا
 دانەنێن، دەرئۆگێر ئەبن بۆسەر گۆرەکانیان و لەوێ ئەبەخشنەو. لەلای گۆرەکانیان

ئاواتی وا ئەخوازن لەوان جگەیی خوا کەس ناتوانی ببەخشی، ئەو کەسانە وێنەیی (بوزیەکان) کە ئەچنە لای لیواری هەندێ روبار پۆل پۆل و تاقم تاقم لە لیواری ئاوە کەیدا دائەنیشن و بە پیرۆزی ئەزانن، وەك روباری (کەنج) لە هیندستان و، وا ئەزانن نزیك بونەوه لەو روبارەو خۆشۆردن لەو ئاوە گوناوە ئەبێتە هۆی نەهیشتی هەلەو خراپە.

بۆزانین: ئەو شتانەیی باسمان کردن و زۆرتر لەوانەیش لەئێوە هەندێ کۆمەلانی ئیسلامدا ئەبیرئ. بەلام ئەوانە کارناکەنە سەر بنچینەیی پاکیی ئەو خوا پەرستی و سەرچاوەکانی لێل ناکا، پێگەکانی پەرستنی خوا وون ناکەن، چونکە دروشمی راستی یەکییتی خواو چۆنیەتی پەرستنی رۆن و دروستن و نەخشەیی بۆ دانراوە لەنامەیی پیرۆزی خوادا بە جوړی ئازاوەو جیاوازی وەرناگرئ، رۆنی ئەو نەخشەیی بەو جوړە بەردەوامی روناکی ئەو یاسایە لێل ناکرئ، روباری بۆگەنی دۆژمن کاری تی ناکا. یاسا دەست کردی ئەزانن پێگە بە ئاوی زولاتی ئایینی ئیسلام ناگرئ، بەو مەرجەیی قورئانی پیرۆز بەردوامی و تەماشابکرئ و بخوێرتەوهو پارێزراوی ئە تێك چوون و دەست کاری بەی گومان و بەی پێچ و پەنا، چونکە خواي گەورە گرتووەتی ئەستۆی بی وێنەیی خۆی مانەوهو دەست کاری نەکردنی قورئان و دروشمەکانی.

دووبارە سەرچاوەی رۆنی یاسای ئیسلام رۆن کراوەتەوه بەهۆی کردەوهو گوشتاری پێغمەرەوه ﴿ ﷺ ﴾ بەو شیوەیی ئەوپەڕی دوریینی و تەتە کردنیان لەلایەن خواوەنی نامەکانی فەرمودەیی پێغمەرەوه ﴿ ﷺ ﴾ وەك بوخاری و موسلم و تورموزی و جگەیی ئەوانیشەوه کە وەریان گرتوون لە هاورپێکانی پێغمەرەو میژوو ناسانی خاوەن متمانە ئەو راستیانەیی بۆ سەلماندوون.

لە دواي هاورپێکانی پێغمەر ﴿ ﷺ ﴾ ئەو زانایانەیی پاش ئەوان لەسەر پێی بوون بە ئەو پەڕی ووریایی ئەتەقینەوه بەدەم هەموو کەسێکا بیان ویستایە کە بیروباوەری ئیسلام بگۆرن لە پێگەو شوێنی خۆیاو بیدەنە پال بیروباوەری ئیسلام ئەو گۆرانه نارهوايە، هەموو کاتی

تەفسیری زمانکۆیی

بدرهنگاری ئەو کەسانە بوون کە خواوەنی هەواو هەوەس و ئەنجام و مەبەستی جیهانی بوون،
 لەلایەن ڕێگە لادەرەکانی پیرەکانی دەرویش و سۆفی بۆیان دەرکەوتیی، ئەو زانایانە فیل و
 فەری ئەوانیان بۆ دەرئەخست و دانیشتوانیان بەبێ پشو شارەزای باوەری راست و دروست
 ئەکردن، ڕویان وەرئەگێڕان بۆلای خواپەرستی، ڕویان وەرئەگێڕان بۆلای خواپەرستی
 راستەقینەو بەوانیان ئەناسان کە پێویستە هەرپو بۆلای خوا بکری ئە هەموو ڕوداوێک بە
 تەنها و بەس، ئەک بۆلای جگەیی خوا لە پێو گۆرەکان، خوا نوێنەری لە جگەیی پێغمەران
 نەبوو، دەستوری تایبەتی خۆی بەوان بەخشیو، خوا لە هەموو کەس نزیکترە
 لەبەندەکانی خۆیو. ئەوانیش بە یەکسانی و بەبێ جیاوازی هەژاری لای خوا. لەبەر ئەو
 شتانەی باسمان کرد بۆمان دەرکەوت بیروباوەرو بنچینەی دەستوری ئیسلام مەترسی ئی
 ناکرێ، ئەو دەست بێرێ نەتوان سەر لە دانیشتوان تێک بەدن، جادوبازانی پیاوانی
 تەریقەت و سامان پەرستان، ناتوان بە ناوی ئاینهوه لێرەو لەوێ زوربەیی دانیشتوانی ژێرو
 هۆشدا بۆخەڵەتێن، جگەیی هەندێ لە نەزان و نەخۆتەواران نەبێ، ئەوانیش یا نەزان یا
 مەبەستی تایبەتی خۆیان هەبێ. بەراستی درووشم و یاسای راستی ئیسلام بۆ جۆری پەرستی
 خوا زۆر ڕون و ئاشکران، ئەو شتانە کە پەرپهوانی پیرانی تەریقەت ئەیکەن لە تێبازی و
 مارگرتن پەرپهوانیان بە ئاینهوه نەبێ، درۆ دەست بێرێ و فیلێ ئەو کەسانە بە
 ناوی ئاینهوه سامانی دانیشتوان بەمفتە ئەخۆن، پیاوانی ئاین ئەیان خەنە جێگەیی پێس و
 فەرپان ئەدەنە نێو تەنەکەیی پۆخەواتەوه.

بۆ زانین: هیچ کەسێ نابێ گومان بێ کە من ئەمەوێ پلارو توانج بگرمە ئەو پیشە بە
 نرخەو ئەو ڕێگە خاوەنە لەو ڕێگەیی کە پیاوانی خواوەن ئاین و جیهان نەویستان گرتوانە و
 بەو پیشەیی وازیان لە جیهان پەرستی هێناوه، وە وا بزانێ ئەمەوێ گالتەو گەپ بکەم بە
 پەرپهوانی پیاوانی خواناس و راست گۆزانی تەریقەت کە لە گەل خواو هاو ئایینی خۆیان
 راستیان کردووه، لە هەولدا بوون بۆ ڕوینی کردنی ئادەمیزاد بۆ پەرپهوانی کردنی یاسای
 ئیسلام بە نامۆزگاری و بەجۆری شارەزا کردنیان و پاک کردنهویان لە چلک و چەپەلتی،

تەفسیری زمانکۆیی

کردنيان به پياوى چاك به هۆى پىپەهوى تايپەتى خۆيانەهه، بهبى گومان هاوړپتى پياو چاكان له زانايان و خوا پرستان و جيهان نهويستان له پيرو له مامۆستايانى تەريقت و گهوره پياوانى نايينى، گوئى گرتن له ووتەو نامۆزگارى و وانەيان جوړه پەرستىكى خوايه، بهو پيشانەيان نەرمى ئەخەنە دڵان و ژەنگ و چەپەلتى له ناوڼەى دەرويان بهژيرانه پاك ئەكەنەهه، ئەبنه كۆسپ و بهرگرى لهنيوان خواو بهندەى خوادا بۆ پەلامارنەدانى گوناھو خراپه كردن، پالتيان پيوه ئەنښ بۆ مل كه چ كردنى بۆلاى خواو جى به جى كردنى فەرمانه كانى خواو دورخستنه ويان له قەدەغە كراوه كان بهراستى پيرانى تەريقت هەيانە زانای زۆر گهوره و خزمەت گوزارى نايين كه پهيوەندى تەواويان هەبووه به خواى مەزنههه، بهبى رپايى و خۆهەلكيشان، به جوړه پەرستىكى شيرين و خۆپارستن له گوناھ كردن و جيهان ويستان، به دروستى به پوختهبى نايينيان ناسيوه، بهرپگايى ياساى ئيسلام و ناييندا چوون و پهپرهوى نايينيان كردووه له هەموو گفتوگۆو كردهوەياندا. هەلكهوتوه له نيوان پيرانى تەريقتا كهله پياوان كه سودو چاكەيان زوربهى كۆمەلتى ئيسلاميان داپوشيوه بههۆى نامۆزگارى و وانەى به نرخیانەهه، هەندى لـهـو پيرانەن: (جونەيدى بهغدادى. مەعروفى كەرخى. سليمانى دارانى. فوزهيلى كورى عەياز. عبدولقادرى گەيلانى. سەيد ئەحمەدى رەفاعى. حاجى كاك ئەحمەدى سەيمانى. شاهى نەقشبەند. مەولانا خاليدى كوردى.

جگەى ئەوانيش له زانايانى خواهن زانيارى و جيهان نهويست و چاكه پيشه و خۆپاريز، ناوى ئەو بهرپزانه باسكراوه و نوسراوه به چاكه و سوياسهوه له نامەى زۆرى گهوره پياواندا كه هەميشه له جەنگدا بوون له گەل درۆزنان و پرو پوچپرستان و جادوگەران، خۆيانيان ماندو كردووه بۆچەسپاندنى پوختهى نايين و گەرانەهوى بۆلاى بيروباوهرى هاوړپكانى پتەمەرو پياوه پيشهوان، ئەوانيشن ئينىو تەيمەو ئينىو لجهزەرى و جگەى ئەوانيش.

وتنهى ئەو كەسانه له خواهن تەريقتەكان زۆر زۆر گهوره بوون و نايينيان نه كردووه به به پهيزه بۆ سامان و پلهو پايه و جيهان، بەلكو جيهانيان كردووه به پهيزه بۆ گەيشتن به

ئاواتی بەرزى پاشە پوژ، لەبەر ئەوە نەبیسزەو لەوان کۆکردنەوێ دارای لە نیوان
پەپروەکانیان وەك زۆرتەر لە بەناو پیرانی تەریقەت لەم سەردەمەى ئێمەدا كە نەزان و
نەخوێنەوارن و سامانی زۆریان کۆکردۆتەو.

بۆ ئاگاداری: تەرازوی جیاکردنەوێ پیاوانی چاك و راست گۆ لە خراپەكان و
دروژنان ئەمەیه: كردهوه گوشتاریان ئەكێشێ بە تەرازوی یاسای قورئان و فەرموودەى
پێغمەر ﴿ ﷺ ﴾ بەراوردی مەبەستیان ئەكێی لە فرمانی جیهانیاندا، ئەگەر ئەوانت دەست
كەوت كارو گوشتاریان و روپی كردنیاں پێك و پێك بوو لە گەل ئەو شتانە یاسا فەرمانی
پێداون لە قورئان و لە فەرموودەى پێغمەر ﴿ ﷺ ﴾ بێنران دواى ئەو شتانە نەكەوتن
پەيوەندیان بە جیهانەوێ هەبوو چاویان لە سامانی دانیشتوانەوێ نەبوو بە خۆپرایى بێخۆن،
قنیاك بوون بەو پۆزىیە بە رەواى خوا فەرمانی پێداون، ئاورپان نەئەدایەوێ بۆلای پلەو
پایەو جێگەى بەرزى جیهان، نزیك نەئەبوونەوێ لەكار بەدەستان و دەستەلاتدارانى
ستەمكار بۆئەوێ جێگەى خۆیان بگرن. موسلمانان بە هۆى ئەوانەوێ فەرپو چاكەیان
توشیبى و لەستەمیان پزگارین، زاناو داناو بوون بە پلەكانى ئاین، ئاگادارى زۆرتەرى
یاسای لقەكانى ئاین بوون، راستیان لە دانیشتوان نەئەشاردەوێ. خزمەت كارو خزمەت
گوزارى زانین و زانیارى بوون، ئەو كەسانە ئەگەر بەو جورانە بوون بەپراستی خواوەنى پێزو
گەورەین و شایانى مامۆستایى دۆستایەتین پێویستە بە چاكەو سوپاسەوێ باسیان بكێی و
ناویان بێی.

بەلام ئەگەر بێنران دژی یاسای دیارى كراوو دەستورى ئاین بوون لە كردهارو
گوشتاریاندا. تێبینى ئەكران باوەشيان ئەكرد بە سامانی جیهانداو هەولێ زۆرتەریشیان ئەدا
بەهەر شیوەیە ببوایەو بۆیان بگونجایە بە چاك و بە خراپ بۆ پەیداكردنى دارایی و پلەو
پایەى ناپەوا، چاویان لە پول و پارەو پێتاكى دانیشتوانەوێ بوو، خۆیان خۆشەویست ئەكرد
لای خواوەن پلەو كار بەدەستانی جیهان، لە دەرگایاندا ئەكەوتن و هەلیان ئەمشان هەتا
بچنە لایان، ئەو كەسانە بەو جورە بوون دەست بپو فێل بازو جادوگەرن، بازارگانى بە

ناینهوه نه کهن، ناین نه کهن بدریگهو پیژهو گیشتیان به جیهان و کالو والای نهماوه، جا بویه پیوسته نمو کهسانه دورین لییان و به گویرهی توانا له بهرچاوی دانیشتیان بخهین. نمو دروو گوهرایی و پهلاماردانهیان بو جیهان دهربخه بو دانیشتون، نالو کاتانه دا نه گهر بشینرین بفرن بو ناسمان و ژههری کوشندهیش بخون و مارو دووپشک بگرن و خویان بخه نه ناگروهه، پیوسته باوهریان پی نه کری نه به نهیتی و نه به ناشکراو به جادو گهر و پی باوهریان بزاین و به چاکهیان نه دینه پتوس و بهلگهی سهرچاوه کهیان و راستی نین و جادو بوختانن، چونکه زورترو سهرسورینه تر له وانهی نمو نه یکه نه لگاو گویره که په رستانهوه که به هژاران له هیندوستاندا ناویان و هرگرتو نه بینری، به چاو نه بینری که ناگری تیژی ناهه مواریان بو تاوداون و نه چنه ناوی له لاوله ولاره نه چنه دهرهوه به بی نازارو به ساغی، نمو زرتو له کاری بیگانه و دور له سروشتیان لی پهیدا نه بی، نه قل و ژیری له وانه ناگهن و سهرگردانن له هوکانیان.

بویه پیوسته قورنان و فهرمودهی پیغمهر بکهین به ترازوو له یاسای خوا دهرنه چین باوهر به یاسا بکهین، نه که به جادوو فروقیل، نیر با نیمه نهزاین چین و چون نه کرین. به راستی ههلسان بهو کارانه له مهر کهسه و پی دژی دام و دهزگای باوی دهرکه و توی ناده میزادن و له سنوره دهق پیوه گرتیان دهرچون که نه قل هوکانی بو نادوزریتهوه، ههرگیزاو ههرگیز نابنه بهلگه له سهر ترسان و نزیک بوونهوه له خوا بهو مهرجه خاوه نه کانیاان خو پاریز نه بن له گوناوه له بی فهرمانی خوا. به بی گومان نمو جوړه کارانه پیشه یه کن خاوه نه کانیاان فیری بوون و جوړه کهی له نیمهوه په نهانه و نهیتی که له نیمهوه نادیاره.

کاتی خوی مه زن بهلگهی بو هه موو تا قه کان له دوو پرووان و له بی باوهر ان و جوله کهو گاوارو دیاری کرد و وهلامی دانهوه، دوی رونه کاته هه موو ناده میزاد بو نهوهی بریار بدهن به فروستادهی موحمه د ﴿﴾ نه فهرموی:

تفسیری زما کوپی

يَا أَيُّهَا النَّاسُ

قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا ﴿١٧٤﴾
 فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ
 فِي رَحْمَةٍ مِّنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمًا ﴿١٧٥﴾

﴿﴾ یا ایها الناس قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ ﴿﴾ نهی ناده میزاد به راستی هاتووه بۆلای
 ئیوه بهلگهیه له لایهه پهروره کهری ئیوه وه که بریتیه له قورئان و باوه پر به موحه مه دو
 نایینی ئیسلام و نهو بهلگهیه پهک خهری هه موو که سه، چه نندین بهلگهیه تریش.
 ﴿﴾ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا ﴿﴾ وه ئیمه ناردومانته خواره وه بۆلای ئیوه روناکیکی ناشکرا له
 قورئان و له کرده وه وهرموده و بی دهنگی پیغمبر له کاتی کردنی کاریکا . نهو شتانه
 لهو ئایه ته دان بهلگهیه بیگومانن و تیغی برندهن بۆ ناشکرا کردنی راستی و راوهستان و
 پرووناکی گه شه دار بۆ راغویی دروست ، چونکه نهو شتانه به پیخا و به سروشن ، بۆ نه وه
 له ئیو روناکی نه واندان پروین و پیگهیه راستمان لی وون نه بی و له لای جگهیه خواوه
 نه هاتوون ، بۆ سهلماندنی نهو شتانه ئیمه بهراوردی قورئان نه کهین له گه ل وانه کانی جگهیه
 قورئان له نامه ئاییه کانی تری پیشوو ، ههروه ها بهراوردی میژووی قورئان نه کهین له گه ل
 میژوی نامه کانی تر که چۆن و چیان به سه ره هاتووه و چ شتیکیان به سه ردا تیه پرپوه
 به در یژایی خولهک و گهلانی رابوردوو ، دووباره به جور یکی تاییه تی له ژماره ی زوری
 ئینجیله کان و وانه کانیان که ناویان دهر کردوو نه کۆلینه وه ، له نه نجامدا بۆمان دهر نه کهوی
 قورئانی پیروژ لهو رۆژه وه هاتو ته خواره وه بۆ سه ره پیغمبر ﴿﴾ هه تا نه م سه رده مه ی

ئیمه هیچ گۆران و دهستکاری بهسهردا نههاتوه بهدریژایی سأل ، بۆ لهمهو دوایش گۆرانی بهسهردا نایه ئهم قورئانهی ئیستا ههر ئهو قورئانهی پیشوو لهی زانایه بویی یا لای پاشایه یا لای شوانی یا لای بی باوهپی بویی ، ئهوانهیش ئهوه ئهگهیهنن که ئهو قورئانهی لای تخواره هاتوهته خوارهوه یستی وایه نهگۆری .

به لّام به در پّزايي ميژوو گوراني به سمر دا هاتوو ، به دهيان ئينجيل نوسراو تهوه به دژي
 يه كزي ، له يه كهه كاتي هاتي عيسادا عيسايان به ئاده ميزاد داناوه له زور به ي روراني
 خوله ي يه كهه مي زانيدا ، به لّام له دو اييدا به تايه تي پاش خولي دووه هم ژماره ي ئينجيلي
 زور پهيدا بو ، ههريه كهيان به شيويه دژي يه كزي بوون ، گاوه ره كان له باره ي عيساوه
 بيري جياوازيان پهيدا كرد ، ههنديكيان لايان وابو عيسا خوايه ، ههندي تريان لايان وابو
 عيسا سيههمي سي خوايه .

نهوانه و ژماره‌ی زوری ئینجیل نه‌وه نه‌گه‌یه‌نن که ئاینی عیسا ده‌ستکاری کراوه به‌ده‌ستکاری کردنی ئینجیل ، بۆمان ده‌رئه‌که‌وی کهنامه‌ی خوا نین و ده‌ستکاری کراون له‌لایهن که‌شیشه‌کانه‌وه ، هه‌ریه‌که‌یان به‌گوێه‌ی مه‌به‌ستی خۆیان دایان ناو .

سەر سۆرپنەری تر شتێ خۆینەمەوێه گەفتوگۆی هەندێ لەمۆزە دەران و گەرۆکە
 پۆژناواییەکانە : کە موحەمەد وانەکانی خۆی لەئێجیل و لەزاناکانی گاوریەکانەو
 وەرگرتووە ، ئێمە پرسیار لەو کەسانە ئەکەین : ئایا موحەمەد ئایەتی (١٧١ و ١٧٢) ی
 ئێمە سورەتە ی نێسانی لەگەڵ جەنەدین ئایەتی تری بێ باوەڕ کردنی گاوریەکانی لەو
 کەسانەو وەرگرتووە یان نە ؟ کەواتە ئەو بێ یاردانە لەخۆیانەو لەسەر خۆیان و بێ باوەڕی
 خۆیان ئەکەوێ .

﴿ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ ﴾ دوايي نهو كه سانه باوهر يان هيتاوه به خوا و به بهلگه كاني و ، په نايان بر دووه به خوا قه ده غه نه كهن له خوا شتي ناشايسته و خراب و باوهر يان به رده و امه .

﴿ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةِ مَنْهُ وَفَضْلٍ ﴾ دوايي ئه‌و كه سانه ئه‌خاته نيۆ ميه‌ره‌باني له‌لايه‌ن خويه‌وه و نه‌يشيان خاته نيۆ ريزگرتن و چاكه‌ي خۆي له‌روزي دوايدا .

تہ فیزی زمانا کوئی

﴿ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ وخوا را نحوی نهو که سانه نه کا بؤ لای رینگه ی راستی لای خو ی و نهو به لینه ی خوا بهوانی داوه بهوانی به خشی .
 به کورتی نهو که سانه پروایان به خوا هینایی و په نایان بؤ لای نهو بردیی ، جگه ی خوا بجه نه پشی خو یان له نیو میهره بانی و ریز گرتنی خوادان ، بهوانی نه به خشی را نحوی بؤ لای رینگه ی راست و پاداشتی زور ، له پاشه رۆژدا بهوانی نه به خشی خوشه ویستی و خوار دمنی پاک له به هشتی به ریندا .

خوا ی مه زن له کورتایی نایه تی (۱۲) ی نه م سوره ته دا باسی نهو که سانه ی بؤ کردین بمرن و کور و کچ و باوک و نهو ی نه رینه یان نه بی ، میرا تبه رانی بریتین بن له خوشکی دایکی یا برای دایکی یا همدوو لایان ، له م نایه ته ی دوا ییدا باسی نهو که سانه مان بؤ نه کا بمرن و کور و کچ و نهو ی نه رینه و باوکیان نه بی ، میرا تبه رانی بریتی بن له خوشکی باوک و دایکی یا برای باوک و دایکی یا کزبونو نهو ی همدوو لایان ، یا خوشکی باوکی یا برای باوکی یا کزبونو نهو ی همدووکیان ، یا دوو خوشکی باوک و دایکی یا دوو خوشکی باوکی بؤ روون کردنهو ی میرا ته کانیا ن خوا نه مهرموی :

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنِ امْرُؤٌ أَهْلَكَ
 لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا
 إِن لَّمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ فَإِن كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلَثَانِ مِمَّا تَرَكَ
 وَإِن كَانُوا إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَاءً فَلِلَّذَكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ
 يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٧٦﴾

﴿ يَسْتَفْتُونَكَ قُلْ اللَّهُ يَفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ ﴾ داوا نه كه نه له تو بۆيان پروون بكه يته وه
چونيتي به شكر دني ميراتي نهو كه سانه نه مرن و كور و كچ و نه وه ي نير و باوكيان نيه : تو
له وه لامياندا بلتي : خوا پرووني نه كاته وه بۆ نيوه چونيتي به شكر دني ميراتي نهو كه سه بهم
جوره ي خواره وه :

﴿ إِنْ أَمْرُهُ هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ ﴾ نه گهر پياوي مرد نهو پياوه نه يبوو منال له كورو كچ
و نه وه ي نيرينه و باوك.

﴿ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ ﴾ وه نهو پياوه خوشكي هه بوو باوك و داكي بن يا
باوكي، دواي بۆ نهو خوشكه هه يه نيوه ي شتي به جي هيشته وه سامان و دارايي.

﴿ وَهُوَ يَرِيْهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ ﴾ وه نهو پياوه يش ميرات نه گري لهو خوشكه ي
نه گهر مردو باوك و منالي نه بوو، هه موو ميراتي نهو خوشكه ي نه با، نه گهر خوشكه كه ي
منالي نيرينه ي هه بوو براكه ي ميرات نابا، نه گهر منالي مينه بوو بهم جوره يه :

﴿ فَإِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الْكُلْتَانِ مِمَّا تَرَكَ ﴾ دواي نه گهر ميراتبه ري نهو پياوه دوو
خوشك بوون زورتر، دوواي بۆ نهوان هه يه دوو سي يه كي شتي نهو مروقه به جي
هيشته وه.

﴿ وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَتَيْنِ ﴾ وه نه گهر نهو ميراتبه رانه
براو خوشكيوون له پياوان و زنان، دواي بۆ نيرينه هه يه به نه ندهزه ي به شي دووژن.

﴿ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَنْ تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴾ خوا پروني نه كاته وه بۆ نيوه
به شكر دني ميراتي كه سي عبري و منال و باوكي نه يي گومرايي نيوه ده رباره ي به شكر دني
ميرات به گوي ره ي سروشتي خويان نه وهك توشي خراپه بن و نه زانن چوني بهش بكه نه و
گوناهبارنين، وه خوا به هه موو شتي نه زانن له سودي هه ردوو جيهاني به نده كاني خوي.

به ياريد ه ي خوا كوتايي هات - ۱۹۹۹ / ۱ / ۵ - زاييني

۱۹ - مانگي شهوال - ۱۴۱۹ كزجي

﴿سوره تی نملائده﴾

له مه دینه هاتوته وه خواره وه، له جگه ی نایه تی (۳) که هاتوه خواره وه له عه ده فات له کاتی حه جی مال ناوایی له جیهان، له کاتی گرتنی شاری مه که ی پیروز. ژماره ی نایه ته کانی (۱۲۰) نایه تن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَوفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَيْمَةٌ
الْآنَعَمُ إِلَّا مَا يَتْلَىٰ عَلَيْكُمْ غَيْرُ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ إِنَّ اللَّهَ
يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ﴿١١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ
وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا ءَامِينَ الْبَيْتِ
الْحَرَامِ يَنْتَغُونَ فَضُلًا مِّن رَّبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا
وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا
عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٢﴾

﴿ بسم الله الرحمن الرحيم ﴾

به ناوی خوای بهخشندهی میهره بان

نایه ته کانی قورنانی پیروز دین و نه پۆن له باره ی بیروباوهرو پرستن و دهستورو
رهوشت و سهروکایه تی جیهان و ناین و فهرداندان و جهنگی بی باوهردان، ئەم نایه تانه ی
دوای یه کیکن لهو نایه تانه دانراون بۆ یاساو دهستور بۆ ئاده میزاد. ئەفه رموی:

﴿ یا ایها الذین آمنوا أوفوا بالعقود ﴾ ئەه ی کهسانیک ی نه تو باوهردان هیناوه، ئیه
جی به جی بکه نه نهو په یمانانه ی رویشته له نیوانتان و پیوستان کردووه له سه ر خو تان
به خوایشتی خو تان وه به گویره ی یاسای نیسلامی، وه ک به ستی کرین و فروشتن، ماره
برینی ژنان، هاوه به شیطان له مامه له داو سویند خو اردن، جگه ی. ئەوانیش لهو شتانه ی خوا
داواتان لی ئەکا.

له ژیر روناکی نهو رسته یه دا ئەم پرسیاروو وولامانه جیگه ی شیاوی خو یانه:

۱- ئەگه ر پیو یست کرا به پۆزو بی له پۆژانی جهژنه کاندا، یا که سی پیو یستی کرد
له سه ر خو ی سه رب رینی منالیک ی خو ی، لای شافعیه کان نهو پیو یست کردنانه پوچن،
چونکه نهوانه قه ده غه نه له لای حه نه فیه کان نهو پیو یست کردنانه دائه مه زرین. به لām نه ک
پۆزوی جهژن و سه رب رینی مناله که ی. به لکو پۆژی له پۆژانی ترو سه رب رینی گیاندار ی
جگه ئاده میزاد.

۲- په شیمان بوونه وه له کرین و له فروشتن له ماوه ی جیا نه بوونه وه ی بکرو بفروش
لای شافعیه کان دروسته، لای حه نه فیه کان دروست نی به.

۳- ته لاقدانی سی به سی ره وایه یانه؟ لای شافعیه کان ره وایه، لای حه نه فیه کان
قه ده غیه، به لām لای هه ردوولایان ته لاقه کان نه که ون، هه ریه که یان به لگه ی تایه تی خو ی
هه یه.

ئەو ڕستەیه هەرچەندە زۆر کورتە. بەلام سودەکە ی زۆر فراوانە، ئەو ڕستەیه پایەو بنچینە ی کۆششی زانایانە، هەریەکیان بە گۆڕە ی بەراوردی خۆیان یاسا و دەستوری لی دەرئەهێنن بۆ ڕێک خستنی چۆنیەتی مامەلەو کارو باری پۆزانە ی ئادەمیزاد بە گۆڕە ی ئەو مەرجانە ی دیاری کران، وەک ژیری و بەلغی مامەلە کەران، جۆری ئەو شتانە مامەلە ی ئەچیتە سەر و شایانی ئەو بەن بکرپن، بەمەرجی ئەو شتانە ڕەوانیان گۆرن بە قەدەغەو ئەوانە ی قەدەغەن نەیان کەن بە ڕەوا.

خوای مەزن بەو ڕستەیه بریاری خۆی پێویست کرد لەسەر باوەڕداران کە مل کەچی هەموو فەرماندان ی خاوبن کە بنچینە ی باوەڕهێنانە. بۆ لەمەو دواییش بە درێژی باسی هەندیکیان نەکاو ئەفەرموی:

﴿أَحَلَّتْ لَكُمْ بِهَمَّةِ الْأَعْمَامِ﴾ ڕەوا کرانە بۆ ئێوە بەسەزمانە چوار پێکان لە هوشتر و بز و مەرگا، ئێر دێی بن یان کێوی، جگە ی ئەوانیش لە گیانەوهرانی تری کێوی، وەک ناسک و کەری کێوی و ئەوانە ی تریش کە دیاری کران لە نامە یاساکاندا. لە باسی ماناکردنی ئایەتی (٤) ئەم سورەتەدا باسی جۆری سەربرینی ئەو گیاندارانە نەکەین بە درێژی.

دوای ئەوێ خوای مەزن باسی ڕەوایی ئەو بەسەزمانانە ی کرد، لە دوایدا دوو جۆر لەو ڕەوایانە دەرئەکاو ئەفەرموی:

﴿إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ﴾ مەگەر شتی ئەخوێتریتەو بەسەر ئێوەدا لەم سورەتە کە قەدەغەن ئەفەرموی: (لە ئایەتی (٣) دا (خُومِتْ عَلَيْكُمُ الْمِيتَةُ). ئەو دوو شتانەیش ئەمانەن:

١- ﴿غَيْرَ مُجْلِي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ﴾ ئەو چوار پێیانە ڕەوان بۆ ئێوە لە کێوی و دێی نەک ئێوە بە ڕەوای دانین نیچیر، ئێوە نیازی خۆتانان هێنابی بۆ حەج و عەمرە کردن، ئەو نیچرانە لە کاتی چوونە ناو حەج و عەمرە کردن قەدەغەن و گۆشتەکانیشیان قەدەغەیه خواردنیان. ئێر چوار پێ بن یا بەلندە.

﴿ إِنْ اللَّهُ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ﴾ بەراستی خوا فەرمان ئەدا بەشتی بیهوی لە قەدەغە کردن و لە ڕەواکردنی چوارپی بەسەزمانەکان و بەڕەوادانانی نیچیر هەندئ کات و قەدەغە کردنی لە هەندئ کاتی تردا.

کاتی خوای مەزن قەدەغە کرد نیچیر لە کاتی چۆنە ناوی نیازی کردنی حەج و عەمرە، لە دوایشدا ئەو قەدەغە کردنە سەختتر و توندتر ئەکاو ئەفەر موی:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْلُوا شَعَائِرَ اللَّهِ ﴾ ئەو کەسانیکێ ئەوتۆ باوەرێتان هێناو: ئێو بەڕەوا ی دامەنێن نیشانەی ئایینەکانی خوا، لە سنوری دیاری کراوی حەج و عەمرە دەر مەچن، بەهەر چۆری خوا فەرمانی پێداوێ جێ بەجێیان بکەن.

﴿ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ ﴾ و بەڕەوا ی دامەنێن جەنگ کردن لە مانگە بەرێژەکاندا کە چوار مانگن: زیلقەعەدە، زیلحەجە، موحرەم، ڕەجەب.

﴿ وَلَا الْهَدْيَ ﴾ و بەڕەوا ی دامەنێن ئەو چوار پێشانی بە دیاری ئەنێرین بۆلای خانەی خوا، ڕێگەیان بێ مەگرن و داگیریان مەکەن بابە ئاسانی بگەنە جێگەی خۆیان.

﴿ وَلَا الْقَلْبَةَ ﴾ و بەڕەوا ی دامەنێن ئەو چوار پێشانی دیاری کراون و گەردن لقی کرابێتە ملیان لە نال و بەردو درەخت و شتی تر هەتا بناسرێن کە دیارین بۆ خانەی خوا ڕێگە بەوانە مەگرن با بگەنە جێگەی خۆیان.

﴿ وَلَا آمِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ ﴾ و ئێو بە ڕەوا ی دامەنێن جەنگ بکەن لە گەڵ کەسی نیازی خانەی ڕێژداری خوا بکا، ئێر بۆ پەرستنی یا بۆ بازرگانی.

﴿ يَتَّقُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا ﴾ ئەو کەسانە ی داوای خوار دەمەنی ئەکەن لە پەر و ڕەدە کەری خۆیان و داوای ڕەزامەندی ئەکەن لە خوا. ناوەرۆکی فەرمودە ی ئەو ڕێستانە هەموو ئادەمیزادی گرتووەتووە لە باوەر داران و لە بێ باوەرێان و هەریە کەیان بە گوێزە ی مەبەستی خۆیان بەر لەو ی فەرمان وەر بگرتی بۆ قەدەغە کردنی چوونی بێ باوەرێان بۆ مەکە و بۆ بەجێ هێنانی حەج، بەر لە فەرماندان بە جەنگ کردن لە گەڵ بێ باوەرێان.

﴿وَأَقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ و هیو له خوا بترسن له پهیرهوی نه کردنی
 فرمانه کانی خوا. بهراستی زور سهخته سزادانی خواو تو له سندنهی خوا.
 ۲- هه موو خواردن و خواردنهوویه رهوایه مه گهر دهقی یاسا هاتیته خوارهوه بو
 قدهغه کردنی شتی به تاییه تی. له نایه تی (۱) ی نهم سوره ته داباسی قدهغه کردنی هه ندی
 شت کرا، له م باسه ی دووه همدا نه مانهی خوارهوش قدهغه نه کرین.

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أَهْلَ لَغَيْرِ اللَّهِ
 بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ
 السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْنَقْسِمُوا
 بِالْأَزْلَمِ ذَلِكُمْ فَسُقِيَ الْيَوْمَ يَبْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ
 فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ
 عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي
 مَخْصَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢﴾

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ﴾ قدهغه کراوه له سهر نیوه نهم (۱۰) شتانه ی خوارهوه:
 ۱- ﴿المیقه﴾ خواردن و به کارهینانی مردارو مردارو گیاندارانی به گویره ی
 دهستوری نیسلام سهر نه برابن.

بو زانین: پیوسته سهر برینی نهو گیاندارانه ی گزشتیان نه خوری به شتیکی تیژ وهک ناسن
 و مس و زیرو درهخت و بهرد. به لام نهک به نینوک و ددان و نیسک. مهرجه برینی هه موو

قورگ و سورێژ بە ته‌واوی و بچو‌کترین بازەنەیه له قورگ بە‌سه‌ری سه‌رپر‌اوه‌که‌وه‌ ب‌م‌ی‌ت‌ت‌ه‌وه‌ به‌لای شافعیه‌کان و مالیکیه‌کانه‌وه‌. به‌لای شافعیه‌کانه‌وه‌ و‌ا‌ چاکه‌ رو‌به‌رو‌وانگه‌ب‌ی و‌ ناوی خ‌وا‌ی له‌سه‌ر ب‌ه‌ری و‌ سه‌له‌وات له‌سه‌ر پ‌ت‌غه‌مه‌ر ب‌دری له‌کاتی سه‌رپر‌یندا. به‌لای مالیکیه‌کانه‌وه‌ پ‌ی‌وسته‌ ناوی خ‌وا‌ ب‌ه‌ری و‌ نیازی سه‌رپر‌ین ب‌ک‌ری. به‌لای شافعیه‌کانه‌وه‌ و‌ا‌چاکه‌ بر‌ینی هه‌ردوو شاده‌ماری ئەم لا‌ولای ملی سه‌ر پر‌اوه‌که‌. به‌لای مالیکیه‌کانه‌وه‌ پ‌ی‌وسته‌ بر‌ینیان. به‌لای حه‌نه‌فیه‌کانه‌وه‌ پ‌ی‌وسته‌ بر‌ینی قورگ و‌ سورێژه‌و‌ یه‌ک دانه‌ له‌ دوو شاده‌ماره‌کان به‌لای حه‌به‌لیه‌کانه‌وه‌ پ‌ی‌وست نی‌یه‌ بر‌ینی هه‌موو قورگ و‌ سورێژه‌، له‌مه‌و‌ دوا باسی ئە‌ک‌ر‌یت‌ه‌وه‌. به‌لای یاسای ئیسلامه‌وه‌ کاتی ره‌وایه‌ خ‌وار‌دنی ئە‌و گیاندارانه‌ی سه‌ر ئە‌بر‌پ‌ر‌ن ئە‌و که‌سه‌ی سه‌ریان ئە‌بر‌پ‌ر‌ پ‌ی‌وسته‌ موس‌لمان ب‌ی یا خ‌اوه‌ن نامه‌کانن، ئیتر منال‌بن یا ژبن، به‌و مه‌رجه‌ی منال‌ه‌که‌ چاک و‌ خ‌راپ جو‌ی ب‌کاته‌وه‌. له‌مه‌و‌دوا له‌ باسی مانای ئایه‌تی (٤)دا به‌در‌ژ‌ی باس ئە‌ک‌ر‌ین ماسی و‌ کوله‌ سه‌ر‌پ‌ر‌ی‌ان پ‌ی‌وست نی‌یه‌، ئە‌و پ‌ن‌چ‌وه‌ی له‌ سکی دایکه‌ سه‌ر‌پر‌اوه‌که‌یه‌تی دواتر پ‌ی‌وست نی‌یه‌ سه‌ر‌پ‌ر‌ی‌ی پ‌ن‌چ‌وه‌که‌. ئە‌و گیاندارانه‌ی توانای سه‌ر‌پ‌ر‌ی‌ان بۆ‌نه‌ب‌ی وه‌ک به‌سه‌ر ک‌ی‌و‌یک‌ه‌وه‌ بن یا له‌ نی‌و چال‌یک‌ابن به‌ نییازی سه‌ر‌پ‌ر‌ین ش‌ت‌یک‌ی ت‌ی‌ز‌یان ئا‌را‌سته‌ ب‌ک‌ری و‌ بم‌رن ره‌وایه‌ خ‌وار‌دنیان، هه‌روه‌ها گیان‌داری ک‌ی‌وی سه‌گ‌یک‌ی را‌و‌که‌ر یا بال‌ت‌ده‌یه‌ بیان کوژن یا ش‌ت‌یک‌ی ئا‌را‌سته‌ ب‌ک‌ری و‌ بم‌رن خ‌وار‌دنیان ره‌وایه‌.

ه‌وی قه‌ده‌غه‌کردنی مردار‌بوو له‌به‌ر ئە‌مه‌یه‌: خو‌ین زۆر ناسک و‌ نه‌رمه‌، دوا‌یی هه‌ر کاتی گیان‌دار له‌ خ‌و‌یه‌وه‌ بم‌ری خو‌ینه‌که‌ی ئە‌م‌ی‌ت‌ت‌ه‌وه‌ له‌نی‌و ده‌ماره‌کانداو خ‌راپ ئە‌ب‌ی و‌ نه‌خ‌وشی و‌ زیانی زۆری لی پ‌ه‌یدا ئە‌ب‌ی. باس‌کردنی ئە‌و ش‌ت‌انه‌ی را‌بو‌رد‌ون ل‌ی‌ره‌ بۆ ئە‌وه‌یه‌ مردار‌بوون.

٢- ﴿وَالذَّمُّ﴾ وه‌ قه‌ده‌غه‌ ک‌راوه‌ له‌سه‌ر ئی‌وه‌ خو‌ینی ره‌وان که‌ به‌ توندی د‌ی‌ته‌ ده‌ری و‌ جو‌ی ئە‌ب‌یت‌ه‌وه‌ له‌ گوشت. به‌لام خو‌ینی وه‌ستاو و‌ینه‌ سه‌پ‌ و‌ جگه‌ر خ‌وار‌دنیان در‌وسته‌، ئە‌و خو‌ینه‌یش ئە‌م‌ی‌ت‌ت‌ه‌وه‌ به‌سه‌ر ئی‌سک و‌ گوشت‌ه‌وه‌ خ‌وار‌دنی در‌وسته‌.

ته‌فسیری ز‌منا‌ک‌ویی

۳- ﴿وَلَحْمُ الْخَنَازِيرِ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسهر ئیوه خواردنی گوشتی بهرازو بهکارهینانی ههموو ئەندامهکانی بۆ ههر شتی بێ، پیسهکە یه دهباغ کردن پاک نایتهوه. بهلام پیسهی جگه ی بهراز به دهباغ کردن پاک ئەیتیهوه. موسلمانان به تیکرایی پیک هاتوون بهبێ جیاوازی لهسهر قهدهغه ی گوشتی بهراز، چونکه بهراز چاو برسی ترینی گیانهوه رانهو سل له خواردنی هیچ شتی ناکاتهوه، زۆرترین و خوشترین خواردمههه ی بهراز شته پیسه کانه. کهواته خواردنی گوشتی بهراز ئەیتیه هۆی پهیدا کردنی رهوشت و خوی پیس له دهرونی بخۆره کانی، به تایبهتی کرمی تهنها (الدورة الوحيدة) وینه ی خواردنی گیانهوه رانی نهخۆش نهخۆشی لهلهشدا پهیدا ئەکهن. زانا کارامه کان رویمان کردۆتهوه که خواردنی گوشتی بهراز ئەیتیه هۆی پهیدا کردنی جۆره ها کرمی کوشنده له لهشی بخورانیدا، چهوری و ئەندامهکانی وهك گۆشتهکە ی قهدهغه، زانیان ئەلین میکروب به کوشندهکانی ئیو گوشتی بهراز بههۆی بهرزترین پله ی گهرمی ناکوژرین و لهناوناچن.

۴- ﴿وَمَا أَهْلَ لَعْنٍ إِلَّا اللَّهُ بِهِ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسهر ئیوه خواردنی گوشتی دهنگ بهرز بکریته له کاتی سهر بریندا بۆ جگه ی خوا، واته بیژری بهناوی فلان یا به ناوی فلان مروقهوه ئەم گیانداره سهر نهبرم.

۵- ﴿وَالْمُفْحِقَةُ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسهر ئیوه خواردنی گوشتی گیاندارێ خنکترایی به دهست یا بهههر شتی تر بێ، وهههه گیانداره بهمردارۆ بوو دائه نرئ.

۶- ﴿وَالْمُقَوَّذَةُ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسهر ئیوه گوشتی گیاندارێ بکوژرئ به لیدانی به ههر شتی بێ ههتا ئەمرئ، به مردابوو دائه نرئ.

۷- ﴿وَالْمُتْرَدِيَةُ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسهر ئیوه گوشتی گیاندارێ بکهوینه خوارهوه له جیگایه کی بهرزوهو بمرئ، یا بکهوینه ئیو چالیک و بمرئ، ئەوانه مرداربون. ئەگهر تیرئ بهاوژرئ بۆلای گیاندارێ لهسهر کیوئ و بکهوینه خوارو بمرئ خواردنی قهدهغه یه، چونکه نازانرئ بهو تیره کوژراوه یا به کهوته خوارهوه.

۸- ﴿وَالنَّطْقِيحَةُ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسهر ئیوه گوشتی گیاندارێ قوچ و لقه ی لی بدرئ و بمرئ، به مردارهوه بوو دائه نرئ.

۹- ﴿وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسهر ئیوه کۆشتی گیاندارئ درنده برینداری کردی و بمرئ بهو برینهیا دروندهیه گیاندارئکی کوستی و بمرئ و پاش مادهی گۆشتکهی خواردنی قهدهغهیه.

﴿إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ﴾ مهگهر گیاندارئ له برهگهکانی پینج به دواوه ئیوه سهرتان برین و گیانیان تیدا مای، نهوانه نهو کاته خواردنیان قهدهغهنین، نیشانهی گیان پی مانیان به مانه دهرنهکهوی: چاویان یا نهندامی تریان بچولین له کاتی سهربیندا.

۱۰- ﴿وَمَا دُحِجَ عَلَى الثُّبِّ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسهر ئیوه کۆشتی گیاندارئ سهربری بهسهر نهو بهردانهدا دانراون له دهوری خانهی خواردان و ووازانری پهرستی خوایهو خوینهکیان نهپژان بهسهر نهو بهردانهدا.

بۆ زانین: نهوهی شایانی باسی خوادهمهنییه قهدهغه کراوهکان ههر نهو (۱۰) بهشانه نین. بهلکو قهدهغه کراوی تر زۆرن وهک خواردنی گۆشتی سهگ و گورگ و چهقهل و شیر و پلنگ و فیل و گیانهوهرانی درندهی ترو ههموو بالتندهی شکارکهر، وهک بازو ههلتو قهدهغه کردنی نهوانه له فهرموودهکانی پیغمههروهوه وهرگیراوه.

لای مالیکیهکان جگه لهو (۱۰) شتانه خواردنی گۆشتی هیچ گیاندارئ تر قهدهغه نیه دواوی نهوهی خواي مهزن باسی قهدهغه کردنی نهو (۱۰) شتانهی بۆ کردین، باسی قهدهغه کراوی تریان بۆ نهکا و نهفهرموی:

﴿وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسهر ئیوه که داواي پون کردنهوهی بهشیک و شتیکی نادیاوی بکهن به هوی چهندين پارچه درهختی له وینهی تیردا تاشرابوون.. ناوهپۆکی نهو رستهیه لهوهوه هاتووه عهره بهکان نیازیان بکردایه کاریکی گرنگیان بکردایه، وهک بریاردان بۆ جهنگ و هینانی ژن و چونیان بۆ کاروان و بازرگانی و پرووداوی ترسی داری بچوکی سهرتیژیان ههبوو: لهسهر یه کهمیان نوسرابوو پهروهردگاری من فهرمانی پیدام. لهسهر دووههمیان نوسرابوو پهروهردگارم قهدهغهی

کردوووە لەمن. لەسەر سێهەمیان نوسرابووین ئاگایە. دوایى ئەو تیرانەیان دانەپۆشی بە شتی، دەستیان ئەبرد یەکیکیان ئەهینایە دەروە ئەگەر یەکمەیان بووایە ئەخون بە سەردەمی کارەکیانەو. ئەگەر دووھەمیان بەهاتایەتە دەروە وازیان لە نیازی خۆیان ئەهیناو ئەهەچون بۆ کردنی. ئەگەر سێهەمیان بەهاتایەتە دەروە جارێکی تر یا زۆرتر ئەو کارەیان کردووە هەتا یەکم یا دووھەم ئەهاتە دەروە. قەدەغە کردنی ئەو کارە لەبەر ئەوەبوو کاری ناداری خوانەیی کەسی تر نازانی چ جای داری پەقی وشکی بێ گیان.

﴿ذَلِكُمْ قِسْطٌ﴾ ئەو شتانەى قەدەغە کرابون لەسەرتان کردن و خواردنیان لادانە لە یاساو فەرمانی خواو گوناھى گەورەن.

پرسیار/ ئەگەر داواکردن و زانیی شتی ناداری بەھۆی ھەر بەلگەیەکەو قەدەغە بێ، ئەبێ مانا لیکدانەوێ خەو یا خستە دڵەوێ شتی بۆ ناو دلتی مەرووف لەلایەن خواو قەدەغەو بێ باوہری بێ؟

وہلام/ زانیی شتی بەھۆی مانا لیکدانەوێ خەو، یا بەھۆی خستە دڵەو (الْأَلْهَام) قەدەغەو بێ باوہری لێن، ئەوانە جوڑە زانیاریەکن خوا ئەبێخشی بە ھەندێ کەس. بەلام داواکردنی زانیی شتی ناداری بە ھۆی ئەو تیرانەو گومانی روتن و پەيوەندیان بە زانیاریەو نە. خۆی مەزن کە باسی ژمارەى قەدەغەکراوہکان و پەواکانی بۆ کردین، لە کۆتاییدا فەرموى:

ئەو قەدەغەکراوانە کردن و خواردنیان لادان لە ئایین و گوناھى گەورەن، لە پاشا ھانی باوہر داران ئەدا بۆ دەست گرتن بە دەستوری تەواوی ئایین و ئەفەرموی:

﴿الْيَوْمَ يَنْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ﴾ ئەمڕۆ بێ ئومید بوون کەسانیکى ئەوتۆ باوہریان ئەهیناو بە ئایینی ئێو، بەتەمابون لەمەوبەر ئایینەکەتان کۆتایی بێ بیت و نەمیتی و بگۆڕی و ئێو وەرگەڕێن لە ئایینی ئیسلام. بەلام بۆیان دەرکەوت باوہری راست چەسپاوہ لە دەرونی موسلماناندا و ئایینی ئیسلام پێگەى خۆی گرتووە،

پەڕە ی سەندووە لە زۆربە ی رۆی زەویدا پۆزبەرۆژ بەرەو زۆرتەر ئەروا. کەواتە مەبەست لە ئەمڕۆ لەو رێستەیدا پۆژیکی تایبەتی نییە. بەلکۆ ئەو پۆژە بەردەوامە هەتا هەتایە، دوا یی ئێوە لەو بێ باوەرپانە مەترسن، پۆژگارتان لە سودی خۆتانەو، هەر لە من بترسن و دەستەلاتی من بەهێزە، نیچیرە کانم لاوازە هەلەمەتم تێزەو گرتوخانەم دورو درێژەو کۆتایی نایە.

بەرستی ئایینی ئیسلام وەك میژوو تاقیکردنەوێکان بۆمان دەرئەخەن هێژکی وانەبوووە زāl بێ و خۆی بسەپیتی بە توپزی و بەزۆر بەسەر هەموو دانیشتوانی رۆی زەویدا. بەلام هێژکی خۆراگر بوو بەرانبەر بە دوژمانانی خۆی و توانیویەتی خۆی پیاڕیژی لەنەمان بەسەدان سāl، خۆراگرنتی ئایینی ئیسلام لە کاتی لاوازی موسڵماناندا جیگە ی سەر سورمانە، هەر وەك سەرکەوتنیشی جیگە ی سەر سورمانە لە کاتی هێژو هەلەمتیا. هێرش ی خاچ پەرستان و تەتەر و گێرە شیۆیتی رافزیه کان و تابوری پێنجەمی نیو موسڵمانان و کاربەدەستانی خۆفرۆشیان و خۆراگرنتی ژمارە یەکی کەم لە بەردەمیان و بەسەر گرتنەو سام و شکۆ ی بەرێژ پالەوانی کورد سەلاحەدینی ئەیوبی و سەربازە کوردەکانی بەرانبەر بە خاچ پەرستان و راوەستانیان بەرانبەر بە پیلانی ناوخوا، پەلاماری هەندێ لەنەوێکانی جەنگیزخان دوا ی موسڵمان بونیان بۆسەر هێرش ی هۆلاکۆو رافزیه کان و سەرلەنوێ هاتنەوێ ئایینی پاکی ئیسلام بۆسەر زەوی وەك جارن، ئەوانە هەموویان جیگە ی سەر سورمانن بۆ خۆراگرنتی ئایینی ئیسلام لە کاتی لاوازیدا.

هێرش ی فراوانی پۆژئاوایی و شیوعیه کان لەسەردەمی نزیکە ی سāl (١٨٠٠) زایینی هەتا ئەم سەردەمە ی ئیستا بەبێ ووچان، ناردنی هەزاران زانای شەیتان بۆ نیو موسڵمانان بۆ لادانیان لە ئاین و بەو هەموو سامان و چەکیانەو بەو سەر وولاتی ئیسلام بۆ بنەپکردنی ناوی ئیسلام بە یارمەتی کاربەدەستانی بە ناو موسڵمان و بەردەوامی ئەو هێرشە نارەوایە هەتا ئەم سەردەمە ی ئێمە ی (١٩٩٩) زایینی و خۆراگرانتی بیروباوەری

ئىسلام زۆرتر جىگەى سەرسۇرمانە بەو ھەموو ھەموو لاوازى و بى چەكەو ھەن و خواو ھنى سامان و زانیاری و رامیاری نین، بە تاییەتی کاربەدەستانی بەناو موسلمان بە گشتی کە دژی یەکتەین ھەریەکیان بۆ چەسپاندنی کورسی خویان دوژمناییتی ئایین ئەکەن بۆ گەورەیی خویان.

بەراستی ئایینی ئىسلامیش پىگەى خۆی گرتووتە بەرو بلاووتەو بەبى جەنگ و لەگەل دژاییتی کاربەدەستانی بەناو موسلمان بۆ چەسپاندنی یاسای ئىسلام و بى رامیاری و نەزانیی زوربەى موسلمانانی ئایین پەرورە راست. سوپاس بۆ خوا بەبى تەخت و کلاوی پاشاییتی زوربەى پوی زەوی داپۆشراو بە ئایین و مامۆستاو زانای زۆری پەیدا کردووە، بە یارمەتی خوا ئایینی ئىسلام ئەکەن بە پىشەواى ھەموو پوی سەر زەوی.

بۆ ئونە: زۆرتر لە سەد ملیۆن موسلمان پەیدا بوون لە وولاتانی دوور، بى ئەو ھى نىشتمانیکی رامیاران ھەبى، ھەروەھا بەبى جەنگ ژمارەى زۆریان پەیدا کردووە لە یابان و چین و سۆمەترەو فلیپین و بەریتانیا و ئەلمان و یوگۆسلاڤیا و وولاتی تریش، ئەوانەیش ھۆی ئەو ھى ئایینی ئىسلام ئاسانە و دوورە لە ئەفسانەو پرۆپوچ، دانىشتوانی ئەو جىگایانە ژىرو بەبىرن.

﴿ الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ ﴾ ئەمڕۆ لەمەو داوایش تەواوم کردووە بۆ ئیو ئەینە کەتان بە جوړى شایستەو شایانە بۆ ھەموو کات و جىگەى ھەتا پۆژى داوی، ناتەواوی تىدانى ھەموو فەرمانە پىوێست کراوەکان و چاکەکان و قەدەغە کراوەکان و کارە پەواکانی تىدا پوون کراوەتەو. لەم رۆژە بەدواو تەرسى بت پەرستانم لەسەر ھەلگرتن، لەمەو پاش نابى بت پەرستان حەج بکەن لە گەلتان، ئایینی ئىسلام تازە ھەلناگیرى و لەناوناچى، بىروباو ھى خۆی لە نىو ئادەمیزادا بلاو ئەبیتەو. بەسەر ھەموو ئەینەکاندا پون کراوەتەو، بىپارم داو ھاو ھەرتان بە ھەموو پىغەمەرەن و نامەکانى خواتان ھەبى. لەمەو پاش ئاسودەبن لە ھاو ھەتتانتان بەبى تەرس، لەلایە کەو بە ھى ھىزى پوی تى بکا، لەلایە ترەو سەر ھەل ئەدا بە ھىز ترو بە ئاسان.

﴿ وَآثَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي ﴾ وەمن تەواوم کرد بەسەر ئێوەدا چاکەى خۆم بە راغوبی کردنتان و بە تەواوکردنى یاسای ئایینتان و مەكەتان داگیر کرد بە یارمەتى دانى خۆم، پاك كرايهوه له بت پەرستى.

﴿ وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ﴾ وەمن هەلەم بژارد بۆ ئێوە ئیسلام بە ئاین بۆتان و پیم چاکە ئاینتان، هەرگیز ئى لانەدەن، پاکترو پوختهترینى هەموو ئاینەکانە، کردومه بە یاسا بۆ پەرستىنى خۆم له هەموو ژيانى رۆژانه تانا و بۆ ئێوەش هەتا هەتایە.

خوای مەزن فەرمودەى خۆى رويى ئەکاتەوه بۆلای ئەو شتانهى قەدەغە کرابوون و ئەفەرموی:

﴿ فَمَنْ اضْطُرَّ فِي فَحْمَصَةٍ غَيْرِ مُعْجِزٍ لِأَيِّمٍ ﴾ دواى هەرکەسى داماوى روى تى کرد بەهۆى برستى کە بێتە هۆى نەمان و مردنى، چارى نەماو نەبوايه ئەو شتانهى قەدەغەن بیان خوا بە جورى لانەدا بۆلای گوناو و لەوه دەرچى زۆره خۆرى بکە، ئەندازەيه بخوا پى نەمرى. ئەو کاتە بۆ ئەو کەسە هەيه لەو قەدەغە کراوانەى پێشوو بخوا، ناچارى پالتى پێوه بنى، ئەك بۆ رابواردن و کاتى هەرزانى، وەك هەندى کەسى سەر ئى شىواوى بەناو موسلمان گۆشتى بەراز ئەخۆن. ئەو کەسانە ئەگەر بەرەواى دابنن ئەو خواردنە ئەبنە بى باوەرو له ریزی ئیسلام دەرئەچن.

﴿ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ دواى بە راستى خوا ئى خوشبوونى زۆره بۆ ئەو کەسانە بە داماوى و ناچارى ئەو قەدەغە کراوانە ئەخۆن، میهرەبانە بۆ بەندەکانى خۆى کە ئەو شتە قەدەغە کراوانەیان بۆرەوا ئەکا له کاتى ناچاریدا.

کاتى خوای مەزن باسى ئەو شتانهى کرد خواردن و کردنیان قەدەغەن لەگەڵ ئەوانەشدا رەواى کردبوون، دواى باسى هەندى لەو شتانهمان بۆ ئەکا کە پێغەمەر پرستارى ئى ئەکرى و وەلامى ئەداتەوهو ئەفەرموی:

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكَنَّ عَلَيْكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَانْقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

﴿ يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ ﴾ پرسیار نه کهن له تو چ شتی ره وایه بو نهوان له خواردمه نی؟ تو بلتی له وه لای نهواندا؟ ره وکراوه بو نیوه خواردن و خواردنه وهی نهو شتانه ی پاک و خاوین و دهرونی خواوه نی ره وشتیکی پاکبی پیزیان لی نه کاته وه یاسای قه ده غه ی نه کردین، بو نه وه ی بهر له وه ی نزیک ی بکه ونه وه بزنان کام خواردمه نی ره وایه. که واته نهو شتانه ی پیزیان لی بکریته وه قه ده غه ن وه ک مرداره وه بوو خوین و گزشتی بهرازو نهو شتانه سروشتی پاک بیزی لی نه کاته وه نهوانه ی ش که سه رنه برین بو بته کان به گوی ره ی یاسا سه رنابرین.

﴿ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ ﴾ وه ره واکراوه بو نیوه نیچیر و کوزراوی شتیکی نهو تو نیوه فیری راوتان کردو وه له شکار که ران، نیتر چوار پی بن یا بالنده، وه ک سه گ و تانجی و هله تو بازو جگه ی نهوانیش له کاتیکا نیوه سه گ و نهوانه ی تران فیری راو کردین، به جو ری نیوه نه تانه وی برۆن و بیسه وه، نه ک له خو یانه وه نیچیر بگرن یا گزشته که ی بخون.

﴿ تَعْلَمُونَهُمْ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكَنَّ عَلَيْكُمْ ﴾ نیوه نهو شکار که رانه فییر بکه ن له شتی خوا فیری نیوه کردو وه داینا وه له می شکتانا و هرتان گرتو وه به وه ی

ئهقلتانهوه بۆ فیرکردنیان بهو جوړه فیرکردنانه یاساړونی کردوتهوه، دواپی ئیوه بخون هندی لهو نیچیرانه شکارکهره کان گرتویان بۆ ئیوه، یانی لهوانه هیچ شتی نهخون بۆ خویانیان گرتی.

﴿وَأَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ وه ئیوه ناوی خوا بیه لهسه ر ئهو شتهی ئهوان گرتویانه له کاتی بهره لا کردنی شکارکهره کان و له کاتی گرتیداو، ئیوه له خوا بترسن و ناوی خوا بیه و خوتان بپاریژن له خواردنی ئهو شتانهی قهدهغه کراون لهم کاته دا که ههموو شتیکنان بۆ ړون کراوتهوه. بهراستی خوا زوړ به پهلهو گورجی پرسیار له ئیوه نه کاو پاداشتی چاکه و خراپهتان ئه دا تهوه گه ورو به چوکیان. مهرجه کانی فیرکردنی خاوهن شکاره کان بۆ شکارکهره کانیان چوار شت:

۱- پټویسته ئهو شکارکهره فیری راوو نیچیر گرتن کرابن، به جوړی خاوه نه کانیان ئه یانه وئ. یانی که فرمانی پیدان ړون بولای نیچیر ړون، نه گهر بانگی لی کردن بۆ گهرانه وه بگهرپته وه.

۲- ههر کاتی نیچیره که ی گرت نه ی خوا، نه گهر خواردی بۆخوی گرتووه نه ک بۆ خاوه نه که ی. که واته خواردنی قهدهغه یه.

۳- پټویسته خاوه نه ی به نیازی راوه وه بهرله ی کردی، نه گهر له خویه وه رژیشتو نیچری گرت و هینایه وه به مردوی خواردنی قهدهغه یه.

۴- پټویسته ئهو مهرجانه ی پشوو لهو شکار گهرانه وه بیته دی چهند جاری به جوړی بوین به سروشت بویان.

ههموو زانایانی ئیسلام بریار باند او نه گهر ئهو مهرجانه نه هاته دی خواردنی گیراوه کانیان ره وانیه مه گهر نیچیره گیراوه کان زیندوبن و سهر بربن، پټویسته راوچیه کان موسلمانن یا خاوهن نامه کانن وه ک گاورو جوله که. نه گ ناگر په رست و بی باوه ران و نایینه کانی تر. زانایان جگه حهنبه لیه کان لایان وایه وچا که ناوی خوا بیری له کاتی بهره لا کردنی شکارکهران و سهر بیری گیانداران. به لام لای حهنبه لیه کان پټویسته ناوی خوا بیری.

مهرجه‌کانی سهربرینی گیانداران بریتین لهم شتانه:

۱- برینی قورگی گیانداره‌که که جیکه چونه خواره‌وه هاتنه‌ده‌وه‌ی هه‌ناسه‌یه به‌و مهرجه که‌مترین بازنده‌یه له قورگ بجی به‌لای سهری گیانه‌وه‌ره‌که‌وه.

۲- برینی سورپژه که شوینی چونه خواره‌وه‌ی خواردن و خواردنه‌وه‌یه، به‌و مهرجه‌ی بۆ قورگ باسکرا، پیوسته برینی هه‌ردوولایان به‌یه‌که‌ویی.

۳- برینی هه‌ردوو شاده‌ماری ئەم لاو ئەولای ملی گیانداره‌که، برینی ئەو دوو شاده‌مارانه‌ لای شافیه‌کان مهرج نیه، به‌لام واکه‌که بپرین، هه‌روه‌ها ناوی خواربردن مهرج نیه بۆ ره‌وابونی خواردنی گوشته‌کانیان. به‌لام لای حه‌نبه‌لیه‌کان مهرجه به‌لای جگه‌ی ئەوانه‌وه واکه‌که ناوی بری له کاتی سهربریندا.. ئەو گیاندارانه ئەندامی‌کیان نه‌مابوو که به‌ی ئەو ئەندامه نه‌ژین، وه‌ک وورگ و می‌شک و لای مالیکی و حه‌نبه‌لیه‌کان خواردنیان قه‌ده‌غیه.

تییینی: باسکردنی پاو به‌شکاره‌کان و مهرجه‌کانی و باسی مهرجی سهربرینی گیانداران له باسی ماناکردنی نایه‌تی (۳) ی ئەم سورته‌دا کراوه‌و جیگه‌ی شایانه، هه‌رچه‌نده دووبات کراوه‌ته‌وه. به‌لام بی سوود نیه باسیان له هه‌ردوولادا.

پاش ئەوه‌ی خوای مه‌زن باسی ئەو خواردمه‌نیانه‌ی کرد ره‌وایه‌ خواردنیان، باسی خواردمه‌نی ره‌واترمان بۆ ئەکا له‌گه‌ل ره‌وایی ماره‌کردنی هه‌ندئ له ژنان و ئەفه‌رموی:

أَلْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الْطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَلٌ
لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلَلٌ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ
مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ
مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَفِّحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ
بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ ﴿٥﴾

﴿ الْيَوْمَ أَحْلَلْتُ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ ﴾ نه مرو رهوا کراوه بو ئیوه هه موو خوارده منیه پاکه کان مه گهر به ده قیقی یاسا یابه راوردی زانایان قه ده غه کرابی. دوویات کردنه وهی نهو رسته یه بو به هیز کردنی ناوه رو که که یه تی.

﴿ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَّ لَكُمْ ﴾ وه خوارده منیه که سانیکی نهو به خشراوه بهوان نامه ی خوا، وهك جوله کهو گاواره کان رهوان بو ئیوه خواردنیهان، ئیتر گوشتی گیانداره سه برپاوه کانیهان یا جگهی نهوی. به مهر جی به گویره ی یاسا ئیسلام سه برابن و رهوابن له هه موو رو یکه وه.

﴿ وَطَعَامُكُمْ حَلَّ لَهُمْ ﴾ وه خوارده منیه ئیوه ییش رهوا یه بو خاوه ن نامه کان. یانی دروسته بو ئیوه خوارده منیه خوژان بفرۆشن بهوان و مامه له یان له گه ل بکه ن.

﴿ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ ﴾ وه رهوا یه بو ئیوه ماره برینی ژنانی داوین پاک و سه ربه ست له ژنانی باوه رداران. یانی چاك وایی نهوانه بخوازن و مانای وانیه ژنانی داوین پیس و کاره که ره کان قه ده غه یی ماره کردنیان، به مهر جی کاره کان باوه رداربن.

﴿ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ ﴾ وه رهوا یه بو ئیوه ماره کردنی سه ربه ست و داوین پاک له که سانیکی نهوتو نامه یان پی به خشراوه بهر له ئیوه، وهك گاورو جوله که کان. کار که ری کۆیله ی بی باوه ری خاوه ن نامه ماره کردنی دروست نیه لای شافعییه کان، به لای حه نه فیه کانه وه رهوا یه ماره کردنیان.

﴿ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَخَلِّدِي أَخْذَانٍ ﴾ هه رکاتی ئیوه به خشیبتان بهوان ماره ییه کان و ماره تان کردبن به گویره ی یاسا ئیوه داوین پاکبن جگهی نهوانه تان داوین پیسبن و ماره تان نه کردبن و، جگهی نهوانه تان وه رتان گرتی چه ندین دۆستی له په نه نهیدا داوین پیسیان له گه ل بکه ن، نهوانه بو ئیوه رهوا نین باکریان به نه ی بو کردنی داوین پیسی. نهو رستانه ی پیشوو به لگهی تهواون له سه ر نهوه ی نهو ماره ییه پیویسته بهرامبه ر به ماره کردنی نهو ژنانه یی ماره کرابن به گویره ی یاسای ئیسلام. نهك بهرامبه ر به داوین پیسی هه موو زانایان بریارانداوه به گویره ی بهراوردی خو یان (القیاس) قه ده غه یه له سه ر مو سه لمانان ماره کردنی ژنانی بی ئاین و ئاگر په رست و بت په رستان.

دوای نه‌وهی خوای مه‌زن باسی هه‌ندی له کاره نار‌ه‌واکان و کاره ره‌واکانی کرد،
 باسی نه‌وه‌یشمان بو نه‌کا نه‌و که‌سه‌ی فهرموده‌کانی بیست و په‌رستی بو کرد به‌راستی
 خاوه‌نی باوه‌ره‌و کرده‌وه‌کانی لی وهر نه‌گیری و پاداشتی نه‌دریته‌وه له‌لایه‌ن خوای مه‌زنه‌وه،
 نه‌و که‌سه‌یش بی باوه‌ره‌و به ده‌ستوری خوا هه‌لناسی زه‌رۆمه‌نده ، خوا نه‌فه‌رموی:
 ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ﴾ و هه‌هر که‌سی باوه‌ره‌نه‌هینی به ده‌ستوری خوا به
 هه‌موو قه‌ده‌غه کراوه‌کان و کاره‌ره‌واکان، دوایی به راستی بوچ بوونه‌وه پاداشته‌کانی له
 جیهاندا.

﴿وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ و نه‌هو که‌سه له دوا‌رۆژدا له زه‌ره‌رمه‌نده‌کانه‌و
 به‌هه‌شتی له کیسی خو‌ی داوه.

کاتی خوای مه‌زن له‌مه‌وبه‌ر فه‌رمانی دا به‌جی به‌جی کردنی به‌لینه‌کانی خو‌ی که یه‌کیکه
 له‌و به‌لینه‌نه کردنی نو‌یژ که مه‌رجه بو کردنی ده‌ست نو‌یژ شۆردن، له‌مه‌ودوا باسی
 جۆیه‌تی ده‌ست نو‌یژو مه‌رجه‌کانی نه‌کاو نه‌فه‌رموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا
 وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ
 وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا
 وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ
 أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا
 فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ

لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ حَرَجٍ وَلَئِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ
وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾
وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُمْ
بِهِ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ
الصُّدُورِ ﴿٧﴾

﴿ يا أيها الذين آمنوا إذا قمتم إلى الصلاة ﴾ نهی که سانیکه نهوتو باوره تان هیتاوه
هه رکاتی هه لسان بو لای نویژ کردن و دهست نویژتان نه بوو.

﴿ فَأَغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ ﴾ دواى بشوړن رومه ته کانتان.. سنوری
رومهت به درېژى دهست پې نه کا له شورتی سهوز هبوونی موی سر به زوړی هه تا
کوتابی چه ناگه، به پانی نیوانی هه ردوو گوینچه که یه وه، نیوه بشوړن دهسته کانتان له گهل
نایشکه کانتان.

﴿ وَأَمْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ ﴾ وه نیوه دهسته تهر به پین به سهری خو تانا، که مزین نه ندازه ی
سهر دینه جی به مهر جی که متر نه بی له سی موو له ناستی سهر دا. به لای حه نه فیه کانه وه نه بی
که متر نه بی له جواره کی سهر.

﴿ وَارْجُلُكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ ﴾ وه نیوه بشوړن پیکانتان له گهل قاپه کانتانا.

پینوسته کانی دهست نویژ شهش شتن:

- ۱- نیاز (النیه) یانی له یه کهم کاتی گه یشتنی ناو به که مزین به شی له رومهت بلتی:
- نیاز نه کهم خوّم له بی دهست نویژى پاک نه کهمه وه، یاله سهر خوّم نویژ رهوا نه کهم.
- نیازیش به دله، وچا که به زمانیش بیلتی.

۲- شۆردنی ڕۆمەت بە تەواوی بە پێست و مەووە، دواى نىياز هێنان (۳) شۆردنى هەردوو دەست بەهەردوو ئانیشکەوێ دواى بە تەواوی شۆردنى ڕۆمەت:

۴- دەست هێنان بەسەرکەمترین بەشى سەر، دواى شۆردنى هەردوو دەست.

۵- شۆردنى هەردوو پێ بە قاپەکانیانەو، پاش دەستى تەرھێنان بەسەر هەندى لە سەردا.

۶- ئەو پێنج شتانەى پێشوویەك لە دواى یەكێن بەو جوړىەى باسکران (الترتيب).

۷- زانایان بیریان جیاوازه لە بارەى ئەو پرستەیه، زۆرەى زانایان ئەلێن: پێویست هەردوو پێى بشۆرین ئەو هیش بیروبۆچونى هەرچوار پێشەواکانە. خەسەن بەسرى و موحەمەدى كۆرى جەریرى تەبەرى لایان وایە مەروڤ ئارەزوێ هەیه ئەتوانی بیشۆری و ئەتوانی مەسح بکا. ئینوعەباس و قەتادەو ئەنەس و عەكرەمەو شەعبى لایان وایە ئەبى مەسیح بکری.

سونەتەکانى دەست نوێژ که چاك وایە بکړین و پێویست نین (۱۱) شتن:

۱- ووتنى (بسم الله الرحمن الرحيم) لەیه کەم کاتى دەست پێ کردنى بە دەست نوێژ گرتن.

۲- شۆردنى هەردوو لەپ بە ناووەو بە دەریانەو لە گەل جوژگەکان، پاش ووتنى ناوی خواو بەر لەوێ دەست بکری بە شۆردنى دەست نوێژ.

۳- ئاو بە دەمادان دواى شۆردنى هەردوو لەپ (۴) ئاو بە لووتادان دواى دەم شۆردن (۵) دەستى تەرھێنان بەهەمو سەردا (۶) دەستى تەرھێنان بەنیو هەردوو کۆنى گۆتچکەکاندا بە ئاویکی تازه (۷) دەست خستنه نیو ریشی پرەو (۸) دەست خستنه نیو هەموو پەنجەکانى دەست و قاچ (۹) شۆردنى ئەندامەکانى لای راست بەر لەلای چەپ (۱۰) شۆردنى هەموو ئەندامەکانى سێ جارسێ جار (۱۱) شۆردنى ئەندامەکان بەبێ وەستان لە نیوانیان.

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُوبًا فَاطْهَرُوا﴾ و نه گهر ئیوه له شتان پیسبو، دواى ئیوه خۆتان پاك بکه نه وهو لهش پیسی خۆتان دهر بکه نه. پتویسته له کاتی لهش پیسی دهر کردندا و خوشۆردن سی شت: (۱) نیازی لهش پیسی دهر کردن. واته بلای: نییازمه لهش پیسی خۆم دهر نه که م. (۲) لابر دنی هه موو پیسی به سه ر له شه وه نه گهر هه بوو به ر له خوشۆردنی لهش.

۳- گه یاندنی ئاو به هه مو له شدا به گزشت و مووه وه، چاك وایه به ر له خوشۆردن دهست نوێژ بشۆری، دهست به یترى به سه ر هه موو له شدا، به یی وه ستان له هه موو له شی بشۆری.

لای راست به ر له لای چه پ بشۆری. لهش پیسی پهیدا ئه یی به هاته خواره وه ی شاههت، یا به یه کگه یشتنی خه ته نه ی ژن و پیاو.

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ﴾ و نه گهر ئیوه نه خوشبوون و ترستان هه بوو له ناو به چن، یا نه خوشیه که تان زۆر تر بیی نه گهر ئاو به کار به یین، یا ئیوه له گه شت و گوزار دا بوون و له کارواندا بوون، ماوه که ی که میی یا زۆر.

﴿أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَا مَسْتُمْ النِّسَاءُ﴾ یا یه کى له ئیوه هاته دهر وه له ئاو دهست خانه شتی که تان له پێشه وه یا له پاشه وه دانابوو، یا ئیوه دهستان دا بوو له ژنانی یی گانه، دهست لیدراو دهست لیدهر وهك یهك وان بۆ شکاندنی دهست نوێژ.

﴿قَلَّمَ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ دواى ئیوه ئاوتان دهست نه که وتبوو، یا ئاوتان هه بوو به لام له پتویستی خواردنه وه ی خۆتان و ولاغه که تان زۆر تر نه بووه، دواى ئیوه نیازی هه لگرتنی خاکیکی پاك بکه نه له زه ویدا و خاوه نی تۆز بی و جگه ی گه چ و لمی تیکه ل نه بو ی.

﴿فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ﴾ دواى ئیوه دهستی تۆزاوی به یین به رومهت و به دهسته کانتانا لهو خا که تۆزاویه.. مانای ئه و ئایه ته له ئایه تی (۳) ی سوره تی نیساندا

به دریژی باسی کراوه به هممو و مهرجه کانی تهیمومه، لیږه دا دوویات کراوه ته وه هتا په یوهندی پهیدا بکات به هممو و به شه کانی خو پاک کردنه وه و له یی دهست نویژی و لهش پیسی... لای حنه فیه کان تهیموم دروسته به هممو شتی له ره گهزی زهوی، تیر با بهردیکی لوسی یی توزی.

﴿ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ ﴾ خوا نایه وی به هوی فرمان دان به تهیموم و دهست نویژ گرتن و لهش پیسی دهر کردن بو نه وه پیدا به سهر نیوه دا هیچ جوړه تنگ یی هه لجنیتان و نازاردانتان و، به لام خوا نه یه وی نه وانه بکه ن بو نه وه ییوه پاک بکاته وه له پیس و پوخلی و له گونه.

﴿ وَلَئِنْ لَمْ نَنفَخْ بِكُمُ نُفُوسًا لَفَنَزَلْنَا بِكُمُ ثَلَاثًا وَلَكِنْ نَزَلْنَاهُ بِقَوْلٍ ﴾ و ه بو نه وه خوا ته و او بکا به سهر نیوه دا چاکه و میهره بان خوی به ره و او کردنی تهیموم کردن له و کاتانه یی پشودا، بو نه وه ییوه سوپاسی خوا بکه ن له سهر نه و چاکانه یی خوا به خشیونی به نیوه و پاداشتان بداته وه.

ناده میزاد فرمانیکی وای نه دراوه به سهر دا توشی نازاریان بکا له هیچ رویه که وه. هر فرمانی درایب به سهر یانا فېرو چاکه یی زوری تیدایه، هدرشتیکی قه دهغه کردبې خراپه و زیانی تیدایه، نه گهر خراپه و چاکه یان وهک یهک و ابون کامه یان سودی زورتر بې نه ویه یان نه کری، نه گهر یه کیکیان زورتر بوو نه ویه یان نه کری و واز له وی تریان نه هتري، بویه خوی مدزن نه فېرموی:

﴿ وَأَذْكُرُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ وَِمِثْلَهُ الَّذِي وَاتَّقُوا اللَّهَ بِهِ ﴾ و ه نیوه بیری چاکه یی خوا بکه ن به سهر تانه وه، به تاییه تی به خشیونی نایینی نیسلام به نیوه و، بیری نه و په یمانه یی نه و تووی خوا بکه نه وه خوا فرمانی داوه به نیوه به وهر گرتی نه و په یمانه.

﴿ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ﴾ له و کاته دا نیوه ووتان به پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ نیمه بیستمان نه و شتانه یی تو فرمانی یی نه ده یی له فرموده کانی خوا، نیمه په یرو یی فرمانی نه که یی له هممو کاتیکا گران ب لای نیمه یا سوک ب له کاتی هرزانی و گرانی.

﴿وَأَتَقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ وهیوه له خوا بترسن و سوپاسی خوا بکن و نهو بهلینهی داوتانه به پیغمهر ﴿ﷺ﴾ له رژی په یماندانتان مهشکینن (المبايعه) بهراستی خوا نهزانی به نهینه کانی دلتان و پاداشتی شاروه کان نه داته وه چ جای ناشکراکان نه بی بزاین و داواکاری خوا هر چنده زورن. هه موویان له (۲) دوو شتا هاتوته جی، نه نایه تهی دوا ی باسیان نه کاو نه فرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ
شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ
أَلَّا تَعْدِلُوا أَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ
اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾
وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَحِيمِ ﴿١٧﴾

﴿يا أيها الذين آمنوا كونوا قوامين لله﴾ نهی که سانیکی نهوتو باوهرتان هیاره نیوه راوهستن له بهر خوا به راستی به نییازی پاکه وه له هه موو گوفتارو کردارتانوا هه موو فرمانه کانی جی به جی بکن و خوتان دوربخه نه وه له بی فرمانی خوا، نه گهر خاوه نی باوهرن.

بەدرىزى باسى كراو بە ھەموو مەرجەكانى تەيمومەو، لىرەدا دووپات كراو تەو ھەتا پەيوەندى پەيدا بىكات بە ھەموو بەشەكانى خۆ پاك كەردنەو ھەبى دەست نوپىزى و لەش پىسى... لاى ھەنەفەكان تەيموم دروستە بە ھەموو شتى لە پەگەزى زەوىى، ئىتر با بەردىكى لوسى بى تۆزى.

﴿ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ ﴾ خوا نايەوى بە ھوى فەرمان دان بە تەيموم و دەست نوپىز گرتن و لەش پىسى دەر كەردن بۆ ئەو پەيدا بەسەر ئىو ھەبى ھىچ جۆرە تەنگ بى ھەلچىنتان و ئازاردانتان و، بەلام خوا ئەيوئى ئەوانە بىكەن بۆ ئەوئى ئىو پاك بىكاتەو لە پىس و پۆخلى و لە گوناھ.

﴿ وَلَيْتُمْ نَعْمَتُهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾ ھەبۆ ئەو خوا تەواو بىكا بەسەر ئىو ھەبى چاكەو مېھرەبان خۆى بەرەوا كەردنى تەيموم كەردن لەو كاتانەى پىشودا، بۆ ئەوئى ئىو سوپاسى خوا بىكەن لەسەر ئەو چاكانەى خوا بەخشىونى بە ئىو پاداشتان بەداتەو.

ئادەمىزاد فەرمانىكى واى نەدراو بەسەردا توشى ئازارىيان بىكا لە ھىچ رويەكەو. ھەر فەرمانى دراى بەسەريانا فەرپو چاكەى زۆرى تىدايە، ھەر شتىكى قەدەغە كەردى خراپە و زىيانى تىدايە، ئەگەر خراپە و چاكەيان ھەك يەك وابوون كامەيان سودى زۆرتىر بى ئەوئىيان ئەكەرى، ئەگەر يەككىيان زۆرتىر بوو ئەوئىيان ئەكەرى و واز لەوى تىريان ئەھىترى، بۆيە خواى مەزن ئەفەرموى:

﴿ وَأَذْكُرُوا اللَّهَ نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِثَاقَهُ الَّذِي وَثَّقَكُمْ بِهِ ﴾ ھەئىو بىرى چاكەى خوا بىكەن بەسەرتانەو، بە تاييەتى بەخشىنى ئايىنى ئىسلام بە ئىو، بىرى ئەو پەيمانەى ئەوتۆى خوا بىكەنەو خوا فەرمانى داو بە ئىو بەوەر گرتنى ئەو پەيمانە.

﴿ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ﴾ لەو كاتەدا ئىو ووتان بە پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ ئىمە بىستمان ئەو شتانەى تۆ فەرمانى بى ئەدەى لە فەرمودەكانى خوا، ئىمە پەيپەوى فەرمانى ئەكەين لە ھەموو كاتىكا گرانىن لاى ئىمە يا سوگىن لەكاتى ھەرزانى و گرانىدا.

﴿ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴾ وهئوه له خوا بزسن و سوپاسى خوا بكن و نهو بهلتهى داوتانه به پيغمهر ﴿﴾ له رۆزى په پمانداتنان مهيشكين (المبايعه) بهراستى خوا نهزانى به نهپيه كانى دلتان و پاداشتى شارواه كان نه داته وه چ جاى ناشكراكان نه پى بزاین و دواو كارى خوا ههر چنده زۆرن. هه موویان له (۲) دوو شتا هاتوته جى، نه م نایه تهى دواى باسیان نه کاو نه فرموى:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ
شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ
أَلَّا تَعْدِلُوا أَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ
اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٩﴾
وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَحِيمِ ﴿١٥﴾

﴿ يا ايها الذين آمنوا كونوا قوامين لله ﴾ نهى كهسانىكى نهوتو باوه رتان هتاوه نيه راوهستن له بهر خوا به راستى به نيازى پا كه وه له هه موو گوftarو كردارتاناو هه موو فرمانه كانى جى به جى بكن و خوتان دور بجه نه وه له پى فرمانى خوا، نه گهر خوا وهنى باوه رن.

﴿ شَهِدَاءٌ بِالْقِسْطِ ﴾ ئیوه شایه تی بدهن به دادپهروهی له ههموو کارو کرده و تانا بهی جیاوازی له ئیوان خرم و بیگانه و باوه دارو بی باوه دوست و دوژمنتانا. که واته نه گهر ئیوه زانان زانیاری به کار بهین بو بنه پرکردنی لاوازی دانیشنوان و دوواکه و تیان و پهره پیدانی هویه کانی هیرو پیش کهوتن. نه گهر نایندارن داوای دابه زینی ووشه ی خوا بکه ن و چاکه بکه ن له گهل ناده میزادو به ره نگاری کهسانی بکه ن له ریگه ی خوا لائه دهن له ههمویانا جیگه داری خوابن له روی زه ویدا.

نه گهر نه زان و نه خوینه وارن و هلامی زاناکان و تاین پهروهان بده نه وه و لایه ن گریان بن و یارمه تیان بدهن نه گهر ئه تانه وی له گهل راستی و دادپهروهیدابن..

یانئ دادپهروهی ئه بی بهو جو ره یی که خوا له م نایته دا چه ندین نایه تی تر دا فه رمانی پیداو، دادپهروهی بهو جو ره ناوات و مه بهستی ههموو ناده میزاده، ژیانان بهی ئه وانه نایته دی. به راستی جه ماوه ی ناده میزاد بهی زانیاری و نه خویندن نه ژین. به لام بهی دادپهروهی ناژین باوه کو ههموو ئه ندانه کانیا ن زاناو بلیمه ت و خواوه نی به لئین نامه ی بهر زین له روی زه ویدا. بهی دادپهروهی زانیاری ئازاری زو تره له سودی. به لام دادپهروهی ههموو سو ده و زیانی لی پیدا نای.

﴿ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓى اَلَّا تَعْدِلُوْا ﴾ و مهال نه نی به ئیوه وه هانتان بدا دوژمنایتی و رقی کوئی تا قمت له سه ره وه ی که ئیوه دادپهروهی نه که ن و بتانه وی تو له یان لی بکه نه وه.

مه بهست له و تا قمه نه و که سانه ن دوژمنی دادپهروهین و ریگه به ههموو هه ولئ نه گرن که سه ره بهستی ناده میزادی تیدایی و لاوازی و دوواکه و تئ تیدایی. به راستی خوا فه رمانی داوه به ئیمه به ره و پیش برۆین و نه وه ستین له دابه زینی دادپهروهی و که و تنه گهر بو پهره پیدانی خوشی و ژیا نی ئاسوده یی بو دانیشنوانی روی زه وی، بهی ئه وه ی بیر له رق و دوژمنایه تی کۆن و کینه ی هیچ تا قمت بکه نه وه، پیوسته ئیمه له گهل پۆلی راستیدابن. ئیتر باسه گی نه ی گر بوخوی بووه ری.

﴿إِغْدِ لَوْ أَقْرَبَ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ نیه دادپروهری له گه دل دوژمندا، دادپروهری له هه مو شتی نزیکتره بۆ ترسان له خواو له خوږراستن له گناه و، نیه له خوا برسن و ستم مه کن. به راستی خوا نهو پهری ناگاداره به شتی نیه بیکه له دادپروهری و له ستم کردن، پاداشت و تۆلهی هه موو شتی نه داته وه.

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ خوا به لیتی داوه به کهسانیکی نهو تو باوهریان هیناوه بهی خهوش و بهی دوروی و، کرده وه چاکه کانیاں کرده، بۆ نهو کهسانه هیه لیتی خوشبونی خواو پاداشتی زۆر گه وه.

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ وه کهسانیکی نهو تو باوهریان نه هیناوه، وه به درویان خستۆته وه نایه ته کانی قورنانی نیه و نه وهی موحه مه د هیناوتی و برویان به یه کیتی خوا نیه، نهو کهسانه دانیشتووی درزه خن و هاوړتی ناگرن و شایسته نه وهن.

بت په رستان له یه کهم کاتی هاتی نایینی نیسلامدازۆردارو ستمکارو به هیزبون، نهیان ویست هه موو کاتی نازارو کوشتن و لاوازی برپژن به سهر موسلماناندا، خوی مزون نهی هیشته به ناواتی خویان بگه هتا موسلمانان هیزیان پهیدا کردو شکویان په ره ی سه ند، بۆیه خوا رونه کاته موسلمانان و نه فرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَذْكُرُوا نِعْمَتَ
اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هُمْ قَوْمٌ أَن يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ
فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ﴾ نهی که سانیکی نهوتو باوه‌رتان هی‌تاوه بیرری چاکه‌ی خوا بکه‌ن به‌سهرتانه‌وه که پالتی نا به‌دوژمنانه‌وه ئیوه‌ی پاراست له‌ فیتلی نه‌وان.

﴿ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَنْ يَنْسِفُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ ﴾ کاتی نیازان کردبوو تاقتی له‌ بت په‌رستان که ده‌ستی خو‌یان دریز نه‌که‌ن بۆلای ئیوه‌وه هه‌لمه‌تتان بده‌نی و ئیسلام بنه‌بریکه‌ن و ئیوه‌ بکوژن و سزاتان بده‌ن و ناواره‌تان بکه‌ن، دوایی برپاری جه‌نگیانداوو له‌شکریان ناماده‌کرد.

﴿ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ ﴾ دوایی خوا ده‌ستی نه‌وانی له‌ ئیوه‌ گپ‌رايه‌وه، ئیوه‌ سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر نه‌و بی باوه‌رانه‌دا، ئیوه‌ له‌ دوایی لاو‌زای هی‌رتان په‌یدا‌کرد، ئیوه‌ بوون به‌سه‌ردارو به‌ سه‌روک پاش نه‌وه‌ی زیر ده‌سته‌بوون، چ چاکه‌یه‌ بی له‌وه‌ گه‌وره‌تره‌ که سه‌ره‌ستی و سه‌رکه‌وتن ده‌ست بکه‌وئ به‌سه‌ر دوژمناندا.

پاش نه‌وی خوا باسی نه‌و چاکه‌ گه‌وره‌یه‌ کرد به‌خشیوی به‌ مو‌سلمانان پرویان تی نه‌کاو نه‌فه‌رموی:

﴿ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴾ وه‌ئیه‌ له‌ خوا بترسن و بی سوپاسی خوا مه‌که‌ن و هه‌ر له‌سه‌ر خوا دوایی نه‌بی پشت بیه‌ستن باوه‌رداران هه‌رخوا بکه‌ن به‌ به‌رپه‌به‌ری خو‌یان، هه‌ر خوا چاکه‌ بۆ ئیوه‌ نه‌سازیتی و له‌ خراپه‌ نه‌تانپاریزی، هه‌رگیز پشت به‌ خو‌تان مه‌به‌ستن، خوا هی‌رتان بی نه‌به‌خشی و تاقتان نه‌کاته‌وه، پیوسته‌ نه‌و هی‌زه به‌کار به‌یتن بۆ چه‌سپانی راستی نه‌ک بۆ بوژانه‌وه‌ی خراپه‌ و دوژمنایتی، بۆ بلاو‌کردنه‌وه‌ی ناسایش و دادپه‌روه‌ری نه‌ک بۆ چه‌وسانه‌وه‌ی هه‌زاران و پیلان دروست کردن بو‌یان و بیان که‌ن به‌زیر ده‌سته، به‌و جو‌ره‌ی بت په‌رستان به‌کاریان نه‌هینا له‌گه‌ل ئیوه‌.

زۆر که‌س هه‌ن داوای دادپه‌روه‌ری و مافی مرۆف نه‌که‌ن و لافی چاکه‌ لی نه‌ده‌ن له‌ کاتی لاو‌زی و بی ده‌سته‌لاتیدا که‌چی له‌ کاتی ده‌سته‌لاتدا له‌ خو‌یان نه‌گورپن، به‌راستی باوه‌رداری پوخته‌ نه‌وه‌یه‌ له‌ خوا بترسی و سوپاسی خوا بکا له‌ کاتی ده‌سته‌لات و هی‌زدا زۆرتر له‌ کاتی لاو‌زیدا، یا هی‌چ نه‌بی له‌خوی نه‌گورپ. به‌لام نه‌و که‌سانه‌ به‌ زمان باوه‌ر نه‌هین نه‌ک به‌ دلی پی‌چه‌وانه‌ی نه‌وان.

خوای مهزن له قورئانی پیروزدا باسی باوهرداران و بت پهرستانی کرد به گشتی و باسی بت پهرستانی قوریش کرد به تاییه تی که چون نازاری پیغمهریان نه داو نه یان ویست بیکوژن. ههروه ها باسی دووروانیشی کرد که له ژیره وه دوژمنی که سکونی موسلمانان بوون، باسی جوله که وگاوره کانیشی کرد. به لام باسی جوله که کان نه کا زورتر له هه موویان چونکه نه وان زورتر دژی راستین و رقیانه له مروفاپتی. بو باسی هه ندی تر له کرده وی ناله باری گاورو جوه کان و شکاندنی به لینه کان نه کاو نه فهرموی:

وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١٢﴾ فِيمَا نَقُضُهُمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ

فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ
وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرِي أَخَذْنَا مِيثَقَهُمْ
فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ
وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ
بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ

﴿ وَلَقَدْ خَذَ اللَّهُ مِثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴾ وهه پراستی خوا وهری گرتبوو پهیمان له کورانی
نیسرائیل که خوا بهرستن و هاوبهشی بو داننهین و کار به ناوهړوکی تهورات بکهن.

﴿ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا قَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ ﴾ وه نیمه پهوانه مان کرد له کورانی
نیسرائیل دوواژه کهس که بهوان سپړابوو بهړپوه بردنی کاروباروو بهړپوه بردنی سودو
قازانجیان و برؤن بو نهریخاو ههوالی دانیشتونانی نهوی بزائن و، خوا فهرموی بهوان.
به پراستی من له گهل ئیوهم یاریده تان ندهم. نهو دوواژه که سانه بریتی بوون هدریه که یان
نویتهری هؤزی بن له دوواژه نهوی کورانی یه عقوب یا دوواژه پیغمه مهربن خوی مهزن
پرونی نه کردو تهوه، بوپه وا چاکه نیمه هیچ شتی نه لاین:

نهو رسته په لهوه وه هاتووه کاتی بهنی نیسرائیلی له میسر هاتنه دهره وه و رزگاریان بوو
له چهوسانه وهی فیرعهون و قیبتیه کان، خوا به لینی دا به موسا زهوی پیروزی ئیلپاو
نهریخاو هه موو وولاتی شام بیه خشی به بهنی نیسرائیلی، لهو شویتانه دا نهو کاته پاش
ماوهی گهلی عادلوه شارانه دا بوون، زور جهر به زه و ئازابوون و زه به لاح و بالا
به رزبوون. خوی مهزن فهرمانی دا به موسا دوواژه کار گوزاریان لا هه لبریری و
پهوانه یان بکا بولای دانیشتونانی نهو شارانه ههوالی چو نیته تی نهوان بزائن و بگه رپنه وه
بولای موسا.

کاتی گه یشتنه خا که یان و چاویان کهوت به دانیش توانیان ته ماشایان کرد پیاهه کانیان زور به سام تی سپراوه زه به لاحن، سهریان سورماو زوریان لی تریشان، کاتی گه پانه وه بولای کورانی ئیسرائیل و نهو ههولانه یان بو گپراوه نهوانیش بی فرمانی موسایان کردو هیتی نهژنویان شکاو ترسی زوریان لی پیدابوو، ووتیان به مووسا خوت و خوا کهت جه نگیان له گهل بکهن و نیمه جه نگیان له گهل ناکهین.

خوای مهزن به لیتی له بهنی ئیسرائیل وهر گرتوو به پینچ فرمانی خوا ههلسن، به ههلسانی نهو پینچ شتانه خوا پاداشتیان نه داته وه به دوو شتی به نرخ، نهوانه ییش نهو پینچ فرمانه ی خوان و نه فرمانی:

۱- ﴿لَنْ أَقْمَتُمُ الصَّلَاةَ﴾ به راستی نه گهر ئیوه نویژه کان بکهن و رایان وهستین بهو جورهی خوا فرمانیان بی نه دا.

۲- ﴿وَأَتَيْتُمُ الزَّكَاةَ﴾ وه ئیوه زه کاته کانتان بهه خشن به ههژاران به گوریه ی یاسای خوا.

۳- ﴿وَأَمْتُمُ بُرُسُلِي﴾ وه ئیوه باوه بهین به فروستاده کانی من بهو یاسایه وه نهوان بویان هاتوو له لایه ن خواوه.

۴- ﴿وَعَزَّزْتُ مَوَهُمُ﴾ وه ئیوه یارمه تی نهو فروستاده ی من بدهن و پشتیان بگرن و ریزی فرمانده کانیان بگرن بو چه سپاندنی فرمانه کانی خوا.

۵- ﴿وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ وه ئیوه دارایی خوتان بهه خشن له ریگهی چه سپاندنی ئایینی خوا دا. یانی نهو بهه خشین به خوا وینه ی قهرزه و خوا پاداشته که ی لایه و نه داته وه به ئیوه نهو بهه خشن و قهرزه به جوریکی شیرین و به نیازی پاکه وه به بی خوه لکیشان و سودی. باسکردنی قهرزدان له دوا ی زه کات له بهر نه مهیه: قهرزدان له یاسای نهو سهرده مه دا پیوستوو له سهریان به وینه ی زه کات یا له بهر نه مهیه قهرزدان پاداشتی گه وره یه لای خوا با پیوستیش نه بی.

له بریتی بهجی هیتانی نهو پینچ شتانه خوای مهزن نهو دوو پاداشته گهوانهیان نه داتی:

۱- ﴿ لَا كَفْرًا عَنْكُمْ سَيَاتِكُمْ ﴾ بهراستی من دانه پوشم چهن دین خراپه ی ئیوه و له ئیوه خوش نه م.

۲- ﴿ وَلَا دَخَلْنَاكُمْ جَنَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ﴾ وهمن بهراستی ئیوه نه خه مه ئیوه چهن دین به ههشت بر و به ژردره خته کانیداو بهم لای لای کۆشکه کانی چهن دین روبری ناوی شیرین. دوا ی نه وه ی که خوا باسی نهو به لئانه و پاداشتی نهوانی کرد، رونه کاته بهنی ئیسرا ئیلی و

﴿ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴾ دوا ی هه رکه سی له ئیوه بی باوه ر بی پاش نهو په یمانانه، دوا یی نهو که سه به راستی لایداوه له رینگه ی راست و له پروگرامی دروست و توشی نهو که سه نه بی سزاو بی نرخی بی نه ندازه ..

پاش نه وه ی خوا باسی نهو یاسایانه ی کرد دلخو شی پیغه مهر نه داته وه و نه فهرموی:

﴿ فَيَمَّا نَقَضْتُمْ ميثاقَهُمْ لَعْنَاهُمْ ﴾ دوا یی به هو ی شکاندن ی نهوان په یمانه کانی خو یان ئیمه نهوانمان دور خست ته وه له بهزه یی خو مان و بی به شمان کردن له میهره بانی خو مان.

﴿ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً ﴾ وه ئیمه دلی نهوانمان گیترا به وشک و به ر هق و بهزه یی تیدانه و نه رمی روی تی نا کاو له کردنی کار خراپ سل نا که نه وه.

پرسیار/ چۆن خوای مهزن و وشکردن و ر هق کردنی نهو دلانه ی نهوان نه داته پال خو ی؟ نه گهر وایی نه بی پرسیا ریان لی نا کر ی چونکه له خوا وه بو وه نهک له خو یانه و؟.

وه لام/ بهراستی خوای مهزن رینگه ی چاکه ی بو ر ون کردونه ته وه، فهرمانی دا وه بهو رینگه دا بر ون، رینگه خراپه یی بو ر ون کردونه ته وه و قه ده غه ی کرده له وان، په یمان لی وهر گرتو ون و نهوانیش بریا ریا نداه چاکه بکه ن و خراپه نه که ن. دوا یی په یمانه که یان شکاندن و بهرده و امیش بو ون له سه ر یاخی بو ون، خوایش کاری خو یانی به خو یان سپارد، زور روونه خوا زور یان لی نا کا چاکه بکه ن، خراپه ی خو یان بو ته هو ی و وشک بو ون و رهقبونی دلیان.

﴿يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ﴾ ئەگۆرن ماناو ووشەى تهورات لە جیگەکانى خۆیان لای ئەبەن، بە تاییەتى ناویشانى پیغممەر ﴿ﷺ﴾ و، لەبیری خۆیانیان بردۆتەو بەشیکی بە نرخ لە شتی نامۆزگاری ئەوانی پێ کرابوو بەو شتە لە تهوراتا، هەرشتی دژی هەوەسى خۆیان بووایە ئەیان گۆری. جوله کەکانی ئیستا لاسایی ئەوانەى پیشوریان ئەکەنەو لەشکاندنێ بریاری نەتەو یەک گرتووە کان و ئەنجومەنى ئاسایش.

جوله کەکان لەو کاتەدا بە باوەرپە کردن بە پیغممەر وازیان نەدەهێنا. بەلکو لەگەڵ دوژمنانی پیغممەر دا پێک کەوتن بە پەنھانی و پیلانیان بۆ دروست کرد، خوای مەزن بۆ پیغممەری رۆن کردەو هەرموی.

﴿وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ﴾ وە تۆ لاناچی ناگادار ئەبی بەسەر نایاسقی و گوناھی زۆربەى ئەوان مەگەر کەمێ لەو جوله کانه کە خراپە ناکەن و باوەر ئەهێتن بە راستی و وەك عبدولای کورشی سەلام و هاوڕێکانی.. یانی تۆ موحمەد توشی خراپەى زۆر بوویت لە جوله کەکانەو لەمەوبەر، لە مەودووايش زۆر تر خراپەى ئەوانت توش ئەبی، هەر چەندە چاکەیان لەگەڵ بکری چاکە و خراپەى ئەوان یەکسانە. لەگەڵ ئەو هەموو خراپەیاندا خوا فەرمان ئەدا بە پیغممەر ﴿ﷺ﴾ کە بەرانبەر ئەو خراپانەى ئەواندا ئەو هەر چاکەیان لەگەڵ بکاو ئەفەرموی:

﴿فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ دوایی تۆ ببورە لەوان ئەگەر پەشیمان بونەو، وە واز لەتاوانەکان بهێتەو چاکەیان لەگەڵ بکە، ئەگەر پەیماناندا سەرانیان لێی وەرەبگرە. بە راستی خوا ئەو کەسانەى خوش ئەوی چاکە کەرن و خواوەنى چاکەن.

پرسیار/ ئایا دوایی خوای مەزن باسی جوله کەکانی کرد بە خراپترین شیوە و چاکەیان لێ ناوەشیتەو چون فەرمان ئەدا بەلێی بوردنی ئەوان و چاکە کردن لەگەڵیان. ئایا ئەوان مانای لێی بوردن و چاکە ئەزانن و مارو دووپشک لێی بوردن و چاکە بۆیان دورستە؟ وەلام/ رانای ووشەى (عنهم) ئەگەریتەو لۆ لای ئەو کەسە کەمانەى باوەریان هێناو لە جوله کەکان بە پوختەیی، رۆنیش کرایە وە لەکاتی ماناکردنیدا، یا ئەو نایەتە ماناکەى

گۆرپوھ بەناوەرپۆکی ئایەتی (وقاتلوا الذین لایؤمنون باللّٰه ولا بالیوم الآخر) وە ئیئوھ جەنگ بکەن لە گەڵ کەسانێکی ئەوتۆ باوەر نەبەرن بە خوا و بە پرۆژی دوابی.. ئەو ئایەتە ی ئیرە ھاتووتە خواریوھ دووای ئەو ی موسوڵمانان ھێزیان پەیدا کردوھ، لە زیان و و دزاییتی جولە کە و جگە ئەوانیش ناترسن.

دووای ئەو ی خوای مەزن باسی بەلّێن شکاندنی جولە کە کان و گۆرینی فەرموودە کانی تەوراتی کرد لە لایەن جولە کە کانەوھ ، باسی چۆنیتی کردوھ ی گاوری کانی شمان بۆ ئە گا بە جۆری کە ئەوانیش لە جولە کە کان کە مەز نین لە شکاندنی پەیمان و بەلّێنداو ئە فەر موی:

﴿ومن الذین قالوا إنا نصاری أخذنا ميثاقهم﴾ وە ھەندی لەو کە سانی ئەوتۆ ئەیان ووت: بەراستی ئیمە یاریدە رانی عیساین، یادانیشتووی گوندی نەسرانین ئیمە وەرمان وەرگرتوھ پەیمان لەوان ، وینە ی جولە کە کان کە بروایان ھەبێ یەو شتانە ی عیسا لە ئینجیلدا باسی کردوھ بۆیان کە ئەلّی بەراستی بروام بە فروستادە ی کەسێ ھدیە لە دوا ی من دیت و ناوی ئە ھەدە، بروام بە یە کیتی خوا ھە یە.

﴿فنسوا حظاً مما ذکرنا به﴾ دوابی ئەو گاوریانە وازیان لە بە شێکی زۆر لەو شتە ھینا نامۆزگاری ئەوان کرا بو بە شتە، فەرمانیان پێدرا بوو بۆلای بکەنەوھ کە باسی یە کیتی خوا و پێغەمبەراییە تی موھەمەدە ﴿ﷺ﴾ دوابی گۆریان بە وینە ی جولە کە کان بە ھێز ترین بەلگە لە سەر گۆرینی ئینجیل و دەست کاری کردنی ئەمە یە کە بەراستی سەرۆکە کانی کلیسا و میژووی زانیانی میژوو ناس بۆ چۆنیتی ئەو چوار ئینجیلە کە جینگە ی متمانە ی گاوری کەنە لە خولە ی چوارەمی زاینیدا کۆکراو نەتوھ کە لە ناوەرپۆکە کانیاندا شتی وا ھە یە دژی یە کترین ، خۆیان لە نیو خۆیان ئازا وەو ناکۆکیان لی پەیدا بوھ کە نوسخە ی راستی یە کەم لە ئینجیل چی بە سەرھات، ھەروھە نا کۆکن چ کاتی ئەو ئینجیلانە نوسراو نەتوھ، ئینجیلە پێشوھە ی یە کەم چ کەسێ نوسیویتیوھ؟ بە چ زمانی بوھ؟ نامە ی (الدائرة المعارف الفرنسية الكبرى) باسی ئازا وە کە ی کردوھ.

ئەوانەو ژمارەى زۆرى ئىنجىل بەلگەى گەورەن لەسەر ئەوەى كە نامەى خوانىن و دەست كردى قەشەكان، پێویستە نامەى خوا ھەر و جیاوازی تێدا نەبێ. تەفسیری (منار) لەو باسانەدا بە چاكی باسى كردو ٧- ﴿فَأَغْرَبْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالنَّعْضَاءَ﴾ دواى ئێمە لە تۆلەى شكاندنێ ئەو پەیمانە ئێمە خستومانەتە نێوانیان دوژمنایەتى خۆیان و، خستومانەتە نێوانیان كینەو رق لە یەكترى، بەردەوامن لەسەریان جوێ ناییتەو وەلپیانە .

﴿إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ ھەتا ڕۆژى ھەلسانەو ھیان لە گۆرەكانیان.. ئەو دوژمنایەتى و كینەى لە نێوان جولەكەكان و لەنێوان گاوەكانا ھەبە بە تايەتى و لە نێو گاوەكاندا بە گشتى بەردەوامە، ھەریەكە لەتاقمەكانى گاوەكانن لەنێو یەكتریدا لە كۆنەو پەرەى سەندووە ھەتا ئیستا بەبێ ووجان. بەلام بە زۆرى ئەو دوژمنایەتى و كینەى لە نێو تاقمى گاوەكاندا پەیدا بوە، میژووى كۆن و تازە پال پششى راستین بۆ دەرکەوتنى فەرمودەى خوا.

بەراستى ڕژاندنى خۆزى یەكتر بە درێژایى میژو ھەبوە، ئێز بەھۆى ناكۆكى ئایىنەو بێ یا بەھۆى بەدەست ھێنانى سەرۆكایەتى و ڕامیارى و نابورى و كۆمەلایەتیەو بێ بە درێژایى سەدان سال ئارامى نەگرتووە، ئاگرى جەنگ و برىنى ئازاوەیان نەكوژاوەتەو ساریژ نەبوون، بە تايەتى جەنگى گشتى نێوان گاوەكان سالانى (١٩١٧) ھ و (١٩٣٩) لەنێوان بەرىتانیا و ئەمەریكا لەگەڵ ئەلمانیدا گەورەترین بەلگەى بۆ ئەو مەبەستە ئەگەر بە ڕووالەت ھەندێ جار بەكەمى یەكین لەبەر ئەوێە گەلایەنى بێ ھیز و بچووك بچەوسپنەو، بە تايەتى لە دژى موسلمانان.

ئەو ڕوداوانەى لەلایەكەو، لەلایترەو لە كۆنەو دوژمنایەتى گاوەكان دەستى پێكردو لە دواى ماوەیەكى كەم باش ھاتنە خوارەو ھى ئایىنى عیسا لە نێوان تاقمە بیروباوەر جوێ كانى گاوەكان لەنێوان یەعقوبیەكان و مەلكانىەكان و نەستوریەكان ھەروەھا لەنێوان ڕۆستانت و ئەرسۆزكس گەورەترین نیشانەى فەرمودەى خوا.

﴿وَسَوْفَ يَنْبَهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ﴾ وہ دوابی لہ رُزوی دوا پیدا خوا ہموال نہدا بہ شتی لہ جیہاندا نہیکہن و سزای و ہرنہ گرن. دواۓ تہوہی خواۓ مہزن باسی جولہ کہ کان و گاورہ کانی کرد بہ شکاندنی پیمان و واز ہینانیاں لہ فہرمانی خوا فہرمانیش نہدا بہ موسولمانان بکہونہ گفتوگو لہ گہل خواہن نامہ کان بہ شیرنترین گفتوگو، دواۓان لیبی بکہن زور بہ ہیزی یانہ کہ باوہر بہتین بہ خواو بہ نایینی نیسلام و پیغمہر ﴿ﷺ﴾ تہ فہرموی:

يٰۤاَهْلَ الْكِتٰبِ
 قَدْ جَآءَكُمْ رَسُوْلُنَا يَبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيْرًا مِّمَّا
 كُنْتُمْ تُخْفُوْنَ مِنَ الْكِتٰبِ وَيَعْفُوْا عَنْ
 كَثِيْرٍ قَدْ جَآءَكُمْ مِّنَ اللّٰهِ نُورٌ وَكِتٰبٌ
 مُّبِيْنٌ ﴿١٥﴾ يَهْدِيْ بِهٖ اللّٰهُ مَنۢ اَتٰبَعَ رِضْوَانُكُمُ
 سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى
 سُبُلِ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى
 النُّوْرِ بِاِذْنِهٖ وَيَهْدِيْهِمْ اِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا﴾ ئەى خواوەن نامەکان بەراستی هاتووە بۆ لای ئێوە فروستادهی ئێمە موحەممەد ﴿ﷺ﴾.

﴿يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِّمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ﴾ ڕوونی ئەكاتەووە بۆ ئێوە زۆر لە شتێ ئێوە ئەیشارنەووە لەنامەی خوادا کە تەورات و ئینجیلە. گاوەرەکان یەکیانی خویان پەنھاندا و کەبەنجینی ئاینە، جولەکەکان ئەیان شاردهووە پرسپاری پاشە ڕۆژو سزای دواپی و یاسای قەدەغە کردنی خواردنی سودو بەردەبارانی داوێن پيسان لەگەڵ جگەى میردی خویان هەردوو لایان بەیەکەووە دایان ئەپۆشی ناردن و شیوازی پیغمبەر ﴿ﷺ﴾ لە تەورات و ئینجیلدا.

﴿ويعفو عن كثير﴾ وە خوا واز ئەهێتێ لە زۆری لەو شتەى ئێوە ئەیشارنەووە خوا هەوالتی بێ نادا کاتی فرمانی ئایینی پێوە نەبەسترا بێ سود بەخش نین. هە والدانى پیغمبەر ﴿ﷺ﴾ یەو شتانەى ئەوان پەنھانیانداووە بەلگەى یرۆندنە لەسەر پیغمبەرایەتی ئەو هەوالە بەک خەرانە یەکیکە لە کارە بەک خەرەکانی قورئان. ئەوانە کومانیان تیدا نی یە کە لەکاری بەک خەرن، چونکە پیغمبەر نەخوێندەوار بوو، هیچ کەسیکیش لەناوەرۆکی نامەکان ناگاداری نەکردوو.

پرسپار/ بۆچی پیغمبەر ﴿ﷺ﴾ هەوالتی بە هەندێ لەو شارواوەى داووە بە تەنها. نەک بە هەموویان وەلام مەبەست لەو هەوالدانە ئەو یە بزانی کە پیغمبەر ﴿ﷺ﴾ زانیەو ناگاداری ئەو شتە یە پەنھانیانداووە، ئەو مەبەستە بە هەندیکیان پێک دێ، هەر وەک بە هەموویان پێک دێ، کە خواوەن نامەکان بۆیان دەرکەوت هەندیکیان ئەزانێ بۆیان ڕۆن ئەیتەووە هەمویان ئەزانێ.

﴿قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ﴾ بەراستی هاتوووە بۆ لای ئێوە لەلایەن خواو ڕووناکییە کە موحەممەد، چونکە ڕاغبی بێ ئەکری بە وێنە روناکی کە ڕێگەى بێ ئەدۆزیتەووە، هاتووە بۆ لای ئێوە نامە یە ڕۆن کەرەوێ هەمو شتیکیە و لایەری هەمو تاریکیە کەو بیگومان ئایینی ئیسلام مەرووف ئەبا بۆ لای هەموو ڕووناکیە.

﴿یهدی بە اللہ من اتبع رضوانه﴾ خوا بەو نامەبەو بەو ڕوناکیە ڕاڤوویی ئەگا کەسێ پەپەرەوی ڕەزامەندی خوا بکا بە وەرگرتنی ئایینی ئیسلام. ئەو کەسە ئارەزووی ڕەزامەندی و بێ خۆشبەونی خوا بکا بە وەرگرتنی ئایینی ئیسلام. ئەو کەسە ئارەزووی ڕەزامەندی و بێ خۆشبەونی خوا بکا بەهۆی ئەو ئاین و نامەبەو، دواى راستى بکەوێ لەبەر خوا ئەو کەسە بە بێ گومان بە ئاواتى خۆى گەشتوووە کە ڕاڤوویی بونە بۆ لای ڕەزامەندی خوا بەسێ شت کە بریتین لەمانەى خوارەو.

۱- ﴿سبیل السلام﴾ ڕێگەکانی ڕزگاری و ئاسودەیی لەسزاو لە ھەموو گێروگرفتێ ناهەموار ڕوبکا تە مەرۆف، مەبەست لە ئاسودەیی و لە ناشتی لەو ئایەتەداتە تەنھا داواکردنی ناشتی نیە بۆ پاراستنی و سامانی گەلان، وێنە مەبەستی ھەندێ کەس ئیستا داواى ئەکەن بەلکوو بریتێ لە ناشتی و بە تەواوی بێ کەم و کورێ بۆ ھەموو گەلان و ئەندامان و بۆ شارو خێزانێ، واز بەھێترێ لەوان و پەرورەدەیان ئەکەن بە پەرورەدەى خراب، دەست درێژی ئەکەن سەر سامان و نیشتمانیان، ناشتیکى وابێ ئەقلیان پیاڕێژی لە چاوجنۆکی و کینە و فیتیل و پیلان.

۲- ﴿ویخرجهم من الظلمات الى النور﴾ وە ئەو کەسانەى پەپەرەوی رەزائیتی خوا بکەن خوا دەریان ئەکا لە چەندین تاریکی بت پەرستی و بێ باوەری بۆ لای ڕوناکی خوا پەرستی و ڕزگار کردنیان لە کۆت و پێونی جگەى خوا پەرستی.

۳- ﴿ویهدهم الى صراط مستقیم﴾ وە خوا ڕاڤوویان ئەکا بۆ لای ڕێگەى راست کەنزیکترین ڕێگەى مێرەبانی خوا، ژبانی ھەردوو جیھانیان ئەگێری بە خۆشی و ئاسایش. ئەک بەسزاو دەردی سەری.

پاش ئەوانە ھەموو ئایا ئەو کەسانە خۆیان ناو ناو بە یاریدەرانى ناشتی، یا جگەى ئەوانیش کە داواى گەشەکردنی بەر ھەموو گوزەرانی خوش ئەکەن بۆ دانیشتوانی ڕوی زەوی، یا ئەو کەسانەو جگەى ئەوانیش ڕێگەبەکی راست و شایان تریان ھەیە لە ڕێگەى ئیسلام و دیاریان کردووە، یا ئەو کەسانە بەندەکانی خویان خوشتر ئەوێن لە خوا، یا

زاناترن له خوا بهو شتانه رهوشتیان راست بکاتهوه یا ټیکیان بدهن بهرهو خراپه، له وولامی نهو پرسپارانهدا نهپیژئی بیگومان نهو پرسپارانه چنگه ی خزیانین خوا له ههموویان میهره بانزو راست کۆتره و، قورنانش چاکترین یاسایه.

یا له نیسلامداو له رهوشتی دیاری کراوی نیسلامدا، یاله تاکه یاسایکی نیسلامدا هدیه شتیکی وا دژی ناشتی و بهرهم پهیدا کردن و بهشکردنی بهرهمی بهسهر ناده میزادا، یا دژی داد پروهوهری و سوودی کۆمهلتی؟ به راستی له وولامی ههموویانا نهپیژئی قورنانی پیروزه په که بچار داوای کردووه و جاری داوه بو گوزهرانی خوش و ریژی ههموو ناده میزاد.

گومانی ټیدا نیه هر بهی لایه ن به راستی و بهداد پروهوهری له یاسای بکۆلینهوه نه بی باوهر بهین به نیسلام و سهری بو دانه وین.

خوای مهزن دوا ی نهو باسانه ی پیشو باسی نهو شتانه مان بو نه کاکه گاواره کان نه لنین له باره ی عیساو بوی بریار نه دهن و نه فهر فهر موی:

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ
ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ
أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَفِي
الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾
وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبُّوا قُلْ

فَلَمْ يُعَذِّبْكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَن
 يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
 وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ
 رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ أَن تَقُولُوا مَا جَاءَنَا
 مِن بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ ۗ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ
 شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾

﴿لقد كفر الذين قالوا إن الله هو المسيح ابن مريم﴾ به راستی بی باوه ربون
 که سانیکی نهوتو ووتیان: ههر خوا مهسیحی کوری مدهیده.

بیگومان نه زانین یاسای دهست کردبه گویره ی کات و شوین نه گورری. به لام
 بنچینه کانی ناین و یاسای قورئان به گویره ی کات و جیگه ناگوررین، نهو گورانه ی
 لای زانایانی ژیر نه گونجاوه، که چی نهو گورانه بو بنچینه کانی ناین بو یاسای ناین پهیدا
 بووه له بیر و باوه ری گاواره کاندا. نهوه ی راستی بی بیرو باوه ری عیسا یه که مین کاتی هاتنه
 خواره وه ی له سدر یه کیتی خوابه پوخته ی دانراوه، بهو جوړه مایه وه ماوه ییکی کورت
 له لای تاقمی له گاواره کان وینه ی تاقمی پولیسی مه شاتی و تاقمی نه ربوس. قورئانی
 پیروژ به ناشکرای بریاری له سدر نهوداوه که عیسا به بیرو باوه ری یه کیتی خواوه هاتوه،
 نهو بیرو باوه ری یه کیتی خوابه بهردهوام بو لای زوربه ی گاواره کان ههتا سالی (۳۲۵)
 زاینی که گاواره کان کورپکیان گرت له (نیقیه) ۸،۰۰۰ کس بو شداریان تیدا کرد،
 بریاریندا لهو کوردها به خوابتی عیساو ههر که سی بلتی عیسا ئاده میزاده به بی باوه

ئەژمیری ، ئەو ھەموو نامانە ی کەباسی نا خوائیتی عیسی تیدا بوو سوتاندنیان ، قوستەنتینی پاشای رۆمان ئەو پرپارە ی (نیقیە ی) بەتۆزی سەپاند بەسەر دانیشترواندا ، عیسیان گیرا بە خوا ، پاش ئەو ی بە ئادەمیزادیان دانابوو . بەراستی ووتە ی زانای گەورە ی چینی (لین یوتاغ) رونی کردووە کە (ئەغریقە کان) خواکانی خۆیانیان گیراوە بە وینە ی پیوان . بەلام مەسیحیە کان پیوانیان بە وینە ی خواکانیان داناوە . ئەو ی شایانی باسی ژمارە ی کۆرگای گاوەرە کان سی بەشن : (المجامع).

- ۱- کۆرگای (مەسکۆنیە) لەو کۆرەدا ھەموو پیوانی کلیسای ھەموو جیگە بە بەشدارن لەو کۆرەدا ، ھەر فەرمان و برپاری ئەو کۆرە دەری بکا نابێ بەرپێج بدریتەو.
- ۲- کۆرگای نەتەوہی (ملیە) یانی بە تاییەتی نەتەوہی بەشدار ی تیدا ئە کەن بە تەنھا.
- ۳- کۆرگای ھەریمی (الاقليمیة) بە تاییەتی ھەریمی بەشدار ی تیدا ئە کەن جگە ی ھەریمە کانی تر .

۳- بەو باسانە ی رابردون رۆن ئە بیتەوہ برۆا بۆن بە خوائیتی عیسا پەیدا بوە بەر لە ھاتنە خوارەوہ ی قوورئان لە نزیکە ی (۳۰۰) سال .

کەواتە ئەو زانایانە کە مانای ئەو رستانە ی پێشویان کردون و خۆیانماندو کردووە کە گاوەرە کان راستەوخۆ بریارن نەداوە بە خوائیتی عیسا . بەلکو ئەلێن خوا چووتە رۆحی عیساو بوون بەیەک خوا لە جیگە ی خوا یا نیە ، چونکە ھیچ ھۆی نیە بۆ لادان لە مانای دەرکەوتوی ئەو رستانە کە راستەوخۆ ئە فەرموێ عسیا یان بە خودا داناوە ، جگە ی ئەوانە ی پێشویش بەلگە ی تر ئەمە یە : کە گاوەرە کان خۆیان بە ئاشکرای ئەلێن لەو نامەیدا عیسا خوا یە ، ئەو تە کەشیش (بوتر) نامە ی کی داناوە بە ناوی (الأصول والفروع) ئەلێ لەو نامەیدا : لە باوەری خوائیتی دا سی کەس ھەن (الاقانیم الثلاث) بۆ ھەر یە کەیان پێشەکی تاییەتی ھە یە لە ھەلسوراندنی بۆنەرەوہ راندا .

ئە گەر پرسیار بکری و بیژری : بەراستی گاوەرە کان باوەرپان بەسی خوا یی و یەک خوا بەرستی ھە ییە (الثلیث والوحدانیة) لە یەک کاتدا ، چونکە ئەوان ئەلێن : بە ناوی باوک

و کوڕ روحو القدس کەبەکە خوان. (بسم الأب والأبن وروح القدس إلهنا واحدا)، دوایی
چۆن ئەگونجی یەك شت یەكیشیی و سیانیشی؟
گاوەرکان خۆیان وەلامی خۆیان ئەدەنەو بۆ ئەو پرسیارە: ئەلێن: بەراستی بپروا بوون
لەسەرەوێ ئەقلە وە ئەوان منالەکانیان پەرۆردە ئەکەن لەسەر ئەو بروایە بە منالەکانیان
ئەلێن: ئەگەر ئەو راستیە ئیستا نەزانی، دووایی ئیوێ لە رۆژی دوایدا ئەیزانن.. بەلام
موسولمانان باوەر ئەهێنن بە باوەرەهێنانی بیگومان کە هەر شتی ئەقل بیریاری لەسەر بدا
نایینیش بیریاری لەسەر ئەدا، هەر شتی ئەقل نە ی گونجیتی ئاین فرە ی ئەدا، ئەگێرنەو لە
پێغمەبەری خۆمانەو فەرمووی: ئەقل بنجینە ی ئایینی منە. وەپیاوی پرسیاری کرد لە
پێغمەبەر ﴿ ﷺ ﴾ چاکە و گونا کامەن؟ پێغمەبەر فەرمووی: داوای رونکردنەو ی بکە لە
دلی خۆت هەر شتی دلت نارامی بی بکری ئەو چاکە، گونا ئەو یە بەدەر و نا ئەروا
هاتوچو ئەکا و ناوەستی لە دلدا بە جوړی نارام بگری ولات گرانە دانیشتوان ناگاداری
بن.

دووای ئەوانە ی پێشوو خوای مەزن بەلگە دا ئەنێ لەسەر بیرو باوەری پوچی
گاوەرەکان.

﴿ قل فمن يملك من الله شيئا ان اراد ان يهلك المسيح ابن مريم وأمه ومن في الارض
جميعاً ﴾

تۆ بلێ: دووایی چ کەسیکە قەدەغە بکا لە تۆ؟ ناوویستی خواو خواوەنی چ شتیکە
ئەگەر خواپەوی کە لەناو بباو بمریت عیسا کوڕی مەریەم و دایکی و کەسی لە زەویدان
هەموویان بە گشتی یانی عیساو دایکی عیسا شایستە ی مردن وەک بونەوەرانی سەر زەوی
نیتر چۆن ئەبی عیسا خواپی.

پرسیار/ بۆ گاوەرەکان هەیه بلێن: خوا تەوانای لە ناو بردنی عیسا ی نیه، عیسایش
تەوانای لە ناو بردنی خوای نیه، چونکە هەردووکیان خوان.

وہ لَام/ مەسیحیہ کان ھەمویان پێك ھاتوون بەیەك دەنگ لەسەر ئەوہی جولەكەكان مەسیحیان ھەلئواسی و ئاریاندا و كوشتیان و نایانە گۆرەوہ، ھەمو ئینجیلە باوہر پێ کراوہ کانیان ئەو باسەیان دەربرپوہ بە ئاشکرایى بۆ ئموونە:

ئینجیلی مەتێ لە ئیسحاقی (٣٧) ژمارەى (٥٠)، ئینجیلی لوقالە ئیسحاحی (٣٣) پرگەى (٤٦) ئینجیلی یوحەنا لە ئیسحاحی (١٩) ژمارەى (٣٣-٣٤) ھەریەكەیان بە جۆرێكى دڵ تەزێن باسی ئەو ڕوداوا نەیان کردوہ، ھەمویان پرپاری كوشتنى عیسایان ئاشکرا کردوہ، كەواتە جولەكەكان بتوانن مەسیح بكوژن و ڕێگەیانلێى نەگیرى، چاكتر خواى مەزن، توانای لە ناو بردنى عیسا و داىكى عیسا ھەبە.

﴿ والله ملك السماوات والأرض ومابينهما ﴾ وەبۆ خوا ھەبە خواھەنەتى و پاشایەتى ئاسمانەكان و زەوى و شتى لەئێتو ئەواندايە، كاتى مەسیح بە خێو كراوى خوا بێ قەدەغەبە و ناگوئجى خوا بێ یا كورپى خوابى، پێويستە دروست كراوى خوابى، كەسێ نەكوئجى خواھنى خۆى بێ چۆن ئەبێ خوابى.

﴿ يخلق مايشاء والله على كل شيء قدير ﴾ خوا دروست ئەكا ھەر شتى ئارەزوى بكە، جارى وا ھەبە لە ھىچەوہ دروستى ئەكا، وايش ئەبێ بەبێ باوك ودايك وەك ئادەم، جارى وايش ئەبێ بەبێ باوك وەك مەسیح. كەواتە پەيدا بونى عیسا بەبێ باوك ئموونەى ئەوہ نەبە مەسیح خوابى، ئەگەر وابى ئەبوایە ئادەم و ئاسمانەكان و زەوى چاكتر خوابنو خوا دەستەلاتى ھەبە بەسەر ھەموشتىكا، ھىچ شتى ڕێگەى بێ ناگرى و بۆ ھىچ كەس نە خراپە لێى بكرى.

﴿ وقالت اليهود والنصارى نحن ابناء الله وأجباؤه ﴾ ھوہ جولەكان و گاۋرەكان ئەیان

ووت:

ئیمە كوران و خۆشەويستانى خوايسن و ئیمە لە خواوہ نزىكىن وەك كورپى خۆى تەماشامان ئەكا، چونكە عوزەيرو عیسا كورپى خوان، ئیمەيش خزم و كەس و كارى

ئهوانین، ناچیتهوه ئهقلهوه خوا سزامان بدا. بهلام بۆ خویان ناما قوتی ئهکهن، ئهوهی شایانی باسی بۆك و باپیر سودی نابهخشن به هیچ کهسی، بهپهرستن و ترس و باوهڕ رێز بۆ ئادهمیزاد دانهنری کهواته ئهو گومانهی ئهی ریسن که جولهکهو گاور نهیی کهس ناچیته بهههشتهوه زۆر پوچ و نابهسهنده. لهنابهتی (۱۱۱) هی سوره تی ئهلبهقهردها بهدریزی ئهو باسه رویشتوه.

جوله که گاوره کان نابی خویان ههڵکش، پیوسته له یاخی بوون بگهڕێتهوه، ئهوهی ئهوان ئهییلین بوختان و درۆن، بۆ دهم کوت کردن و بۆردانیان خوا ئهفهرموی: ﴿قل فلم یعن بکم بدلوبکم﴾ تۆ بۆی راسته ئهو گومانهی ئیوه، دواپی لهبهر چ شتی سزای ئیوه ئهدا بههۆی گوناوه کانتانهوه، ئهگهر کهسی ئهو پلهینه ههپی به گوێرهی گومانی خۆتان ئهباوه خوا میهن نه سزای ئیوهی بدایه و نه شتیکی وای له گهڵ بکردبایه شیایوی سزادانی.

زۆر ناشکرایه خوا سزای ئیوه ئهدابیه کوشتن و بهدیل کردن، هه ندیکتانی کرد به مه یعون، خۆپشتیان.

ئه لێن: سزامان ئه درۆی چهند رۆژیکێ دیاری کراو، ئه وه ییش دژی گومانی خۆتانه. پرسیار: ئهو رسته یه ناگوێجی بکری به وه لام دانه وهی جوله کهو گاوره کان بۆ گومانی ئهوان که ئهوان کوران و خۆشه و یستانی خوان، کاتی به لگه یه ئه پی به ولام بۆ ئهوان که بیان ووتایه خوا سزای ئیمه نادا له پاشه رۆژدا، ههر کاتی لای ئهوان نه پی له سه ر سزادانیان له پاشه رۆژدا دواپی به لگه ی بینراویش نابی له سه ر سزادانیان له م رۆژه یشدا؟ وه لام/ مه به ست له سزادان شیکه سزای جیهان و پاشه رۆژ بگه رێته وه، خوا میهن سزای جوله کانی دا له جیهاندا له سه ر دهستی فیرعه ون و به خته نه سه ر رۆمان و جگه ی ئهوان به لام سزای گاوره کان خراپه تر و گران تر بو، چونکه له جیهاندا سزایاندا به جه نک کردنی هه ندیکیان له گه ل هه ندی تر یانا و نازاردانیان بۆ یه کتری.

بەلام بەلگە لەسەر سزادانیان لە رۆژی دوواییدا خوا ناماژەى بۆ ئەکار ئەفەرموین.
﴿ بل انتم یسر ﴾ بەلکو ئێوە ئادەمیزادن جیاوازیان نییە لە جگەى خۆتان لە هیچ شتێکا.

هەمووتان نەوێ ئادەمن و ئادەمیش لە خاك دروست كراوە.
﴿ یغفر لمن یشاء ویعذب من یشاء ﴾ خوا خۆش ئەبێ لە كەسێ ئارەزووی هەبێ و سزای كەسێ ئەدا ئارەزووی هەبێ، لێى خۆش بوونی خواو سزادانی خوا بەهۆی كردهوێ ئادەمیزادهوێ.

دواى ئەو باسانەى رابوردن ئەبێ بزانی هیچ كەسێ رزگارى نابێ لەدەست توانای خوا، ئادەمیزاد هەمویان دروست كراوی خوان، وەك ئەفەرموین:

﴿ والله ملك السماوات والأرض وما بينهما واليه المصير ﴾ وەبۆ خوايە خواوەنتى وەپاشایى ئاسمانەكان و زەوى وشتى لە ئێوان ئەواندەبێ، خوا دروست كەرى هەموو نەموانە هەر كەسێ بەهەر جۆرێ بێ دوورە لەوێ كۆرى خواو خۆشەویستى خوا بێ بەو جۆرەى ئێوە گومان ئەبێ، بەو بۆنەو ئەبێ خواوەن نامەكان بزانی كە خراپتر و بێز لێى كراوەى بەندەى خوان و لە هەموان زۆتر سزایان ئەدرێ، چونكە بوختان و درۆ هەڵسەبەستن كە گومانیان وایە كۆر و خۆشەویستى خوان و، بۆ لای خوايە چارەنووسى بەندەكانى خوا لە رۆژی دوواییدا، دواى پاداشتیان ئەداتەو بە گۆتەرەى كردهوێ خۆیان.

بۆ جارى تر خوا رو ئەكاتە خواوەن نامەكان بە مێهرەبانێو، سەرنجیان رانه كێشێ بۆ دەم كوت كردن و بۆ روانیان بەهۆى ناردنى پێمەبەرەو ﴿ یرزق ﴾ رێگەى بیانویان لێى ئەبەستى و ئەفەرموین:

﴿ یا أهل الكتاب جاءكم رسولنا یبین لكم علی فرة من الرسل ﴾ ئەى خواوەن نامەكان بە راستى هاتو بۆ لای ئێوە فروستادهى ئێمە كە موحمەدە بۆ ئێوە رێگەى راست هەمو

یاساو فەرمانەکان خواو بە موژدان و ترساندن تان لەسەر بچران و ڕەوانە نەکردی
پێغەمبەر و نەهاتنی سروش بۆ ماوێ، ئادەمیزاد لە ماوێدا پێویستی زۆریان هەبو بۆ
ناردنی پێغەمبەر و راغویی کردنیان چونکە هەموو ڕێگەی چاک و دادپەرورەریان لێ
وونبوو، بۆیە فروستادەیی خوێمان ، بۆ ناردن هەتا بیانوتان نەمیێ. خوا ئەفەرمویێ.

﴿ان تقولوا ماجاءنا من بشیر ولا نذیر﴾ لە ترسی گفتوگۆی ئێو بۆ لای ئەفەرمویێ: نەهاتوو بۆ
لای ئێمە هیچ موژدەر و هیچ ترسێنەرێ بەبەهەشت بە دۆزەخ.

﴿فقد جاءکم بشیر ونذیر﴾ دواوی هات بۆ لای ئێو موژدە بەبەهەشت و ترسێنەر بە
دۆزەخ و بە پاداشت و بەتۆڵەیی کاری چاک و خراب.

﴿والله علی کل شیء قذیر﴾ وە خوا توانای بەسەر هەموو شتێکە هەیە، بە تایبەتی
یارمەتی دانی موحەمەدو بەرزکردنەوی ئاینی ئیسلام، بەلوت سۆلانی هەوی خواوە نامەکان
بۆ زانیان: زانیان لە ماوێ نەهاتنی سروش بیریان جیاوازه: هەندیکیان ئەلێن: ماوێ نیو
عیساو موحەمەد ﴿ﷺ﴾ (٦٠٠) سەلە.

هەندێ تریان ئەلێن: ماوێ نیوانیان (٥٦٩) سەلە. بەلام ئەو ماوێ لای زانیانی ئەم
سەردەمە (٥٧١) سالیان دیاری کردو بۆ نیوانیان.. هەندێ لە زانیان لایان وایە لە
نیوان عیساو و پێغەمبەردا خوا چوار پێغەمبەری ڕەوانە کردو کە ئایەتی (وَأَرْسَلْنَا إِلَيْهِم
أَتَيْنَ فَاكْذِبُهُمَا فَعَزَّزْنَا هُمَا يَثَلَت) ئامازە ئەکات بە سیانیان، ئەو سولەیمانی دیمەشقی ئەلێ
چوارەمیان (خالیدی کوری سەنانه) کە پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ئەفەرمویێ: خالید پێغەمبەرە.

خوای مەزن دواي ئەو باسانەیی پیشو بۆمان ڕون ئەکاتو هەلوێستی جوله کەکان
لە گەل موسادا، بەو بۆنەو دڵخۆشی پێغەمبەر ئەداتو و ئەفەرمویێ:

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ ۖ يَتَقَوَّمُوا ۖ أَدْكُرُوا

نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ۖ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا

وَأَتَاكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِّنَ الْعَالَمِينَ ﴿٤٢﴾ يَقَوْمِ ادْخُلُوا
الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتُدُّوا عَلَيَّ آدْبَارِكُمْ
فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿٤٣﴾ قَالُوا يَمُوسَى إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ
وَأِنَّا لَنَدْخُلُهَا حَتَّى يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِن يَخْرُجُوا مِنْهَا
فَإِنَّا دَاخِلُونَ ﴿٤٤﴾ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ
أَنعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ
فَأِنَّكُمْ عَلَيْهِمْ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٤٥﴾
قَالُوا يَمُوسَى إِنَّ لَنَا نَدْخُلُهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَادْهَبْ
أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ ﴿٤٦﴾ قَالَ رَبِّ
إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ
الْفَاسِقِينَ ﴿٤٧﴾ قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً
يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ

﴿ ٤٦ ﴾

﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ﴿﴾ وَهوَ تَوْبِيرِي نَهْوَ كَاتَهْ بَكهره‌وه
موسا ووتی به تاقمه‌کانی خۆی نه‌ی خزمانی من: ئیوه بیری چاکه‌ی خوا بکهنه‌وه به‌سه‌ر
تانه‌وه‌یه.

﴿إِذْ جَعَلْ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلْكُمْ مَلُوكًا ﴿﴾ لَه‌بهر نه‌وه‌ی خوا دروستی کرده له‌ناو
ئیه‌وه‌دا چهن‌دین پیغه‌مبه‌ر به جگه‌ی ئیه‌وه‌ی نه‌داوه‌وه‌ه‌والی نادییاریان به ئیه‌وه‌ نه‌دا، به‌ه‌وی
نه‌وانه‌وه‌ سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر دوژمنانی خۆتانا، هه‌مو یاسای خوایی بو‌تانی رو‌ن کرده‌وه‌وه
ئیه‌وه‌ی گه‌را به چهن‌دین پاشا سه‌ربه‌خو‌بن خۆتان فه‌رمانی خۆتان به‌دن به‌رپیه‌وه‌، له پيشا به‌نده‌وه
چه‌وساوه‌ی فه‌ره‌ون بون، سامانی زۆری داوه پیتان به‌رله‌وه‌ هه‌زار بون.

﴿وَآتَاكُمْ مَا مِثْلُ الْيَوْمِ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿﴾ وَهْوَ خَوَابَه‌ خَشیووی به ئیه‌وه‌ شتی نه‌ی به‌خشیو
به‌هه‌یج که‌سی له‌بو‌نه‌وه‌ران و ئاده‌میزاد، به‌یج جه‌نگ دوژمنه‌کانی ئیه‌وه‌ی له‌ناو برد، به‌ی
چاندن و دره‌وه‌ گه‌زۆو شتیلا‌قه‌ی بو‌ ناردنه‌ خواره‌وه‌، به‌ی چال و هه‌لکه‌ندن له‌به‌ردی‌لوس
ئای بو‌ ئیه‌وه‌ ده‌ره‌یتا، به‌ی نازار و کۆله‌که‌ هه‌وری بو‌ ئیه‌وه‌ کرد به‌ سیه‌ر.

دوای نه‌وه‌ی که‌ موسا باسی نه‌وه‌ چاکانه‌ی خوای بو‌ کردن، فه‌رمانیان پیترا به
داگیر کردنی فه‌له‌ستین که‌ نه‌وه‌ کاته به‌ ده‌ست هه‌یسی و که‌نه‌ایه‌ کانه‌وه‌ بو‌، فه‌رمانی بیدان
جه‌نگ بکه‌ن له‌ گه‌لیان و خۆرا‌گیرین به‌رانبه‌ریان، موسا به‌ گویره‌ی فه‌رمانی خوا به
خزمه‌کانی خۆی ووت:

﴿يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ﴿﴾ نَه‌ی خزم و نه‌ته‌وه‌ی خۆم ئیه‌وه
به‌چه‌ ئیه‌وه‌ نه‌وه‌یه‌ پیرۆزه‌ی نه‌وه‌ ته‌وتۆ خوانوسیویتی بو‌ ئیه‌وه‌ پیتانی به‌خشیوه‌وه‌ کردویتی
به‌ نیشتمان بو‌تان زۆرداره‌ تاوانباره‌کانیان لی‌ ده‌رکه‌ن و په‌لاماریان به‌دن و مه‌ترسن خوا
به‌لێنی داوه‌ بیکا به‌ جیگای ئیه‌وه‌.

﴿وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿﴾ وَهْوَ ئیه‌وه‌ مه‌گه‌رینه‌وه‌ به‌ره‌وه‌ دوای خۆتان
له‌به‌ر ترسی نه‌وه‌ زۆردارو تاوانبارانه‌، دوایی ئیه‌وه‌ بگه‌رینه‌وه‌وه‌ زه‌رۆمه‌ندی هه‌ردو جیهان
بن.

﴿ قالوا ياموسى إن فيها قوماً جبارين ﴾ خزمه کانی و ووتیان: یا موسا به راستی ههیه له نیو نهو زهویه پیروژه دا تاقمیکى به هیژو خاوهن زهبر له توانای ئیمه دا نیه جهنگیان له گهل بکهین و بۆمان ناگرنجی.

﴿ فَإِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَأَنْ دَاخِلُونَ ﴾ دواى نه گهر نهوان لهو زهویه دا چونه دهره وه، بى نه وهی ئیمه تووشی جهنگ بین، دواى نه وهی چونه دهره وه به راستی ئیمه نه چینه نیو نهو زهویه پیروژه. جوله که کان نهیان وبست سهر بکهون به ئاسانی و خووشی به بیی کوشتن وبرینداری به وینهی خنکاندنی فیرعهون و له شکره که ی له ناوچون.

﴿ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ﴾ دوو پساوی چاک له جوله که کان راپهرین و ئامۆزکاریان کردن وهانیاندان بۆ گرتنی نهو شارهو فرمانبهرداری فردستادهی خوابن، نهو دوو که سانه لهو که سانهی نهو توژ بون له خوا نه ترسان و له دوژمن باکیان نه بوو له سزای خوا نه ترسان خوا چاکه ی به سهردا رژانده بوون به باوه ری بی گهر دو لهوان نه نه ترسان چونکه نه یانزانی نهو گه له زلخۆو بی هیژن، به خزمانی خوئیانیان ووت:

﴿ ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَانْكُمُ غَالِبُونَ ﴾ ئیوه بچه نیو نهو زهویه وه بدهن به سهریانا له دهرگای شاره وه لهوان مه ترسن و مه یه لئن بینه دهره وه و گه مارۆیان بدهن با هیژیان نه میتی و ترس یکه وینه دهرونیان، دواى ئیوه چونه ناوی نهو شاره لهو دهرگایه وه له ناکاودا نهوان بی ئاگابن، دوواى ئیوه به راستی زال نه بن به سهریانا بی کوشتن و ئازار و چاویان به ئیوه بکهوی هوره بهر نه دهن، چونکه ههر چهنده لهشیان گه و ره به به لام بی خیره تن. توانای په لاماردانی ئیوه یان نیه، نهو دوو پیساوه نهوانه یان نه زانی به هو ی فهرمووده ی موساوه .

﴿ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾ دواى ئیوه ههر پشت بیهستن به خوا نه گهر ئیوه باوه ردارن به فهرمووده کانی خواو به لیتی خواو پشت بیهستن به خوا له پیشا پیویسته تفاقی جهنگ ناماده کهن. له دواى دا داوا ی یارمه تی له خوا بکهن.

به لام جوله که مان دووباره گه رانه وه بۆ لای په وشته خراپه که ی خوئیان و یاخی بونی خوئیان .

﴿قالوا ياموسى انا لن ندخلها ابدآ ماداموا فيها﴾ ووتیان: ئەى موسا بە راستى ئیمە ناچینه نۆ ئەو شارە پیرۆزە بابۆ ماوەیىكى كەمیش بى بەمەر جى ئەوان بەردەوام بن لە نۆ ئەو شارەدا زۆر سەیرە تۆ بە گفتوگۆى ئەو دوو كەسە بپروا ئەكەى بە بیروبوچرونى (١٠) كەس پروانامەكەى، ئەو دوو كەسەو ئەو (١٠) كەسە ئەو دووازەدە نەفەرەبوون موسا ناردنى بۆ تاقي كردنەوێ چۆنیەتى دانیشترانى ئەو زەویە و هەوآل هینانەوێان.

دووایی جولەكەكان بەئەوپەرى بى شەرمى و گالته كردن بە خواو فروستادەى خواو نرخ دانەنان بۆیان ووتیان رۆبەرۆى موسا:

﴿فاذهب انت وربك فقاتلا انا ههنا قاعدون﴾ دوایی تۆر خواى تۆ برۆن بۆ سەر ئەو تاقمە دووایی هەردوولاتان جەنگیان لەگەڵ بكەن، بە راستى ئیمە لیڤەدا ئەنیشین چاوەروانى ئیو ئەكەین.

ناوەرۆكى ئەو دوو رستەیهى پێشوو پێشانمان ئەدەن ئەگەر خوا خزمەتى جولەكان بكاو نازاریان ئەداو داواى شتى گرانیان لى ئەكاو دوژمنیان لەناوبداو ئەمان دانیشن لەو كاتانەدا خواى ئەوانە. بەلام ئەگەر بچوكتزین شتیان لى داوا بكاتوشى نازاریان بكات لەوكاتەدا خواى ئەوان نیه خواى موسایە یان جولەكەكان لە ناوەرۆكا خواى ئەوان رابوواردن و خوش گۆزەزەرانى و هەواو هەوێس كالاو والاى جیهانە.

دووایی موسا كەوتە سكاڵای بى كەسى خۆى و گیر خواردنى لە نۆ ئەو تاقمە ركە چیه خۆى دووایی ئەو هەموە ماندووبونەى بە دورو درێژى بۆ سودى ئەوان.

﴿قال رب انى لا املك الا نفسى واخى فافرق بيننا وبين القوم الفاسقين﴾ موسا

ووتى:

ئەى پەرورەدەكەرى من: بە راستى من خاوەنى هیچ كەسى نيم بۆ یاریدانى ئایىنى تۆ جگەى خۆم و براكەیشم خاوەنى هیچ كەس نیه جگەى خۆى، یامن توانام بەسەر هیچ كەسدا نیه مەگەر خۆم و براكەم.

دوایی تۆ جیاوازی بخرە نۆوان ئیمە وگەڵ لایانداو لە فەرمانى تۆ، فەرمان بەدە بەشتى شایستەى ئیمەیه، فەرمان بەدە بەشتى شایستەى ئەوانە. بە كورتى موسا هیچ شتىكى بۆ

نهمایهوه دواى پاش گمز بونهوهى جوله که کان له پهیمانی خوا مه گهر نهوه نهیى خوئى و براکهى له کۆشش نهوهستن. بهلام له گهل نهوهیشدا موسا خوئى و تاقمه کهى ناماده کردبوو بۆ بهجى هینانى فهرمانى خوا.

﴿قال انها محرمة عليهم اربعين سنة يتيهون في الارض﴾ خوا فهرمووى: دواى بهراستى نهو خا که پیرۆزه قهدهغه کریا له سهریان و ناچه ناوى بههوى پاش گمزبونهویان له فهرمانى تۆ بۆ ماوهى چل سال بین و پرۆن و سهرگردان به نیتو نهو پارچه زهویهدا و سهر بۆ هیچ شویتى دهرنه کن.

ههروهها بهو شیویه مانهوه لهویدا، لهو ماوهیهدا ههمو پیرهکانیان مردن، دواى مردنى نهوان نهوهى تازه لهوان بین گهیشتن و نازار و چاو نهترس و به هوره.

﴿فلا تأس على القوم الفاسقين﴾ دواى موسا تۆ خهفت مهخۆ لهسهر کردهوهى نارپهواى نهو تاقمه لایانداه له فهرمانى خواو پهیرهوى کردنى تۆ.

له ماوهى نهو چل سالهدا موسا هارونى برائى موسا کۆچى دوواییان کرد. پاش نهوان خوا یوشهعئ کرد به پیشهواى نهوه تازه بین گهیشتوه کان، خوا بوشهعئ کرد به پیغه مبهریان و پهلاماریان برده سهر دانیشتوانى نهو خا که پیرۆزه و زالبون بهسهریان.

خواى مهزن له نایهته کانی پیشودا باسى جوله که کان وشکاندن پیمان و بهلئینى نهوانى کرد ئیستاش باسى ستهمى کورپکى نادهمان بۆ نه کا له برائیکى خوئى. یانئ زۆر راسته نهى موحهمهده نهو جوله کانه نیازی کوشتنى تۆیان کرد، نهیى بزائرى نهو کاره نارپهوايانه کۆنه تازه پهیدا نهبوون لهوانهوه. بهلکو نهوان لهوهو بهریش پیغه مبهره کانی خوایانیان کوشتوه، بهر لهوانیش بۆیه که مجار کورپکى نادهم به نارپهوا برائیکى خوئى کوشت. جا له بهر نهوهى خراپه کردن کۆنهو تازه نیه تویش دلگران مبه لهسهر پیلانى دوژمنانى خۆت، باسى رپوداوى دل تهزینى نیوان نهو دوو کورپه ناده میان بهسهردا بخوینهرهوه، بۆیان رپون بکهروه بهو جوړهى که خواى مهزن فهرموئى:

وَأْتَلْ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا

فَنُقِيلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخِرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ ۖ
 قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَى يَدِكَ
 لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ إِلَيْكَ لَأَقْتُلَنَّكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ
 رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبْشُرَ بِإِثْمِي وَإِثْمُكَ فَتَكُونَ
 مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ
 رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبْشُرَ بِإِثْمِي وَإِثْمُكَ فَتَكُونَ
 مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ
 لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٣٠﴾
 فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيرِيَهُ كَيْفَ يُؤْرِي
 سَوْءَةَ أَخِيهِ قَالَ يُؤِيلَتِي أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا
 الْغُرَابِ فَأُورِيَ سَوْءَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ﴿٣١﴾

﴿ وَاثِلَ عَلَيْهِمْ نَبَأُ ابْنِي آدَمَ بِالْحَقِّ ﴾ وه تو بخویندهروه بهسهر خاوهن نامه کانا بهسهر
 موسولمانان و ههمو دانیشنوانی روی زهوی ههوالی دوو کوره کانی نادهم بهسهر هاتیان
 بهراستو دروستی- بو نهوهی تو بزانی بهو شتانه خاوهن نامه کان کردونیان به سروشت بو
 خویان له کینهو چاو چنۆکی و دهست درێژی و کوشتنی برایی خویان.

﴿إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتَقَبَّلَ مِنْ أَحَدَهُمَا وَلَمْ يَتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ﴾ كاتى ئەو دوو كورپانە كۆرى
پشتى ئادەم بوون يالە ئەوئى ئادەم بوون؟ ئەو قوربانىيە چ شتى بوە؟ ئەوانە ھەمويان
ھەوالەئى ھىزىكى ناديارىن بەھەر شىۋەيە بۆ بى ئەو شتانە بە ئىمە فېر نە كراوہ لە لايەن
سەرچاۋەئىكى بىروا بى كراو.

بەلام دوو شتمان پىشان ئەدەن:

۱- ئىمە خۇمان ماندو نەكەين بۆى دانەچىن وازانين پىۋىستى سەرشانمانە ناسىنى ناۋى
ئەو دوو كورپانە، ھەروەھا جۆرى ۋەرگىرانى قوربانىيەكە چۆن بوە؟

۲- ئەوئى راستى بى ھەموو ئادەمىزاد بە گۆرەئى سىروشتى خۇيان خاۋەئى ئامادەئىن
بۆ چاكە كردن و خۆ گەرپانەۋە لە خراپە. بەلام ھەندىكىيان خاۋەئى ئەقلىكى تەۋاو
ئايىنىكى تىدايە رويان بى بكا بۆ لاي چاكەۋە لە خراپە لاياندا، ھەندى تريان ئايىنيان
لاۋازەۋ ئەقلىيان ناتەۋاوہ لە گەل ئارەزوۋ ھەۋەسى خراپى خۇيان ئەرپۆن.

زۆرترىن لەۋ كەسانە ماناى قورئانيان كىردوۋە باسى چىرۆكى ئەو دوو كورپانەئىيان
كىردوۋە. بەلام سەرچاۋەئىيان نەبوە جگەئى (العهد القديم)ى جولەكەكان، ئىمە پوختەئى
ماناى دەرگەۋتورى ئايەتەكان نەكەين بەم جۆرەئى خوارەۋە.

بە راستى ئەو دوو كەسە ئازاۋەئىيان بوە لە گەل يەكترى راستە و خۆ كۆرى پىشتى ئادەم
بوون بەئى ديارى كىردنى ناۋەكانيان. زانايان ئەلئىن: ناۋى بكوژ قابىلە، ناۋى كوزراۋەكە
ھابىلە ھۆى ئازاۋەكەئىيان ئەۋەيە ھەريەكەئىيان قوربانى ئەكەن لەبەر فەرموودەئى خوا،
دوۋايى خوا لە ھابىلى ۋەرئەگىرئ و لەقابىلى ۋەرناگىرئ، جۆرى قوربانىيەكەۋ چۆنىيەئى
ۋەرگىرتنى باس نەكىردوۋە.

شاراۋەئى دلى قابىل جولائو ھەرپەشەئى كوشتنى لەبراكەئى كىرد، براكەئىشى ۋوتى: تۆ
تاۋان لە خۆت ئەكەئى و لۆمەئى مەكە، خوا قوربانى لە خواترسان ۋەرئەگىرئ و تۆ
لەۋان نىت، ئەگەر بىتەۋىي مەن بكوژى مەن نامەۋىي تۆ بكوژم، ئەگەر تۆ مەن بكوژى، تۆ

ئەگەر ئیتەو بە گوناھى كوشتنى مەو بە گوناھى وەر نە گرتنى قوربانىە كەى خۆت بە لām
 ئەو گفتو گۆيانە كارى نە كرده سەردەرونى قابىل، بە پىچەوانەو بە رقى زۆر تر پەرەى سەند و
 بەنارەوا براكەى خۆى كوشت، دواى ئەو بە لەشى براكەى لە بەردەميا كەوت نەيزانى
 چۆنى پشار ئیتەو، خواى گەورە قەلە رەشپكى ناردو بە قاچى و بەدەنو كى چالپكى
 ھەل كەند، كە ئەو بەى چاوپى كەوت سەرگەردانىە كەى نەماو براكەى نايە كۆرەو. بە لām
 دەستى خۆى كەست لە پەشيمانیدا، دواى ئەو بەى بۆى دەر كەوت لە قەلە رەش كەمترە.
 ئەو بەى باسكرا كورتەى بەسەر ھاتى ئەو دوو كۆرانیەى ئادەمە بۆ چاكتر رۆن
 كەردنەو بەى خواى مەزن ئەفەر موئى.

﴿ قال لا قتلك قال إنما يتقبل الله من المتقين ﴾ ئەو كەسەى قوربانىە كەى لى وەر نە گىرا
 ووتى:

بەراستى من تۆ ئە كۆژم لەبەر ئەو بەى قوربانى تۆ وەر گىراو، ئەو ھيان قوربانىە كەى لى
 وەر گىراو ووتى: لەبەر چ شتى من ئە كۆژى من ھىچ تاوانىكم نە كەردو، بە لām بەراستى
 قوربانى وەر ناگىرئ مەگەر لە كەسانى وەر نە گىرئ لە خوا بترسن و نيازىان پاكىتى.
 ﴿ لئن بسطت إلى يدك لتقتلني ﴾ بە راستى ئەگەر تۆ دەستى خۆت درىژ بەكەى بۆ لای
 بۆ ئەو بەى تۆ من بكۆژى بەى تاوان.

﴿ ما أنا بباسط يدي إليك لأقتلك ﴾ من درىژ ناكەم دەستى خۆم بۆ لای تۆ بۆ ئەو بەى
 من تۆ بكۆژم، ھەر چەندە من لە تۆ بە ھىز ترم من بە وىنە تۆ خراپە ناكەم و وولامت
 ئادەمەو.

﴿ إني أخاف الله رب العالمين ﴾ بەراستى من ئەترسم لە خواى پەر وەر دە كەرى ھەموو
 بونەو ھەران من شەرم ئەكەم خوا من بىنى و دەست درىژ بكەم بۆ لای تۆ بۆ كوشتن.
 ﴿ إني أريد أن تبوأ بأثمي وإثمك فتكون من أصحاب النار وذلك جزاء الظالمين ﴾ بە
 راستى من ئەمەوئ تۆ بگەر ئیتەو بە ھۆى گوناھى كوشتنى مەو بە ھۆى گوناھى

وهرنه گرتنی قوربانیه کهت ههر کاتی من بکوژی، دواپی تۆبهو بۆنهوه بیی له دانیشتوانی ناگری دۆزهخ له پاشه روژدا، وه دۆزهخ پاداشتی کهسانیکه ستهم کاربن بهو وینهی تۆ که من بکوژی به نارهوا.

﴿ فطوعت له نفسه قتل اخیه فقتله فأصبح من الخاسرین ﴾ دواپی دهرونی پیسی قاییل کوشتنی براکهی خۆی بۆ رازانهوه، دواپی براکهی خۆی کوشت به نارهوایی، دواپی کوشتنی براکهی گهرا له کهسانی زیان مه ندبن بههۆی سزادانیان له دۆزهخدا.

جوۆری کوشتنی براکهی چۆن بووه به چ شتی کوشتنی گرنک نیه، نهوهی جینگهی سهه سورمانی چۆن دلی هات برای خۆی بکوژی؟ کاتی براکهی خۆی کوشت سهه گهردان بوو پهشیمان بویهوه نهی نهزانی چ شتی بکاو چۆن لهشی براکهی بشاریتهوه، چونکه یه کهمین کات بوو کهسێ بمری له کورانی نادهه.

﴿ فبعث الله غراباً یبحث فی الارض ﴾ دواپی خوا به میهره بانی خۆی بۆ فیڕ کردنی نهو کورهی نادهه و بۆ نادهه میزادی پاش نهو قهله رهشیکی نارد ههلی کهند چالنی لهزهویدا به دهنوکو قاچه کانی و قهله رهشیکی تری مردوی هیناوانایه چاله که و خۆلی دا به سهه ریادای پۆشی مردنی قهله رهشه که به ههر شیویه بهو بی گرنک نیه.

﴿ لیریه کیف یواری سورة اخیه ﴾ ناردنی نهو قهله رهشه بۆ نهوه بهو خوانیشانی نهو کورهی نادهه بدا به چ جوۆری بشاریتهوه شههه گهو لهشی براکهی خۆی.. نه توانی راناوی ووشهی (یری) بهچیتهوه بۆ لای قهله رهشه که.

﴿ قال یاویلتي أعجزت أن اکون مثل هذا الغراب ﴾ دواپی کوشتنی براکهی خهفهت و نازار دای گرت ووتی: هاوار بۆ من له سهه نهو گوناوهی من کردم و کاریکی خراپم کرد نایا من نهوهنده نهزان و لاواز بوم که من وینهی نهو قهله رهشه بومایهه و رانویم وهر بگرتایه به وینهی نهو.

﴿ فأواری سواة اخي فأصبح من النادمین ﴾ دواپی من دام پۆشی بایه شههه کهو لهشی برای خۆم، دواپی گهرا لهو کهسانهی پهشیمان بینهوه له سهه رکاری کردیبتان، به تاییهتی

لهسەر کوشتی براكه‌ی، جوړی سەرگه‌ردانی نه‌و برا کوزه‌ی خو‌ی، نه‌زانی جوړی
شاردنه‌و‌ی له‌شی براكه‌ی. ناردنی قه‌له‌ره‌ش بو‌ فیرکردنی شارده‌و‌ی نه‌مه‌مان نیشان
نه‌ده‌ن که نه‌و دوو کورانه کوری پشتی ئاده‌م بو‌ون، چونکه هه‌ر نه‌وان نه‌یان دی‌بو‌و مردنی
که‌سیک و شارده‌و‌ی له‌گوردا.

به‌راستی روداوو به‌سەر هاتی نه‌و دوو کورانه‌ی ئاده‌م بۆمانی رو‌ن نه‌کاته‌وه ئاده‌میزاد
دوو جو‌رن (١) تاوانباران و له‌سنوری خوا ده‌رجوان (٢) بی تاوانان بو‌ پاراستی بی
تاوانان له‌ تاوانباران. یو‌مانه‌و‌ی بی تاوانان و به‌رده‌وامیان و دابه‌زاندنی ژیان و
گوزهرانی خو‌ش بۆیان.

بو‌راوه‌ستانی یاسای خ‌وای مه‌زن. قورنانی پی‌رو‌ز دیاری کردوه بو‌ هه‌مو نه‌و که‌سانه‌ی
له‌ سنوری خوا ده‌رته‌چن سزاییکی واشایانی نه‌و که‌سانه‌ی بی که‌بی تاوان نه‌کو‌ژن، کوشتی
ئاده‌میزاد به‌بی تاوان به‌گه‌وره‌ترین گونا‌ه دانراوه، ئیتر نه‌و کوشته‌ له‌هه‌ر که‌سیکه‌ وه‌بی،
نه‌ک به‌تایبه‌تی له‌دوو کوره‌که‌ی ئاده‌م هه‌رچه‌نده نه‌وان بو‌نه‌ هو‌ی هاتنه‌ خ‌واره‌و‌ی نه‌و
یاسایه‌ بو‌ نه‌و تاوانه‌ گه‌وره‌یه. ئاشکرایه‌ دانانی یاسای گشتی به‌هو‌ی رو‌وداو‌یکی تایبه‌تیه
بو‌ه، بو‌راوه‌ستانی نه‌و یاسایه‌ و بو‌ چه‌سپاندنی به‌سەر ئاده‌میزادا خوا نه‌فه‌رمو‌ی:

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ
نَفْسًا يَغِيْرَ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ
النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ
جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا
مِّنْهُمْ بَعْدَ ذَٰلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٢٢﴾

﴿ من اجل ذلك ﴾ لەبەر گەورەیی تاوانی کوشتن لە ھەر کەسیکە وەبێ، لەبەرزیانی کوشتن کە ھەموو خراپە و بێ نرخێ ئاین و جیھانی تێدا یە و بەختیاری پاشە پۆزیش لە کێس ئەدا، ئێتر کوشتن بە ھەر ھۆیەکی ناپەرەوایی، ئەک تەنھا بە پرۆدوای کوشتنی کۆری ئادەم، ھەر چەندە کوشتنی ئەو ھۆی ھاتنە خوارەووی ئەم، ئایەتە یە.

﴿ کتبنا علی بنی اسرائیل أنه من قتل نفسا بغير نفس ﴾ ئیمە پێویستمان کردبوو لەسەر بەنی ئیسرائیلی کە بەراستی ھەر کەسێ بە ناپەرەوایی کەسێ تر بکوژێ بەبێ ئەووی کەسیکی کوشتبێ.

﴿ أو فساد في الارض فكأنما قتل الناس جميعاً ﴾ یا کەسێ بکوژێ بەبێ ئەووی خراپە و بێ ئایینی پەیدا بوی لە زەویدا. یا بەبێ ئەووی ئاسایشی دانیشتران تێک بەدا، دوایی وەک ئەو وایە ھەموو ئادەمیزادی کوشتبێ، چونکە بە ھۆی کوشتنی یەک کەسەو ھەتکی رێژ و نرخێ ھەموو ئادەمیزادی کردووە بەبێ جیاوازی، ئەگەر کوشتنی یەک کەسی لاپەرەوایی کوشتنی ھەموو کەسێ لاپەرەوایی، خەشمی خوا بۆ کوشتنی یەک کەس و زۆر تر لە یەک کەس یە کسانە لای بۆ زانین: ئەو ھۆیانە ئەبنە جینگە بۆ پرەوایی کوشتنی ئادەمیزاد ئەمانەن:

کەسێ بەبێ تاوان کەسێ تر بکوژێ. ئەو کەسانە ی ھاو بەش بۆ خوا دائەنن. ئەو کەسانە لە ئایینی ئیسلام وەر ئەگەرین. ئەو کەسانە ی رینگە گرو جەردەن.

پرسیار: سزای کوشتن جۆلە کەکان و جگە ی ئەوانیش ئەگەر پتەو، ھۆی ناو بردنی جۆلە کەکان بە تاییەتی چ شتی کە؟

وەلام: زۆر راستە ئەو سزایە ھەموو ئادەمیزاد ئەگەر پتەو، بەلام خوای مەزن ناوی ئیسرائیلیەکان بردووە بە تاییەتی، چونکە ئەوان بۆ کوشتنی ئادەمیزاد لە ھەموو کەس نالە باترن، بۆ پرژاندنی خوینی ئادەمیزاد. تینون بۆ بەلگە لە تەوراتە دەست کردە کە یاندا کوشتنی منالان و ژنانی جگە ی خۆیان بە پرەوایی داناو، کوشتنی پیغەمبەرەکانی خۆیان گەورەترین بەلگەن لەسەر خوین پرژاندنی ئەوان.

بۆ ناگاداری: کوشتنی موسولمانان و بە پرەوایی دانانی کوشتنی ئادەمیزاد تەنھا جۆلە کەکان بە پرەوایی دانین، بۆ نمونە. کۆماری عێراقی بە عەسی زۆرتر لە (١٨٠) ھەزار

منال و ژن و پیرو پەك كەوتە ی زیندە بە چال كرد بە ناوی ئەنفالەو. بە گازی خەردەل
لە پێنج هەزار زۆرتەر دانیشتوی شاری هەلەبجە ی كوشت، هەروەها لە جینگەکانی تریش
زۆر كەسی تریان گوشت، ئەو كەسانە كوژران هەر لەبەر ئەوەی كورد بون. توركەكان
هەر لە كاتی عوسمانیەكانەو هەتا ئەم سەردەمە ی ئێمە بە هەزاران كوردیان.

كوشتو، بە تاییەتی لە كاتی موستەفا كە مالهو، هەروە فارسەكان لە توركەكان
كەمترین بۆ كوشتنی كوردان، لەلایەترەو روسیای شیوعی زۆرتەر لە پێنج هەزاری لە
شۆرش گیرەكانی ئەفغانی كوشت. ستمی رژێمەكانی ترنایەنە ژمارە.

﴿ومن احيائها فكأنما احيا الناس جميعاً﴾ وە كەسێ رزگار بكا كەسێ تر لە كوشتن و
لە هۆی كوشتنی ژبانی بپاریزی و ببێتە هۆی مانەو، خۆی بگیری ئەو لە كوشتنی كەسێ
تر یا نەبێت بیکوژن، یارزگاری بكا لە دەستی ستمكاری، دوا یی وەك ئەوەوا یە رزگاری
كرد بێ هەمو ئادەمیزاد.

ئەو ئایەتە ئەوەمان پێشان ئەدا مانەو ی تا كە كەسێ خۆی لە خۆیا مەبەستە، نەك
هۆیەك بێ و رینگەبێ بۆ لای مانەو ی جگە ی خۆی، ئەو رێزگرتە ی تاكە كەسێ شتیکی
مروفا یەتیه. یانی بۆ تاكە كەسێ هەیه رێزی لێی بگیری بە وێدە ی رێزگرتن لە مروفا یتی،
دەست دریزی بۆ سەر تا كە كەسێ دەست دریزی بۆ سەر مروفا یتی، چونكە تاكە تاكە ی
ئادەمیزاد نوێنەری مروفا یەتین، چاكە كردن لە گەل تاكە كەسدا چاكە یە لە گەل مروفا یتی.
هەر كۆمەلێ تاكە كەسیکی هەزار و لاوازی تێدای و بترسی مافی پێشیل بکری ئەو
كۆمەلە خۆی لە خۆیا لاوازو بۆ گەنە، وەك لە شتی وایە ئەندامیکی نەمینی، كەواتە
سوودی تاكە كەسیك و سوودی كۆمەل تەواو كەری یە كترین لەیهك جۆی نابەو.

﴿ولقد جاءتهم رسلنا بالبينات ثم إن كثيراً منهم بعد ذلك قي الارض لمسرفون﴾
بەرستی هاتبو بۆ لای بەنی ئیسرا ئیل فروستادەكانی ئێمە بە چەندین كاری یەك خەرو
بەلگە ی ئاشكرا لەپاشا زۆر لەوان دوای چونی فروستادەكانی ئێمە زۆرتەر لەوان لایاندا
لە سنوری دادپەروری لە نیو زەویدا بە كردهو ی خراب و كوشتنی ئادەمیزاد بە تاییەتی
كوشتنی پیغمەمبەرەكانی خویان، بۆ یە پیاویان لێ وەرناگیری.

به راستی هیچ کس بی بوی نیه خوئی به خاوه نی نیسلام بزانی که چی پال پشتی بۆ نهو کهسانه له سنوری خوا دهو چون، به ناوی نیسلامهوه ستهه و دهست برینی ناله بار بلاو بکاتهوه. به راستی نهو کهسانه مافی گهوره بی خوا ی مهزنیان زهوت کردوه، بۆ رو ن کردنهوی نهو مه به ستانه خوا نه فهرموی:

إِنَّمَا

جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خَلْفٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَأَعْلَمُوا

أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٣﴾

﴿ إِنما جزاء الذين يحاربون الله ورسوله ﴾ به راستی کهسانیکی نهو تو جهنگ نه کهن له گهل خوا و فروستاده ی خوا، یانی له گهل دۆستانی خوا و فروستاده ی خوا. واته دهست درێژ کردن به ناروا بۆ سه ر دانیشتوان وه که دهست درێژه بۆ سه ر خوا و فروستاده ی خوا، هه ر له بهر نهوه شه سزای نهو دهست درێژه یاسای بۆ دیاری کراوه لای خوا به نهو په ری ته می کردن.

﴿ ويسعون في الارض فساداً ﴾ وه نهو کهسانه کۆشش نه کهن بۆ خرابه کردن له زهویدا بۆ تیک چونی ناسایش و ژیا نی دانیشتوان و تالان کردنیان و رینگه گرتن لهوان و کوشتی بی تاوان و دزینی سامانیان، سزا کانیشیان نه مه یه.

تهفسیری زمانکۆبی

﴿ان یقتلوا أو یصلبوا أو تقطع ایدیهم وأرجلهم من خلاف﴾ کە بکوژرێن ئەگەر دانیشتوان بکوژن بەبێ هەلئواسین، یا هەلئواسرێن لە کاتیکی دانیشتوان بکوژن و دارایشیان لێی بسێنن، ئەو هەلئواسینە بەرلە مردنیانێی یا دواى مردن زانیان بیران جیاوازه، یادهستیان و پێکانیان بپرێ بە جیاوازی یانی چەپ و راست ئەگەر پێگە بگرن لە دانیشتوان و دارایان لێ بسێنن، ئەبێ ئەو دەست بپرن بە جووری بێ ئەوەندە خوێنیان نەروا هەتا بمرن، ئێر بە هەر جووری ئەى بپرن.

﴿او ینفوا من الارض﴾ یا دور بخوێنەوه لە جێگەى خوێنەوه بۆ جێگەى تر ئەگەر تەنها پێگەیان گرتبێ و دانیشتوانیان ترساندبێ بەبێ کوشتن و دارایی لێ سەند بان. زانیان دەرپارەى جی بەجێ کردنی ئەو یاسا و سنورانی بەسەر ئەو جەردانەدا بیران جیاوازه لای شافعیەکان بەو جوۆرە باس کران لە ماناکردنی ئایەتەکاندا، ئەو بۆ چۆنەى شافعیەکان رێک و پێک ترو شیواو ترە لە گەڵ پرواڵەتێ دەركەوتوی ئایەتە کەدا. لای حەنەفیەکان ئەگەر داراییان لێ سەندن و کوشتیان دادوهر بۆی هەیه دەست و پێان چەپ و راستا بپرێ، ئەگەر ئارەزووی کرد بیان کوژی و هەلیان نەواسی، بۆی هەیه بیان کوژی و هەلیان نەواسی بەزیندوبی و سکیان بدپن بەرم هەتا ئەمرنو هەلئواسینە کەیش سێ پوژی بە تەنها.

﴿ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ ئەو سنوره ناوبراوانه بۆ ئەو کەسانە پەسواى و بێ ئابروویه بۆیان لە جیهانداو، بۆ ئەو کەسانەیش هەیه سزایەکی گەوره لە پوژی دوایدا.

ئەو سنورانه کە باسکران بەسەر موستاماندا بە کار ئەهێترێن کاتێ دەست بکەن بە پێگە گرتن و جەردەبێ لە دانیشتوان، ئێر ئەو کارە خراپە یان لە زەویدابێ یا لە نێو ئاوودا، لە شارابێ یا لە کەژو کیودا، چەکەکانیان تیرو ریمب یا شتی تر، دەست درێژەکانیان لەسەردانیشتوان بێ یا لەسەر سامان و ناموسیانی. بەلام ئەگەر ئەو پێگە گرانه بێ باوەرپن سنوره کانیان لەمەو پاش باس ئەکرێن.

﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدُرُوا عَلَيْهِمْ﴾ مەگەر کەسانێکی ئەوتۆ لەو پێگە گرو جەردانە پەشیمان بوونەوه بە خوشی خوێان و وازیان هێتانبێ لەو کارانه کردووانە بەر

لهوهی ئیوه دهسته لات پهیدا بکهن بهسهریانا له و کاته دا ئهو تاوانبارانه وازر لهو
رپڼکه گرته بهیتن که خوړیان له خوړیانه وه وازیان هینا پیویست به سزادان نامیتن، ئهو جوړه
دهستوره بو سزادانی ئهو پیاوخرایانه راسترین و شایان ترو بی وینه به بو ریزی مروفایه تی
که نایینی نیسلام دیناوه بو ههردوو لایه نی تاوانبارو سستم لی کراو به شیوه به کی
دادپهروهرانه.

ئوهی شایانی باسی په شیمان بونه و هیان بهر لهوهی له دهست بهسهر اگرتیان که سزای
تهمن کردنه که یان لهسهر هه لئه گیرئ کاتئ وایه بو شتی بی په یوه نندی به مافه کانی خواوه
هه بی به لام مافه کانی ناده میزادیان لهسهر هه لئا گیرئ. یانئ ئهو جهردانه با په شیمان بینه وه
نه گهر دارایی دانیشتونایان بردیئ نه بی یا ئهو دارایه یا نرخه که ی بده نده وه به خواونه کانیان،
نه گهر که سیکیان کوشتیئ خواوه نی کوژراوه که نه توانئ بیان کوژئ یان خوړتیان لی بسیتن
یا لییان ببورئ.

به راستی ئهو نایه ته دهر باره ی جهردهو رپڼکه گرانی موسلمانان هاتو ته خواره وه. به لام
بت په رستان و بی باوه رانی تر نه گهر باوه ریان هینا سزای خواو ناده میزادیان لهسهر
هه لئه گیرئ له پیش یا له پاش دهست بهسهر اگرتیان بی.

﴿فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ وه دواپی ئیوه بزنان به راستی خوا لی بوردنی زوره بو
گونا هباران نه گهر په شیمان بینه وه، میهره بانی زوره بو په شیمان بونه وه کان.

بو زانین: ئهو یاسا بهر پزانه ی باسکران گه وړه ترین سزایه لای نیسلام بو گه وړه ترین
تاوان به شیوه به کی دادپهروهرانه به کار دین لهسهر تاوانباران پاش پروون بونه وهی
تاوانه کانیان جگه ی موسلمانان ئهو یاسایانه به کار نایه رن بو نهمانی ئهو تاوانانه. به لام
نه ورو پاییه کان و کار به دهستانی به ناو موسلمان که شاگردی دلسوزی نه وانن نه و په ری
سزاو دارو فه لاقه به کار نه هیتن دهر باره ی بی تاوانان هر له بهر رامیاری خوړیان و
چاو چنوکیان. کاره با و بزمارو شوشه برینه نه ندامیان و به ستنه وه یان به پانکه وه
به کار نه هیتن. ههروه ها هژوه ری کیمیایی و گازی خه رده ل و فسفور به فو که نه ریزن
بهسهر دانیشتوناندا که هیچ تاوانیکیان نه کردوه جگه لهوهی له نه ژادو روه گه زی نه وان

نين. به ههزاران منال و ژن و پير پارچه پارچه نه كهن، به دهيان كهسيان كوړو كهړو شهل نه كهن ههر له بهر نه وهى دژى كارى خراب و ستم كردنى نه وان. كاتې خواى مهزن له مهو بهر باسى كوشتن و ريگه گرتنى بو كردين، دواى نهو هيش فرماغان يې نه داو ناموز گاريمان نه كا له خوا بترسين و خومان بكهين به فيدا كار بو بهرزي ياساى نيسلام و سه پاندنى به سهر دانىشتواناو نه فهرموى:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ

لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَآتٍ

لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ

عَذَابٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا تُقْبَلُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾

يُرِيدُونَ أَنْ يُخْرِجُوا مِنَ النَّارِ مَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا

وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٧﴾

﴿ يا ايها الذين آمنوا اتقوا الله و ابتغوا إليه الوسيلة ﴾ نهى كه سانيكى نهو تو باوهرتان هيناوه نيوه له سزاي خوا بترسن و خوتا له بې فرمانى خوا بپاريژن و، نيوه داواى نزيك بوونهوه بولاى خوا بكهن به كردنى په رستنى په رسته كاني خوا، بهواز هيتان له بې فرمانى خوا، وه سبله و تهو سول به مانايه كن. يانې په لاماردان بولاى خوا به ناواتى گهيشتن به شتى ، ماناى راستى وه سبله و تهو سول په لاماردانه بولاى خوا به هوى چاو دېرى كردنى كار ه

بەرپەرەکانی یاساو دەستور. ئەوەسول بۆلای جگەیی ئەوانەو دزینەو دانانی شتیکیە لە جگەیی شۆینی خۆیدا .

﴿وَجَاهِدْ فِي سَبِيلِهِ﴾ وەئێوە خۆتان ماندوو بکەن و کۆشش بکەن لە ڕێگەیی ئایینی خوادا بە جەنگ کردن لە گەڵ دوزمنانی ئاشکراو نەپیتی ئاین، لەبێ باوەران و لە نیازی دلتان بۆ کردنی خراپەو گوناھو دلپەسی.

﴿لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ﴾ بۆ ئەوەی ئێوە ڕزگارتان ببێ لە خەشم و سزای خواو بگەن بە بەختیاری و چونتان بۆ بەهەشتی بەرین و نەبراو.

بەرپەستی ترسان لە خوا، داواکردنی شتی بیته ھۆی نزیکبوونەو لە خوا، کۆشش لە ڕێگەیی خوادا، ھەموویان بۆیک مەبەستن، یا بۆ چەند مانایەکن لەیکە جوی نەبەو، چونکە ترسان لە خوا خۆپاراستنە لە خەشی خوا، داواکردنی نزیکبوونەو لە خوا داواکردنی ڕەزائتی خوا، کۆشش لە ڕێگەیی خوادا ھەردوولایان دەگرێتەو، گەرەترین شتی مەرۆف خۆی بێ نزیك بختەو لەخوا خۆشەویستی بۆ ئادەمیزاد و کارکردنە بۆیان، ناگۆنچی مەرۆف خۆی خۆش بوێ بەبێ خۆشەویستی ئادەمیزاد، بە نزیك بوونەو لەخوا ھەموو چاکەییە دەستی ئادەمیزاد دەکەوی.

بەلام دواکردنی کەسانی نەزان و نەفام و نەخوینەواران، نزیکبوونەو پەنا بردن بۆلای گۆری دۆستانی خواو پیاوچاکان، پروا بوون بەوێ ئەو پەنا بردنە ئەبیتە ھۆی جی بەجی کردنی مەبەست و نیاز، یا ئەو پیاو چاکانە داوا بکەن لە خوا نیازەکیان بیتەدی، خۆی بۆخۆی راستەوخۆ داوا لە خوا نەکا، ئەوانە ھەموویان دژی یاسای ئایینی ئیسلامن، چونکە خۆی مەزن ئەفەرموی: بەرپەستی ئەو کەسانە ئێوە پەنا ئەبەن بۆلایان و داوای جی بەجی کردنی مەبەستیان لێ ئەکەن وێنە ئێوە، ئیتر بۆخۆتان پەیوەندی بە خواوە نەکەن؟

داوای ئەو فەرماندانە بەرپەرەیی پێشوو لەلایەن خۆی مەزنەو، خوا ھەرەشە لەبێ باوەران ئەکا زۆر بە تولدی، ھەموو ڕێگەییەکیان لێ ئەگرێ و ئەفەرموی:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَن لَّهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ﴾ بهراستی که سانیکی نهوتو باوهریان

نههیناوه، نهگهر بهراستی بو نهوان ههیی شتی له زهویدایه له دارایی و پیت به گشتی.

﴿ وَمِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ﴾ وهبو نهوانیش ههیی وینهی نهوهی

لهزهوی دایه له گهلیا بی بو نهوهی نهوان بیکه نهفیداکاری بو خویان نهو شته له بهر
رزگار بوونیان له سزای رۆژی ههلسانهوهیان له گۆره کانیان.

﴿ مَا تَقْبَلُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ وهرناگیری نهو شته لهوان و رزگاریان نابی

له سزای رۆژی دواپی، و بو نهو بی باوهرانه ههیه لهو رۆژه دا سزایکی خاوهن نازار و

سوک ناکری بۆیان، نهو فهرمودهیه راست و بیگومانه، چونکه نادهمیزاد ههموو دارایی

خۆی نه به خشی بو نهوهی رزگاری بی له نه خوشی جیهان و نازاری نهمرۆ، نه بی بو سزاو

ئیشی ناگری دۆزه خ چهنده به خشی.

﴿ يَرِيدُونَ أَن يُخْرَجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارَجِينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴾ بی باوهران

نه یانهوی که بینه دهره وه لهو ناگره و، نهوان نایه نه دهره وه لهو ناگره و نهو ناواته یان

نایه ته دی و ههولتی بی هوده نه ده و، بۆیان ههیه سزایه کی بهردهوام و نه براوه.

بو زانین: تاوانی تر ههیه سزای گونا هه کی لهوانه یه شتی که متر بی له سزای بی

باوهری وهك تالان کردنی دارایی و خواره مه نی گه لان و رینگه گرتن لههوی ژبانی

دانیش توان کوشتنی بی تاوان و رینگه گرتن له سه ره بهستی و نازاردانی گه لانی ژێردهسته،

نهوانه له دواپی بی باوهری خراپترین شتن.

خوای مهزن له نایه ته کانی پشوو دا باسی دهست و بی برینی رینگه گران و جهردهی بو

کردین بههوی زهوت کردنی دارایی دانیش توانه وه، لهم نایه تهی دوا ییدا باسی برینی

دهستی راستی نهو که سانه مان بو نه کا دارایی دانیش توان نه دزن به نهیتی:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا
 أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
 ﴿٣٨﴾ فَمَن تَابَ مِن بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ
 عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ
 وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾

﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَسَبَا﴾ وه پیاوی دزی کردوه و زنی
 دزی کردوه دووایی ئیوه دهسته کانیان بپرن له بهر تۆله کردنه وه لهوان بههوی شتی نهوان
 کردویانه چونکه نرخ و ریژی دارایی جگهی خویانیان پوشاندوه.

﴿تَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ له بهر سزادانیان له جیهاندا له لایدن خواوه بۆیان
 دانراوه، خوا به دهسته لاته فهرمانی بهرگری ناکرئ، ههموو شتی له جیگهی شیای خویا
 دانهنی به تاییهتی فهرماندان به برینی دهستی کهسانی دزی نه کهن.

بۆ برینی دهستی دز نهم مهرجانهی دوایی پیویسته ره چاو بکرن:

۱- پیویسته دزراوه که له جیگهی شیای خویا دانراستی، ههموو شتی جیگهیه کی
 تاییهتی خوی هیه بۆ پاراستنی و دانانی، دزه کهیش شتی لهو جیگهیه بهییتیه ده ره وه. بۆ
 نمونه: نه گهر ماشینی له گهراجیکی داخراوا بدزری سنوری دانراوی خوا به سهر
 دزه کهیدا جی به جی نه کرئ، دوایش پیویسته نهو ماشینه که بدزیته وه به خاوه نه کهی نه گهر
 له سهر جادهیه یا گهراجیکی دانه خراوا نهو ماشینه دزرا دهستی دزه کهی نابهری و

دادوەر بەشتی تر تەمیی ئەو دزە بکا بە لێدان یا بەندکردن، پێویستە ماشێنە کەش بەدرێتەو بە خاوەنە کە ی.

۲- زانایان جگە لە ئەبو حەنیفە پێک هاتوون لەسەر ئەوێ کاتێک دەستی ئەبەری دزراوە کە لە چوارێ کە دیناری کەمتر نەبێ. ئەبو حەنیفە لای وایە لە دیناری کەمتر نەبێ.

۳- پێویستە ئەو دزە منال و شیت نەبێ، ئەگەر منال یان شیت بێ دەستی نابەری.

۴- زانایان پێک هاتوون لەسەر ئەوێ باوک و دایک بە دزینی دارایی منالی خویان دەستیان. نابەری، ژن و میرد بە دزینی دارایی یە کتری دەستیان نابەری. کفن دز دەستی ئەبەری.

۵- پێویستە دزی کردنە کە لە سالانی گرانیدا نەبێ، یانی ئەگەر کەسێکی برسی بەناچاری دزی کرد بە ئەندازەی پێویستی خۆی دەستی نابەری.

۶- چۆنیەتی دەست بپینی بەم جۆرە نەبێ: یە کەمجار دەستی راستی دز لە جەوز کدا ئەبەری، دوو هەمجار قاچی چەپی، سێ هەمجار دەستی چەپی، چوار هەمجار قاچی راستی، دوو جار بە هەر جۆرێ بێ ئەبێ دادوەر تەمیی بکا.

﴿ فَمَنْ تَابَ بَعْدَ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ دواى ئەو کەسێ دزی کردووە پەشیمان بووەو دواى ستمکردنە کە خۆی و دواى دزی کردنە کە ی، و، کردووە کانی خۆی چاک کردو دزراوە کە ی دایەووە بپاری دا جاری تر دزی نەکا، دواى بە راستی خوا پەشیمان بووەو ی وەرئەگرێ و لە رۆژی دوایدا سزای نادا. بە راستی خوا خوش ئەبێ لە کەسێ پەشیمان ئەبێتەو، میهره بانه بۆ ئەو کەسە. بەلام بەلای زوربە ی زانایانەو ئەبێ هەر دەستی بپیری. کاتی خواى مەزن پێویستی کرد بپینی دەستی دزو پەشیمان بووەو ی وەرئەگرێ، دواى رونی ئەکاتەو کە خوا ئارەزووی هەرشتی بکا ئەیکا، هەر شتیکی مەبەستێ فەرمانی بێ ئەدا لە سزادان و لە لی خوشبوون، چونکە خوا خاوەنی هەموو شتی کە و ئەفەرموی:

﴿ اَلَمْ نَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْاَرْضِ يَعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴾ نایا تو نازانی بهراستی بو خوایه خاوه نیستی و پاشایه تی ناسمانه کان و زهوی ، خوا سزای کهستی نه دا ناره زووی بکاو، خوش نه بی له کهستی ناره زووی بکا و کهس ناتوانی بهر همتستی بکاو، خوا دهسته لاتی به سهر هه موو شتیکا هه یه .
 نهو نایه ته ی پیشوو هه رچه نده روی پی کراوه بولای پیغه مهر ﴿ ۱ ﴾ به لام هه موو کهستی نه گریته وه، نیشانشیمان نه دا خوا هه موو بونه وهرانی دروست کردوو، هه رشتی بکا بو سودی بهنده کانی خو به تی، له بهر ناسایشی ناده میزاده یاسای دانا وه هه موو سنوره کانی بو سودی نه وان هاتوته خواره وه کانی خوی مه زن پرونی کرده وه هه ندی له ده ستورو یاسا کانی خوی. به بی گومان ناگای له هه ندی کهس هه بوو په له یان نه کرد بولای بی باوه ری، پیغه مهریش ﴿ ۲ ﴾ خوی راگرتوو له سهریان و خه فته تی پی نه خوارد، بویه خوا فرمانی پیدا خه فته نه خوا بو نهو شتانه و فهرموی:

يٰۤاَيُّهَا الرَّسُوْلُ
 لَا يَحْزَنْكَ الَّذِيْنَ يُسْكِرُوْنَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِيْنَ
 قَالُوْا ءَاْمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوْبُهُمْ وَمِنَ الَّذِيْنَ
 هَادُوْا سَمَّعُوْكَ لِلْكَذِبِ سَمَّعُوْكَ لِقَوْمٍ
 ءَاخِرِيْنَ لَمْ يَأْتُوْكَ بِحَرْفُوْنَ الْكَلِمَ مِنْۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهِۦ
 يَقُوْلُوْنَ اِنْ اُوْتِيتُمْ هٰذَا فَاٰخُذُوْهُ وَاِنْ لَمْ تُؤْتُوْهُ فَاٰحْذَرُوْا
 وَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهُۥ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُۥ مِنْ اَللّٰهِ شَيْۤئًا

أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي
 الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٤١﴾
 سَمِعُوكَ لِلْكَذِبِ أَكْثَرُونَ لِلْحَقِّ فَإِنْ جَاءُوكَ
 فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ
 يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ
 إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٤٢﴾ وَكَيْفَ يُحْكِمُ اللَّهُ
 التَّوْرَةَ فِيهَا حَكَمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ
 وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾

﴿يا أيها الرسول لا يحزنك الذين يسارعون في الكفر من الذين قالوا آمنا بأفواههم﴾
 نهی فروستاده تو خدفتبار نه کن که سانیکی نهوتو پهله نه کن بولای بی باوهری لهو
 که سانهی نهوتو نهیان ووت: بده میان: نیمه باوهرمان هیناوه.

﴿وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ﴾ و له نهینیدا دلیان باوهری نهینابوو، مه بهست لهو که سانه نهو
 دوو روانه بوون له گهل بی باوهراندا له نهینیدا دؤستایه تیان دهر نه بری بویان دواى نه وهی
 خواى مه زن باسی نهو دوو روانهی کرد با سنی تاقمی له جوله که کان نه کاو نه فهرموی:
 ﴿وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ﴾ وهه نندی له که سانیکی نهوتو نایینی
 جوله که یان ههیه درو نه یستن له مالومی جوله که کان و به راستی نه زانن، گفتوگوی توش
 نه یسن بو نه وهی به درو ت بجه نه وه. نه وه له وه وه هاتوه جوله که کانى به نی قوره یزه ی

دانیشتوانی مەدینه دواى ئەوەى گۆیان لە فەرمودەى پێغمەر ئەگرت ئەچونە دەرەو ئەیان ووت: فلان شتمان بیست لە پێغمەر کەچی نەشتان بیستوو.

﴿سَمَاعُونَ لِقَوْمٍ آخِرِينَ لَمْ يَأْتُوكُمْ﴾ درۆ ئەبیست لە کۆمەڵەى ترەو نەهاتون بۆلای تۆ لەبەر ئەوە رقیانە لە تۆ خۆیان بە گەورە دانەنین و گفتوگۆى تۆ ئەبیس و ئەبنەو بۆلای ئەو تاقمەى نەهاتون بۆلای تۆ.

ئەو نایەتە لەوەوە هاتووە خواریوە بە رێکەوت کەسێ لە پیاو ماقولانی جولە کەکانی دانیشتوی خەبەر داوین پیسی کرد لە گەڵ ژنیکی ماقول لە جولە کەکان، تاقمێ لە جولە کەکان لایان گرانبو بەردەبارانیان بکەن، بۆ ئەو مەبەستە نوێنەری خۆیانیان نارد بۆ خزمەت پێغمەر ﴿﴾ هەتا لەو بارەو پرسیاری لێ بکەن، بە نوێنەرە کەیان ووت: ئەگەر بریاری جگەى بەردەباران داوهرى بگرن، ئەگەر بریاری بەردەبارانی دا وازی لێ بهێتن و بە گوتی مەکەن. چوونە خزمەت پێغمەر ﴿﴾ فەرموى: ئەبێ بەردەباران بکڕن، جولە کەکان بریارە کەى پێغمەریان وەر نەگرت. بە گومانی درۆى خۆیان ووتیان: تەورات فەرمانی ئەداو بە بەردەباران کردن.

هەندى لە زاناکانی جولە کە کەوتنە گفتوگۆ لە گەڵ پێغمەر مل کەچی خۆیانیان دەرپری کە تەورات فەرمانی داو بە بەردەباران. بەلام جولە کەکان بۆ پیاو ماقولەکانیان دار لێدان بە کار ئەهێتن ئەک بەردەباران. بە پێچەوانەو بۆ هەزارەکان و لاوازهکان بەردەباران بە کار ئەهێتن، بۆ پرون کردنەوێ ئەو مەبەستانە خوا ئەفەرموێ:

﴿يَحْرِقُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ﴾ فەرمودە کانی تەورات ئەگۆرن لە دواى ئەوەى خوا داینابوو لە جێکە گانی خۆیان. ئەو بوو بەردەبارانی داوین پیسیان گۆری بە دار لێدان، ناویشانی پێغمەریان لە تەوراتا لا برد، لە جێگەى بەردەباراندا دار لێدانیان دانا بۆ پیاو ژنانی داوین پیس.

﴿يَقُولُونَ إِنَّ آوْتِيتُمْ هَذَا فَخَذْتُمْ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَآخِذُوا﴾ ئەوان ئەلێن: ئەگەر بە خەشرا بە ئێو ئەوەى ئێمە ئەمانەوێ یانی موحەمەد ووتی: بەردەباران گۆرپاوه

بەدارلێدان، دواى ئیوه فەرمانەكەى وەربگرن و كارى پێ بكەن و، ئەگەر نەیدا بە ئیوه مەبەستى ئیمە ووتى: ھەر ئەبێ بەردە باران بكەى، دواى ئیوه خۆتانى لى پاریزن وەرى مەگرن گفتوگۆى ئەو.

﴿ وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً ﴾ وەھەرکەسێ خوا بیهوى بێ باوەرو گومراى بكاو سزای بدا، دواى ئەوێ خوا ئەقلێ داوەتى و رینگەى چاك و خراپى بۆ رون کردووەتەو. بەلام ئەو كەسە خراپە بۆخۆى ھەلئەبژێرى. دواى تۆ خواوێنى ھىچ شتى نیت بۆ ئەو كەسە لەلای خوا، ناتوانى لەبى باوەرى و گومراى لای بدەى. گۆرپنى فەرمودەكانى تەورات بە كۆژانەوێ بێ، یا بەكارپێ نەکردنى بێ، یا لە جینگەى ئەوێ دایناوە ئەوان شتى دانین شیاوى ھەوەسى خۆیانى گرنگ نەو مەبەست ناگۆرى.

﴿ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ ﴾ ئەو جولەكە و دووروانەى كەسانىكى ئەوتۆن خوا نایەوێ كەدڵیان پاك بكاتەو لە پىسى بێ باوەرى، زۆریان لى ناكناچارىيان بكا بۆلای پاك كردنەوێ دلى خۆیان، كارى خۆیان بە خۆیان ئەسپێرى و ئەقلێ پێ بەخشیون و چاك و خراپى بۆ رون كردنەتەوێ خۆیان بێ باوەریان ھەلئەبژاردووە.

﴿ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ بۆ ئەوان ھەبە لە جیھاندا رسواى و سەرانە لى سەندیان و ترسیان لە موسلمانان و، بۆ ئەوان ھەبە لە رۆژى دوواىدا سزایكى گران.

﴿ سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَالُونَ لِلْسُّخْتِ ﴾ درۆ ئەبیسق و وەرى ئەگرن و درۆ بە دەمى تۆو ئەكەن و فەرمانى تەورات ئەگۆرن قەدەغە كراوەكان ئەخۆن لە سوود خواردن و بەرتیل وەرگرتن بە ھۆى گۆرانی فەرمودەكانى خوا، جەنگ بەرپا ئەكەن ھەتا دەست بگرن بەسەر سامانى دانىشتوانا، لە سوودو بەرتیل خرابتر ئەمەبە پارە وەربگرن لە رژیمةكان و نیشتمانى خۆیان پێ كاول بكەن و رینگە نەگرن لەوێ نەتەوێ كەیان ژیر دەستەبێ و مافى خۆى دەست بكەوێ.

خوای مه‌زن رو نه‌کاته پیغه‌مه‌رو هه‌موو موسلمانانیش نه‌گریته‌وه، پیشه‌ی داد‌گاکانان
بو‌رون نه‌کاته‌وهو کار به‌ده‌ستان ناگادار نه‌کاو نه‌فه‌رموی:

﴿فَإِنْ جَاءَكَ فَأَحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تَعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّكَ شَيْئًا﴾
دوایی نه‌گه‌ر نه‌وان هاتن بو‌لای تو‌و داوای فه‌رماندانیان له‌تو‌کرد، دوایی فه‌رمان بده‌له
نیوانیانان نه‌گه‌ر ئاره‌زووی هه‌بوو، یا تو‌رویان لی وهر‌گی‌ره‌و فه‌رمانیان بو‌دهر‌مه‌که نه‌گه‌ر
ئاره‌زووت نه‌کرد فه‌رمانیان بو‌دهر‌که‌ی و، نه‌گه‌ر تو‌رویان لی وهر‌گی‌ری و فه‌رمانیان بو‌
دهر‌نه‌که‌ی، دوایی نه‌وان زیان له‌تو‌ناده‌ن هیچ شتی، نه‌گه‌ر دوژمناییتی تو‌بکه‌ن خوا
نه‌تیار‌یژی.

﴿وَإِنْ حَكَمْتَ فَأَحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ و نه‌گه‌ر تو‌فه‌رمانت
بو‌دهر‌کرن دوایی تو‌فه‌رمان دهر‌بکه له‌نیوانیانان به‌داد‌په‌روه‌رانه. به‌راستی خوا خوشی نه‌وی
که‌سانی داد‌په‌روه‌ربن، به‌تایبه‌ته له‌فه‌رمان دهر‌کردندا، نه‌وانه باسکران پیشه‌ی داد‌وه‌ری
موسلمانان. هه‌ر‌کاتی جگه‌ی موسلمانان په‌نایان هیتا به‌لای داد‌گاکانی ئیسلام.

زانایان بێک هاترون له‌سه‌ر نه‌وه‌ی دوو‌داواکار له‌جگه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی خاوه‌نی
پاراستن نین له‌لایه‌ن موسلمانانه‌وه‌و له‌ژی‌ر فه‌رمانی ئیسلامدا نین هاتن بو‌لای داد‌گای
ئیسلام داد‌وه‌ر بو‌ی هه‌یه فه‌رمان دهر‌کا بو‌یان، بو‌یشی هه‌یه وازیان لی به‌ییتی سودی
موسلمانان ره‌چاو بکا.

به‌لام زانایان بیریان جیا‌وازه له‌باره‌ی خاوه‌ن زیمه‌کان، جگه‌ی شیعه‌کان نه‌لین:
پی‌ویسته داد‌وه‌ر فه‌رمانیان بو‌دهر‌بکا. نه‌گه‌ر موسلمانیتک و جگه‌ی موسلمان
په‌یوه‌ندیان کرد به‌داد‌گای ئیسلامه‌وه‌و پی‌ویسته له‌سه‌ر داد‌وه‌ر داواکانیان وهر‌بگری و
کاره‌کانیان جی‌به‌جی بکا به‌جو‌ریکی داد‌په‌روه‌ری و به‌گو‌یره‌ی یاسای ئیسلام. نه‌که به
یاسای نه‌وان.

﴿وَكَيفَ يُحْكِمُونَكَ وَغِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ﴾ و ه‌چ‌ون نه‌وان تو‌نه‌که‌ن به
فه‌رمانده‌ر، تو‌نه‌که‌ن به‌داد‌وه‌ری خو‌یان و فه‌رمان له‌تو‌وه وهر‌نه‌گرن؟ و لای نه‌وانه
ته‌ورات و و له‌نبوی دایه فه‌رمانی خوا که نه‌بی داوین پیس به‌رده‌باران بکری.

ته‌فسیری زمان‌کو‌بی

﴿ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ﴾ له پاشا نه‌وان پشت نه‌ک‌نه فه‌رمانی توو له دواى
فه‌رماندانی تو که وه‌ک نه‌و فه‌رمانیه له ته‌وراتایه. یانی جوله‌که‌کان داواى برپاری
پیغمه‌ریان کرد ده‌رباره‌ی سنوری داوین پیسه‌کانی خو‌یان، پیغمه‌ر ﴿﴾ برپاری بو
ده‌ر کردن نه‌بی داوین پیسه‌کان به‌رده‌باران بک‌رین، دوا‌یی پشتیان کرده فه‌رموده‌که‌ی
پیغمه‌ر ﴿﴾ که به‌ل‌ت‌یان دابوو فه‌رموده‌ی پیغمه‌ر وه‌ر بگ‌رن، شایسته بو نه‌وان نه‌وه‌بوو
مل که چ بونایه بو برپاری پیغمه‌ر ﴿﴾ که چی زور به راستی نه‌یانزانی برپاری پیغمه‌ر
وینه‌ی برپاری ته‌وراته، بویه خوا نه‌فه‌رموی:

﴿وَمَا أَوْلَيْكَ بِالْمُؤْمِنِينَ﴾ وه‌وه جوله‌کانه باوه‌ریان به نامه‌که‌ی خو‌یان نیه‌و
باوه‌ریشیان به‌تو نیه. ناوه‌روکی نه‌و نایه‌ته ته‌نها جوله‌که‌کان ناگ‌ریته‌وه. به‌ل‌کو هه‌ر که‌سی
به برپاری یاسا، بروای نه‌بی وه‌ری نه‌گری په‌یوه‌ندی به باوه‌ره‌وه نیه، ئیتر به ناو
موسلمان‌بی یا جوله‌که‌کاتی خوا‌ی مه‌زن رونی کرده‌وه که جوله‌که‌کان پشتیان کرد‌بووه
ته‌ورات، دوا‌یی با‌سی ته‌ورات و فه‌رمانی ته‌وراتمان بو نه‌کاو نه‌فه‌رموی:

إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا
هُدًى وَنُورٌ يُحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ
هَادُوا وَالرَّبَّيْنِیُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ
اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّكَاسَ
وَأَخْشَوْنَ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ
بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٤٤﴾

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ﴾ به‌راستی نیمه ره‌وانه‌مان کردوه‌توه تهورات و ناردومانه بۆ موسا له نیو تهوراتا ههیه راغوبی کردن بۆلای ریگه‌ی راست و، له نیویشیا ههیه رپون کردنه‌وه‌ی شتی نازانری له فهرمانه‌کانی خوا، به‌رده‌می ئاده‌میزاد رپون نه‌کاته‌وه. له تاریکی بی باوه‌ری... هه‌موو نامه‌یه که خوا ره‌وانه‌ی بکا بۆ سه‌ر پیغه‌مه‌رانی خوی هه‌مویان راغوبی که‌رو رپوناک که‌روه‌ی ئاده‌میزادن بۆ دۆزینه‌وه‌ی ریگه‌ی راست. یه‌کی له‌و نامانه تهوراته که‌رپه‌وا نه‌کراوه بۆسه‌ر موسا. به‌لام تهوراتی نه‌مپۆ هیچ جۆره په‌یوه‌ندی به‌ خوای مه‌زنه‌وه نیه له راغوبی کردن و رپوناک کردنه‌وه‌و دادپه‌روه‌ری، چونکه له‌سه‌ر جیباوازی ره‌گه‌زدا مه‌زراوه، جوله‌که‌کان خویان به‌گه‌لی هه‌لبژارده‌ی خوا دانه‌نین، به‌رپه‌وای دانه‌نین بۆ خویان داگیرکردنی گه‌لان و گوشتنی پیاوان و سه‌ربرینی منالان و ژنان و تالان کردنی سامانیان و داگیرکردنی نیشتمانیان. کار به‌ده‌ستانی نه‌مپۆ هه‌یچیان له‌وان که‌متر نیه له ره‌گه‌ز په‌رستیدا.

﴿يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا﴾ فرمان نه‌دهن به‌ هۆی ناوه‌پۆکی تهوراته‌وه پیغه‌مه‌رانیکی نه‌وتۆ مل که‌چی خوان به‌ نیازی پاکه‌وه بۆ که‌سانیکی نه‌وتۆ جوله‌که‌ بوون نه‌و پیغه‌مه‌رانه بریتی بوون له داوودو سوله‌یمان و زه‌که‌ریا و یه‌حیا شاره‌زایی جوله‌که‌کانیان نه‌کرد بۆلای فرمانی تهورات و فرمانی خوا. نه‌ک به‌ ئاره‌زوی خویان به‌ وینه‌ی جوله‌که‌کانیان سه‌رده‌می موحه‌مه‌د که‌ نه‌یان ویست فرمان بدا به‌ سنوری داوین پیسی به‌ ئاره‌زوی نه‌وان.

﴿وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَنْبَاءُ بِمَا اسْتَحْفَظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ﴾ وه فرمان نه‌دهن به‌ جوله‌که‌کان نه‌و که‌سانه‌ی په‌روه‌ردگار رازیه به‌ گفتوگۆو کرداریان و، زاناکانیشیان فرمانیان پی نه‌دهن به‌شتی لایان دانراوه له نامه‌ی خوداو پاراستویانه له ده‌ست کاری کردن. ﴿وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ﴾ وه پیغه‌مه‌ره‌کان و خواناسان و زانایان ناگادار بوون له‌سه‌ر نامه‌ی خواو چاودیریان نه‌کرد نه‌گۆرری و کاریان به‌و نامه‌یه نه‌کردو نه‌یانزانی راسته‌و فهرموده‌ی خوایه.

﴿فَلَا تَخْضَعُوا النَّاسَ وَاحْضَعُوا﴾ دواپی ئیوهی کار به‌دهست و دادوهر مه‌ترسن له
 ئاده‌میزاد له فرماندانتاناو نرمی بنوینن له ترسی سته‌مکاران و فرمانه‌کانی خوا بگۆرن و،
 ههر له من بترسن، باسی ناویشانی موحه‌مه‌د پروون بکه‌نه‌ه بۆدانیشتوان.
 ئەو ئایه‌ته ههرچه‌نده روی بێ کراره بۆلای کاربه‌ده‌ستان و دادوهرانی جوله‌که‌کان.
 به‌لام ههموو ئاده‌میزاد ئە‌گرتیه‌وه.

﴿وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِنَا ثَمْنًا قَلِيلًا﴾ وه‌ئیه مه‌گۆرنه‌وه به‌و فرمانه‌ی من ناردوومه‌ته
 خواره‌وه به نرخیکی که‌م به وه‌رگرتنی به‌رتیل و دارایی بێ نرخ و به پله‌و پایه‌ی براوه.
 ههر که‌سی زانایی به فرمانی خوا بێ فرمانی خوانا که‌له‌به‌ر دوو شت نه‌بێ، پرسته‌ی.
 ﴿فَلَا تَخْشَوْا النَّاسَ﴾ ئاماژه ئە‌کا بۆ یه‌که‌میان که‌ پله‌و پایه‌یه. پرسته‌ی (وَلَا تَشْتَرُوا)
 ئاماژه ئە‌کا بۆ دوو ههمیان که‌ سامان و داراییه.

ناوه‌ڕۆکی ئەو ئایه‌ته ههرچه‌نده ده‌رباره‌ی زانایانی جوله‌که‌کان هاتوه‌ته‌ خواره‌وه که
 سنوری داوین پیسیان له به‌رده‌بارانه‌وه ئە‌گۆرا بۆلای دارلێدان. به‌لام جگه‌ی ئە‌وانیش
 ئە‌گرتیه‌وه که هه‌ولتی ئە‌وه بده‌ن فرموده‌ه‌کانی خوا بگۆرن له‌به‌ر پاره‌و پول.

﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ وه‌ههر که‌سی فرمان نه‌دا
 به‌شتی خوا نادویه‌تیه‌ خواره‌وه، جوله‌که‌کان و وینه‌کانیان به‌ پێچه‌وانه‌ی فرمانی خوا
 هه‌له‌سه‌ن و گالته‌ی بێ ئە‌که‌ن، دواپی ئە‌و که‌سانه به‌و جو‌ر بن و گالته به‌ فرمانه‌کانی
 خوا بکه‌ن ههر ئە‌وانه بێ باوه‌رن و له‌ خوا یاخی بوون به‌ جگه‌ی فرموده‌ی خوا
 هه‌له‌سان.

دواپی خوا‌ی مه‌زن رۆن ئە‌کاته‌وه فرمانه‌کانی ته‌ورات له‌ باره‌ی تۆ‌له سه‌ندن له‌ بۆ
 کوشتن و بریندار کردنی ئە‌ندامانی ئاده‌میزادو له‌ناو بردنیان ههر یه‌که‌یان به‌ وینه‌ی ئە‌و
 ئە‌ندامه‌و ئە‌فرموی:

وَكُنْبَنَا عَلَیْهِمْ

فِیْهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَیْنَ بِالْعَیْنِ وَالْأَنْفَ

بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ

قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ

لَمْ یَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٥﴾

وَقَفَّینَا عَلَىٰ آثَرِهِمْ بِعِیْسَى ابْنِ مَرْیَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَیْنَ یَدَیْهِ مِنْ

التَّوْرَةِ وَءَاتَیْنَاهُ الْإِنجِيلَ فِیهِ هُدًى وَنُورٌ مُّصَدِّقًا لِّمَا بَیْنَ

یَدَیْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِینَ ﴿٤٦﴾ وَلِیَحْكُمَ

أَهْلَ الْإِنجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِیهِ وَمَنْ لَمْ یَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ

اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤٧﴾

﴿ وَكُنْبَنَا عَلَیْهِمْ أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ ﴾ وه نیمه پیوستمان کردووه لهسهه بهنو ئیسرایلی له تهوراتا بهراستی کهسی نه کوزرینه به کوشتنی کهسی تر. یانی نه گهر کهسی به نارهوا کهسی بکوزی پیوسته بکوزرینهوه ههر خوی. نهک وهک جوله کهاکان که به کوشتنی تاکه کهسی دووکس بکوزن.

﴿ وَالْعَیْنَ بِالْعَیْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ ﴾ وه چاویک له جیاتی چاوی، وهلوت به لوت، و گویچکه به گویکهوه ددان به ددان تزلهیان نه کرینه به وینهی نهو زیانهی توشی نهو نهلدامانه بووه بهبی کهمو زور.

تهفسیری زمناکوی

﴿وَالْجُرْحُ قِصَاصٌ﴾ وەبەراستی برینه کانی خاوەنی تۆلە کردنەوێ بە وێنە ئەو برینه توشی بریندارە کە بروە تۆلە لە تاوانبار ئەکرێتەو لە ئەندامە کەیی، بە گۆڕەیی توانا هەوڵ بەدری زۆرتر نەبێ. ئەوێ لە تەوراتایەو وێنە فەرمانی قورئانە بەبێ جیاوازی.

یاسای ئیسلام بۆ دیاری کردنی چۆنیەتی کوشتنەوێ وەرگرنتی تۆلەیی هەریە کە لەو ئەندامانە لە نامەیی یاسادا بە درێژی باسیان کراوە، بۆیە ئیمە لێرەدا باسیان ناکەین چونکە باسەکانیان زۆر درێژە.

﴿فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ﴾ دواي کەسێ ببوری بە ئارەزووی خۆی لە مافی خۆی و تاوانبار ئازاد بکا دوايي ئەو ئی بورد نەشۆردنەوێ بە بۆ گوناھیی ئەو کەسە لە رۆژی دوايدا.

﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ وەهەرکەسێ فەرمان نەدا بەشتی خوا ناردوێتە خوارەوێ بەو جوۆرەیی باسکرا دواي ئەو کەسانە ستهمیان کردووە لە خۆیان، چونکە بە فەرمانی خوا هەلنەساوێ، ئارەزووی خۆیانیان داناو لە جیگەیی فەرمانی خوا.

جولە کە کان و هاو وێنەکانیان بە دژی فەرمانی خوا هەلنەساوێ و لە جیاتی یەک کەس دوو کەسیان ئەکوشت.

کاتی خۆی مەزن باسی جولە کە کانی کرد، لە دوايدا بایسی گاوە کە کان ئەکاو ئەفەرموی:

﴿وَقَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مَصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ﴾ وە ئیمە هینامان لەسەر رێپازو شویتەواری ئەو پیغمەرانە عیسا کوری مریەم، دواي ئەوان عیسا کوری مەریەمان کرد بە پیغمەر و پەوانەمان کرد بۆلای بەنو ئیسرائیلی بەراست ئەگیرئ شتی نزیکە لە عیساو، لە تەورات و باوهری بە هەموو ئەو شتانە هەییە لە تەوراتان . گیراوە تەوێ لە عیساو لە ئینجیلدا کە من نەها تووم دەستوری تەورات تێک بەدم بەلام

هاتوم بۆ نه‌وه‌ی ده‌ستوری ته‌ورات ته‌واو بکه‌م. به‌لام زیاد نه‌که‌م له‌سه‌ر ته‌ورات هه‌ندی له‌ فه‌رمانی خواو نامۆزگاری.

﴿وَأَتَيْنَاهُ الْأَنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَتُورٌ﴾ وه‌ ئیمه‌ به‌خشیو‌مانه‌ به‌ عیسا بۆ نه‌وه‌ی ته‌واو یاساو فه‌رمان و نامۆزگاریانه‌ی له‌ ته‌وراتان رونیان بکاته‌وه‌، له‌ ئینجیلدا هه‌یه‌ را‌نمویی کردن بۆ‌لای رینگه‌ی راست و ته‌نیای خوا، ئینجیل روناک که‌ره‌وه‌ی ئاده‌میزاده وه‌له‌ تاریکی و بێ باوه‌ری لایان نه‌دا.

﴿مَصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ﴾ ئینجیل به‌راست نه‌گێڕێ ته‌و شته‌ی نزیکه‌ له‌ ئینجیله‌وه‌، وه‌ک ته‌ورات له‌ بنچینه‌کانی ئاین، فه‌رمان نه‌دا به‌ دادپه‌روه‌ری و چاکه‌کردن، کوشتن و تالان به‌ره‌وا دانان.

﴿وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ وه‌ ئینجیل را‌نمویی که‌ره‌و نامۆزگاری که‌ره‌ بۆ که‌سانێ له‌ خوا نه‌ترسن خۆیان نه‌پاریزن له‌بێ فه‌رمانی خوا، هه‌روه‌ک راست گێڕێ فه‌رمانه‌کانی ته‌وراته‌.

﴿وَلِيَحْكُمَ أَهْلَ الْأَنْجِيلِ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أُنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ وه‌با فه‌رمان بده‌ن خاوه‌نی ئینجیل له‌ زانا‌کانیان به‌شتی خوا ناردویه‌ته‌ خواره‌وه‌ له‌ودا، وه‌هه‌ر که‌سێ فه‌رمان نه‌دا به‌شتی خوا ناردیته‌ خواره‌وه‌ دوا‌یی ته‌وانه‌ له‌ یاسای ئینجیل ده‌رچوون.

بۆ زانین: وشه‌ی (الکافرون، الظالمون، الفاسقون) هه‌ر سیانیان مانا‌کانیان یه‌ک ده‌گرێته‌وه‌و بۆ بێ باوه‌ریان به‌کار‌دێن، هه‌ندی له‌ زانا‌یان لایان وایه‌ یه‌که‌میان به‌ کار‌دیت بۆ ته‌و که‌سانه‌ باوه‌ریان به‌ هه‌موو بنچینه‌کانی ئاین یان هه‌ندیکیان نه‌بێ.

ووشه‌ی دووه‌م و سێهه‌م به‌کار‌دێن بۆ ته‌و که‌سانه‌ باوه‌ریان به‌ بنچینه‌کانی ئاین هه‌ییت به‌لام سستی نه‌که‌ن و ته‌مه‌لن و له‌ به‌جی هه‌تانی په‌رسته‌کانی خوا.

کاتی خوای مه‌زن رونی کرده‌وه پتغمه‌مراه‌تی موسا و عیسا، له دوی نه‌وان
پتغمه‌مراه‌تی موحه‌مه‌دیشمان بۆ رۆن نه‌کاته‌وه‌و نه‌یکا به به‌لگه بۆ بۆردانی خاوه‌ن
نامه‌کان. ده‌ری نه‌خا ریگه‌ی هه‌رسێ لایان یه‌کسان بۆ په‌ک خستنی بی باوه‌ران، ده‌ستوری
موحه‌مه‌د کۆتایی هاوه‌ری هه‌موو ده‌ستوره‌کانی پتغمه‌مه‌ره‌کانی تره، ئایینی موحه‌مه‌د ئایینی
هه‌موو ئاده‌میزاده هه‌تا رۆژی دوا‌یی، ده‌ستوریکه پتویستی ژبانی نه‌وان له چوارچۆه‌ی نه‌و
ده‌ستوره‌دا ده‌سورپته‌وه، په‌یره‌ویکی کۆمه‌لایه‌تی یه بۆ نه‌وان هاوتۆته خواره‌وه‌و بۆ نه‌وی
بخوینرتیه‌وه‌و بناسری و بیته هۆی رۆشنیری له نامه نووسینی په‌رتوکه‌کانی‌اندا، یاسای
نیسلام بۆ نه‌وه هاوتۆته‌وه خواره‌وه په‌یره‌وی بکری و واز له گونا به‌یتری، به مانای
ووشه‌کانی کار بکه‌ن له ژبانی رۆژانه‌دا له هه‌موو رۆژیکا، بۆ رۆون کردنه‌وه‌ی نه‌و
مه‌به‌ستانه خوا ده‌فه‌رموی:

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ

بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا

عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ هُمْ

عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا

ءَاتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا

۞ اَتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ۚ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا
 فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ وَاِنْ اَحْكَمَ بَيْنَهُمْ بِمَا
 اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ وَاَحْذَرُهُمْ اَنْ يَفْتِنُوْكَ عَنْ
 بَعْضِ مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكَ ۚ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاَعْلَمَ اَنْهَآئِرِ بَدُءِ اللّٰهِ اَنْ يُّصِيبَهُمْ
 بِبَعْضِ ذُنُوْبِهِمْ ۗ وَاِنْ كَثِيْرًا مِّنَ النَّاسِ لَفٰسِقُوْنَ ﴿٤٩﴾ اَفَاَحْكَمُ
 الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُوْنَ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُوْنَ ۝

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ﴾ و ه ئیمه نارد و مانه ته
خوار ه و نه و نامه یه که قورئانه به راستی و به راست گیره بوشتی نزیکه له و قورئانه و ه له
همه و نامه کانی خوا، و هک تهورات و ئینجیل و نامه کانی تری خوا.

﴿وَمَهْمَنَا عَلَيْهِ﴾ وهه‌و قورئانه شایه‌تی نه‌دا له‌سه‌ر راستی نامه پېشوه‌کان و پاسه‌وانیان‌ه‌و نه‌یان پارېزې، هه‌ر شتې له‌واندا ده‌ست کاری کرابې. نه‌و قورئانه راستی نه‌کاته‌وه، ناوهرۆکه پوخته‌و راسته‌کانیان جې گیر نه‌کا، نه‌و شتانه خراونه‌ته ناویان و فهرموده‌ی خوا نیه‌ فره‌ی نه‌دا.

﴿ فَأَحْكُمَ بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ ﴾ دوايي تو فرمان بده له نيوان خاوهن نامه كان به شتي
خواره وانهي كرده دزي نهوه بووهسته له جياتي كوشتي پياويك دوو پياو بكوژن، له
جياتي بهرده ياران داريدن له داوين پيسان.

﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ﴾ و ه تو دوای ههوس و ناهزی نارهوی
نهوان مه که وه لا نه دهی له شتی هاتروه بولای تو له یاسای راستی خوا.

تہفسیری زماناکوئی

زۆر ڕوون و بێگومانە پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ بە جگە ی راستی فرمان ناداو نەرمیش بە کار نایەنی بەرامبەر بە راستی بۆ هیچ کەسێ نە بە کەم و نە بە زۆر، ناگونجی دوا ی ئارەزو ی هیچ کەسێ بکەوێ، ترازو ی کردەو ی پێغەمەر و فرمودە کانی قورئانی پێرۆزە، جگە لە راستی و دادپەرەری هیچ شتێکی تری لێ ناوە شیتەو. بە ڕێکەوت ئە گەر بێ باوەڕێکی فێلباز هەوڵی ئەو بەدا کە پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ بۆ ئەتێتی بە زمانی لوس و پاراو درۆی خۆی بکا، بەرواڵەت پێغەمەر گوێ لێ بگری خوا ی گەورە بە مێهرەبانی خۆی چاودێری ئەکا بەر لە ڕوداو کە بەرپا بێ و فرمان بەدا بەو شتە ناڕەوایەو ئاگاداری ئەکا لە ئەنجامی ئەو فێلەو ڕێگە ی راستی نیشان ئەدا.

﴿لَکُلِّ جَعَلْنَا لَکُمْ شَرِيعَةً وَمِنْهَا جَا﴾ بۆ هەموو تاقمی لە ئادەمیزاد بە تاییەتی موسڵمان و جوله کەو گاور ئیمە دامان ناو بە ئۆی ئادەمیزاد دەستور سەرچاوەیەک بۆ ئەو ی بەبێ ئەو دەستورە هەلسن و کاری بێ بکەن و ئاوی بێ گەردی لێ هەلگۆزن، هەر لەبەر پەرستنی خوا و ویستی خوا و پاداشتی خوا، بۆیشمان داناون پڕۆگرام و پەیرەوێ کە پێویستە هەموو یەکێ لە تاقمە کانی ئادەمیزاد هەریەکیان بە پەیرەو ی دیاری کراو ی خۆیان هەلسن، یانی ئەو یاسا و پڕۆگرامانە ی خوا بۆ گەل لە هەموو کاتیکیدا وەک یەک نین، یاسا ی خوا بۆ گەلانی تری جگە ی موسڵمان بۆ کاتیکی دیاری کراو بوو هەر لە ئادەمەو هەتا ناردنی عیسا.

بەلام یاسا ی قورئان هەتا هەتایە هەر بەردەوامەو هەموو یاسا کانی کۆکردۆتەو شیایو هەموو کات و جێگە یەکە، بێگومان هەموو ئایەکان بنچینەو پایە کانی ئایندە یەکن و گۆران بەسەر یاندا نایەو بەردەوامە، ئەو کەسانە لە یاسا کۆلاو نەتەو بەبێ لایەنی بۆیان دەر کەوتوو کە ئایینی ئیسلام لەسەر بنچینە یەکێ نە لەخەشاو ڕاوەستاو بە گۆرانی کات و شوێن ناگۆری و بۆیشیان دەر ئەکەوێ شایستە ی ڕێزی ئادەمیزادە.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ وه‌نه‌گەر خوا نارەزوی بک‌ردایه ئی‌وه‌ی نه‌گیرا به‌یه‌ک نه‌ته‌وه‌و له‌سه‌ر یه‌ک ئایین ئه‌بوون له‌هه‌موو کاته‌کاندا به‌یی گۆ‌ران، هه‌موو پی‌غه‌مه‌ره‌کان یه‌ک نامه‌یان ئه‌بوو له‌و رسته‌وه‌ نه‌مه‌مان بۆ ر‌ون ئه‌بی‌ته‌وه‌ خ‌وای مه‌زن ئاده‌میزادی جو‌ی کرد‌وه‌ته‌وه‌ له‌ ب‌ونه‌وه‌رانی تر ئاماده‌یی پ‌ی به‌خشی‌بوون بۆ زانی‌ن و نه‌زانی‌ن، بۆ پ‌یش که‌وت‌ن و دو‌واکه‌وت‌ن. بۆ کرد‌نی کاری چاک و خ‌راپ، له‌ دو‌اییدا فه‌رمانی پ‌یدا‌ون به‌ کرد‌نی ئه‌و شتانه‌ی چاک‌ن و خ‌اوه‌نی سو‌دن، قه‌ده‌غه‌ی کرد‌وون له‌وان ئه‌و شتانه‌ی خ‌اوه‌نی زانی‌ن، له‌ نه‌نجامی ئه‌و ئاماده‌بو‌نه‌یان و فه‌رمان پ‌یدانه‌یان و قه‌ده‌غه‌ کرد‌نه‌یان، جی‌یا‌وازیان له‌به‌کاره‌یتان‌و خ‌سته‌ جو‌له‌یان ئاماده‌یان بۆ په‌یدا بو‌وه به‌ جی‌ا‌وازی له‌ په‌رستی خوا و نه‌ په‌رستی خوا.

ئه‌گەر خوا بی‌ویستایه‌ ئه‌و ر‌یزو ئاماده‌ییان بۆ هه‌موو کار‌ی پ‌ی نه‌ئه‌به‌خ‌شین و و‌ینه‌ی ئا‌ژه‌ل ئه‌بوون و چاک‌ه‌و خ‌راپه‌یان نه‌ئه‌زانی، سه‌رکه‌وت‌ن و ژ‌یرکه‌وت‌نیان لا یه‌ک‌سان ئه‌بو‌وه. به‌لام خوا ئه‌و ر‌یزو ئاماده‌یه‌ی به‌خ‌شی به‌ ئاده‌میزاد، فه‌رمانی به‌ هه‌ند‌ی شت پ‌یدا‌ن و قه‌ده‌غه‌ی هه‌ند‌ی تری لی‌ کر‌اون.

﴿وَلَكِنْ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ﴾ وه‌به‌لام خوا ویستی ئی‌وه‌ تا‌قی بکاته‌وه‌ له‌و شته‌ی به‌خ‌شینی به‌ ئی‌وه‌ له‌ ده‌ست‌وره جی‌یا‌وازه‌کاندا ئایا ئی‌وه‌ کاریان پ‌ی ئه‌که‌ن یان کاریان پ‌ی ئه‌که‌ن. و‌ینه‌ی که‌وره‌یه‌ به‌نده‌ی خ‌و‌ی تا‌قی بکاته‌وه‌. ئه‌گینا خ‌وای مه‌زن شار‌اوه‌و ئاشک‌رای د‌لی هه‌موو که‌س نه‌زانی. به‌ر له‌ کرد‌نیان بۆ شتی بیکه‌ن لای ر‌ونه‌و چ شتی بکه‌ن. به‌لام پاداشتی چاک‌ه‌و خ‌راپه‌ی هیچ که‌سه‌ی ناداته‌وه‌ مه‌گەر له‌ دو‌ای ترساندیان و بیانو بر‌یان.

﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا﴾ دو‌ای ئی‌وه‌ پ‌یش بر‌کی بکه‌ن و په‌له‌ بکه‌ن بۆ‌لای ئه‌و چاکانه‌ی خوا فه‌رمانی پ‌یدا‌ون به‌ر له‌وه‌ی له‌ ده‌ستان ده‌رب‌چ‌ی و بمرن بۆ‌لای خ‌وايه‌ گه‌رانه‌وه‌ی ئی‌وه‌ هه‌مو‌وتان ب‌ی با‌وه‌رو با‌وه‌ردارتان و چاره‌نوستان.

یانی کاتی خوای مەزن بەخشی بە ئیوہ ریزو ئامادەیی و یاسای شایستەیی بۆ دانان، بۆ ئەوہی دەرەبکەوئ لەوانەوہ ئو کارانەیی شایانی پاداشت و سزان، دواپی ئیوہ پەلە بکەن لە دەستورەکانی خوادا، ھەر کەسێ جیاوازی یاسای خوا بکا بە بیانو بۆ کینەو رق لە روالەتا، جیاوازی پەگەزو ئاین بە کاربەھێتی و لە یاسای دیاری کراو دەرەبجی خوا ھەرەشەیی لی ئە کاو ئەفەر موی:

﴿ فَيَنْبَغْكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَحْتَفِلُونَ ﴾ دواي خوا ھەواڵ ئەدا بە ئیوہ بە شتی ئیوہ ناکوکی و جیاوازیان ھەبە لەو شتەدا لە کاری ھەردوو جیھان، ئەو کاتە ئاگادارتان ئەکات بەو پاداشتە زۆرەیی خوا ئەبەخشی بە پیاو چاکان کامیان کارگوزار بون و کامیان تەمەل بون، سزای ئیوہ ئەدا بەھۆی ئەو کارە خراپانە کردوتانە.

﴿ وَإِنْ أَحْكَمُ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ ﴾ وەئیمە ناردومانە بۆلای تۆ لەو نامەبەدا کە تۆ فەرمان بەدەیی لە نێوان خاوەن نامەکاندا بەشتی خوا ناردووەتی.

زانایان ئەگێر نەوہ: زاناکانی جولە کەکان ووتویانە با ئیمە بچین بۆلای موحمەد بەلکو بیخەینە گومانەوہ لە ئاینە کەیدا چوونە لای ووتیان: ئیمە زاناکانی جولە کەین ئەگەر ئیمە دواي تۆ بکەوین ھەموو جولە کەکان پەپرەوئ تۆ ئەکەن ئیمە ئازاویە کمان لە گەل خزمانی خویماندا لی پەیدا بوو، ھاتووین بۆلای تۆ کە تۆ فەرمان بەدەیی بۆ سودی ئیمەو زیانی ئەوان، پێغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ وەلامی نەدانەوہ خوا فەر موی:

﴿ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَأَخْذَرَهُمْ أَنْ يَفْتَنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ ﴾ وەتۆ پەپرەوئ ئارەزوئ ئەوان مەکەو فەرمان بەدە بەو شتەیی من بۆم ناردوویتە خوارەوہ بۆلای تۆو، تۆ بترسە لەوان کە تۆ لابدەن لە ھەندەیی ئەو شتەیی کە من نارومەتە خوارەوہ بۆلای تۆ.

﴿ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَأَعْلَمُ أَلَمَّا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بَعْضِ دُورِهِمْ ﴾ دواي ئەگەر پشت بکەنە ئەو شتەیی من ناردومەتە خوارەوہو کاری پێ نەکەن، دواي تۆ بزانی بە راستی خوا ئەبەھوئ کە ئەوان توش بکاو سزایان بداو تۆلەیان لی بستی بەھۆی ھەندەیی لە کوناھەکانیان لەم

رۆژهدا به کوشتن و ده به ده کردن له نیشتمانی خۆیان و سهرانه لی سه ندنیان، به هۆی پا
شماوهی کونا هه کانی تریان هه خوا له پاشه رۆژدا توشی سزای گه وره تریان نه کا.

ئهو ئایه ته هه رچه نده هاتو هواره وه ده رباره ی خاوه ن نامه کان. به لام هه موو کس
نه گریته وه که واز له فهرمان و یاسای خوا بهیستی، جهنگی هه شت ساله ی نیوان عیراق و
نیوانه وه جگه ی ئه وان گه وره ترین به لگه ن بو ئهو مه به سه.

خوای مه زن گهلانی پیشووی له ناو برد هه ندیکیا له بهر یاری کردن به ترازو بازی،
هه ندی تریان به هۆی نیربازی و داوین پیسی. به لام گهلانی ئهم سه رده مه ئه وان هه به دهیان
گوناه ی تریان هه به و خۆیانیشی پیوه هه لته کیشتن، خوا به میهره بانیت زۆره.

﴿وَإِنْ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ﴾ وه به راستی زۆر له ئاده میزاد له سنوری یاسای خوا
ده رچوون، به تایه به تی جوله که کان. به داخه وه دانیش توانی ئهم سه رده مه ییش وازیان له
هه ندی له فهرموده کانی خوای مه زن هیناوه، هه ندیکیشیان به گویره ی هه وه سی خۆیان
مانای قورنانی پیرو ز نه که ن.

﴿أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَنْتَهُونَ﴾ ئایا ئهو جوله کانه داوای فهرماندان و کرده وه ی
سه رده می نه زانین و نه فامی بهر له هاتنی ئایینی ئیسلام نه که ن، به هۆی ده ستکاری کاردنی
نامه کانی خواو کار پی نه کردنی، به رتیل و سوو خواردن و تالان کردن و کوشتنی
دانیش توان و سه تم کردن و خواردنه وه ی مه بی و کردنی قومار و داوین پیسیان ئه وئ.

بو زانین: هه ر فهرمانی دژی یاسای خوا بهی به کاتی سه رده می نه فامی دانه نری، ئیتر
له هه ر سه رده می کای، ئاده میزاد له هه ر جیگه به بن و له هه ر کاتی کا بن به فهرمانی خوا
هه لسان مو سلیمان و خوا په رستن، به پیچه وان هه دوا که وتوو نه فامن.

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ مِّنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ وه چ که سی که چاکتری له خوا له لایه ن
فهرمان دانه وه بو تاقمی بر وایان هه بی، چونکه هه ر ئه وانن بیر نه که نه وه له هه موو کاری و
نه زانن چاکتر له فهرمانی خوا ده ست ناکه وئ و یاسا کانی شیرینترین یاسان. بیگومان هه ر
فهرمانی سوودی ئاده میزادی تیدای هه ر فهرمانی خوا به.

عوبادهی کوری سامیت هاته خزمهت پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ ووتی: من وازم له دۆستایهتی
جوله که کان هیناوه، عهبدو لای کوری ئوبهی ووتی: بهلام وازم له دۆستایهتی جوله که کان
نایهرم، چونکه نهترسم رۆژ بچهرخی و ئهوان دهستهلات پهیدا بکهن، بۆ دیاری کردنی ئه
مه بهسته خوا ئهفهرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ
أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ﴿٥٦﴾ فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسْرِعُونَ فِيهِمْ
يَقُولُونَ نَخْشَىٰ أَنْ تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ فَعَسَىٰ اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ
مِّنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا أَسْرَوْا فِي أَنْفُسِهِمْ نَدِمِينَ ﴿٥٧﴾
وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ
أَنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتِ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ ﴿٥٨﴾

﴿ يا أيها الذين آمنوا لا تتخذوا اليهود والنصارى أولياء ﴾ نهی کهسانی نهوتو ئیه
باوهرتان هیناوه ئیه جوله کهو گاوه کان وهرمه گرن به دۆستی خۆتان و خۆشتان نهوین.
ئیسلام باوهشی کردۆتهوه بۆ ههموو خاوهن ئایینی و ره گهزو نهتهوه کانی تر زۆر به
دادوهری. به لای ئیسلامهوه جیاوازی نیه له نێوان رهش و سپیدا، له نێو عهرهب و جگهی
عهرهب، له نێو موسلمان و جگه موسلمان، ههموویان یه کسانن له بهردهم دادگا و
دادپهروهیدا، ئادهمزاد ههرچۆنی بن مافی ئهویان ههیه که به سه رهستی ئاسایش و بی

ترس له خوځان و له دارايان، هېچ دسه لاتی نای ناره وایی خوځی بکیشی به سهریانا، بهو
 مهرجهی نازاری کس نه دهن، نه گهر سته میان کرد له کسې به گوږه ی یاسا سنوری
 به سهر دا نه سه بې نه گهر موسلمانان نازاریان گه یاند به جگه ی خوځان له بې باوه ران پتوښته
 له سهر موسلمانان بیزیان لی بکه نه وه خوځان یان لی دور بڅینه وه و دژی کرده و یان بین،
 نه گهر خاوه ن نامه کان نازاری خوځان یاندا پتوښته دادگا یاریده ی نه هیشتی نازاوه که یان
 بدا. نه گهر نازاری خوځان یان له موسلمانان قه دهغه کرد نه بې دهستی چاکه و چاکه کردن
 له گه لیان بو درېژ بکه ن، نیتز با باوه ریشیان به پیغمهر نه بې له و کاته دا ئیسلام هانان
 نه داو فرمان نه دا به موسلمانان بو چاکه و چاکه کردن له گه ل هه موو نه ته ویه و هه موو
 خاوه ن نامه کان به مهرجی دوژمنایه تی دهر نه خه ن و جهنگ به رپا نه که ن له دژیان و پیلانیان
 بو ساز نه که ن. به لام نه گهر وه ک باس مان کرد ناشتی خواز بوون له گه ل موسلماناندا پتوښته
 موسلمانانیش له گه لیان بې باوه ران به خوشی و به بې وه ی له گه لیان هه لسن، بگره نه بې
 دادپهروهریشېن له گه لیان بهو مهرجه ی نازاری کس نه دهن چونکه ناده میزاد به گشتی له
 ناده من و هه موویان یه ک نه ته وه ن و یه ک خیزانن، وه ک یه ک په یوه ندیان به خواوه هه یه،
 خوشه ویستزین ناده میزاد لای خوا نه و خیزانه یه سودیان بو ناده میزاد هه بې باوه ران یان یا
 بې باوه ر. که واته هو ی چاکه کردن له گه ل باوه ران نه ویه نازاریان بو کس نه بې بو
 دانیشتون، نیتز زیانی بې باوه ری هه ربوځوځانه به نه نها. بهو بو نه وه نه بې بزاین کینه و رقی
 موسلمانان له بې باوه ران به تاییه تی له خاوه ن نامه کان هه ر له بهر نه ویه بې باوه ران
 جهنگ له گه ل موسلمانان نه که ن له نیشتمانی خوځان و ژن و منالیان دهر به دهر نه که ن. به
 تاییه تی رقی موسلمانان له نه مه ریکاو رژی مه کانی تر له بهر نه ویه یاریده ی دوژمنانی
 موسلمانان نه دهن به تاییه تی جوله که کان و نه و رژی مانه ی که مه نه ته ویه یه کان
 نه چه وسپینه وه و مافیان زهوت نه که ن و دهر به دهر یان نه که ن له نیشتمانی خوځان،
 کورده کان رقیان له بهریتانیاو ریژی مه کانی تره له بهر نه ویه پارچه پارچه یان کردوون و

یارمەتی تورکەکان و فارسەکان و عەرەبەکان ئەدەن بۆ کوشتن و ئاوارەکردنیان کاول کردنی شارو دێهاتەکانیان و زیندە بەچال کردنیان ھەر لەبەر ئەوەی خوا بە کورد دروستی کردوون.

﴿بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ ھەندێ لە خاوەن نامەکان دۆستی ھەندێکیان بۆ سودو بەرژووەندی خۆیان لە دژی موسلمانان و جگەیی موسلمانان.

زانایان لایان وایە ھەندێ لە خاوەن نامەکان یارمەتی ھەندێ تریان ئەدەن. نەك ھەموویان یارمەتی یەكتری ئەدەن و دۆستی یەكترین، چونكە جوله‌كه‌كان و گاواره‌كان دوژمنایەتیان لە گەڵ یەكتری زۆرە لە دوژمنایەتی کردنیان بۆ موسلمانان. بۆ غۆو: جوله‌كه‌كان ئەلێن: عیسان کوشوو و مەریەمیش داوین پیسی کردوو، موسلمانان ئەلێن: عیسا نە کوژراوو مەریەمیش داوین پاك و خاوتێ.

بێگومان ئەو زانایانە مانای قورئانیان کردوو بەراستی مانای ئەو پرستەیان کردوو بە گوێرەیی ئەو کاتەیی ژیاوان تێیا، لە کاتیكا بۆ دەزگای ھاوبەشی زیڤی رەشی جیهاندا لە ئارادانەبوو، دەزگای بەسەرگرتنی سامانی گەلان و چارەنوسیان لە ناودا نەبوو... بەلام کە ئەوانە پەیدا بوون تەماشای ئەکەن جوله‌كه‌كان چاکترین ھۆن کە پشتیان پێ بەستن بۆ دانانی دەست بەسەرگرتنی سامانی گەلان، ھەر لەبەر ئەوەیشە رژیمی جوله‌كه‌یان دروست کردوو دڵسۆزانە پالپشتی ئەکەن بە ھیزی ئەکەن، نەخشەیی دوژمنایەتی پەرەسەندیان بۆ ئەکیشن و بەلێنیان پێداون لە کاتی کۆبونەووی نەتەو یەك گرتوکان و ئەنجومەنی بەناو ئاسایش. جوله‌كه‌کانیش بە توندی دەستیان گرتوو بە کلکیانەوو لە بازەیی ئەواندا ئەسورپێوو. لەبەر مانەووی خۆیان نەخشەیی داگیرکردنیان بۆ ئەسازین، داگیرکەرانیش فەرمایان پێ ئەدەن دەست درێژەکانیان بۆ جێ بەجێ بکەن.

ھەرکاتی داگیرکەرەکان و خۆفرۆشانی تورک و عەرەبە بەعسیەکان پشت بێستەن بە جوله‌كه‌کان و بۆ چەوساندنەووی گەلان بە تاییەتی کوردیش پشت بە دەستەلاتی خۆی مەزن ئەبەستن.

﴿وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ﴾ وهه ره كه سئی له ئیوه دۆستایه تی ئه وان بکه ن و به سهر داری خو تان و پشتیوانیان بکه ن، دوا بی به راستی ئه و كه سه له وانه. ئه و رسته یه ئه و به ری هه ره شه یه بۆ ئه و كه سانه دۆستایه تی گا ورو جوله كه كان بکه ن و یاریده یان بده ن. ئه و نایه ته به لگهی به تی نه له سهر ئه وه ی كه به راستی کار به ده سته به کری گیرا وه کانی ئه م سهر ده مه به نده ی رژی مه دا گیر که ره کانی ئه م سهر ده مه ن، چونکه پاسه وانی به رژه وه ندی ئه وان و به فهرمانی ئه وان هه لئه سن مه گهر که میکیان نه بی.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ به راستی خوا رانویی تاقمی سته مکاران نا کا که به هوی دۆستایه تی ئه وانه وه دوژمنایتی گهلانی خو یان نه که ن.

﴿فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ﴾ دوا بی تو ئه بی نی ئه و كه سانه له دلیاندا یه نه خوشی بی با وه ری و دو وروی په له نه که ن له دۆستایه تی و یاریدانیان، چونکه خا وه نی سامانن.

﴿يَقُولُونَ يَخْشَى أَنْ يصيبنا دائرة﴾ ئه لئین: ئی مه ئه تر سین که تو شمان بی له هاتو چۆی رۆژگارد را ووداوی نا هه موارو گیژ داوی گی ره دوون، وه ک گرانی سهر که و تنی گا ورو جوله که کان و بی هیزی موسلمانان، نه گهر ئی مه هه ولئ بۆخومان نه ده ی توشی زیان نه بین.

﴿فَعَسَى اللَّهُ سَيِّئًا بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ﴾ دوا بی شایان و شایسته که خوا بهی نی سهر که و تنی پیغه مهرو موسلمانان، نایی ئیسلام سهر بکه وئ به سهر هه موو نایه کانی تر دا، یا خوا کاری له لایه ن خو یه وه و فرمان بدرئ به پیغه مه ر ﴿ﷻ﴾ به دهر کردنیان له نیو دور گهی عه رب و کوشتن و نابرو بردنیان.

﴿فَيَصْبَحُوا عَلَى مَا أَسْرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ﴾ دو وایی نه گهر پین ئه و دو ورو وانه له سهر شتی په نه نایاندا وه له دهر و نیانه و ئه و كه سانه په شیمان بی نه وه له و کارانه ی کردویانه له دۆستایه تی خا وه ن نامه کان و له گومانی سهر که و تنی موسلمانان.

﴿ وَيَقُولُ الَّذِينَ مَاتُوا أَهْلُوا الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ ﴾ وه نملائين كه سانئكى نهوتو باوهريان هيتاوه نايا نهو كه سانهى نهوتون سوينديان نهخوارد بهسهخترين سويندهكانيان. بهراستى نهوان له گهل ئيونه و دؤستى ئيونه. ئيستا پهردهى نهوان دراو درؤكانيان دهر كهوت و نابرويان چووه بهراستى موسلمان دواى نهوهى چوئيتى دوو روه كان ديارى كردنيان له سهر رووپهت دهر كهوت بؤيان ووتيان:

﴿ حَبَطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ ﴾ بهراستى پوچ بوويهوه كردهوهى دوو روه كان كه له لاي ئيمه دهر يان نهخست له نوئو و رؤزوه كان، دواى گهړان به زيانومهند له دوو رؤزداو ناماده كراوه بؤيان سزاي خاوهن نازار. به سهر كهوتنى موسلماننه كان دوو روه كان خهفت داي گرتن به جوړى نه يان نه توانى بيشار نه وه و نيشانهى بهدهم چاويانا دهر نه كهوت.

خواى مهن دواى قهدهغهى كرد له سهر موسلمانان دؤستايه تى دوژمنايى خو يان پيمان فير نه كا نهو دؤستايه تيه له وانه به سهر بكيشى بؤلاى بى باوهړى و وهر گهړان له نايى نيسلام بويه نه فدرموى:

يَا أَيُّهَا

الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ
وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ
وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ ﴾ ئەو کەسانیکى ئەوتۆ باوەر تان هێناوە
 ھەر کەسێ لە ئیوێ وەر گەڕێ لە ئایینی خوێ. ئەو ئایتە کارێکی پەك خەرو بە ھەموو کەس
 نە کراوە، چونکە بەر لەوێ ھەندێ کەس وەر بگەڕێن لە ئایینی خوا ھەواتی پێداوە، ھەر
 وایش بوو پاش ئەوێ پێغەمەر کۆچ بکا ھەندێ کەس لە ئاین وەر گەڕان و ھەندیکیان
 خۆیانیان کرد بە پێغەمەر، داوی کۆچی پێغەمەر عەرەبەکانی جگەى دانیشتوی مەکو
 مەدینەو جگەى عەبدول قەیس لە نەجران وەر گەڕان لە ئاین و ھەندیکیشیان زەکاتیان
 نەداو لایان پێویست نەبوو. بەناوبانگترین ئەو کەسانە وەر گەڕان لە ئاین ئەمانەن:

۱- ئەسوەدی کورێ کە عەبى عەنەسى دانیشتوی یەمەن، داوی پێغەمەرایەتی کرد، زۆر
 کەس باوەریان پێ هێنا، بەر لە کۆچی داوی پێغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ بە پەك پۆژ کۆژرا.

۲- موسەیلەمە زۆر درۆزن کورێ حەیب، لە کاتی پێغەمەردا ﴿ ﷺ ﴾ داوی
 پێغەمەرایەتی کرد لە کاتی ئەبو بەکردا بە دەستی وەحشی بکوژی ھمزەى مامی پێغەمەر
 کۆژرا.

۳- سەجاعى کچی ئەلمونزیر، داوی پێغەمەرایەتی کرد، بە جۆریکی یەكجار شورەییانە
 شووی کرد بە موسەیلەمە ھەروەھا تەلەى کورێ خویەلید داوی پێغەمەرایەتی کرد
 پێغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ خالیدی کورێ وەلیدی نارد بۆ جەنگ کردنى لە گەلێ، ھەلەھات بۆ
 شام، داوی موسڵمان بوو بەو چەند کەسى تر لە ئاین وەر گەڕان لە نامە میژوو و ھەکاندا
 باسیان کراوە.

﴿ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ ﴾ داوی بەم نزیکانە خوا کۆمەلێ ئەھێنێ و
 ئەیانخاتە جێگەى ئەو کەسانە لە ئاین وەر نەگێرن و خزمەتی ئاین ئەکەن و بەھۆى ئەوانەو
 بەھێز ئەبێ، خوا ئەو تاقمەى خوش ئەوێ و لەوان رازیو ئەوانیش خویان خوش ئەوێ و
 لە خوا رازین.

زانایان لە ناو بردنی دیاری کردنی مەبەست لەو تاقمە بیران جیاوازە، ھەریە کەیان
 ھەندێ تاقمیکیان لە ھەندێ نەتەو دەست نیشان کردووە، خواى گەرە باسی نەکردوون

و ناوى نەبردوون بەلام بەو جۆرە باسيان ئەكا، ھەر تاقمى ئەمانەى تىابى مەبەست لەو تاقمە ئەوانەن:

۱- ﴿ يَحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ ﴾ لەمەو بەرماناى كرا، خوشەويستى خوا بو بەندەى خوى ئەمەيه كە پەلەى بەرز ئەكاتەو لەمەودا، خوشەويستى بەندەكانى خوا بو خوا، خودا پەرستيان خوش ئەوى و، بى باوەرانيان خوش ناوى.

۲- ﴿ أَذَلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴾ نەرم و نىان و مېهرەبانى لەگەل باوەرداران و پەزيران لى ئەكرن و زۆر ئاشكرايە ئەو رێز گرتە لە باوەرەو لە دەرونى پاكىانەو دەرنەچى و ھەرلەبەر خوايه.

۳- ﴿ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴾ توندو تيزو بى مېهرەبانى لەسەر بى باوەرپان و خويان بەبەرزتر دائەنن لەوان ھەر لەبەر ئەوى بى باوەرپان، ئەگىنا ئەوان ئادەمیزادن و ھەموويان لە ئادەمن.

۴- ﴿ يَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ﴾ جەنگ ئەكەن لەگەل بى باوەرپان لە رێگەى خوداو خويان ماندو ئەكەن بو بەرگرى كردن لە زيانى دانىشتوان و لەبەر بەرزى ئالائى ئىسلام، تاريكى و ناخوشى لەسەر دانىشتوان و خويان لائەبەن بو پەرەسەندنى ئاين.

پێغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ دانىشتبوو لەگەل ھەندى لە ھاوڕێكانى، تەماشائى لاويكى بەھيژيان كرد ووتيان: خۆزگايە ئەم لاوہ جوانى خوى و ئەم ھيژەى لە رێگەى خوادا دابنايه، پێغەمەر فەرماي: ئەگەر ئەو لاوہ كۆشش بكا بوخوى بو ئەوى خوى لە سوال بگيرتەو پيوستى بەكەس نەمىتتى ئەوھش لە رێگەى خودايە، ئەگەر خوى ماندو بكا بو خزمە داىك و باوكى و منالەكانى ئەوھش رێگەى خوايه، ئەگەر خوى ماندو بكا بو خۆھەلكيشان بە سامانى زۆرەو ئەوانە رێگەى شەيتان.

۵- ﴿ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ﴾ وە ناترسن لە تانەى تانە گران لە كاتى دەرچونيان بو جەنگ لە خزمەت پێغەمەردا، ھيچ كارى ناكەن بە بۆنەى تانە گرانبەو لە دژى ئاين. بەلكو ئەيانەوى كارى راست سەربكەوى، كارى پوچ نەمىتتى ھەر لەبەر خوا بە تەنھا.

بۆ زانین: باوه‌ری راستی ده‌رناکه‌وئ مه‌گهر له کاتی ته‌نگ و چه‌لمه‌دا که باوه‌ری راستیان بێ تاقی نه‌کریته‌وه. ناوه‌پۆکی نه‌و رسته‌یه بنچینه‌ی درووشی باوه‌ردارانێ پاکه. به‌لام نه‌و که‌سانه‌ی له‌تانه‌ی پزێمه‌کانی سه‌رزه‌وی و له‌به‌ر ترسی له‌ناوچووونی کورسیه‌کانیان به‌فه‌رمانی خوا هه‌لناسن، به‌تایبه‌تی و پاشاوه‌که‌کانی جیگه‌کانی زێری ره‌ش له‌به‌ر پزێمه‌کانی زاوینی و ماسۆنی و پوژئاوایی و پوژه‌لا‌تی وازیان له‌ئاین و ناموس و پیتی هه‌ریمه‌کانی موسلمانان هه‌ناوه‌و نه‌وانیش به‌فیرۆ به‌خۆپایی نه‌یه‌ن و گاته‌یشیان بێ نه‌که‌ن هه‌ر له‌به‌ر مانه‌وه‌ی کورسیه‌کانیان، له‌به‌ر ره‌گه‌ز په‌رستی و داواکاری خاچ په‌رستانی ئورو پاده‌ستیان کردوه به‌کوشتنی موسلمانانی برای خۆیان، به‌تایبه‌تی کوشتن و ده‌ربه‌ده‌رکردنی دانیشتوانی لوبان و کورده‌کانی چوار پارچه‌که‌ی کوردستان. ئه‌یان‌ه‌وئ ئیستا تۆله‌ی خۆیان له‌ نه‌وه‌کانی سه‌لاحه‌دینی نه‌یویی و له‌عه‌ربه‌کان بکه‌نه‌وه.

﴿ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ نه‌و پێنج شتانه‌ی باسکران نه‌و تاقمه‌هه‌بانه‌ رێزگرتنیکی خوا به‌یه‌یه‌خشی به‌که‌سی ئاره‌زو‌ی هه‌بێ به‌گوێره‌ی ویستی خۆی نه‌یدا به‌که‌سی بیه‌وئ و، خوا گه‌وره‌یی فراوانه‌و میه‌ره‌بانی زۆره‌ بۆ بونه‌وه‌ران، نه‌زانی به‌هه‌موو شتی و به‌چ که‌سی شایسته‌ی رێزو پاریدانه.

ئیمه‌هه‌ست نه‌که‌ین و نه‌زانین که به‌راستی خوا ئاره‌زوو ناکا رێزو میه‌ره‌بانی خۆی بیه‌خشی مه‌گهر به‌و که‌سانه‌ ئه‌پۆن به‌رێگه‌دا به‌گوێره‌ی نه‌و ده‌ستورو هۆیان به‌خوا هه‌موو بونه‌وه‌رانی به‌وانه‌وه‌ راوه‌ستانوووه‌ ئاده‌میزادو بونه‌وه‌رانی تر هه‌موویان هاوبه‌شن له‌واندا به‌لام ئاده‌میزاد نه‌بێ به‌شتی تر خۆیان به‌و شته‌ له‌جان‌ه‌وه‌ران بێ جوی بکه‌نه‌وه، نه‌گهر خۆیان له‌وان جوی نه‌که‌نه‌وه‌ نه‌بێ ئاده‌میزاد به‌بێ دوو پێ بچن به‌رێگه‌داو به‌بێ ده‌ست کار بکه‌ن به‌بێ چاوبیین، خۆرون و ناشکرا نه‌وه‌ش ناگوجی. که‌واته‌ پێویسته‌ ئاده‌میزاد به‌و پێنج شتانه‌ی باسکران خۆیان جوی بکه‌نه‌وله‌ بێ باوه‌ران و له‌نا‌ه‌ل.

(فەيلەسوف نېتەشە ئەلئ: رەوشت نرخی بۆ دانانرى، كەواتە سەر بەستى و دادپەرورەرى و يەكسانى و رەوشتى تر ھەموویان ووشەى روتن و بى مانان. مەرۋقانى لاوازو بى دەستەلەت دروستيان کردوون بۆ ئەوۋەى بەرەنگارى ستەمكاران و بەھىزەكانيان بى بکەن. مارکس ئەلئ: شۆرش پەيداکردن پىچەوانەى بىر بۆچونى (نېشتەيە) كەواتە لای مارکس جىهان نەوېستن و خۆراگرتن و نەرم و نيانى ووشەيەكن پياوانى خاوەن پلەو پایەو ساماندار دروستيان کردوون بۆ ئەوۋەى دەستەلەتى خویان بىسەپپىن بەسەر ھەزاراناو بىيان چەوسپىننەوۋە.

بىر بواوهرى زۆر جياواز ھەن بۆ دىارى کردنى رەوشت. ئىسلام بىروای وایە كە بەراستى ماك و سەرچاۋە رەوشت بىرىتە لەبەرژەۋەندى و سودى خودى مەرۋف. بەلام ئەوبەرژەۋەندى ھەل بىقولى لە سروشتى ئادەمىزاد بەو جۆرەى كە ئادەمىزادە. نەك بەو جۆرەى بوچىتى بى لە چىنەكان، بۆ تاقىمى بى لە تاقىمەكانى ئادەمىزاد، گومانى تىدانى ئەو بەرژەۋەندىيە رېك بىكەۋى لە گەل رېزى بەرزى ئادەمىزاد، ھەر ئەوۋەيشە و بەس، ھەر لەبەر ئەوۋەيشە ناۋى ئەبىرئ بە رەوشتى مەرۋقايەتى. نەك چىنايەتى، بەس بۆنەۋە رەوشت بوونى بەستراۋە بە بوونى ئادەمىزادەۋە، دەست بەسەر اگرتنى ھەموو كەسى بەسەر ئەو رەوشتەداۋ بىھەۋى لە ناۋى بىاولاى وابى كە ھەر ناۋى روتە، ئەو بىر بۆچونە لە راستىيەۋە دوورە، بە گۆرەى ھەۋەسى ئەو كەسە رېنگە و رچەى رەوشت ناگۆرئ، ئەگەر رەوشت ماك و سەرچاۋەى نەبى دروست نىە بەشکردنى ئادەمىزاد بۆلاى چاكەكەران و خراپەكەران، بۆلاى دەرۋون پاكان و دوورپوان كە بە درۆ خویان بە چاكەكەر پىشان ئەدەن. لە مېژۋى ئادەمىزاد نەبىستراۋە تاقىمى بەكەسى بلى: بىرۋچ شتى ئەكەى بىكە و بەرپىسارىنەت بۆ کردنى ھىچ شتى لە چاك و لە خراپ و لە كوشتن و دزى و دزايەتى مرقايەتى.

ئىسلام فەرمانى داۋە بە راست گۆيى جى بەجى کردنى بەلئىن و بەلەخۆبردن و رېزگرتن و ئارام گرتن و لى بوردن و ھەروەھا. بەلام نابى لە دەستورى ئىسلام دەرچن لە ھىچ كاتىكا و سەر نەكېشى بۆلاى دزى مەبەست و ئاۋات، پىۋىستە راستگۆى لە سودو بەرژەۋەندى ئادەمىزاد دەر نەچى. ئەگەر زىيانى لى پەيداۋو وىنەى ھەولتدانە بە نەپنى

سهر بازی و گه یاندنی به دوژمن، یا دوو بهر کی پهیدا بکا لهو کاته دا راستی قه ده غه به، درو کردن قه ده غه به له جگه ی جهنگ کردن له گهل دوژمنانی تاین و نیشتمان، درو کردن پیوسته له بهر ناشتی کردنه وهی نیوان دوو کس و بو پاراستنی که سیکی بی تاوان له سته مکاران، بو نه وانه نه بی درو کردن قه ده غه به، به خشین داریی له ریگه ی خوادا زور شیریه له کاتی پیوستیدا، نارام گرتن زور چاکه نه گهر سته م و ناچاری پونه دا، لی بوردن زور شایسته به نه گهر نه بیته هو ی بلاو بو ونه وهی تاوان و پهره سهندنی لای نیشته و مارکس رهوشتی بهرز هیچ سهر چاو به کی جگه سوودی تایه تی نه.

بهو شتانه ی باسکران بومان دهر کهوت که به راستی رهوشت له نیسلامدا بهر اورد نه کرئ به وهی که ناده میزاد پهیدای نه کهن له راکیشانی سوود بو دانیشوان یا بو بهر گری کردن له ناژاوه که واته رهوشت بهر له ناده مزاد پهیدا بووه، ناده میزادیش له بهر رهوشت دروست پهیدا کردن پهیدا نه بووه، رهوشتی چاک و بهرز نه وه به له چوار چیوه ی سودی ناده میزاد دهر نه چی و له بهر بهرزه وهندی گشتی بی، به لای که مه وه زیان به خویان نه گه یه نی.

کاتی خوی مه زن باسی خوی ته و او کرد له باره ی وهر گهران و و له باسی یاری کردنی دوو رواندا، لهو فهرموده وه دهر ده کهوت دوو روی له پایه و پله ی بی باوه راندا نه ژمی ری، پاش نه وانه باسی دوو روی و نیازی پاکمان بو نه کا، بومان پون نه کاته وه نیمه ی موسلمان دوستایتی چ که سی بکهین و چ که سی بکهین به گه وره و سهر داری خومان و نه فهرموی:

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٥٦﴾

﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەراستی دۆست و سەرداری ئێوە خواو فروستادە ی خواو کەسانێکی ئەوتۆن باوەڕیان هێناوە، ئێوە مەکن بە دۆستی خۆتان جولە کەو گاوەرەکان، چونکە وەك باسکران ئەوان هەندیکیان دۆستی هەندیکیان، دۆستی ئێوەیش هەر خواو فروستادە ی خواو باوەڕداران، ئەو باوەڕدارانەش خواوەنی ئەم کردەوانەن:

۱- ﴿الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ﴾ کەسانێکی ئەوتۆن نوێژەکانیان ئەکەن بە تەواوی بەمەرج و پایەو کاتەکانیانەو هەر لەبەر فەرماندانی خوا.

۲- ﴿وَبُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾ وەزە کاتەکانیان ئەبەخشن بە هەژاران و ئەو مافەیان خوا پیویستی کردووە ئەیان دەنێ بە گوێرە ی یاسای دیاری کراو هەر لەبەر خوا.

۳- ﴿وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾ وەئەو کەسانە لە کاتی نوێژکردن و زە کاتدانیان لە خوا ئەترسن و خۆیان بە بەندە ی خوا ئەزانن و سەزی بۆ دائەنەوێتن.

هۆی هاتنە خوارەو هۆی ئەو ئایەتە زانایان بیریان جیاوازه، هەریە کەیان دژی یە کترین بیربۆچونیان لە چینیایەتی پەرستندەو نزیکه، بە تاییەتی شیعەکان زۆر پێیان لی هەلپێو لەبێ لایەنی و دادپەرەوێو دورە. ئەو بیربۆچونە لە تاقم پەرستی و بێ لایەنیو دوربێ بەم جورەیه: هۆی هاتنە خوارەو هۆی ئەو ئایەتە هەموو کەسی ئەگرێتەو خواوەنی ئەو سێ شتانەبێ، بۆ هۆیه کی تاییەتی ئەهاتووەو خوارەو، ئەبەستیراوە بە هیچ شتێک و بە هیچ کەسیکەو. بە وێنە ی عەبدولای کوری سەلام و عەلی کوری ئەبو تالیب.

﴿وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ﴾ وەهەر کەسی خواو فروستادە ی خواو کەسانێکی ئەوتۆ باوەڕیان هێناوە بکا بە دۆست و سەرداری خۆی دوا یی بەراستی تاقمی خودا هەر ئەوان سەرئەکەون لە هەردوو جیهاندا، چونکە ئەوان فەرمان بەرداری خوان و خوا ی مەزن یاریدەیان ئەدا.

لە دوایدا خوا ی مەزن ئەو باسە ی پیشوومان بۆ رونتر ئەکاتەو ئەفەرمو ی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا

الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَالْكَفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنتُم مَّوْمِنِينَ ﴿٥٧﴾

وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوا هُزُوا وَلَعِبًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ

لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّا إِلَّا أَن ءَامَنَّا

بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَن أَكْثَرُكُمْ فَسِقُونَ ﴿٥٩﴾

﴿يا أيها الذين آمنوا لا تتخذوا الذين اتخذوا دينكم هزوا ولعبا من الذين أوتوا الكتاب من قبلكم والكفار أولياء﴾ نهی که سانیکی نهوتو باوهرتان هیتاوه: ئیوه که سانیکی نهوتو مه کهن به دوست و سرداری خوتان نایی ئیوه به گالته کردن و یاری کردن داناوه، له که سانیکی نهوتو به خشراوه بهوان نامه ی خوا له ئیوه له بی باوهرانی ترو مهیان کهن به دوستی خوتان.

﴿واتقوا الله إن كنتم مؤمنين﴾ وه ئیوه له خوا بترسن و واز له بی فرمانی خوا بهین نه گهر ئیوه باوهرتان هیتاوه، چونکه باوهرهتانی راستی نامانجه که ی وه وه به دوژمنانی خوتان نه کهن به دوست بوخوتان، نهو نایه ته ئیمه فیری نه بین ههر که سی دوستایه تی و برایه تی بکا له گهل نهو که سانه گالته بکهن به نایش دورترینی ناده میزادن له ناینه وه.

نهو نایه ته ی پیشو نهو نایه ته ی له مه و پاش دیت له وه وه هاتوه ته خواره وه جوهر کان و بت پهستان بی نه کهن و گالته یان پی نه کردن به تایه تی له کاتی بانگدانا، وه که نه فهرموی:

﴿ وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوا هَاهُنَا هُزُؤًا وَاعْبَاءً ﴾ وەهەر کاتی ئێوە بانگتان بۆلای نوێژکردن جوله که کان و بێ باوەران ئەو نوێژکردنەیان وەر ئەگرت بە گالتەیی کردن و یاری بێ کردن و پێ ئەکەن... گاۋرە کان پەپرەوانی خۆیان بانبانگ ئەکەن بۆلای نوێژکردنی خۆیان بەزەنگ لێدان، جوله که کان بەفکردنەیان کەلەشاخدا. موسلمانان نوێژ کەرانی خۆیان بانگ بە دەنگی بانگ دەری بۆ ئەوێ وەلامی خوا بدەنەو وەر بۆن بۆلای پەرستنی خۆی تاک و بێ هاوبەش، بۆلای کاری رزگاریان بکالە سزای ئەمروو پاشە روژ.

ئەو کەسانە خاوەنی شەرم و ناموس و باوەرێن نابێ هیچ ریزی بۆخۆیان دابنێن ئەگەر گالتە بکەن بەو کەسانە بە باوەرەو لەبەردەم خوادا ئەوەست بۆ پەرستنی خوا، موسلمانان چون ئەبێ دۆستایەتی یەکتەری ناشکرا ئەکەن، و خۆیان ئەبەستن بەیەکەو لە دژی ئەو کەسانە گالتەیان بێ ئەکەن.

هەندێ لە خاوەن نامە کان و کەسانی ترەو هەر لە سەردەمی پێغمەرەو ﴿ ﷺ ﴾ هەتا ئێستایش پاش ماوە کانێان و بەکرێ گیراوە کانێان گالتە بە بانگدانی موسلمانان ئەکەن. کەچی ئەوێ شایستە بۆ ئەوان ئەبواوە گالتەیان بەزەنگ و شاخی خۆیان بکردایە.

﴿ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴾ ئەو گالتەکردن و یاری کردنەیان بە بانگی نوێژی موسلمانان بەو بۆنەو بو، ئەوانە تاقمێکن ئەزان وە ئەفامن و بێ عەقل، چونکە ئەگەر ئەقلیان هەبواوە گالتەیان بە پەرستنی خوا ئەکەرد موسلمانان بۆیان دەرکەوتوو و لایان روونە بێ باوەراران ناگاداری یاسای ئیسلام و ئەزان راست و دروستە و ئەنجامی بەرەو چ جیگە ئەروا، لەبەر ئەو ئەنجامە ئاینی ئیسلام ئەزان ئیسلام شۆرشیکە بۆنەهێشتنی ستم کردن و چەوسانەو، هەلساوە راپەرپووە بۆ بنەبرکردنی هەزاری و دوواکەوتن، دژی بەشکردنی ئادەمیزادە بۆلای دووبەش : بەندە کاری و گەورەیی، گەورە کان بەندە کان بچەوسێنەو، ئەمیش ئەزان ئیسلام لای وایە. هیچ بوونەوێ خاوەنی ریزی

جیاوازی نیه بەسەر کەسێ تێدا بە جگە ی خزمەت کردنی ئادەمیزاد و خوشەویستی و سودی گشتی.. ئاینی ڕێگە ی گرتوو لە چەوسانەو و خوێن مژین، ئەوانە بە خراپە ی موسڵمانان لای بێ باوەرەن. موسڵمانان لەشەو و ڕۆژێکا پێنج جار بانگ ئەدەن بە گۆی گرانێ بێ باوەرەندا کە خوا گەورەترە لە هەموو کەس، ووشە ی گەورە یی خوایان لا گرانه، هەر لەبەر ئەوە هیشە جەنگ بەرپا ئەکەن لە گەڵ موسڵمانان بە هەموو توانایانەو و گالته ئەکەن بەو بانگەو دادپەرورە ی. بانگدانێ موسڵمانان بۆ نوێژکردن و پەرستن و یە کسانێ هەموو ئادەمیزاد. بە مانای ووشە جاری ئەوە ئەدا خوا لە هەموو کەس گەورەترە، خوا تاک و تەنهایە لە پەرستن و جگە ی پەرستندا، دارایی و پلەو پایەو باوک و بابێرو پاشاو سەرۆک و نیشتمان پێویستە نەنرێتە جێگە ی خوا بە وێنە ی ئەو بیان پەرستن، مل کەچی ئەبێ هەربۆ خوایی، ئادەمیزاد لە مانایە یە کسانێ لە هەموو ڕووە کەو، هیچ کەسێ لە ڕوی زەویدا بۆی نیه لەسەر بەستی ئادەمیزاد کەم بکاتەو، ئەوانە ییش بەسن بۆ ئەو دۆژمنانی نالەبارو چاوبرسی و ناقولای ئیسلام بیان کەن بە ناوان بۆ موسڵمانان، دۆژمنایەتی بێ باوەرەن و خوێگێل کردنیان هەر لەبەر ئەوە یە گەورە ی خوا زۆر گرانه لایان، لە خوا ناترسن و سەرۆکەکانیان خۆیانیان داناو بە وێنە ی خواو ئەیانەوێ دانیشتوان بترسین.

دوای ئەوە ی خوای مەزن باسی ئەو بانگدانە ڕۆن کردەو بە موسڵمانان، ڕوئە کاتە پیغمەر ﴿ﷺ﴾ کە لە ڕوی بێ باوەرەندا ڕاوەستی و پرسیار لە خاوەن نامە کان بکا بۆچی ڕەقتان لە کۆمەڵی موسڵمانانە؟ بڵێ بەوان: هەر لەبەر ئەوە ی ڕوایان بە خواو نامە کانی ئێوە و نامە کانی پیغمەرە پیشوە کان هەیدەو ئەفەرموی بە پیغمەر:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنْقُمُونَ مِنَّا﴾ تێ بڵێ: ئە ی خاوەن نامە کان: ئایا ئێوە بۆ ڕەخنەو تانە ئاراستە ی ئێمە ئەکەن و ڕەقتانە لە ئێمە و ئەو بیروباوەرە ی هەیانە کە هیچ خراپە ی تێدا نیه؟

﴿إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ﴾ مه گهر ئه وه بې ئيمه باوه رمان هيناوه به خوا به شتي نيردراوه ته وه خواره وه بولاى ئيمه وه به شتي نيردراوه ته خواره وه بولاى پيغمهره كانى له مه وه بهرو وه كه تهورات و ئينجيل و نامه كانى تر، ئه وانه يش ره خه يان لى ناگيرى.

﴿وَإِنْ أَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ﴾ وه به راستى زورت له ئيوه لاتاند او وه در چوون له سنور و فرمانى خوا، دواى چ لايه كه له ئيمه و له ئيوه ره خه لى لى نه گيرى، به راستى ره خه لى گيراو هدر نه بې ئيوه لى سته م كاربن.

به راستى رژيمه داگير كه ره كان و كار به ده ستانى نه لقه له گوى لى نه وان هيچ كه سيان له روى زه ويدا خوش ناوى لايان چاك نين مه گهر نه وه كه سانه چه وسانه وه لى نه وانى بو هه ژاران لاره و ابى . به تاييه تى پارتى فرمان ره وای عيراق كورده موسلمانان كانيان به ناوى نه نفاله وه نزيكه لى (٢٨٠) هه زار كه سيان زينده به چال كردن، زور جيگه لى داخه كار به ده ستانى عهره ب له ناستى نه وه كار هدا بى ده نكيون بگره يارمه تى نه وه پارتسه يامان نه دا. له هه موو شتي سه برتر نه وه يه نه لى نه وانه له ناين در چوون.

دواى نه وه ياسايانه لى پيشوو خوا فرمان نه دا به پيغمهر ﴿ﷺ﴾ روكاته جوله كه كان و بكه و پته گفتوگو له گه لى ان و بهو نه فهرموى:

قُلْ

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِّنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَن لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ أُولَئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٦٥﴾ وَإِذَا جَاءَ وَكُمُ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ خَلَوْنَا بِالْكَفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرُّوا بِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ

الْسُّحَّتْ لَيْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦١﴾ لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُونَ
وَالْأَجْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّحَّتْ لَيْسَ مَا كَانُوا
يَصْنَعُونَ ﴿٦٢﴾

﴿قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرِّ مِنْ ذَلِكَ مَثْوًةً عِنْدَ اللَّهِ﴾ ﴿تَوْبَتِي﴾: نایا من ههوال بدهم به خرابتر
لهوه که ئیوه نهلین: نیمه هیچ نایینکمان نه دیوه خوا بتربی له نایینی ئیوهی موسلمان،
خرابتر لهوهی ئیوه نهلین له لایدن پاداشتهوه لای خواو نابروتان بچی، نهو خرابتره نهو
کهسهیه:

﴿مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرُ﴾ ﴿کهسیکه خوادوری
خستوتهوه له بهزهیی خوی و خهشی لی گرتروه له نیو جوله که کاند، وه گهرانویتی هندی
لهوان به مهیمون و بهراز.

بۆ زانین: کردنیان به مهیمون و بهراز: زانایان بیریان جیاوازه، هندیکیان نهلین: گهران
به مهیمون و بهراز به لَمْش و قهوارهو شیوهو. هندی تریان نهلین: وه که مهیمون له داوین
پسی و خوی ئازهلیدا، وه که بهرازیان لی هات له پیسی و پیس خوری و ههموو شتیکیان
سواری خویانیان نه کرد. وه خرابتر لهوه:

﴿وَعَبَدَ الطَّاغُوتِ﴾ ﴿کهسیکه په رستویتی کهسی پهیرهوی شهیتانی کردوه له زانایانی
خویان و په رستنی گویره کهو په رستنی ههواو ههوهسی خوی.

﴿أُولَئِكَ شَرُّ مَكَانًا وَأَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ﴾ ﴿نهو دور خراوانه له بهزهیی خواو
نهوانه کران به مهیمون و بهرازو پهیرهوانی شهیتانیان په رستوه خرابترین کهسن له
بارهی جینگهوه، چونکه جینگهیان دۆزهخه له رۆژی دوایدا، گومراترین کهسن لایانداه له
نیازی رینگهیه بیان گهیهنی به بههشت، رینگهی راستیان وون کردوهو.

جوله که کان له سهر دووپهت یاریان نه کرد له گه پتغمهرو موسلماندا، خوا لهو بارهوه نه فهرموی:

﴿وَإِذَا جَاؤُكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكَفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ﴾ وههر کاتی نهو دووروانه نه هاتن بولای ئیوه ئه یان ووت: ئیمه باوهرمان هیئاوه، بهراستی نهوان نه چونه لای ئیوه بهی باوهری و، نهوان نه چونه دهرهوش بهی باوهریهوه. ههرشتی شتی لای تو ئه یان ووت ههمووی درو بوو، نهوان قوتابی راست بووانیه نهبویه به باوهریهوه بچونایهته دهرهوه لای پیغمهر ﴿ﷺ﴾ له دواى نمو شتانه بیستیان له پیغمهرو بینیان له بهلگه و نیشانهی راست .

﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ﴾ وهخوا زاناتره بهشتی نهوان نه یان شاردهوه لهی باوهری له دوو رووی و کینه و رق له موسولمانان، نهو سزایانه شایهنی نهوانه .

﴿وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ وهتو زووتر لهو دووروانه نهیینه پهله و پیش برکتی نه کهن بو کردنی گوناوه پهیدا کردنی دارایی بهرپگهیه کی نارهوا و، بو لای دهست دریژی کردن له مافی دانیشنوان و دهرچوون له سنوری خوا .

﴿وَأَكْلِهِمُ السَّحْتِ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ وهپهله نه کهن بولای خواردنی نهو شتانهی قهدهغه کراون له لایه خاوه له بهرتیل و مامهله کردن بهسود، ههر له بهر نهو کردهوه خراپه یانهیه ههموو گهلانی تر بیژ له جوله که کان نه که نهوه له کون و له تازه دا، مه گهر نهو که سانه نهی به کری گیرای نهوانن، وهک زوربهی سهرو که کانی عهره ب و جگهی عهره ب بهراستی خراپ شتی که نهوان نه یکن لهو کاره خراپانه .

﴿وَلَوْ لَا يَنْهَاهُمْ رَبَّانِيُونَ وَالْأَصْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السَّحْقَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ بوچی قهدهغه ناکه ن پیاوخوا و زاناکانیان و نایان گیر نهوه له گفتوگو کردنی گوناهیان و له خواردنی شته قهدهغه کراوه کان، بهراستی خراپ شتی که نهوان نه یسازینن که قهدهغه ناکه نهوان نهو شتانه .

ئەو رستهیه هەرچەندە بەگۆڕەدی روالەت لەگەڵ سەرۆک و پیاوانی خوا و زاناکانی
جوله کەکانە ، بەلام لەناوەڕۆکا روی بێ کراوە بۆ لای هەموو سەرۆک و زاناکان لەرووی
زەویدا کەراستی بناسن و بێ دەنگ نەبن لەکاری خراپ ، هەرکەسێ خوا بناسی و بێ
دەنگ بێ لەو راستیە ئەبێتە جێگەی خەشی خوا ، ئەگەر خۆشی بێ بەتەنها پێویستە
لەسەری بێ ناخۆشبوونی خۆی دەرپرێ بەهەر جوۆی بۆی بلسۆ ، ئەگەر ئەو کەسە
بروای وابوو لەمردنی خۆی لەو رێگەیەدا ستم کاران ووریا ئەکاتەو لەخەوی بێ
باوەری و ئەیان گێڕتەو لەخراپەکردن و ستم پێویستە لەسەری خۆی دانێ پەلاماری
چاکە بدا و بێ ناخۆشبوونی دەرپرێ بەناشکرا . میژوو ئەو کەسانە خۆیان داناو بۆ
نەهێشتی ستم و کاری ناپەوا و بۆمانی دەرئەخا و رونی ئەکاتەو یە کجار زۆر بوون .
جوله کەکان لەژانیکی زۆر خوشدا بوون ، بەلام کاتی پێغمەر ﴿ﷺ﴾ هات و لەو
یاخی بوون ، خوای مەزن ژبانی خوشی لی کەم کردنەو ، بەو بۆنەو جوله کەکان
ووتیان : خوا لەناستی ئیمە دەستی بەستراو ، بۆ ئەو مەبەستە خوای گەورە فەرموی :

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلَعْنُوا
بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلِيزِيدَ كَثِيرًا
مِّنْهُمْ مَا أَنزَلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَالْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاةَ
وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ
وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾
وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَرْنَا عَنْهُمْ
سَيِّئَاتِهِمْ وَلَآ دَخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا

التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أَنْزَلْنَا إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَا كَلُومٍ مِنْ
فَوْقِهِمْ وَمَنْ تَحْتَ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ
سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿ ٦٦ ﴾

﴿ وَقَالَتِ الْيَهُودُ دِيدَ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ ﴾ وه‌جووله‌که‌کان ووتیان له‌و کاتانه‌دا هه‌ستیان کرد
به‌خه‌شی خوا له‌سه‌ریان به‌که‌م کردنه‌وه‌ی رۆزی قازانجیان : خوا تواناو ده‌ستی به‌ستراوه
له‌پژاندنی رۆزی و دارایی به‌سه‌ر ئیمه‌دا و رژدی به‌کاردینێ له‌و باره‌وه له‌گه‌ل ئیمه .

﴿ غَلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلَعِنُوا بِمَا قَالُوا ﴾ یا خوا به‌سه‌رتی ده‌ستی ئه‌وان و گۆج و شهل‌بی
له‌ناستی کردنی چاکه له‌پێگه‌ی خوا‌دا و توشی نه‌فرین بین و ، یا خوا بی به‌شبن له‌به‌زه‌بی
خوا به‌هۆی ئه‌و شته‌ی ووتویه‌انه به‌رامبه‌ر به‌پێژی خوا که خوا ده‌ستی به‌ستراوه .

﴿ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُفْثِقُ كَيْفَ يَشَاءُ ﴾ به‌لکو هه‌ردوو ده‌ستی بی وینه‌ی خوا و
توانای خوا فراوان و کراوه‌یه رۆزی و دارایی ئه‌به‌خشی به‌هه‌رچۆنی ئاره‌زوی بکا ، ئه‌یشی
گرێته‌وه به‌جۆری ئاره‌زوی بکا ، هه‌موو شتی له‌جێگه‌ی شیاوی خۆیا دانه‌نی به‌به‌خشین و
به‌نه‌به‌خشین .

بۆ زانین : ئه‌و شتانه‌ی سوودی جووله‌که‌کانی تیدا بی به‌گوێره‌ی گومانی خۆیان دارایی
و سامانی زۆره بۆ به‌ده‌ست هێنایی دارایی و سامان هه‌موو شتیکی ناره‌وا و قه‌ده‌غه‌ی لای
ئه‌وان په‌سه‌نده ، دروشم و بیرو باوه‌ری نایینی جووله‌که‌کان و په‌یره‌وی خا چه‌هرستانی
ئه‌وروپای تازه لهم سه‌رده‌مه‌دا هه‌رشتی بیه‌ته‌هۆی بلاو کردنه‌وه‌ی داوین پیسی و کوشتی
موسولمانان به‌عه‌ره‌ب و کورد و جگه‌ی ئه‌وانیش لایان ره‌وايه .

بۆ زانین : ووشەى (ید) ھاتووہ بەم مانایانہ : بەمانا دەستى زیندەوہران . چاکە و نىعمەت ، توانا ، پاشایەتى و خواوەنىتى ، بەخشىن و گرتەوہ ، جگەى مانای یەكەم بۆ خوا بەکار دین .

﴿ وَلَیْزِیْدُنَّ کَثِیْرًا مِنْهُمْ مَا أَنْزَلَ إِلَیْكَ مِنْ رَبِّكَ طَغِیَانًا وَکُفْرًا ﴾ وەشتى ھىتراوہتە خواوہ بۆلای تۆ کە قورئانە لەلایەن خۆتەوہ یاخى بون و بى باوہرى زۆرئەکا بۆ ھەندى لەخواوہن نامەکان بەبىستى ئەو قورئانە ، ئەو کەسانەش ھەستیان کرد بەبى باوہرى خۆیان ئەبن بەگورگى ھار و پەلامارى ھەموو لایەك ئەدەن بەکوشتن و تالان کردنى بى تاوانان و ناکۆكى نانەوہ و بلاو کردنەوہى یاخى بوون و بى باوہرى .

﴿ وَأَلْقِیْنَا بَیْنَهُمُ الْعِدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى یَوْمِ الْقِیَامَةِ ﴾ وەئیمە خستومانەتە نىوان جولەکەکان و گاوہکان دوژمنایەتى و رق لەیەکترى ھەتا رۆژى ھەلسانەوہ لەگۆرەکان . جولەکەو گاوہکان ھەرگیز دلیان بەیەکەوہ نانوسى ، دوژمنایەتیان بۆ یەکترى تیکەلاوى خوئىیانە ، چونکە جوولەکەکان ، باوہریان وایە کە گاوہکان ئەفسانە چىن و فیل زان و سەر بەکورپىكى زۆلە ژنىكى داوین پىس کە عیسا و مەرىەم درودى خۆیان لى بى . گاوہکان لایان وایە جوولەکەکان عیسیان کوشتووہ و ھەلیان واسیوہ ، لایان وایە عیسا کورى خوایە . مووسلمانان باوہریان وایە عیسا بەندە و فروستادەى خوایە و دوورە لە گومانى خراپە بۆ بردن بەھەموو شىوہیە .

ناگونجى دوژمنایەتى نىوان جولەکەو گاوہکان لایەجى بەو مەرجەى ھەردوو لایان بەردەوامىن لەسەر بیروباوہرى دژ بەیەکترى ، ھەرچەندە بۆ نەھىشتنى ئەو دژایەتییە (پاپارۆما) لەسالى (١٩٦٥) ى زاینى ھەولتى دا گاوہکان و جوولەکەکان لە یەك نزىك ببنەوہ ، بەلام بى ھودە بو ، چونکە جوولەکەکان بەردەوامبوون لەسەر بیروباوہرى خۆیان دەربارەى عیسا . بەلئى : لەلایە ترەوہ چاوچنۆكى و ھاوہشى ھەردوو لایان بۆ كیش کردنى سامان و ناکۆكى مووسلمانان لەیەك نزىكبوونەوہ و بوون بەیەك . بەلام لەسەر بنچینەى بازارگانى نەك لەبارەى ناين و بیروباوہریانەوہ .

تەفسىرى زمانکۆبى

﴿كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَاَهَا اللَّهُ﴾ هه‌موو کاتی هه‌لیان گیرساندیی ئاگری بۆ جه‌نگ کردن له‌گه‌ل جگه‌ی خویان به‌تاییه‌تی له‌گه‌ل موسولمانان و هه‌ولیان بدایه و خراپه و جه‌نگ به‌ریا بکه‌ن خوا ئه‌و ئاگری ئه‌کوژانه‌وه و به‌رگری لی ئه‌کرد.

ئه‌و جه‌نگه‌ له‌و رسته‌یه‌دا باسی کراوه هه‌رچه‌نده هۆی هاته‌ خواره‌وه‌ی جه‌نگی جوله‌که‌ کانه له‌گه‌ل کۆمه‌لانی ئاده‌میزادی پیشوو له‌گه‌ل پیغه‌مه‌ر و موسولمانانی سه‌رده‌می پیغه‌مه‌ر که‌ میژوو روونی کردو‌ته‌وه خوا کۆژانیته‌وه ، به‌لام جوله‌که‌کانی ئه‌م سه‌رده‌مه‌یش ئه‌گریته‌وه ، به‌یاریده‌ی خوا هه‌رکاتی له‌دژی موسولمانان جه‌نگ به‌ریا بکه‌ن خوا ئه‌یکۆژانیته‌وه .

ووشه‌ی (الحرب) جه‌نگی چه‌ک و جه‌نگی زمان و پڕو پاگه‌نده و پیلان سازکردنیش ئه‌گریته‌وه له‌گه‌ل هه‌لسان بۆ نه‌هیشتی ئاسایش و خوشی و هه‌رزانی و داگیرکردنی وولاتان و به‌رزکردنه‌وه‌ی نرخ‌ی شتومه‌ک ، ئه‌وانه‌یش هه‌مویان به‌جه‌نگ دائه‌نرین یا به‌رواله‌تیش خۆینی تیدا نه‌رژێ ، چونکه‌ زۆر جارن به‌هۆی برسیتی و گرانی و کاری ناهه‌مواره‌و زیان و مردن توشی ئاده‌میزاد ئه‌بی زۆرتر له‌وه‌ی تووشیان بیی به‌هۆی جه‌نگه‌وه .

تییینی : به‌گویره‌ی مانای ده‌رکه‌وتووی ئه‌و رسته‌ی پیشوه ئه‌بویه هه‌رکاتی جوله‌که‌کان جه‌نگیان به‌ریا بکردایه خوا ئاگری که‌ی بکوژانیته‌وه ، که‌چی زۆر جارن به‌گویره‌ی ئه‌قلی ئیمه‌ جه‌نگیان هه‌لگیرساندووه و نه‌کوژاوته‌وه . له‌و کاتانه‌دا ولامی ئه‌کوژانه‌وه‌ی ئاگری هه‌ندی له‌جه‌نگه‌کانیان به‌چ جوړی ئه‌دریته‌وه ، به‌تاییه‌تی جه‌نگی (۵) ی حوزه‌یرانی سالی (۱۹۷۶) ی زاینی . وه‌لامی ئه‌و پرسیاره به‌م جوړه‌ی خواره‌وه‌یه :

۱- زانیان پێک هاتوون له‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی مه‌به‌ست له‌جوله‌که‌کان ئه‌وانه‌ی سه‌رده‌می پیغه‌مه‌رن ﴿ﷺ﴾ که‌ویستیان فیل و پیلان له‌پیغه‌مه‌ر بکه‌ن که‌بوون به‌هاوسویندی بت په‌رستان هه‌تا ئاگری جه‌نگ خوش بکه‌ن له‌دژی پیغه‌مه‌ر و هاوڕێکانی .

هه ندئ تر له جووله که کان رۆمه کانیاں هان ئه دا له دژیاں ، هه ندئ تریشیاں
له ژیره وه دوزمنی موسولمانان بوون و یارمه تی بت په رستانیاں ئه دا ، خوای مه زن
ئهو ناگرانه ی ئه وانی گێرا به یی ئه نجام و ئاواتی جهنگ ساز کردنیاں نه چووه سهر .
۲- ئه گهر مه به ستیش کوژانه وه ی ناگری جهنگی جووله که کان بی له هه مو کاتیکا ،
بیگومان هه مو کاتئ بیانوه ی ناگری جهنگ هه لگیرستین خوایش هه مو کاتئ نه ی
کوژیتیه وه به راستی جهنگی حوزه ی رانی سالتی (۱۹۶۷) ی زاینی و جهنگی
(۱۹۴۸) ی زاینی له نیوان موسولمانان و جووله که کاندانه بو ، به لکو له راستیدا
له نیوان عه ره به کان و رژیته رۆژئاوا یسه کاندانه بوو ، به تاییه تی رژیمی ئه مه ریکا
له جهنگی سالتی (۱۹۶۷) له گه ل رژیمی داگیر کهری به ریتانیدا بوو سالتی
(۱۹۴۸) ههر ئه وانیش بوون نه خشه ی جهنگه کانیاں بو ئه کیشا و هه تا ئه وانی
فه رمانیان به جهنگ نه دا یه جووله که کان ناگری ئهو جهنگانه یان به ریا نه ئه کرد ،
سه رچاوه ی راسته قینه ئه وانی بوون بو چهك و دارایی و پیوستی جهنگ
جووله که کان له و کاتانه دا که میك بوون له نیو سه ربازه کانی ئه واندانه و له بهر
دلسۆزی جووله که کان ئه وانی به باشی ئه یانپاراستن .

به لگه ی ئاشکرا له سهر ئه وه ی که جووله که کان ناگری ئهو جهنگانه یان
هه لنه گیرساندبوو ، به لکو رژیته رۆژئاوا یسه کان دروستیاں کردبوو ، نه خشه و
پیلانیان بو ئاماده کردبوو ئه مانه ن .

خاوه نی نامه ی (اطلاق الحماقة) دانراوی زانایان (بلیابن ، کویستشینکو ،
بریماکوف) وه رگێراوی (ماهر عسل) که رۆژنامه کانی فه رهنسا و ئه لمانیا ی
رۆژئاوا بلاویان کردوه : هه وائ دۆزه کانی (المخابرات) نارديان بو ئیسرا ئیل
هه موو ئهو شتانه ی لایان بوو له زانیاری بهر له ده ست درێژ کردنیاں بو سهر
رژیته کانی عه ره ب هاوپیچ له گه ل ده وسیه ی تاییه تی رۆژه لاتنی ناوه ند له لای

به پرتو بهری سویندی نه تلّه سی (الحلف الأطلسي) . به راستی نهو که سهی نهو تو
 فرمانی دهر کرد بۆ ئیسرائیل په لاماری عه ره به کان بدهن به ناوی (جونسنه وه)
 راویژ کاره جوله که کهی به ناوی (والتر روستو) ، نه میرالی نه میریکی له باخه لیا
 هه لیکرتبوو فرماندان به جی به جی کردنی ناماده بی بۆ جهنگ کردن
 به هه مویه کانهی نهو سهر بازانهی سهر شۆری فرمانی نهو بون ، کرده وه کانی
 (لیبرتی) که شتی سیخوری بریاری بۆ دابوو له نیوان نه میریکیه کان و
 ئیسرائیلیه کانه وه ناماده بن بۆ جهنگ .

۳- به راستی ناگری نهو جهنگی نهو تو (واشتون هه لی گیرساند خوی یا به کری
 گیرای جوله که کانی هه لیان گیرساند بیگومان خوا کوژاننده وه ، دوا بی به راستی
 نهو که سانهی نهو تو ناگره که یان هه لگیرساند چه ندین جار دانیان به وه دا نا بلاویان
 کرده وه له پوژنامه و را دیو دا که نیشانه و مه بهستی خومانان نه پیکاره دهستان
 نه کهوت له لیدان و نه مانی سهر و کایه تی و سهر بهستی عه ره به و خو به دهسته وه
 دانیان به بی مهرج ، نازاوهی رامیاری ئیسرائیل جی به جی نه کرا . له هه مان کاتا
 رودای (۵) ی حوزه یران تاقی کردنه وه یه کی سه ختبوو بۆ عه ره ب
 ناگدار کردنه وه یه بۆ دوست و دوژمنی عه ره ب ، نه گهر نهو روداوه هیه
 سوودیکی نه بی خو نابروی پیلان گیران و کار به دهسته کانی عه ره بی پی چوو ،
 چونکه نه گهر له بهر مانه وه ی کورسی خویان نه بی (۱۵۰) ملیون عه ره ب
 به سامانی زیری ره شه وه بۆ ناتوان به ره نگاری ئیسرائیل بکه ن .

بۆ ناگاداری : خاوه نی ته فسیری (المنار) نه لی : سهر سورینه ر شتی خویندی بیه وه
 نه مه یه : به راستی پیاوه گه وه کانی زاوینی ، له وانه : وایزمان ، موساشاریت ،
 دافید بن غورین ، پیک هاتوون له گه ل نازی به کان و گه وه کانی (الجبستابو) له سهر
 سهر برینی جووله که کان و نازاردانیان بۆ دوو نیشانه : (۱) پال پتوه نان

جوله که کان بۆ ئەوێ کۆچ بکەن بۆ فەلەستین . (۲) دروستکردنی بیانوو بۆ
بێك هێنانی رژیمی بۆ ئیسرائیل لەفەلەستیندا . خواوەنی مەنار ئەلێ ئەوێ باسکرا
نوسراوه لەنامە (إطلاق الحماقة) ، (۵) ی (یۆنیۆ) دانراوی بلیابن و
کوبستیشینکو و بریماکۆف ، وەرگیراوی (ماهر عسل) .

﴿وَيَتَغَوَّنُ فِي الْأَرْضِ فَسَاداً﴾ وەجوله که کان کۆشش ئەکەن و هەولتەدەن بۆ بلاو
کردنەوێ خراپە لەپروێ زەویدا ، چونکە ناوای ئەوان نایەتە دی بەبێ بلاو کردنەوێ
خراپە دوو بەرەکی و بەرپاکردنی ناکۆکی لەنیۆ ئادەمیزادا ، بەبێ گومان سەرۆکهکانی
زاویتی پر بەدەمی خۆیان هاوار ئەکەن : ئیمە بەبێ دروست کردنی دووبەرەکی و ئازاوه
نانەو لەنیۆ ئادەمیزادا بەتایبەتی دانیشتوانی موسولمانان ناژین ، پێویستە داوین پیسی و
مەدی خواردنەو سەم بلاو بکەینەو لەناویانا هەتا بەنج ببن و بیر لەخۆیان نەکەنەو .

﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْلِدِينَ﴾ وەخوا ئەو کەسانەیی خوشناوێ کاری خراپە بلاو
ئەکەنەو و سەر زەوی پیس ئەکەن و دوو بەرەکی ئەسازین ، بەبۆزەوێ بێ بەش ئەبن
لەیارمەتی خوا لەجیهاندا و دواڕۆژیان نەمانە ، هەرچەندە بۆ ماوەیە رابوێرن و خواوەنی
رژیم و دەسلەتەن ، بەکری گێراوه کانیان ئەنجامیان بەدبەختی و نابرووچوونە .

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا﴾ وەئەگەر بەراستی خواوەن نامەکان باوەریان
بەیتایە بە موخمەد بەفەرمودەکانی خوا و ، لەخوا بترسانایە لەگومان بردن وازیان
لەجوله کابەتی و گاوری بەیتایە دووبەرەکی و ئازاوهیان نەسازاندایە .

﴿لَكَفَرْنَا عَنْهُمْ سِيَئَاتِهِمْ وَلَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ﴾ بەراستی ئیمە ئەو گوناھانەیی بەر
لە ئیسلام بوونیان ئەمان شۆریوە ، بەراستی ئیمە ئەوانمان ئەخستە چەندین بەهەشتی
خواوەن ناز و چاکە و رابواردنی خوش .

ئەورستەییە بانگەوازیکی بۆ جوله کەو گاوری کان لەلایەن خواوەنی مەزەوێ بۆ پەشیمان
بوونەوێیان و چوونەناو ئیسلامەو ئەگەر باوەر بەیتن ، لەهەموو گوناھەکانیان خوش ئەبن
با زۆر گەورە بوایە .

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ وەئەگەر ئەو خاوەن نامانە ڕایان وەستانایە فەرمانەکانی تەورات و ئینجیل و کاریان بێ بکردایە و باورەیان بەداد پەروەری و ھەموو پیغممەران بەئینایە ، بەتایبەتی موحەمەد ﴿ﷺ﴾ کە ناوێشان لەنیو ئەو نامانەدایە . وەبروایان بەشتی بەئینایە نیراوەتە خوارەووە بۆلایان و ڕایان وەستانایە و کاریان بێ بکردایە لەلایەن پەروەردەدەرەکیانەووە نیراوە ، وک نامەکانی شەعیاء و ئەرمیاء و زەبور کە ئەوانیش ناوێشان پیغممەریان تێدایە .

﴿لَا كُلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ﴾ بەراستی ئەیان خوارد لەدانەویڵە و ئەو بەرھەمانە لەلای سەرەوہیان بەھۆی بارانەووە پەیدا ئەبن و لەلای ژێری پێکانیانە سەوز ئەبن لەژێری ڕەش و ئەلماس و ئاسن و درەخت و سەوزەیی ترەووە ، ئەو ڕستانە ھێمان بۆ فراوانی ڕۆزیان .

پێچەوانەی مانای ئەو نایەتانبە وامان پێشان ئەدەن ئەو کەسانەیی کار بەفەرمودەکانی خوا نەکەن ، خوای مەزن خەشیمان ئی ئەگرێ و تووشی ئەم کارەساتەیان ئەکا :

۱- بۆلای بونەوہی ئازار و خەفەت و ھەژاری و نەخۆشی و نەزائین و دوو بەرەکی و جەنگ و دەر بەدەری و ناوارەیی لەنیشتمان بەھۆی خرابی ئەو کارانەووە ئەیان کەن لەدزی و تالانی و خواردنەوہی مەیی و قنیات نەبوون بەبەشی خوا نارەزایی بەرپێگە و ڕچەیی خوا .

۲- ئەبێ بزائین ڕاگرتنی یاسای قورئان لەلایەن چەند کەسیکی کەمەووە نابێتە ھۆی ئاسایش و خۆشی بۆ ھەموو دانیشتوانی ناوچەیی ، پێویستە ھەمویان باوەش بکەن بەیاسای قورئاندا بۆ گەراندەوہی کارەساتی ناھەموار ، بەبێ گومان گەلیکی تەمەل و داوین پیس و ستەمکار ئەبێ بەسەر شۆری و بێ نرخێ بژین و خۆشی ناکەوێتە دەرونیانەووە ، ھەرچەندە خاوەنی سامانی زۆر بن و پێش کەوتووێ جیھانبن .

۳- ئەو گەلەیی یاسای قورئان ڕانەووەستێتی تووشی ئازار و کوشتن و کوێری و شەلی و کەری ئەبن لەسەریانەووە بەرژاندنی گازی شیمیایی و بۆنباو گولە و ووردەئاسنی

تەفسیری زمانکۆیی

ژههراوى ، لهژیره وه به ته قینه وه مین و هاتنه دهره وهى ئاگر و تهقه مهنی تر ، جگه ی نهوانه تووشی دوو به ره کی نه بن ، پاشه پرژیان ههر نه مانه .

۴- مه به ست له باوه ږه یتان به خوا که بیته هوی فراوانی پرژی و خووشی و ئاسایش له سهریان و له ژیره یانه وه نه بی باوه ږ به یتن و کاریشی پی بکه ن ، هه موو فهرمووده کانی خوا ده ستور و یاسای قورئان راگرن ، نه ک باوه ږه یتان به ده دم و نوږ کردن و به هه ندی له دروشمی ئیسلام . به لکو به دابه زینی یاساکانی له زه کات و وه ستان له دژی داگیر که ران و سته مکاران ، دادپهروه ری راگرن له هه موو رویه که وه ، بیگومان هه رکاتی دادپهروه ری بلاو بویه وه ، هه موو دانیشتوان به خووشی و ئاسایش نه ژین و دوور نه بن له کاره ساتی ناهه موار بویه خوا نه فهرموی :

﴿ مِنْهُمْ أُمَةٌ مُّقْتَصِدَةٌ ﴾ هه ندیکه له خاوه ن نامه کان کۆمه لیکى دادپهروه ر و ږیک و ږیک ، وه ک عه بدولای کورپی سه لام و هاوړیکانی که باوه شیان گرتوته وه بو یاسای قورئان ، باوه ږیان هیتاوه له پاش روون بونه وه ی راستی بزیان ، میژوو باسی زور که سی کردوه که باوه ږیان به ئاینی ئیسلام هیتاوه به بی گهرد له کۆن و له تازه دا و به رده و امیشن له سه ری .
﴿ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءٌ مَا يَعْلَمُونَ ﴾ وه زور که س هه ن له خاوه ن نامه کان شتی نه یکه ن خراپه و به رده و امن له سه ر خراپه کردن ، وه ک که عبی کورپی نه شرف و وینه کانی .

خوا ی مه زن فهرمان نه دا به پیغه مه ر ﴿ ﷺ ﴾ ته ماشای نه ندازه ی که می دادپهروه ران و زوری گونا به ران نه کا و نه ترسی و یاسای ئیسلامیان پی راگه یه نی ، خوا به لینی پی نه دا بیانپریزی نه فهرموی :

يٰۤاَيُّهَا الرَّسُوْلُ بَلِّغْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ
مِنْ رَبِّكَ وَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ
مِنَ النَّاسِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِيْنَ

﴿يا أَيُّهَا الرُّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ ئەى فروستادهى خوا تو رابگهینه ههموو شتی هاتوته خوارهوه بۆلای تو له لایه پەرورده کهرى خۆتهوه به ئادهمیزاد بههر جورى بى نرخی هیچ کهسکت لا گرنه نه بى و چارهروانى کهس مه کهو مهترسه توشى نازار بى.

﴿وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ﴾ و نه گهر تو رانه گهینه ههموو بى جورى من فرمان پىداوى، دواى رات نه گه یاندوو به یامى پەرورده کهرى خۆت هیچ شتی، چونکه په نهان کردنى هه ندیکى له ناو ئەبا ئەوه کهى تری، به وینهى نه کردنى روکیتى نوێ. ئەو رستهیه ناگادار کردنه وى پیغمهرو ههموو زانایانه که هیچ شتی له فرمان و یاسای خوا نهشارنهوه. به تایه تی تو رو بکهره خاوه ن نامه کان و هیچ شتیکیان لی مهشارهوه و بهوانى رابگهینه که له سه ر ناینى نین گرنه بى بدری و له سه ر مافى رهواو راستى نین و بیروباوه ریان پوچه. دزی ئەو شتانه له تهورات و ئینجیلدا هاتونه ته خوارهوه، ئەو نامانهى لاتانه دهست کارى کراون، ئە گهر به تهواوى ناوه روکی قورئانیان بى رانه گهینه و هه ندیکى په نهان بدهى ههمویت له ناودا، وهك باسکرا.

﴿وَاللَّهُ يَعْصَمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ وه خوا تو نه پارێزى له ههموو ئادهمیزادو ناتوانن نازارو کوشتت بى بگه یه نن و بى باوه ران به ئاواتى خوێان ناگهن، هه ولدانیان بۆ ئەو مه به سه ئیستاو له مه و پاش پوچ نه کرێتهوه.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ به راستى خوا راغوبى تا قمتى بى باوه ران نا که دهسته لات به سه ر تۆدا پهیدا بکه ن. هه تا ئەو نایه ته نه هاتبووه خوارهوه پیغمه ر ﴿ﷺ﴾ پاسه وانی هه بووه، دواى هاتنه خوارهوهى ئەو نایه ته پاسه وانی هه لگه را.

زانایان بۆ هۆى هاتنه خوارهوهى ئەو نایه ته بیریان جییاوازه، له ههموویان چاکتر ئەمهیه خواى مەزن به و نایه ته هه وāl به پیغمه ر ئەدا که له فیل و خراپه کارى خاوه ن نامه کان ئەى پارێزى، فرمانى بى ئەدا گۆی نه داته هه ره شهى کهس. یاسای قورئان به تهواوى را بگه یه نى.

کاتی خوی مهزن فرهانی دا به راگه یاندنی یاسای قورئان، نیز گوی گران لایان خوشیی یا لایان گرانی پیویسته بهی ترس رای بگیدنی به خاوه نامه کان ناوه روکی قورئان بالایان خوش نهی. نهو فرماندانهش لهووه هاتووه پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ لهسهره های هاتی نایینهوه راگه یاندنی یاسای به تهوای ناشکرا نه نه کرد بو خاوه نامه کان. کهاته پاش و پیچی نهو نایهته نه به بهلگهی رون بو نهووی هوئی هاته خوارهوی نهو نایهته شیوه کی گشتی وهر نه گری. نهک به تاییه تی بویهک مدهست، بویه خوا نه فرهروی:

قُلْ يٰٓاَهْلَ

اَلْكِتٰبِ لَسْتُمْ عَلٰی شَیْءٍ حَتّٰی تُقِيْمُوْا التَّوْرَةَ وَالْاِنْجِيْلَ
وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِّن رَّبِّكُمْ وَلِيَزِدَّ كَثِيْرًا مِّنْهُمْ مَّا اُنْزِلَ
اِلَيْكَ مِنْ رَّبِّكَ طٰغِيْنَ اَوْ كُفْرًا فَلَا تَأْسَ عَلٰی الْقَوْمِ الْكَافِرِيْنَ
﴿ ٦٨ ﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا وَالَّذِيْنَ هَادُوْا وَالصَّبِيْهُوْنَ وَالنَّصْرٰى
مَنْ ءَامَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صٰلِحًا فَلَا خَوْفٌ

عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿ ٦٩ ﴾

﴿ قُلْ يَا اَهْلَ الْكِتٰبِ لَسْتُمْ عَلٰی شَیْءٍ حَتّٰی تُقِيْمُوْا التَّوْرَةَ وَالْاِنْجِيْلَ ﴾ تو بلای نهی خاوه نامه کان نهوه لهسهر هیچ ناینی نین گرنگی بین بدری ههتا ناویری به نایین چونکه پرچه ههتا فرهانی تهورات بهریا نه کن و رایان نهوه ستین و بروا به ههموویان نهیهرن و کاریان بین نه کن، لهو فرماندانه به باوه رهینان بهو پهیامه موحه مه د بوی هاتوه. نهو رستانه له نایهتی (٦٤) ی نهو سوره ته مانایان کراوه.

هوی هاتنه خواره وهی نهو نایه ته نه مهیه: کومه لئی له خاوه ن نامه کان هاتنه خز مهت
 پیغمهر ووتیان: نایا تو بروات به ته وارات و ئینجیل ههیه، پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ فهرموی: به لئی
 . ووتیان: که واته ئیمه بروامان به جگهی نهوان نیه. فهرموی ئیوه: برواتان بهو نامانه نیه،
 چونکه نهو نامانه فهرمانیان داوه به باوه رهیتان به قورئان و به پیغمهر که موحه مه د.

﴿ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾ وههتا راوهستین شتی هاتوته خواره وه بۆلای ئیوه
 له لایه ن پهروه ده کهرتانه وه له باوه رهیتان به هه موو نامه کان و هه موو پیغمه ران و به
 ناوه رۆکی قورئان.

﴿ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُفْيَانًا وَكُفْرًا ﴾ وهشتی هاتوته خواره وه
 بۆلای تو له لایه ن پهروه ده کهری خۆت یاخی بوون و بی باوه ری زۆر نه کا بۆ زۆر کهس
 له بی باوه ران.

﴿ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴾ دوایی تو خه فته مه خۆ له سه ر تا قمتی بی باوه ران که
 باوه ر به تو نایه رن نهوان زیان به خویان نه گه یه نن، موسلمانان به سن بۆتوو به وان
 دلخۆشه.

﴿ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِقُونَ وَالنَّصَارَى ﴾ به راستی کهسانیکێ نهو تو
 باوه ریان هیتابوو به زمان و به دل له رابوردوو هه موو خاوه ن نامه کان و جیاوازیان
 پهیدا نه کردبوو له نیوان هه موو پیغمه ره کاندان، کهسانیکێ نهو تو ن ئایینی جوله که بیان
 وه گرتبوو، ساییه کان و گاوه ره کان وه نهوان باوه ریان هیتابوو. ساییه کان کهسانیک
 بوون لایاندا بوو له ئایینی جوله کهو گاوه ره کان، ده ستیان دا بووه فریشته و نه ستیره په رستن.

﴿ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾ نهوانه ی
 پیشوو که سیک بوون بروایان هیتابوو به خوا و به رۆژی دوایی و، کرده وهی چاکیان
 کردبوو، دوایی هیچ ترستی له سه ر نهوان نیه له پاشه رۆژداو، نهوان خه فته بار نین له سه ر
 کهم کرده وهی پاداشته کانیان و هیچ چا که یه کییان له کیس ناچی و به بی کهم و کوری
 پاداشتی خویان وه نه گرن.

نهو نایه ته پیشوو و امان فیّر نه کاو بۆمانی رۆن نه کاته وه ده رگای په شیمان بوونه وه
کراوه به له هه موو کاتاو بۆ هه موو کهس، هه رکاتی هه رکه سی باوه ری هیناو کار چاکه ی
کرد خوا پاداشتی نه داته وه و رزگاری نه کا له سزای ناگری دۆزه خ. خوای مه زن په شیمان
بو نه وه له هه موو بی باوه ری وه نه گری که باوه ر بهیتی و کاری چاک بکا به تابه تی
سابینه کان که له هه موو ناینی ده رجوون.

لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي
إِسْرَءِيلَ وَأَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ رُسُلًا كَلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا
لَا تَهْوَى أَنْفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧﴾
وَحَسِبُوا أَنَّ أَتَّكُونَ فِتْنَةً فَعَمَّوْا وَصَمَّوْا ثُمَّ تَابَ اللَّهُ
عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمَّوْا وَصَمَّوْا كَثِيرٌ مِنْهُمْ وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِمَا
يَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

﴿ لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴾ به راستی ئیمه وهرمان گرتوو پهیمانی به نو ئیسرائیلی
له ته ورا تا که کار بکه ن بهشتی له ته وراتایه له په رستنی خوا به ته نها و واز بهیتن له و
شتانه ی قه دهغه کراوه له وان.

﴿ وَأَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ رُسُلًا ﴾ وه ئیمه ره وان هه مان کرد بۆلایان چه ندین فروستاده بۆ
نامۆزگاری کردنیان رینگه ی راستیان پیشان بدهن و راغوییان بکه ن، کاروباری نایینیان بۆ
رۆن بکه نه وه.

﴿كَلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُهُمْ فَرِثًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَعْتَلُونَ﴾ ﴿به‌لام همه‌موو کاتی بهاتایه بولای نه‌وان فروستاده‌یه بهشتیکه‌موه ده‌رونیان بی خوش نه‌بویسه و نه‌گونجایسه له‌گه‌ل ناواتی پوچیان له‌خویان بایی نه‌بوون و رویان وه‌رنه‌گی‌راو یاخی نه‌بوون و له‌سنور ده‌رنه‌چوون و پارچه‌پارچه نه‌بوون، تاقمی له‌پیغهمهره‌کانیان به‌درؤ نه‌خسته‌وه، وینه‌ی عیساو موحه‌مه‌د، پشتیان تی نه‌کردن و بی فدرمانیان نه‌کردن و، تاقمی تریان نه‌کوشتن وه‌ک، زه‌که‌ریا و یه‌حیا، زورجاران هه‌ولتی کوشتنی عیسا و موحه‌مه‌دیان نه‌دا.

﴿وَحَسِبُوا أَلَّا تَكُونَ فِئْتَنَةً﴾ ﴿وه‌به‌نو نیسرائیل‌له‌کان گومانیان برد که توشیان نابیی له‌لایه‌ن خوا، به‌لاو سزا به‌هوی کوشتن و به‌درؤ خسته‌وه‌ی نه‌و پیغهمهرانه. وایان دانابوو گه‌لی هه‌لبژارده‌ی خوان و هه‌رگیز ژیر ناکه‌ون، له‌موه‌به‌ر به‌و ناواته‌وه‌و نه‌زیان. به‌لام نیستا پشت نه‌به‌ستن به‌رژیمه‌ به‌ده‌سته‌لانه‌کانه‌وه، خراپه و دوو‌به‌ره‌کی بلاو نه‌که‌نه‌وه. نه‌وه‌بوو خوا تو‌له‌ی کوشتن و به‌در خسته‌وه‌ی پیغهمهره‌کانی لی کردونه‌وه، توشی ئاواره‌ی و تالان بوون و نیشتمان‌ه‌کیان کاول کراو زوربه‌یان دیلک‌ران و کوژران به‌ده‌ستی بابلویه‌کان و به‌خته‌نه‌سره‌وه.

﴿فَعَمَّوْا وَصَمَّوْا﴾ ﴿دوای نه‌و به‌لایه‌ توشیان بوو خویانیان کو‌یر کرد له‌بینینی ریگیه‌ی راست و خویانیان که‌یر کرد له‌ناستی بیستنی فهرموده‌ی موساو گو‌یره‌کیان په‌رست.

﴿ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ﴾ ﴿له‌پاشا په‌شیمان بوونه‌وه‌و خوا په‌شیمان بوونه‌وه‌ی لی وه‌رگرتن و رزگاریان بوو له‌چه‌وسانه‌وه‌ی به‌خته‌نه‌سرو بابلویه‌کان.

﴿ثُمَّ عَمَّوْا وَصَمَّوْا كَثِيرٌ مِنْهُمْ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ ﴿له‌پاشا جاری تر خویانیان کو‌یر کرده‌وه‌و خویانیان که‌یر کرده‌وه‌و زور کس له‌به‌نو نیسرائیلی، ده‌ستیان کرده‌وه‌ به‌خراپه‌کردن و لایاندا له‌سنوری خواو زه‌که‌ریا و یه‌حیاان کوشتن و هه‌ولتی کوشتنی عیسیان داو به‌درؤیان خسته‌وه، کاری نار‌ه‌ویان دایه‌پال خوی و دایکی، خوا به‌و بۆنه‌وه‌ فارسه‌کان و رۆمه‌کانی به‌سه‌ریانا زال کردو، خوا ناگاداره‌و نه‌بینی و نه‌زانی به‌شتی نه‌وان

بیکن له پژاندنی خوینی ناره‌او روکش کردنی راستیه‌کان به رهنگی پروپوچ و ناره‌او دروست کردنی پیلان و گیره شیونی و به‌جی هینانی نه‌خشه‌ی خرابی سته‌مکاران و خوین مزان.

نوو کاره خراپانه خوا له جوله‌که کانیوه نه‌گیریتوه پر به پیستی خوئی نه‌دری به‌سه‌ر نه‌و سرۆکه بوسلمانانهدا که له ناسمانی نه‌و که‌سانهدا نه‌سوریتوه دژی نایینی پاکی نیسلامن و پشتیوانی جوله‌که‌کان نه‌که‌ن و یارمه‌تیا نه‌ده‌ن بۆ دژی موسلمانان که داوای مافی خوین و چه‌سپاندنی یاسای نیسلام نه‌که‌ن. نه‌گهر داوای مافی چاره‌نوسی خوین بکه‌ن به‌گازی کیمیای و ناگرو گوله‌و به‌ندکردن وه‌لامیان نه‌ده‌نوه، کاره‌ساتی هه‌لبچه که‌مترین نمونه‌ی تاوانه.

دوای نه‌وه‌ی خوای مه‌زن باسی ره‌وشتی جوله‌که‌کانی بۆ کردین، باسی ره‌وشتی خرابی گاوه‌کانیشمان بۆ نه‌کا به‌راده‌یه‌ی ریزی عیساو دایکی نه‌به‌نه‌ی ریزی خواو پله‌ی خوا یان نه‌ده‌نی. جوله‌که‌کانیش به‌جۆری له‌نرخیان که‌م نه‌که‌نوه که‌بێ شهرمانه‌ی عیسا به‌زۆل و دایکی به‌داوین پیس نه‌زمیرن. به‌لام نیسلام مافی ره‌وای شایسته‌ی خوینیان نه‌ده‌نی، نیسلام بیروپرای هه‌ردوو لایان پوچ نه‌کاته‌وه، بۆ رۆن کردنه‌وه‌ی نه‌و باسه‌خوا نه‌فهرموی.

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ

الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَبْنِي إِسْرَءِيلَ أَعْبُدُوا

اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مِنْ يُشْرِكُ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ

الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿٧٢﴾

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَلَاثُ ثَلَاثٍ وَمَنْ مِمَّنْ

إِلَهِ إِلَّا إِلَهُ وَاحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ

ته‌فسیری زمانکۆبی

الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابُ أَلِيمٌ ﴿٧٦﴾ أَفَلَا يَتُوبُونَ
إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٧﴾
مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ
الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ
انْظُرْ كَيْفَ بُيِّنَ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ إِلَى
يُؤْفَكُونَ ﴿٧٨﴾

﴿ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ﴾ بهراستی بی باوهران که سانیکی
نهوتون ووتویانه بهراستی خوا هدر مهسیحی کوری مریمه. نهوش بیروباوهری یه عقوبهیه کان
و مملکانیه کانه، چونکه نهوان نهلین: مریم خوی لی پیدا بووه، خوا هاتوته نیو لهشی
عیساو گهرا به خواو بوون بهیهک خوا، خوی مهزن بهدرویان نهخاتهوهو نهفهرموی:
﴿ وَقَالَ عِيسَى يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ﴾ وه عیسا ووتی: نهی بهنو
نیسرائیلی نیوه خوا بهپرستن پهروهده کهری منهو پهروهده نیوهیه. به توندی و به سهختی
ترساندن ووتی:

﴿ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴾
بهراستی هدر کهسی هاوبهشداننی بوخوا، بهجوری گومانی وایی جگهی خوا شایانی پهپرسته،
له گهل نهوهیشدا ناشکرایه هیچ کهسی توانای کاری وای نیه شایانی پهپرستنی، دواپی به
راستی خوا قهدهغهی کردوه لهسهو نهو کهسه بهههشت که ناماده کراوه بو نهو کهسانه خوا
به تاك و نهنها دانهنی و، جیگهی گهراوهو چاره نوی نهو کهسه ناگری دوزهخه، نیه بو
ستهکاران له خویان به پرستی جگهی خوا هیچ یاریده ری فریاده سیانی بو رزگار کردنیان
له سزای ناگری دوزهخ له ریزی دواپیدا.

خوی مهزن بیروبووونی نهو کهسانه پیوچ کردهوه که نهیان ووت: هدر عیسا خواپه،
لهمهوپاش بیروباوهری نهو کهسانهش پیوچ نهکاتهوه نهلین: عیسا پهکیکه لهسی خواو
نهفهرموی:

﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ﴾ به‌راستی بی باوه‌ران که‌سانیکی نه‌وتون ووتیانه: به‌راستی خوا سیته‌می سنی خواجه. نه‌وه‌ش بیرو باوه‌ری مرقوسیه‌کان و نه‌ستوریه‌کانی گاوره‌کانه که نه‌لین: سنی خوا ه‌ن (۱) باوک (۲) کور (۳) گیانی به‌ریز. له دوا‌یدا باوک چوه نیو کوره‌وهو بوون به‌یه‌ک، ه‌دیه‌که لهو سیانه نه‌وه که‌ی تره به‌بی جیاوازی، به چونه ناوی باوک بو‌نیو کور گیانی پاک به‌یدا بووه. مبه‌ستیان له باوک: ماک و کاکله‌یه. له کور ووشه‌یه. له گیان مان و زنده‌گه، ه‌درستیانان خوان و بوون به‌یه‌ک خوا.

﴿وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾ وه‌نیه هیچ خواجه شایانی به‌رستی بی مد‌گه‌ر خواجه‌کی تنه‌ها، خاوه‌نی کور نیه و عیسا خوا نیه و سیته‌می سنی خوا نیه، ه‌در تنه‌ها یه‌ک خودا ه‌دیه.

﴿وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وه‌نه‌گه‌ر گاوره‌کان کوتانی نه‌هین به‌شتی نه‌لین، که عیسا خواجه، یا سیته‌می سنی خواجه، به‌راستی نه‌گا به‌که‌سانیکی نه‌وتو باوه‌ریان نه‌هتاوه لهو گاواره‌نه سزایه‌کی خاوه‌ن نازار. پرسیار / ووشه‌ی (منهم) وانه‌گه‌لینی گاوره‌گان ذوو به‌شتن: بی‌تاوه‌ی و باوه‌ردار، که‌چی به‌گویره‌ی ده‌قی مانای نایه‌قه‌گانی پیشوو ه‌دوو‌یان بی باوه‌رن؟

وه‌لام / نه‌وه‌ی راستی بی گاوره‌گان بو‌ماوه‌یه خویان به‌یه‌ک دانه‌نا و له‌و ماوه‌دا عیسیان به پیغم‌مه‌ر له‌مارد نه‌ک به‌خرا، له‌پاشا بوون به‌ذوو پارچه یه‌گی‌گیان ه‌در لایان و ابو خوا یه‌که و عیسا پیغم‌مه‌ره. پارچه‌که‌ی قریان بریاری زوری خویاندا، به‌دزی‌نی کات ه‌همویان بوون به‌بی باوه‌ر: بریاری خرایه‌می عیسیان دا. که‌واته نه‌به‌ست له‌باوه‌رداران نه‌وانی پیشوو که‌له‌مه‌ر تاک و تنه‌های خوا مابونه‌وه.

﴿أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ نایا دواپی بۆ په شیمان نابنه وه بۆلای خوا . واز له دانانی عیسا به خوا بهیتن و بریاریدن خوا به که و ، داوای لی خوشبون له خوا بکهن به هوی باوه رهیتان به یه کیتی خوا و وازهیتان له باوه به خوا به تی عیسا ، یانی پیوسته په شیمان ببه وه و داوای لی خوش بوون له خوا بکهن و ، خوا لی بوردنی بۆ نهو که سانه زوره میهره بانه بۆ نهو که سانه په شیمان نه ببه وه ، میهره بانه بۆ نهو که سانه داوای لی خوش بوون له خوا نه کهن .

﴿مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ﴾ نیه مه سیحی کوری مدیرم که نیوه به خوا ی دانه نین مه گهر ره وانه کراو یکی لای خوا به ، به راستی رابوردوه له پیش نه وه وه چهن دین نی دروای خوا ، وهک نیبراهیم و نوح و موسا و جگهی نه وانش . کاری به هه مو کهس نه کراو له سهر ده ستیان په یدا بوه ، وهک له سهر ده ستی عیسا په یدا بوه . که واته دانانی عیسا به خوا بی به لگه به و ، دایکی عیسا زور راست گویه ، ههر شتی خوا نه ی فهرمو بیته به راستی داناوه و داوین پاکه ، عیسا و مدیرم هدر دوو کیان خوارده مهنی نه خون و بی خواردن ناژین ، وهک هه موو گیاندارانی تر ، خوا پیوستی به خواردن و هیچ تر نیه بویه خوا نه فهرمو ی :

﴿أَنْظِرْ كَيْفَ لُبَّيْنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ أَنْظِرْ أَتَى يُؤْفِكُونَ﴾ تو تهماشا بکه نیمه چوڼ روڼ نه کهینه وه بۆ نه وان چهن دین به لگه له سهر به کیتی خوا ، نه وان نه گهر خوا بن چوڼ خواردن نه خون ؟ له پاشا تو تهماشا بکه چوڼ نه وان واز نه هیتن له راستی و راستی به درو نه خه نه وه و جگهی خوا جیا ناکه نه وه و عیسا به خوا دانه نین .

خوا ی مه زن به لگه ی زور رووونتر باس نه کا بۆ سهر شوږ کردنیان ، ناشکرای نه کا بۆیان که نیوه خو تان نه لیتن : عیسا منالې بووه له مند الدانی مدیره مه ی دایکیدا ، نهو کاته هیچ شتیکی نه زانیوه و بی توانا بووه ، بویه خوا نه فهرمو ی :

قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا
 يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾
 قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ
 وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا
 كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٧٧﴾ لَعَنَ الَّذِينَ
 كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى
 ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾
 كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ
 مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾ تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ
 يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ
 أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿٨٠﴾
 وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ
 مَا اتَّخَذُوا هُمْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

﴿ ٨١ ﴾

﴿قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ ﴿تَوْبَتِ﴾ نایا بۆ ئیوه نه پهرستن له جگهی خواشتی خواوهنی زیان گه یاندن نیه بۆ ئیوه خواوهنی سود گه یاندن نیه، شتی بهو جوړه بێ نابی پهرستنی بۆ بکړی. کهچی ئینجیله کانی خوټان تهلین: نمو عیسایه که ئیوه نه یکن به خوا له لایه د دوژمنه کانیوه کوژراوه و بې ریز کراوه و هلوا سراوه و نراوته گزړه وه و سود به خوئی نه گه یه نی چاکتر توانای نه وه ی نیه زیان و سوود به ئیوه بگه یه نی، هه رکه سی بهو جوړه یی مروفی ژیری به خوا ی دانانی و نای پهرستی و، خوا هه نمو یه هه موو گفتوگۆ بې باوه ری ئیوه بیسی، نه زانی به شاراوه ی دهر و ننان. پاداشتی چاکه و خراپه تان نه داته وه.

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ﴾ ﴿تَوْبَتِ﴾: نه ی خواوه ن نامه کان ئیوه لهو سنوره دهرمه چن خوا دیتاری کردوه بوټان له ناینی خوټان به دهرچونیکی ناراست و ناره و او پوچ. نه له نرخ ی پتغمه مران کهم بکه نه وه، نه به ناره و او ریزان به رزبکه نه وه. له سنور دهرچونی جوله که کان نه وه یه تهلین: عیسا زوله و عوزه ر کوری خوایه. گاواره کان تهلین: عیسا خوایه نمو نایه ته هه رچهنده روی بې کراوه بۆلای خواوه ن نامه کان به لام له ناوه رۆکا هه موو خواوه ن نامه کانی تر نه گپرتنه وه. ئیسلام له بنچینه دا زیان و سودی هه مووان داوه ته ده ست خوا ی مزه ن، هه موو که سی به یی جیاوازی به نده ی خوایه و بې توانایه له به رده م خوا دا، ناده میزاد له به رانه ر خوا دا پیویستی به نوینه ری نیه، خوئی بۆخوئی له خوا بپارپته وه.

﴿وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ﴾ ﴿تَوْبَتِ﴾: وه ئیوه ی خواوه ن نامه دوا ی هه و او هه وه س و ناره زوی تا قمتی مه که ون به راستی لایاندابوو له رپگهی راست له مه و به ر له سه رۆکه کان و رپگهی راستیان لی و ونبوو به ر له هاتنی پتغمه مر ﴿﴿﴾ زۆر که سیان لادابوو له رپگهی راست و خواپهرستی، خوشیان لایاندابوو له نیاز کردنی رپگهی راستی مام ناوه ندی ئیسلام و ناوه راستی رپگهی ناینیان نه گرتبوو،

هه‌ندیکیان پله‌ی خواجه‌تیاں نه‌دا به عیسا، هه‌ندی تریان نه‌یاندایه پال عیسا کاری ناشایسته.

نه‌وانه‌ی رابواردن له‌و نایه‌ته‌دا کاری خاوه‌ن نامه‌کانه. به‌لام ئیسلام له‌یه‌که‌م جاری هاتنی پیغمه‌ره‌وه ریگه‌ی مام ناوه‌ندیان گرتوه له‌سنوری دیاری کراو لایان نه‌داوه، پیغمه‌ریان نه‌برده پله‌ی خواجه‌ی، نه‌وپه‌ری ریزیان گرتوه له‌هموو رویه‌وکه‌وه. بو‌غوونه: پیغمه‌ر خوا فرمانی پیداه‌ی بلتی: به‌موسلمانان من مرۆڤیکم هه‌روه‌ک ئیوه، به‌و جو‌ره‌ پیم سپێرداوه له‌لایه‌ن خواوه، خواجه‌ی ئیوه‌و من هه‌ریه‌که‌.

جاری پیاوی چووه‌ خزمه‌ت پیغمه‌ر ﴿ﷺ﴾ له‌ترسی گه‌وره‌یی پله‌ی پیغمه‌ر له‌شی هاته‌ له‌رزین. پیغمه‌ر فهرمووی: ئارام و له‌سه‌رخۆبه‌و مه‌ترسه، من کوری ژنیکم شوربای گوشتی نه‌خوارد. ئایینی ئیسلام به‌و جو‌ره‌ فرمانی داوه به‌موسلمانان که‌ له‌ ریزگرتنی پیغمه‌ردا له‌سنور ده‌رنه‌چن، پێویسته‌ هه‌مو پله‌یه‌ بده‌ن به‌ پیغمه‌ر جگه‌ی پله‌ی خواجه‌ی.

﴿لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ﴾ بئى به‌شکراوان له‌ به‌زه‌یی و میهره‌بانی که‌سانیکى نه‌وتو باوه‌ریان نه‌هیتابوو له‌ به‌نو ئیسرایلیله‌سه‌ر زمانى داوود له‌ نامه‌ی خۆیا که‌ زه‌بوره‌ نه‌فره‌تی کردوه له‌ دانیش‌توانی (ئیله‌): قه‌ده‌غه‌ی کرد له‌وان یه‌هۆی سروشتی خواوه‌ بۆی که‌راوه‌ ماسی نه‌که‌ن له‌ رۆژی شه‌مه‌دا، کاتی له‌ فرمانی خوا ده‌رچون پاراپه‌وه له‌ خوا تو‌له‌یان لی‌ یسیتی، خوا کردنی به‌ مه‌یون بئى به‌شکراوان له‌ به‌زه‌یی و میهره‌بانی خۆی و، له‌ سه‌ر زمانى عیسایش له‌ ئینجیلدا به‌هۆی لادانیان له‌ فرمانی خوا، نه‌وه‌ بو‌ پینچ هه‌زار که‌سیان داوایان کرد له‌ عیسا له‌ ئاسمانه‌وه‌ سفره‌یکى پر له‌ خواره‌مه‌نیان بو‌ نبیته‌ خواره‌وه، دواى نه‌وان بیخۆن باوه‌ر به‌یتن. کاتی هاته‌ خواره‌وه‌ خواره‌دیان په‌شیمان بونه‌وه، عیسا فهرموى: نه‌ی خواجه‌ بئى به‌شیان له‌ به‌زه‌یی خۆت بکه‌ هه‌وه‌ک ماسی راوکه‌ره‌کانی رۆژی شه‌مه‌ت بئى به‌ش کرد له‌ به‌زه‌یی میهره‌بانی خۆت نه‌و نایه‌ته‌ هه‌رچه‌نده‌ به‌ روواله‌ت ده‌رباره‌ی به‌نو ئیسرایلیله‌کان هاته‌وه‌ خواره‌وه‌

بەلام ھەموو ئەو كەسانە ئەگريشەو ھاوەر بە ھەرمودەكانى خوا نەيەرن و لە سنور دەر نەچن.

لەو ئايەتەدا خوا بۆمانى دەر خستو ھە دروستە نەفرىن لەبى ھاوەرەن بىكرى بە لە برپرەى پشتى پيغەمەرەن، بۆمانيشى رۆن ئەكاتەو ھاوەر و باپىر نابنە ھۆى قەدەغە كردنى نەفرىن لەوان.

﴿ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ ئەو نەفرىنە سەختە بە ھۆى ئەو ھەو ھەو بى ھەرمانى خوايان كەربو، ئەوان دەست دريژيان كەربو ھە پيغەمەرەن و لەو سنورە دەر چوبون.

﴿كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ لەو بى ھاوەرەنە واز نايەن ھە ھىچ خراپەيە كەردو ھە و بۆيان لوابى، لەبەر ئەو ھەى كە بى ھەرمانى بوبو بە رەوشتيان ھىچ كەسيەكان بەرگري لە خراپەى ئەو ھەى تريان نەئە كەرد و نامۆزگارى يە كەريان نەئە كەردو سەر شۆرى ھىچ ھە رەشەيە كى خوا نەئە بون. سۆيەد بە خوا خراپ شتيەكە ئەوان ئەيەكەن لە كردنى بى ھەرمانى خوا و لا ئەدەن لە سنورى خواداو دەست دريژ ئەكەنە سەر پيغەمەرەن ئەو ئايەت پيروزە و امان پيشان ئەدا ئەو خراپە كەردنەيان و نەبى كارى يە كەيانى بە تەنھا. بەلكو رەوشتى زۆر كەسيان بوو، بەرادەيە بوبو بە پيشەى ئاسايى جولە كەكان لەم سەردەمەى ئيمەيشدا شاگردەكانيان لە ھەموو رۆى زەويدا بە تايەتى شاگردەكانيان لەنيو وولاتى مۆسلماناندا كە دەقاودەقى كەردەو ھەيان رەوشتى ئەو جولەكانەيە، كردنى ھەموو خراپەيە لايان پەسەندە، بگرە خۆيشيانى پيۆ ھەلئە كيشن، بۆ رۆن كەردنەو ھەى ئەو مەبەستە زانايان مۆسليم و بوخارى ئەگير نەو لە پيغەمەرەو ﴿ﷺ﴾ ھەرموى:

ئيو پەپرەو كەسانىك ئەكەن لە پيشتانەو بوون، دووايان ئەكەون و ئىنەى دوواكەوتنى تيرەك بە دوواى يەكا، بە جوړى ئەگەر ئەوان بچنە نيو كۆنى سوسەمارەو ھە

نیوه‌یش نه‌چنه نیو نهو کونه‌وه، ووتیان: نهی فروستاده‌ی خوا جوله‌که‌و گاواره‌کان،
فهرموی:

نه‌ی کین؟ هه‌روه‌ها نه‌که‌ر یه‌کئی له‌وان له‌ ناوه‌راستی رینگه‌دا بچیتسه‌ لای ژنی خوی،
نیوه‌یش نه‌یکهن. هه‌روه‌ها نهو نایه‌ته به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی قه‌ده‌غیه‌ هاوریتی و دانیشتن
له‌گه‌ل تاوانباران، فهرمانیشی داوه‌ وازیان لی بهیتری و کوچ نه‌کری بۆلایان.

﴿تری کثیراً مِنْهُمْ یَتَوَلَّوْنَ الذِّینَ کَفَرُوا﴾ تو نه‌بینی زور کس له‌و جوله‌کانه نه‌وپه‌ری
کینه‌و دل پیسان هه‌یه له‌گه‌ل موسلمانان، له‌به‌ر نه‌وانه‌یشه: دۆستایتی نه‌که‌ن له‌گه‌ل
که‌سانیکئی نه‌وتۆ باوه‌ریان نه‌هیتاوه له‌ بت په‌رستان و هانیان نه‌ده‌ن له‌دژی موسلمانان.

نهو نایه‌ته له‌وه‌وه هاتوو که‌ زوربه‌ی جوله‌که‌کان پشتی یت په‌رسته‌کانیان نه‌گرت
له‌دژی پیغه‌مه‌ر ﴿﴾، هانی بت په‌رستانیان نه‌دا بۆ نه‌و مه‌به‌سته، بگره‌ زۆرت‌ر له‌وان
دوژمنایتی پیغه‌مه‌ریان نه‌کرد، له‌گه‌ل نه‌وه‌یشدا پیغه‌مه‌ر باوه‌ری به‌خواو به‌ پیغه‌مه‌رایتی
موسا هه‌بووه به‌راستی ته‌ورات. نه‌و که‌سانه نه‌وان دۆستایه‌تیان نه‌کردن بت په‌رستبوون و
باوه‌ریان نه‌ به‌ موسا نه‌ به‌ هیچ نایین نه‌بوو له‌گه‌ل نامه‌کانیان، چاک‌تر بۆ جوله‌که‌کان
نه‌وه‌و یاریده‌ی پیغه‌مه‌ریان بدایه له‌دژی بت په‌رستان.

به‌لام جوله‌که‌کان هه‌ر له‌ کۆنه‌وه باوه‌ریان به‌ کۆکردنه‌وه‌ی پاره‌و دارایی هه‌بووه
بازرگانیان به‌ نایینی خویان دائه‌نا، نه‌ک خواپه‌رستی، هه‌میشه‌ دژی مروقاتی و ناشتی بوون.
بۆزانین: جوله‌که‌کان ده‌ستیان گرتوو له‌ مه‌دینه‌دا به‌سه‌ر قازانج و بازرگانی ناوخوی
مه‌دینه. بت په‌رستانیش ده‌ستیان گرتوو به‌سه‌ر قازانج و بازرگانی ده‌روه‌دا. پیغه‌مه‌ر
هه‌ولتی داو کاری کرد بۆ رزگارکردنی دانیشنوان و سه‌ربه‌خوی بازرگانی و له‌ده‌ستی
هه‌ردوو لایانی ده‌ره‌یتی بۆ سودی دانیشنوان، نه‌و کاره‌ی پیغه‌مه‌ر ﴿﴾ دژی سوودی
هه‌ردوو لایان بوو، بۆیه‌ قه‌ولیان کرد به‌یه‌ک له‌ دژی پیغه‌مه‌رو باوه‌رداران، هه‌روه‌ها له‌م
سه‌رده‌مه‌ی ئیمه‌شدا سودی زاویتی به‌ستراوه به‌ سودی وولاتانی داگیرکه‌رو خوین مژانه‌وه

بویه یارمه‌تی یه کتری نه‌دهن له‌دژی گه‌لانی هه‌زار به تایه‌تی گه‌لانی موسلمان، کاربه‌دهستانی به‌نا و موسلمان به نهی‌تی و به ناشکرا یارمه‌تیا نه‌دهن له‌دژی گه‌لانی خو‌یان، چونکه مانه‌وه‌ی خو‌یان له هه‌زاری و روتانه‌وه‌ی گه‌لانی خو‌یانیا نه‌بینن.

﴿لَيْسَ مَا قَدَمْتَ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ﴾ سو‌یند به‌خوا خراپه شتی‌که خو‌یان پیشیان خسته بو‌خو‌یان که به‌و شته خراپه‌وه بگه‌رینه‌وه بو‌لای رۆژی دوا‌یی که خوا خه‌شمی خو‌ی ر‌ژانده‌وه به‌سهریانا به‌هو‌ی نه‌و دۆستایه‌تیه‌وه له‌گه‌ل بت په‌رستان کردو‌یا نه‌ له‌دژی پی‌غمه‌رو موسلمانان و له‌نیو سزادان نه‌وان به به‌رده‌وامی.

﴿وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ﴾ وه‌نه‌گه‌ر نه‌و جوله‌کانه باوه‌ر به‌یتن به‌خوا به پی‌غمه‌رو به موساو به‌شتی نیر‌دراوته خواره‌وه بو‌لای که ته‌وراته یا باوه‌ر به‌یتن به‌خوا به پی‌غمه‌ر و به‌شتی نیر‌اوته خواره‌وه بو‌لای که قور‌ئانه، نه‌وان نه‌و بت په‌رستانه‌یان نه‌نه‌کرد به دۆستی خو‌یان له‌دژی پی‌غمه‌ر ﴿ﷺ﴾، چونکه دۆستای‌تی نه‌وان قه‌ده‌غیه به گۆ‌یره‌ی یاسای نامه‌کانیا.

﴿وَلَكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ و به‌لام زۆر که‌س له‌خواه‌ن نامه‌کان ده‌ر‌چوون له‌بازنه‌ی باوه‌ر‌ه‌یتان، مه‌به‌ستیان به باوه‌ر به‌خوا به‌نایین نیه، جگه له‌سودو قازانج و بازرگانی باوه‌ریان به هیچ شتی نیه. نه‌وه‌ی ر‌یک و پ‌یک‌یی له‌گه‌ل پی‌شه‌وه‌ی نه‌و نایه‌ته‌وا دیاره نه‌و پی‌غمه‌ره موسای و مه‌به‌ست له‌و شته‌ی هاتو‌وته خواره‌وه ته‌وراتی و مه‌به‌ست له‌و که‌سانه داوای باوه‌ر‌ه‌یتانیا لی نه‌کری جوله‌که‌کانن.

به یاریده‌ی خوا کۆتایی به‌نوسینی جزمه شه‌شهم هات له‌ر‌یکه‌وتی ۵ - ۳ - ۱۹۹۹ زایینی به‌رانبه‌ر به ۱۷ده‌ی زیلقه‌عیده‌ی سالی ۱۴۱۹ - کۆچی.

به ناوی خوای به خشندهی میهره بان

درودی پی پایان له سهر گیانی پیغمه مری مه زن و له سهر یارو یاوه رانی بی.

کاتی نازاری قوره یشیه کان په ری سهند، پیغمه مهر ﴿ ۱ ﴾ فهرموی به موسلمانان:

چاک وایه ئیوه بلاوبنه وه به وولاتاناو له مه که ده رجن. نهوانیش داوایان کرد بو چ
جیگه یه که بچن؟ پیغمه مه بهر ﴿ ۲ ﴾ ناموزگاری کردن و فهرموی: برۆن بو ههریمی
حه به شه، پاشا که یان دادپهروه ره و سته میش لایاناکری هیچ جوړی هه تا خوا ده وریکمان بو
نه کاته وه. کو مه لی له باوه رداران چوون بو حه به شه هه ندیکیان به ته نها و هه ندی تریان به
خیزانه وه. بو پاراستنی ئابنه که یان پشتیان به خوا به ست، ژماره یان گه یشته یازده پیاو چوار
ژن، زور به خوشی له پالی نه جاشیدا ژیان. دانیشتوانی مه که نه و کوچه یان زور لاگران و
دژواربو، زور ترسان ئایینی ئیسلام له حه به شه بلاوبنه وه، بو بهرگری کردن له و
مه به سته دا دانیشتوانی مه که عمری کوری عاص بهر له موسلمانوونی عه بدولای کوری
ره بیعه یان نارد بولای نه جاشی و دیاری زور به نرخیان له کالو قوماشی مه که یان بو، برد
ههروه ها دیاریشیان نارد بو هه موو یه کی له زاناکانی حه به شه، هه ول بدهن بهر له
موسلمانان بکه ونه گفتوگو له گه ل نه جاشیدا هه تا موسلمانان بداته ده ستیان، چونه لای
نه جاشی و ووتیان تاقمی له ئیمه هاتوته لای توو بو نه ته هوی ناکوکی و خوین ریژی له
نیوانماندا، بویه داوات لی ده که یان بیانده نه ده ستمان. نه جاشی ووتی من کاری به و جوړه
ناکه م هه تا گفتوگو یان نه بینم و نه زانتم چ شتی نه لئین؟ له دوایدا موسلمانانی له گه ل
نه واندا کو کرده وه و لای خوئی، جه عفه ری کوری نه بو تالبی ناموزای پیغمه مهر ﴿ ۳ ﴾
که وته گفتوگو له گه ل نه جاشی دا، بو دانیشتوانی روون کرده وه نه و شته ناله بارانه ی بهر
له ئیسلام له سهری بوون، وه که گومرایی و داوین پیسی و زینده به چال کردنی ژنان کاری
زوری ناپه سهند بۆشی روون کرده وه که ئیستا له م کاته دا موسلمان بووین ره وشتی بهرزو
به ریژ بووه به په شه مان به هوی فروستاده یه کی بهرزه وه نه جاشی و فهرموی چ شتی لایه

لہوہی ہاتووتہ خوارہوہ بۆلای موحمہد ﴿ﷺ﴾ بۆمانی بخویندہوہ جہعفری تہیار سورہتی (مہریہمی) بہسہردا خویندہوہ، دواۓ نہجاشی و زاناکانی گاورہکان دہستیان کرد بہ گریان ہتا ریشیان تہربو بہہوی کاریگہری قورنانی پیروزہوہ، بۆیہ نہجاشی فہرموی: سویندم بہخواو تہو شتہی ہاتووتہ خوارہوہ بۆلای عیسا، تہوہیہ ہاتووتہ خوارہوہ بۆلای موحمہد لہ گہل تہوہی عیسا دا لہیہک سہرچاوہوہ ہاتونہتہ خوارہوہ، بہعہمری کوری عاصی ووت: لیرہ دہرچن خوٹ و ہاوریکانت، من تہم موسلمانانہ نادہمہ دہستان، دیاریہکانی خویشتان ببہنہوہ، من پیوستم پیی نیہ.

بہرونی خواۓ مہزن تہو باسہمان بۆ تہکا، دواۓ تہوہی باسی دوژمنایتی و دل پیسی جولہکہکانی بۆ کردین، نیستاش تہو دوژمنایتی و دل رہقی تہوانمان بۆ دوویات تہکاتہوہ لہ گہل باسی دۆستایہتی ہہندی لہ گاورہکانی تہو کاتہ بۆ موسلمانان، بہراوردی یہکیان تہکاو تہفہرموی:

لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدُوًّا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا إِلَيَّ هُودَ
وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِلَّذِينَ
ءَامَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرِيْكَ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ
قَسِيْسِيْنَ وَرُهْبَانَا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ ﴿٨٢﴾
وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنُهُمْ تَفِيْضُ مِنَ
الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا ءَامَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ
الشَّاهِدِيْنَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ

وَنَطْمَعُ أَنْ يَدْخُلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴿٨٤﴾ فَأَثْبَهُمْ
 اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا
 وَذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا
 بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾

﴿ لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ ﴾ به راستی تو دهست نه که وی
 سه خترین ناده میزاد له باره ی دوژمنایه تیه وه بو که سانی با وه پریان هینا وه جوله که کان،
 چونکه چونه ته خواره وه له پیره وی کردنی هه وا وه وه سی خویانا، بی شهرمانه پیغمه مران
 به درو نه خه نه وه.

﴿ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا ﴾ وه که سانیکی نه وتوژین ها وه به شی بوخوا دائه نین، وه که بت
 په رستان، چونکه زور به سه ختی یاریده ی ستم کاران نه دهن، ئاره زوی زوریان بۆلای
 لاسایی کردنه وه ی پیشووه کانیا نهر و له بی با وه پیدا و چونه ته خواره وه له دل ره قیدا.
 زور کس هه ن نهو ئایه ته نه که ن به به لگه له سه ر نه وه ی ئایینی گا وه ره کان نزیکه ره له
 ئایینی ئیسلامه وه هه تا ئایینی جوله که کان. نه بی بزاین نهو که سانه له هه له دان، چونکه
 نه گهر مه به ست له ئایینی گا وه ره کان به ره له ده ست کاری بی زور راسته، ئایینی نه گور و
 لای خوا و پیغمه مران یه که و سه ر چا وه یان یه که له لایه ن بیرو با وه ره وه یه که بنچینه یان هه یه،
 نه گهر مه به ست له ئایینه کانیا ن دوا ی ده ست کاری کردنیانین، هه ردوو ئاینه کان وه که یه که
 وان له پوچیدا و له ناراستیدا، هه ردوو انیا ن دژی ئایینی راستی ئیسلامن.

نه وه ی راستی بی دوژمنایه تی جوله که کان و بت په رستان بو یون به یه که بو دوژمنایه تی
 کردنی ئایینی ئیسلام و بو گه شه نه کردنی سه روشی بانگه وازی ئایینی ئیسلام له قورئاندا،

رژىمى كۆنى نىۋ دورگەى ەھرەب دژى ياساى تازه ھاتوى ئىسلام بوون، ھەردوو رژىمى جولەكەو بت پەرستان بەردەوام راۋەستا بوون لەسەر بنچىنەى پىش كەوتنى يەكترى و بۆ زۆر كەرنى داراىى و سامان وبە بەندە كەرنى ئادەمىزاد لە رىگەى تالان و جەردەيىەو، لەسەر ھىشتەوھى دەستورى خراپى خۆيان بۆ خواردنى سوودو دەست برىن و لەسەر سەم و فېل و فېرازى، ئەو جۆرە رژىمە خۆى ئەندواندو دەرئەكەوت لەسەر دەستى گەورە پياوانى بت پەرستانى مەكە كە دەستيان گرتبوو بەسەر بازىرگانى دەرودا، خۆيشى دەر ئەخست لەسەر دەستى جولەكەكانى مەدەنە كە دەستيان گرتبوو بەسەر پىشەسازى بازىرگانى ناوخودا، جاردان و بانگەوازى پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ پىر بە دەمى خۆى ھاوارى ئەكرد لەدژى ھەردوو رژىمەكە. داواى دادپەرۋەرى ئەكردو نەھىشتى سەم و روتانەو بە ھەموو جۆرە بەشەكانىەو، رىگەى ئەگرت لە چەوساندنەوھى جولەكەكان و بت پەرستان راستەوخۆ، جا بەو بۆنەو سوودى ھەردوولايان كەوتە مەترسىيەو، بۆيە بوون بە ھاوسویندى يەكترى و دوورخستەوھى دانىشتوان لە ئايىن و بىروباۋەرى ئىسلام، سویندىان خوارد بۆ يەكترى و بوون بەيەك بۆ جەنگ كەرن لەگەل پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾، بوون بە دوژمنى ھاوبەش بۆ دژى موسلمانان.

ئەوھى ئىمە نوسىومان چاكترىن ھەلبىزاردەيە بۆ مەبەست لەو ئايەتە، بە جۆرى تر روتىر دوژمنائىيى جولەكەكان و بت پەرستان بۆ موسلمانان مەبەستىكى جىھانىەو بەس. بەلام جولەكەكان بە ناۋىي ئايىنەو بە دوو روىي رىۋالەت و بەرچاۋى ئەيكەن. وئەى ئەو رۆ زۆرتىر لەو كەسانە خۆيان بە موسلمان ناو ئەبەن بە ناۋى ئايىنەو ە سامانى زۆر پەيدا ئەكەن. ئەگىنا ھەردوولايى جولەكەو بت پەرستان ھاوبەشەن لە پەگەز پەرسى و گەلايىي پەرستىن. بەلام بت پەرستان دل نرم و دەست كراۋەترن لەبىر كەرنەوھيان و سەر بەستى گفتوگۇياندا، بۆيە زۆر بەى زۆرى بت پەرستان باۋەريان ھىناۋە بە پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾. جولەكەكان زۆر بە كەمى و بە دەگمەن باۋەريان ھىناۋە.

﴿ وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى ﴾ وهتۆ بهراستی دهست نه کههوی نزدیکترین ئادهمیزاد له باره ی دوستایتهوه بۆ کهسانیکی نهوتۆ باوهریان هیناوه به ئایینی ئیسلام کهسانیکی نهوتۆن ووتویانه: ئیمه گاورین. نهوهیش زۆر راسته و نهیبری گاوره کان لهو کاته دا فه رمان بدهن به چاوپۆشی و لیبوردن و لی خوشبوون له یه کتری و دوستایه تی با له گه ل دوژمنی خویشانی، له دهست گیرۆی کردنی ئادهمیزاد کۆن و تازه یان پیچه وانه ی جوله که کانی نهوکاته و نیستان. به لām گاوره کانی ئهم سهرده مه و بت په رستان له کۆن و تازه دا و له هه موو کاتی کاو به کری گراوه کان و شاگرده کانی ئهم سهرده مه ییش خو و رهوشی جوله که کانیان گرتووه بۆ دوژمنایتی کردنی موسلمانان و که لانی بی دهسته لات. خوی مه زن مه رچی نه و نزیکنه وه ی گاوره کان له موسلمانانه وه بۆمان رو ن نه کاته وه و نه فه رموی:

﴿ ذَٰلِكَ بِأَن مِّنْهُمْ فَسِيسِينَ وَرُهْبَانًا ﴾ نه و نرکترین دوژستایته ی گاوره کان به هوی نه وه وه بووه بهراستی هه ندی له وان زانا بوون به ئایینی عیسا و نامه کانی خویان و راست و یژبوون و په ی ره وانی خویانیان بهراستی په ره ورده نه کردو، هه یانو و خوا په رستیان نه کرد له کلێسادا وازیان له جیهان هینابوو، ژنیان نه ئه هینا و شویان نه ئه کرد.

﴿ وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴾ وه نه و تاقمه بهراستی خویانیا به گه وه دانه ئه نا له ناستی ئایینی ئیسلامدا کاتی راستیان بۆ ده رکه وتایه و هریان نه گرت، وه ک هاوړی گۆیان له دانیشتوان نه گرت و ینه ی، نه چاشی پاشی حه به شه و زانا کانیان و خوا په رسته کانیان. به پیچه وانه جوله که کان و گاوره کانی ترو کار به ده سه ته کانی ئهم سهرده مه ی ئیمه.

هه ندی که سانی ساده هه ن نه و ئایه ته ی پی شه وه و ئایه ته کانی دووایی نه که ن به به لگه که گوایه قورئان لایه نی هه ندی له بی باوه ران نه گری و دژی هه ندیکیان، نه و که سانه ی له م سهرده مه ی ئیمه دا زۆرن. که واته پیوسته مانای ئهم چوار ئایه ته ی دووایی به جوړی بکه یین ریگه له و خو فرۆشانه بگری له ئایین لاینداوه.

بەراستى ھەركەسى لەم چوار ئايەتە وورد بېتەو ھەممانى نامىنى كە ھەريە كى لەو ئايەتەنە تەواو كەرى ماناى يە كۆرەن و سەربەخۆ نەن لە مەبەست و ناوەرۆكا، ھەر چوار ئايەتە كە بە ئاشكراى بۆمانى رۆن ئە كەنەو ھەممانى خەوى مەزەن رېژى گاۋرەكانى نەگرتوۋە بە جۆرېكى گشتى. مەبەستى خەوى گەۋرە بەو گاۋرانە ھەندىكى مام ناۋەندىن لەكەتتى راسىدا دۆى ناۋەستەن و ھەرى نەگرن، ھەك لە ماناى رەستەى پېشودا باسىان كرا، خەوى مەزەن بەرۆنتر باسى ئەكاو ئەفەرەمۆى:

﴿وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ﴾
و ھەركەتتى بېيان بېستايە شتى نېزابوۋ بۆلاى فروستادەى خوا ئەو زاناو خوا پەرستانە لە جەغفەرى كۆرى ئەبى تالېب تۆ ئەبىنى چاۋەكانىان فرمىسك نەپۆن لەبەر شتى زانىان لە راستى كە بۆ تۆ نېزابوۋە خوارەو لە قورنان، ئەوان كە بەو بەشە كەمە بېستيان باۋەرپان ھېنا ئەگەر زۆرترپان بېستايە باشر باۋەرپان ئەھىناو ئەگريان.

﴿يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ﴾ ئەلەين: ئەى پەرۋەردەكەرى ئىمە باۋەرمان ھېنا بە قورنان و بە موھەمد لەبەر ئەو شتەى زانىمان لەنامەى خۆمان و لەبەر شتى پېشەكان بۆ ئىمەيان گېراۋەتەو كە پېغەمەرى دىت، ئىنجىلىش موزدەى داۋە بە ھاتنى و كاتى ھاتنى ھاتوۋە دواى تۆ ئىمە بنوسە لەگەل كەسانىكى ئەو تۆ شائىتى ئەدەن بە راستى و بە پېغەمەرايەتى موھەمد ﴿ﷺ﴾ لەگەل كۆمەلەى مۇسلماناندا تۆمارمان بەكە.

ماناى ئەو ئايەتە ھەرى ئەخا كە ھەندى لە گاۋرەكان راستى ناسن، بۆيە چۈنە ناۋى ئىسلام بەخواستى خۆيان و بە باۋەرەو. مېژوۋ بۆى باسكردوۋىن كەمى بوۋن لە گاۋرەكان و نابى بىخەلەتېن كە گاۋرەكان ھەموۋيان ئىسلاميان خۆش ئەۋى، مېژوۋ بۆى باس كردوۋىن كە كېنەو رقى خاچ پەسرتان بۆ مۇسلمانان و ئىسلام بۆ لەناۋېردىيان و بىنەپ كردىيان نايەنە ژمارە، بۆ غمۋنە: پەلاماردانى زۆرەى زۆرى خاچ پەرستان بۆسەر فەلەستىن و دواى بىنەپ كردنى دانىشتوانى ئەندەلوس، نالەبارى و خوين رېژى بەرىتانيا لە قودس و مىسرو عىراق و سودان و جگەى ئەوانىش، كوشتن و دارو فەلاقەى ئىتاليا لە

ته رابلوسی رۆژئاوا، کاری ناره ووا نازاردانی کار به دهستانی فهره نسا بۆ دانیشتهوانی جهزائیر و تونس و مهراکش و سوریا. نه وانهو جیگاکانی تر نابنه ژماره ههروه ها جورج دهبل بۆشی سهروکی نه مهریکا له ۲۰۰۱/۹/۱۷ ووتی: ئیمه جهنگی سهلیبی دهست پی نه کهینه، هه رچهنده دووایی به زمان نهك بهدل په شیمان بویهوه. کهواته نه بی بزاین نهو گاورانه باوهریان به ئایینی ئیسلام نه هیئاوه دورترینی ئاده میزادن له خو شه ویستی موسلماناندا، بۆیه خوای مهزن نه فهرموی:

﴿ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ ﴾ وه چ شتی که ریگه بگری له ئیمه باوه ر نهیهرین به خواو بهو شتهی هاتوه بۆلای ئیمه له راستی قورئان و پیغه مهرایتی موحه مهده. دوای نهو هی عیسا رونی کردهوه نهو موژده پیدراوه له لایهن عسیاوه ئهم موحه مهدهیه.

﴿ وَنَطْمَعُ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴾ وه ئیمه به ته ماین که پهروه رده کهری ئیمه بمان خاته به ههشت له گهل پیاوچاکان و پهیره وانی موحه مهده که دهرونیان پاک بۆتهوه له خراپه به هو ی وهرگر تنی ئایینی ئیسلامهوه.

﴿ فَأَنَابَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴾ دوایی خوا پاداشتیان نه داتهوه به هو ی نهو شتهی ووتیان و باوهریان پی کرد به چهن دین به ههشت نهروا به ژیر درخته کانیان و ئهم لاو لای کۆشکه کانیان چهن دین روبرای ناوی پاک بهرده وامن له نیو نهو به ههشتانه داو، نهو به ههشتانه پاداشتی چاکه کهرانه که بیریان کردهوتهوه له گهرهیی خواو راستی شتی هاتوته خوارهوه بۆ سه ر پیغه مه ر ﴿ ۱۰۰ ﴾.

شایتی دانی خوا بۆ نهو تاقمه که مهی گا وره کان به کاری چاکه کردنیان و پاداشت دانه وریان به به ههشت له سه ر ئیسلامه تیان، ههروه ها نهو تاقمه به تنها مه بهستی باس کردنیانه لهو نایه تانه دا به چاکه کرنیان و پاداشت دانه وریان. به لام نهو گا ورانه ی بر وایان به راستی نه هیئاوه دوای نهو هی راستیان بۆ ده رکهوت و ووازیان هیئاوه پاش ته مه شا کردنی به لگه و نیشانه کانی خوا، نهو که سانه خوا هه ره شه یان لی نه کاو نه یان تر سی ئی و نه فهرموی:

﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴾ وه که سانیکی نهو تو باوهریان نه هیئاوه نیشانه رۆن و ئاشکرا کانی ئیمه به درۆ نه خه نهوه، نهو که سانه دانیشتهوی دۆزهخن و یاری ناگرن.

پرسار/ نهو نایه ته ههموو کهسی نه گریته وه باوه نه هین به نایی نیسلام و به
نیشانه کانی و به دروین بجه نه وه، نهی هوی بهستی نهو نایه ته به گاوره کانه وه هوی چ
شتی بی؟

وه لام/ به راستی دارژاندنی نهو باسه که به لگهیه له سهر نه وهی که خوای مه زن پاش
نه وهی به لینی داوه بهو که سانه باوه پریان هیناوه له گاوره کان به به هشت، هه ره شمش نه کا
لهو که سانه به رده وامن له سهر بی باوه ری له گاوره کان، نایه ته که به شیوه یه کی گشتی
دارژاوه و نه به ستراره به تا قمی که وه هتا ههموو بی باوه پریان نه گریته وه. هه رجه نه وه
پیشه وه شی باسی گاوره کانی.

کۆمه لئ له هاوړیکانی پیغمهر ﴿﴾ ترسی خوا پهری سهند به سهریاناو وای لی
کردن قه دهغه بکه نه له خومان رابواردن له گهل ژنه کانیان و خوراکي خوش نه خون و
به رگی چاک نه پوښن و واز له ههموو شتیکی جیهانی بهین، خویان خهریک بکه نه به شو
نوړو نوړو گرتن.

پیغمهر ﴿﴾ بانگی کرد نه نایه تانه ی خواره وهی به سهردا خوینده وه، فهرمووی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ
لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾ وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا
وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

﴿يا أيها الذين آمنوا لا تحرموا طيبات ما أحل الله لكم ولا تعتدوا﴾ هه ی که سانیکی
نهو تو باوه پرتان هیناوه نیوه قه دهغه مه که نه له خوتان خواره منیه پا که کانی شتی خوا ره وای
کردوه بو نیوه خواردنیان و زور خوړیش مه که نه به جوړی گه ده تان نازاری بی بگا، وه

ئیه له سنوره دیاری کراوه کانی خوا دهرمه چن و له خوارده مه نی ره واوه بچن بۆلای قه دهغه کراوه کان زیاده خوړی بکه ن.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ به راستی خوا خوړشی ناوئ کهسانی له سنور دهر بچن و خوارده مه نی پاک و خوړ نه خوړ، یا زیاده خوړی بکه ن.

﴿وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ﴾ وه ئیوه بخوړ هه ندئ لهو شتانه خوا کردونی به خوارده مه نی بۆ ئیوه به خواردنیکی ره واو پاک و به تام و، ئیوه بترسن له خوایه کی نه وتۆ ئیوه باوه رتان بهو خوایه هیناوه، نهو شتانه بۆی ره وا کردوون بۆ خواردنتان قه دهغه ی مه که ن له خوړتان و رایش بویرن له گهل ژنه کانتان به گویره ی یاسا، مانای نهو نایه ته له نایه تی (۱۶۸) ی سوره تی نه لبه قهرده دا مانای کراوه.

کاتی نهو دوو نایه ته ی پیشوو هاته خواره وه بۆ خواردنی خوارده مه نی پاک و رابواردن له گهل ژنه کانیان، هاوړیکانی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ ووتیان: نه ی فروستاده ی خوا: چ شتی بکه ن دهر باره ی نهو سوینده ی خواردو ومانه نه چینه لای ژنه کاغان و خواردن و خواردنه وه ی خوړش و پاک و به تام نه خوړن، دوا یی خوا ی وه لای دانه وه و فهرموی:

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ
بِالْغَوْفِ إِيمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَدْتُمْ الْأَيْمَانَ
فَكَفَرْتُمْ بِإِطْعَامِ عَشْرَةِ مَسْكِينٍ مِنْ أَوْسَطِ مَا نَطْعَمُونَ
أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتِهِمْ أَوْ تَحْرِيرِ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ
ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَرَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا
أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾

﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ﴾ خوا سزای ئیوه نادا له جیهانداو گوناھتان ناگا و بریتی بۆ نادری به هوی گفتوگۆیه کتانهوه نیازی کردنی شتی یا نه کردنی شتیکی تیدا نهیی، وهك نهوهی له دهمی کهسیکهوه دهرنهچی بهبی نیازو ئهلتی: نه بهخوا وانیه. بهخوا وایه، لای پیشهوا حه نه فیه وه سویندی بی نیاز نه مهیه: سویند بخوری به گویره ی گومان و بلتی: سویند بهخوا فلان شت کراوه. یا بلتی: فلان شت نه کراوه. به گویره ی گومانی خۆی، نهو فهرموده ی حه نه فیه بیروبوچونی هه ندیکه له زانایانی شافیعه کان. مانای نهو رستهیه له نایه تی (۲۲۵) ی سوره تی ئهلبه قهره باسی کراوه.

﴿وَلَكِنْ يُؤْخَذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ﴾ وه به لام خوا سزای ئیوه نه دا به هوی به سته وه ی سوینده کانتان به ده م بیلین و به دل نیازی کردنی یا نه کردنی شتی بکه ن. نهو کاته دوا ی شکاندنی سوینده کانتان سزاتان نه دا له جیهاندا به داوا کردنی بریتی دان.

﴿فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ﴾ دوا ی بریتی دان بۆ شکاندنی سوینده کانتان و لابردنی گونا هه کانتان: خوارده مه نی دانه به (۱۰) ه کهسی هه ژار که بریتی به له به خشی نی هه ریه که لهو (۱۰) ه کهسه نه ندازه ی (۵۸۳) گرام دانه وێله له برنج و گه م و جۆو خورماو ترى. به لای حه نه فیه کانه وه بریتی به (۱۱۶۶) گرام، نهو خوارده مه نی به له مام ناوه ندی شتی ئیوه دهر خواردی خێژانه کانی خۆتانی نه ده ن به زۆری نه ندازه ی نرخه که ی نه زۆر گرانیی و نه زۆریش که مبی.

﴿أَوْ كِسْفَتْهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رِقَابِهِ﴾ یا پۆشاک ی (۱۰) ه کهسی هه ژار هه ریه که یان پارچه قوماشی نیوان ناوک و نه ژنۆی داپۆشی و نرخه که ی مام ناوه ندی، به جۆری نوێژ کردنی پیوه دروستی. به لای هه ندی زانایانه وه نهو پۆشاکه نه بی هه موو له شی داپۆشی. به لای پیشهوا حه نه فیه وه له جیاتی خوارده مه نی و پۆشاک نرخه که یشیان دروسته.

یا نازاد کردنی بهنده یه کی موسلمان و بی عه یب، ئیتر نیڕ بی یان می. لای پیشهوا حه نه فی بهنده ی بی باوه ریش دروسته، ئیستا سوپاس بۆخوا بهنده نه ماوه... سویند خۆر بۆی ههیه به ئاره زۆی خۆی یه کی له خوارده مه نی و پۆشاک و نازاد کردن هه لێژێری.

﴿ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ﴾ دواپی ههر که سێ ده رستی نه کهوت یه کئی لهو سیانه بو بریتی دان، دواپی سێ رۆژ گرتن له سهر یه ک بگری یا ههر ماوه یه رۆژی بگری، ههر چنده به لای هندی له زانیانهوه پیوسته نهو سێ رۆژه له سهر یه کبن.

﴿ ذَلِكَ كَفَّارَةٌ لِّإِيمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ ﴾ نهو چوار شتانه باسکران برستی دانن بو سوینده کانی ئیوهو لابر دنی گونا به سهر تانهوه ههر کاتی سویند تان خواردو شکانتان، وه ئیوه ناگاداری سویند خواردنی خوتان بکهن و کهم سویند بخۆن و بو هه موو شتی سویند مه خۆن، به گویره ی توانا هه تا بوتان نه لوی سویند مه خۆن، خوی مه زن مه کهن به نیشانهو بو سوینده کانتان.

﴿ كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾ بهو جویره ی باسکرا بو بریتی دانی سوینده کانتان خوا رونی نه کاتهوه بو ئیوه نیشانه ئاشکرا کانی خوی له دیاری کردنی یاساو ده ستور بو نه وه ی ئیوه سوپاسی خوا بکهن له سهر نهو میهره بانیه خوا له گه ل ئیوه ی کردوه له رون کردنه وه ی یاساو سنوری خوی.

هه موو مو سلمانان پێک هاتوون له سهر نه وه ی که سویند خواردن به جگه ی خواو ناوه کانی خواو قورئان دانا به سترێ. به لای پیشهوا حه نه فی به قورئانیش دانا به سترێ. سویند به پیغه مه ران و دوستانی خواو به سهر ی باوک و جگه ی نه وانیش دانا به سترێ، چاکیش نه لای یاسای ئیسلام، بریتشیان بو نادری. به لای پیشه نه حه ده وه به ته نها سویند به پیغه مه ر ﴿ ﷺ ﴾ دانه به سترێ. به لام دوا ی ته ماشا کردنی نامه کانی حه نه لیه کان نهو بیرو بو چونه ی نه حه دم ده ست نه کهوت. خوا نه یزانی.

خوی مه زن له باره ی خواردنه وه ی (مهیدا) چوار ئایه تی نارده وه ته خواره وه:

۱- ئایه تی (وَمَنْ ثَمَرَاتِ التَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا) یانی وه له به ره مه هه کانی خورماو تری ئیوه دروست نه کهن و ده ری نه هینن لهو به ره مه مانه شتی ناده میزاد سه رخۆش نه کا، وه ک مه ی، وه خواره مه یکی چاک و خۆش، وه ک خورماو دۆشاو

میوژو سرکه‌و شتی تریش) سوره‌تی نه‌حل‌نایه‌تی (۶۷)، رون و ناشکرایه هاتنه خواره‌وه‌ی نه‌و نایه‌ته له کاتی‌کا بووه (مه‌ی) خواردنه‌وه قه‌ده‌غه نه‌بووه.

۲- کاتی عومهری خه‌تاب و مه‌عازی کوری جه‌بئل له باره‌ی خواردنه‌وه‌ی مه‌یی و کردنی قوماره‌وه پرسپاریان کرد له پیغه‌مه‌ر ﴿﴾: وه‌لام له‌لایه‌ن خواوه هاته خواره‌وه‌و فهرموی:

﴿قُلْ فِيهَا إِثْمٌ كَثِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ﴾ تَو بَلَى: له‌مه‌یی و قوماردا هه‌یه گونا‌هه‌یکی گه‌وره‌و چه‌ندین سوود بۆ ئاده‌میزاد. له دوا‌ی هاتنه خواره‌وه‌ی نه‌و نایه‌ته زۆر‌ک‌س گونا‌هه گه‌وره‌که‌یان ره‌چاو کردو وازیان لی هه‌تان. هه‌ندی تر ته‌ماشای سوode‌کانیان نه‌کردو وازیان لی نه‌هه‌تان. سوره‌تی نملبه‌قه‌ره نایه‌تی (۲۲۲).

۳- له میوانداری عبدالرحمنی کوری عه‌وفدا هاوړیکانی پیغه‌مه‌ر ﴿﴾ مه‌یان خواره‌وه سه‌رخۆش بوون، کاتی نوێزی مه‌غریب هات یه‌کتی له‌وان بۆ به‌پیشه‌وا‌ی نوێز له نوێزه‌که‌دا ووتی: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ اعْبُدُوا مَا تُعْبُدُونَ﴾ به‌نه‌خوێندنه‌وه‌ی پیتی (لا) به‌و بۆنه‌وه نایه‌تی (۴۳) ی سوره‌تی نیساء هاته خواره‌وه فهرموی ﴿لا تقربوا الصلاة وأنتم سكارى﴾ یانی ئیوه نزیك نوێز کردن مه‌که‌ونه‌وه، وه‌ئیه سه‌رخۆش بن) هه‌ندی له‌ موسلمانان وازیان نه‌هه‌تا له خواردنه‌وه‌ی مه‌ی، به‌ر له‌ نوێز کردن به‌ماویه‌ که سه‌رخۆشیه‌که‌یان نه‌میتنی مه‌یان نه‌خواره‌وه، به‌یی سه‌رخۆشی نوێزه‌که‌یان نه‌کرد.

۴- عه‌تبان‌ی کوری مالیک میوانداری هه‌ندی له‌موسلمانانی کرد، سه‌عدی کوری نه‌بی وه‌قاس یه‌کتی بوو له‌میوانه‌کان، خواره‌مه‌نیان خواردو مه‌شیان خواره‌وه‌و سه‌رخۆش بوون، له‌کاتی سه‌رخۆشی سه‌عدی کوری نه‌بی وه‌قاس ده‌ستی کرد به‌خۆه‌لکێشان و ده‌ستی کرد به‌جنیودان به‌یاریده‌رانی پیغه‌مه‌ر ﴿﴾ یه‌کتی له‌هوانیش دووشه‌ویله‌ی هوش‌تره‌کولاه‌که‌ی دا به‌سه‌ری سه‌عدداو سه‌ری شکاند، دانیش‌توان شله‌زان و روداوه‌که‌یان برده‌خزمت پیغه‌مه‌ر ﴿﴾ نه‌وه له‌لایه‌که‌وه، له‌لای تره‌وه که

خوای گه وره نایه تی (۸۷-۸۸) نهم سوره تی ناردی خواره وه به موسلمانانی را گه یاند که نهو خواره مه نیانه خوا بوی رهوا کردوون خواردنیان له خو یان قه ده غه نه کهن و ههموو خواره مه نی پاک و رهوا بخون و بیخونه وه، مهیش یه کئی بوو له وانه پاک و رهوا بولایان لهو کاته دا خوای مه زن رونی کرده وه نارهق پاک نیه و قه ده غه یه و فهرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ
مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ
الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ
وَيَصَدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩١﴾ وَأَطِيعُوا
اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَحْذَرُوا فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَى
رُسُلِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٩٢﴾ لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ شَيْءٌ أَتَقَوُا ءَامَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسِنُوا ؕ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ
﴿ ٩٣ ﴾

﴿ یا ایها الذین آمنوا إنما لخمرو والمیسر ﴾ نهی که سانیکی نهو تو با وه رتان هیتاو بهراستی مهیی و قومار: (مهی) بریتیه له شتی ناده میزاد سه رخوش بکا، نیر هدر ناویکیان ههیی، له تری یا خورما یا گه نم یا جو یا له شتی تر دروست بکری. قومار کردن به ههموو جو ره کانیه وه. به کاغزهیی یا شتی تر، دو مینه بی یا تاو له یا هه شتی تربی و له سه ر پاره بی.

له نایه‌تی (۲۱۹) ی سوره‌تی نه‌لبه‌قه‌ره‌دا ماناو مه‌به‌ست له‌مه‌یی و قوما‌ر به‌دریژی باسیان کراوه.

﴿وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ﴾ وه‌تهو بتانه هه‌لو‌اسراون بۆ نه‌وه‌ی په‌رستیان بۆ بکری، یا به‌ پی‌رۆز برانرین، هه‌موو شتی تریش هه‌لبواسرین بۆ ریژگرتن و وابزانری پست و فه‌ریان لی نه‌وه‌شیه‌وه و به‌کاره‌یتانی (ئه‌زلام) و، مانای ووشه‌ی (ئه‌نساب و ئه‌زلام) له‌ نایه‌تی (۳) نهم سوره‌ته باسی کراوه، نه‌توانری ته‌ماشای بکه‌ن. ووشه‌ی (ئه‌زلام) نامه‌گرتنه‌وه‌و خو‌یتندنه‌وه‌ی ناو له‌پ و دانه‌گرتنه‌وه‌یشی نه‌گرتنه‌وه.

﴿رَجَسَ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ هه‌موو یه‌کێ له‌وانه به‌کاره‌یتان و کردنیان پیسن و بیژ لی کراوه‌ن له‌ کارو کرده‌وه‌ی شه‌یتان و نه‌یان رازنیته‌وه‌ بۆ ئیه‌، دوای ئیه‌ دوور بکه‌ونه‌وه‌ له‌و شته‌ پیسه‌و نزیکیان مه‌که‌ونه‌وه‌، بۆ نه‌وه‌ی ئیه‌و رزگار‌تان بیی له‌ خراپه‌ی جیهان و رزگابن له‌ سزای پاشه‌ پۆژ.

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقَعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ﴾ به‌راستی شه‌یتان نه‌یه‌وئ دوژمنایه‌تی و رق و کینه‌بخاته‌ نیوان ئیه‌و بیکاته‌ ه‌وئ به‌چرانی شیرازه‌ی دوستانه‌تی و کۆمه‌لایه‌تی و خزمایه‌تی ئیه‌و له‌ژیانی ئه‌م‌پ‌وتان به‌ خواردنه‌وه‌ی ئاره‌قه‌وه‌، چونکه‌ ئاده‌میزاد که‌ سه‌رخ‌وشبوو زمان دریژ نه‌کا به‌ گفتوگۆی پیس و ناپه‌سه‌ند، توشی جو‌جولی کاری ئاره‌وای نه‌کا، زۆر جار‌ان سه‌ر‌ته‌کیشی بۆ‌لای ئازاوه‌و جه‌نگ له‌ نیوانتان، وایش نه‌بی تووشی داوین پیسی و دزی کردنتان نه‌کا و شتی تری خراپ و، به‌ ه‌وئ کردنی قوماره‌وه‌، چونکه‌ نه‌و که‌سه‌ بید‌پ‌رینی رق و کینه‌په‌یدا نه‌کا له‌و که‌سه‌ی بیاته‌وه‌، وایش نه‌بی ده‌ست دریژی بکاته‌ سه‌ر دانیش‌ستوان ده‌ست نه‌کا به‌ دزی کردنی دارایی ئاده‌میزاد و دزی نه‌و شتانه‌ میری داویه‌تیه‌ به‌ ده‌ستی، به‌و بۆنه‌وه‌ موچه‌که‌ی ئه‌برن و به‌ که‌له‌به‌چه‌ی نه‌ی به‌ن بۆ گرتو‌خانه‌، زۆر جار‌انیش خ‌وئ نه‌کوژی، خ‌یزانه‌که‌یشی تووشی هه‌ژاری و ده‌ربه‌ده‌ری نه‌کا. له‌ هه‌موو شتی حرا‌بت نه‌وه‌یه‌ که‌مه‌یی و قومار نه‌و که‌سانه‌

ئەیکەن ئەیانخاتە چالتی گوناھەووە پەرستنی خویان لەبەر ئەباتەووە وەك خوای مەزن
ئەفەر موی:

﴿وَيَصُدُّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ﴾ وەبە کارهێنانی ئارەق و
قوماڕ ئێوە لائەدەن لە پەرستن و یادێ خواو لە کردنی نوێژ یا لە کردنی لە کاتی خۆیا،
دوایی ئایا ئێوە کۆتایی ئەهین لە بە کارهێنانی مەیی و قوماڕ و لەسەر گەردانی خۆتان و
یاخی بونتان لە ئاستی فەرمانەکانی خواو دەرچون لە پەرستنی خوا. یانی پێویستە ئێر ئێوە
وازیان لی بهین و بە کاریان ئەهین. چونکە ئارەق خۆر ئەقلی نامین و ناتوانی پێویستی
سەرشارنی خۆی جی به جی بهین، ڕوئە کاتە رابواردن و هەواو هەوەسی خۆی، ئەگەر
بیهوی نوێژ بکا بە گوێرە یاسای دیاری کراو بۆی ناکرێ. قوماڕچیش هەموو
ئەندامەکانی ئەخاتە کارەو بۆ یاری کردنی قوماڕو بەدەست هێانی قازانج و نەدۆرانی
یاربەکە، ئەگەر بردیەووە لە خۆی بایی ئەبی و واز لە کارکردن دیتی، ئەگەر دۆرانی
توشی خەفەت و پەڕیشانی ئەبی، بیر لە فێلی ئەکاتەووە بۆبەسەر گرتەووەی دۆراوەکە،
بەهەر چۆنی بی بیر لە خواو لەنوێژکردن ناکاتەووە، ئەگەر هەولێ کردنیان بدا ئاگای لە
نوێژەکە نابی و بیر لە دۆراوی پارەکە ئەکاتەووە.

دوای هاتنە خوارەووەی ئەو ئایەتە موسلمانان بیهە کجاری ووتیان وازمان هێناو
کۆتاییمان بە کارهێنانی مەیی و قوماڕ هێنا. دوایی پێغمەر ﴿ﷺ﴾ بە جارچی خۆی جاریدا
بە کۆلانەکانی مەدینەدا بلتی: ئاگاداربەن مەیی قەدەغە کراوە، دانیشتران دەستیان کرد بە
شکاندنی کوبەکانیان و ڕژاندنی مەییەکان، بەجۆری ئەو مەییە بە کۆلانەکاندا ئەڕۆشت.

خوای مەزن فەرمانی بە قەدەغەکردنی مەیی و قوماڕ بەتەرئەکا و ئەفەر موی:
﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَحْذَرُوا﴾ وەئێوە پەیرەوی فەرمانەکانی خوا بکەن و ،
پەیرەوی فەرمودەکانی پێغمەر بکەن. بە وازهێنانان لە خواردنی مەیی و کردنی و هەموو
قەدەغەکراوەکانی ترو. بێژن لەسەر پێچی کردنی فەمانی خواو پێغمەر، لەو شتانهیش
توشتان ئەبی لە سزای خوا لە کاتی بی فەرمانی کردنتان.

تەفسیری زمانکۆیی

﴿ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَيَّ رَسُولُنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴾ دواپی نه گهر ئیوه پشت بکهنه
 فرمانی خواو پیغمبری خوا، به تاییه تی مهی خواردنه وه قومار کردن، دواپی ئیوه بزانی
 به راستی له سهر فروستاده ی ئیمه یه راگه یاندنی ناشکرا که فرمانه کانی ئیمه به ئیوه
 رابگه یه نی. پشت تی کردنی ئیوه زیان به فروستاده ی ئیمه ناگه یه نی و زیان له خوتان
 نه ده ن، ئیمه نه زانی به ئیوه ی رانه گه یه نی و ئیوه ش بیانوتان نامیتی.

زانایان بیک هاتون له سهر نه وه ی کاتی قه دهغه کردنی خواردنه وه ی مهی هاته خواره وه
 هندی له هاوریکانی پیغمبر ﴿ ﷺ ﴾ ووتیان: نه و که سانه ی برای ئیمه بوون ناره قیان
 خواردنه وه بهر له قه دهغه کردنی و ئیستا مردوون خوی مه زن چ شتیکیان لی نه کا؟ بو
 وه لامدانه وه یان نه م نابه ته هاته خواره وه و فدرموی:

لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

۹۲

﴿ لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا ﴾ له سهر نه و که سانه
 نی به باوه ریان هینا وه کردنه و چاکه کانیان کردنه و هیچ گوناھی له شتیکا خواردنیانه و
 قه دهغه نه کرابو له سهریان و مردوون و نه وانه ییش زیندوون و ناره قیان خواردنه وه بهر
 له قه دهغه کردنی.

﴿ إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ﴾ کاتی خوینیان پاراستی له هاوبه شدانان بو
 خواو له خواردنه وه ی مهی و دوا ی قه دهغه کردنیان، بر وایشیان هینابی و

بەردەوامیشبوون لەسەری لە دەرونی خۆیانو، کردەوێ چاکەکانیانکردی دوا
باوەڕهێنانیان.

﴿ تَمَّ أَتَقُوا وَآمَنُوا ﴾ لە پاشان خۆیانیان پارستیی لە هەموو قەدەغە کراوی بە بەردەوامی
و باوەڕیان هێنایی بە نیازی پاکەوێ کە ئەوانە قەدەغە کراون جێگەی خۆیەتی.

﴿ تَمَّ أَتَقُوا وَأَخْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾ لە پاشا خۆیان پارستیی لە هەموو
گوناھێ بە بەردەوامی و چاکەیان کردی لە نیۆ خۆیان و خوادا بە نەهێنی و، خوا خوشی
ئەوی چاکە کەران و لە دوا رۆژدا سزایان نادا.

خواوەنی تەفسیری (مجمع البيان) ئەلئی: مەبەست لە خۆپاراستنی یە کەم لەو ئایەتەدا
خۆپاراستنە لە خواردنەوێ مەدی دوا قەدەغە کردنی، مەبەست لە خۆپاراستنی دوھەم
بەردەوامیە لەسەر نەخواردنەوێ. مەبەست لە خۆپاراستنی سێھەم خۆپاراستنە لە هەموو
گوناھێ و چاکەیش بکا.. ئەوی شایانی باسی ئەمەییە:

ئادەمیزای موسڵمانی راست، ئەبێ خۆپارێزی لە هەموو خراپەییە لە هەموو کاتی کداو
لە هەموو بەسەرھاتیا، لە تەمەنی لاری و مام ناوەندی و پیریدا، لە کاتی خوشی و تریشدا،
بە راستی ھەرکەسێ مردی با بمری و بەو شیوانە بن پاشە رۆژی لە ئاسایش و بی
مەترسیدایە لە سالتی (ئەلخودەیی بیە) شەش ھەمین سالتی کۆچی فروستادەیی خوا فەرمانی
دا بە موسڵمانان بۆ حج کردن، دوا لە سەرھەتای مانگی زیلقەعدەدا، چونە دەرەوێ بۆ
ئەو مەبەستە، ھاوێ کۆچکەران و یاریدەران ئامادەیی ئەو چونە دەرەوێ بوون بریتی بوون
لەوان و بە عەرەبەکانی تر، ئەندازەیان ھەزارو چوار کەسبوون، کاتی گەشتە گوندی
زوحولەیفە کە حەوت میل لە مەدینەوێ دوورە بەرگیان پۆشی بە حج و کەوتنە رۆیشق،
تاقم تاق م و پۆل پۆل گیان لەبەری کێوی و بالندەیان توشبوو، ئەوانرا بە هەموو شیوێیە
بیان گرن و نیچیریان بکەن، بۆ رۆن کردنەوێ فەرماندان بۆ ئەو مەبەستە خوا
فەرمای:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِيَبْلُوَكُمُ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِّنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُ
 أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ
 ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْنَلُوا الصَّيْدَ
 وَأَنْتُمْ حُرُمٌ وَمَن قَنَلَهُ مِنكُم مُّتَعِمِدًا فَجَزَاءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ
 يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُم هَدًىٰ بَلِغِ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَرَةً طَعَامُ
 مَسْكِينٍ أَوْ عَدْلُ ذَلِكَ صِيَامًا لِّذَوِّ قُرْبَىٰ وَبِالْأَمْرِ عَفَا اللَّهُ عَمَّا
 سَلَفَ وَمَن عَادَ فَيَنْقِمِ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٩٥﴾
 أَجَلٌ لَّكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِلْسَّيَّارَةِ وَحُرْمٌ
 عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ
 تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾

﴿ يا ايها الذين آمنوا ليبلوكنكم الله بشيء من الصيد تناله أيديكم ورماحكم ﴾ نهی
 که سانیکی نه تو با و هرتان هتاوه به راستی خوا ئیوه تاقي نه کاتهوه بهشتی له نیچیره کان و
 گیاندارانی کیوی که توشی ئیوه نه بن دهستان نه گا بهو نیچیرانه نزیکتان بن یا منالبن و
 بیچوله بوون نه تان توانی بیان گرن، وهرمه کانتان بیان نه گهن نه گهر دوربن و گهوره بن و
 بیان کوژن وهك که ره کیویه کان.

﴿ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ ﴾ بۆ ئه وهی خوا بزانی به کهسی له خوا ئه ترسی له نهیتیدا به خۆگه پرانه وه له گرتنی نیچیره کان به گشتی.

﴿ فَمَنْ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ دواپی هه رکه سی له سنور ده ریچی پراوی گیاندارانی کیوی بکا پاش ئه وهی خوا ئه یه ویی تاقییان بکاته وه له پراوکردنی گیاندارانی کیوی، دواپی بۆ ئه وه که سه هیده سزایه کی نازاردهر.....

به پراستی خوا به ندهی خۆی تاقی ناکاته وه بۆ ئه وهی شتی بزانی که نایزانی به و تاقی کردنه وه یه خوای مه زن مروف چاکر ئه ناسی له خۆی. به لام ئه و تاقی کردنه وه یه به بهر ئه مانه یه:

۱- بۆ ئه وه یه به نده کانی خۆی ئه وهی له ده رونیان دا پۆشرا وه ده ری بخه ن و دانیشه توان ببین و، چونکه خوای مه زن سزای ئاده میزاد نادا له سه ر شارا وهی ده رونیان هه تا له وای پهیدا نه بی.

۲- له بهر ئه وه یه چاک و پیس جوئ ببه وه و نا وه پۆکی ده رون له به رده م ئاده میزادا ئاشکرا بی، دوا ی مامه له ی له گه ل بکری به جو ری شایسته ی ئه و که سه بی.

۳- زۆر کهس له ئاده میزاد خۆیان به پراستی ناناسن و ئه لێن: ئه گه ر ئیمه بۆمان بلوی کاری چاک ئه که ی، دواپی خوا توانایان ئه داتی و له په یمانی خۆیان په شیمان ئه به نه وه و خۆیانیان بۆ ده رته که وی.

به و فه رماندا نه ی پێشو و خوا له و ئایه ته دا پۆی پێ کرد وه بۆ لای مو سه لمانان، ئه و را ودا وه یان بیر ئه خاته وه که به نی ئی سه رائی له کان دا وایان له موسا کرد پۆژیکیان بۆ دیاری بکا که پشوی تیدا به دن و په رستی تیدا بکه ن، خوای مه زن پۆژی شه مه ی بۆ دیاری کردن و په یمانی لی وه رگرتن جگه له خوا په رستی شتی کاری جهانی تیدا نه که ن. به و بۆ نه وه ماسیه کان له پۆژی شه مه دا به زۆری ده رته که و تن و به چا و ئه بی ران له نیو ئا ودا، به کۆتایی پۆژی شه مه وون ئه بون هه تا شه مه یه تر، جوله که کان فی لیکیان سازاند وه

ماسیه کانیان له دواى رۆزى شه مه نه گرت و په پمانه کهیان شکاند. کهواته موسلمانان ئیوه
فیل مه سازین و راوی کیانداری کیوی بکن و وهك جوله که کان، بۆیه نه فهرموی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ﴾ ئه ی کهسانیکى نهوتو باوه پتان
هیناوه: ئیوه نیچیره کان مه کوژن با کراییشن به مالى وهك قازو مراوی و کهرویشك و
ئیوه ئیحرامتان به سبتی به حه ج یا به عه مه رو ئیتر گه یشتنه که عبه یان له دهوری که عبه بن.
به مهرجی نهو نیچیره گوشتی بخورئ. به لام لای حه نه فیه کان نه لئین هه موو گیانداریکی
کیوی نه گریته وه گوشتی بخورئ یانه؟ لای هه موو زانایان ماروو دوپشك و مشك و
کولارهو سه گی نهین گرو قه له رهش کوشتیان دروسته له ئیحرام و له شاری مه که یشدا.
بۆ زانین: سنوری شارهوانی مه که له باکوره وه (التنعیم) شهش کیلومه تر له مه که وه
دوره له باشوره وه (أرضاء) دوازده کیلومه تر له مه که وه دوره. له رۆژئاواوه (الجرانه)
پازده کیلومه تر له مه که وه دوره.

﴿وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ﴾ وه ههر که سی له ئیوه
کوشتی له ئیوه نیچیرئ به دهستیان قهست و بزانی له ئیحرامدايه و قه ده غه یه کوشتی
نیچیر، دواى پیویسته له سه ر نهو که سه تۆله و پاداشتی وینه ی شتی یی کوشتی له چوار
پیکان وهك حوشت و بز و مهرو گا.

﴿يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَذَا بِأَلْفِ الْكَعْبَةِ﴾ فهرمان بدهن بهو پاداشته دوو پیاوی
دادپهروه ره له ئیوه ی موسلمان و بریار بدهن که نهو گیان له بهر کراوه به تۆله وینه ی
کوژراوه که به نهو تۆل و دیاریه بگه یه نریته که عبه لهوئ سه ریپرن و بیه خشنه وه به سه ر
هه ژرانی که عبه دا. نه مانهش هه ندیکن له وینه ی کوژراوه که: هوشتر مورغ پاداشته که ی
هوشتره. گای کیوی و کهری کیوی پاداشته کانیان گایه که. ناسک پاداشته که ی بزنیکه.
کهرویشك پاداشته که ی کارژه له ی بز نه بهشی کراوه یی نهو پاداشته له نامه یاسایه کاند
باسکراون.

﴿أَوْ كَفَّارَةَ طَعَامٍ مَسَاكِينَ أَوْ عَذْلٌ ذَلِكَ صِيَامًا﴾ یا پێویستە لەسەری بریتی بەدا بۆ ئەو کۆژراوە کە خواردەمەنیە بەدری بە ھەزاران لە خواردەمەنی زۆربە دانیشتوان بە ئەندازەی نرخێ کۆژراوە کە و بەدری بە ھەر ھەزاری (۸۰۰) گرام خواردەمەنی. یا وێنە و بەرانبەری ئەو خواردەمەنییە پۆژوگرتن، لە جیاتی ھەر (۸۰۰) گرامی پۆژی بە پۆژوویی. بە کورتی ئەو کەسە گیان لەبەریکی کێویی بەکۆژی لە کاتی ئیحرامدا یا لە مەکە پێویستە لەسەری بەکێ لەو شتانە بکا: {۱} وێنە کۆژراوە کە لە گیان لەبەری ناوخوا، {۲} خواردەمەنی دان بە ھەزاران بە ئەندازەی نرخێ وێنە کۆژراوە کە. {۳} پۆژوگرتن بەو جۆرە یاسکران. ئەو کەسە سەر بەستە لە کردنی یەکێ لەو شتانە.

﴿لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ عَفَا اللَّهُ عَنْمَا سَلَفٌ﴾ لەبەر ئەوەی ئەو کەسە بچێژی قورسای و گرانی کارەکی خۆی کە کوشتنی گیاندارێکی کێویە، خوا خوشبوووە لەو شتە رابوردووە و ئێوە کردوانە بەر لە قەدەغە کردنی کوشتنی گیاندارانی کێوی لە کاتی ئیحرامدا.

﴿وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ﴾ وە ھەر کەسێ بگەرێتەووە جاری تر بۆ لای کوشتنی گیاندارانی کێویی لە کاتی ئیحرامدا، دواي خوا تۆلە لێی ئەستێی و سزای گرانی ئەدا لە پاشە پۆژدا و خوا زۆر بە دەستەلاتە خواوەنی تۆلە کردنەوێە لەو کەسانە بەردەوامن لەسەر گوناھ کردن.

﴿أَحَلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيَارَةِ﴾ رەوا کراوە بۆ ئێوە گرتنی نیچەرەکانی دەریا و ئاوەکانی تردا بە جۆری بن لە ئێو ئاودا نەبێ نەژین، ئێر بە ھەر جۆری بن. بەلای پێشەوا حەنفی جگە لە لە ماسی و ئەوانە وێنەیان گۆشتی ئەخوری لە وشکانیدا رەوا نین گرتیان، وە پوايە خواردەمەنی بە دەریا فرەي ئەدا لە ماسی و جگەي ماسی، رەوا کراون لەبەر ژیان و مانەوێ ئێوێ دانیشتوو لە نیشتمانێ خۆتان، بۆ ئەوانەیش کاروانین و بە برژاوی بیکەن بە تۆیشوی خویان و ھەلی گرن و لە گەل خۆیان بێن.

﴿ وَحَرَّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدَ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرْمًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴾ وه قهدهغه
 کراوه له سهر ئیوه نیچیر کردنی گیاندارانی کیوی و سهر زهویی نهو کاتهی ئیوه له
 ئیحرامدان بۆ حج و عهره بۆ زانیین: زانیان بیریان جیاوازه له خواردنی گوشتی نیچیر بۆ
 نهو کهسانهی له ئیحرامدان تاقمیکیان لایان وایه خواردنی دروست نییه هیچ شیویه.
 ههندیکیان دهلێن زۆربهی زانیان لایان وایه دروسته خواردنی بۆ نهوانهی له ئیحرامدان
 نهگهر خۆی نهیگرئ و بۆ نهو نیچیر نهکری نه به ئیشاره و نه به یاریدانی و ئیوه بترسن له
 خوایه کی نهوتو بۆلای نهو کۆ نهکرینهوه له پاشه رۆژدا، تۆله و پاداشتی کردوه کاتسان
 نه داتی.

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ
 قِيَمًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلْتِدَ ذَلِكَ لَتَعْلَمُوا
 أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ
 شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ أَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَنَّ اللَّهَ
 غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٨﴾ مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا
 تَبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿١٩﴾

﴿ جَعَلَ اللَّهُ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَمًا لِلنَّاسِ ﴾ خوا کهعبهی کردوه که خانهی ریزداره به
 جیکهی پهرستن و به دروشم بۆ بهجئ هیتانی حج و عهره و بهبهرز کردنهوهی نایین بۆ
 ئادهمیزاد یانی کهعبه هۆی بوژاندنهوهی ئادهمیزاده له ههردوو جیهاندا. ههموو کار و
 فرمانیان به بۆنهی کهعبهوه دهچیت به رپوه له ههموو رپویه کهوه بۆ بازرگانی و قازانجیان،

تهفسیری زمانا کۆبی

لە کاتی ترسدا پەنای بۆ ئەبەن، هەزار و ساماندار و دەسەڵاتدار لە نیویدا ئەحەسێتەوه و کەس دەستیان بۆ درێژ ناکا. جیگە ی کۆبونەوه ی گشتییە بۆ موسڵمانان بۆ چارەسەر کردنی گیر و گرفتیان، مانای {کعبە} بە مانا بەرزاییە.

﴿وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ﴾ و خوا کردووەتی ئەو مانگە بەرێزە و ئەو دیارییە ئەبرێتە کعبە و ئەو چوار پێیانی کراوەتە ملیان نیشانی بە کە بەلگە یە لەسەر ئەوه ی کە بۆ کعبە ئەبرێ، خوا ئەوانە ی هەمووی گیراوه بە جیگای سوود و قازانج بۆ نەدەمیزاد، و کات و درووشی پەرستن.

بۆ زانیین: ئەو مانگانە ی بەرێزن و نایێ جەنگیان تێدا بکری چوار مانگن. موحەرەم، رەجەب، زیلقەدە، زیلحجە. بە تاییەتی مانگی زیل حیجە کاتی بە جێهێنانی حەج و عمرە یە و لە دەشتی عمرە فەدا موسڵمانان وەك يەك خێزان کۆتەبنەوه لۆ پەرستی خودا بۆ پتەوکردنی نیوانیان و بۆ نەهێشتنی ناکۆکی خۆیان، سامان و دارایی زۆر ئەبەن و ئەیدەن بە هەزارانی ئەو جیگە یە.

﴿ذٰلِكَ لِيَتَعَلَّمُوْا اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ وَاَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِیْمٌ﴾ ئەو گەڕاندنەوه ی خوا یە بۆ رێژداری کعبە و ئەوانی تر بە دیاری بۆ کعبە و ئەوانی تر بە دیاری بۆ کعبە لەبەر ئەوه یە ئێوه بزائن بە راستی خوا ئەزانێ بە شتی لە ئاسمانە کان و لە زەویدا، بۆ ئەوه ی ئێوه بزائن بە راستی خوا بە هەموو شتی دەزانێ. ئیتر چۆن شتی لە ئاسمانە کان و زەویدا نایانزانێ؟ هیچ شتیکی لێی پەنهان نەبووه پەنھانی ش نای.

ئیمە لە فەرموودە ی خواوه بۆ رێژگرتنی کعبە یەو بۆ مانگە رێژدارە کان و فەرماندانی خوا کە لە کاتی کردنی حەج و عمرە و لە نیو شارەوانی کعبەدا ئەبێ. دەست درێژی نە کریتە سەر هیچ گیاندارێ ئیتر نەدەمیزادی ی جگە ی نەدەمیزاد، ئەمەمان بۆ دەرئەکەوی کە ئەو کاتانەو ئەو جیگە یە خوا کردونی بە جیگە ی پاراستنی گیانداران (الحمیە)، هەروەها پێغەمەری ش ﴿ﷺ﴾ مەدینە و شارەوانی مەدینە ی کردووه بە جیگە ی پاراستنی

گیانداران. نهو ته رژیمه کان له نایى ئیسلامهوه فیربوون و پیک هاتوون له نیو خویانا که هه ندی له شاره کان ناوچهیه کی بی لایه نی، دروست نه بی بو نهو رژیمانه ناکۆکن له نیوان خویانا نهو شارانه بکهن به هاو به شی خویان بو سویندی سه ربازی، جیگه کان که به باره گای بنکه ی جهنگی و سه ربازه شه ر کهره کانیان هاتوچۆ پیدانه کهن و رژیمه ناکۆکان بیانکهن به جیگه بو دانیشتیان بو نهمانی نازاوهو جهنگ.

﴿اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ به راستی ئیوه بزنان که خوا سزای یو کهسانی هه تکی جیگه ریزدارو کاته به ریزه کان بکاو بهردهوامی له سه ری وازه یه ری و، ئیوه بزنان به راستی خوا خوش نه بی له گوناھی که سی به گه وره دابنی دروشمه گه وره کان و میهره بان و خاوهن به زه یه بو تاوانباری په نا بی بو لای نهو شاره ریزداره.

﴿مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ﴾ نیه له سه ر نیراوی خوا جگه ی راگه یاندنی فهرمانه کانی خوا به ناده میزاد هه تا بیانویان نه میتی، جگه ی تهوان داوای هیه شتی تری لی ناکری.

﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ مَعَهُ﴾ وه خوا نه زانی به شتی ئیوه ده ری نه برن و به شتی په نهایی نه ده ن له ده رونی خوتانا له بی باوه ری و له به دروخستنه وه ی پیغه مهر په نهانیان نه ده ن.

کاتی خوی مه زن رونی کرده وه نهو شتانه ی رهوان و نهو شتانه ی قه ده غهن، بۆشمانی رۆن نه کاته وه نهو کاره نارهو په سه ندانه وهک یهک نین و له یهک ناچن، نه فهرموی:

قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ
وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَتَأُولَىٰ أَلْبَسَ
لَعَلَّكُمْ تَفْقَهُونَ

﴿قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ﴾ تۆ بلتی: وەك یەك نین و یەكسان نین لای خوا کارە خراب و قەدەغە کراوەکان و کارە پەواو پاکەکان، موسلمان و بێ باوەران لە پلەو پایەداو، ئەگەرچی تۆ خۆشحال بکا زۆر شتی پیس و خراب و قەدەغە کراوەکان. تۆ هەر پاک هەلبژێرە بۆ خۆت با کەمیشیی و پێزی بدە بەسەر شتی خراپدا با زۆریشیی، جەنگ سازین و ناشتی خواز یەكسان نین. دارایی پلەو پایە ی خراب نرخێ بۆ دانانری لای خواو ئەبنە هۆی قورس لە سەر خواوەنەکانیان.

ئەو ئایەتە لەووە هاتووە خوارووە کە پیاوی پرسی لە پیغمەسەر ﴿ﷺ﴾ من دارایی زۆرم کۆکردۆتەووە بە بازرگانی و کرپن و فروشتنی ئارەق، نایا لە پەرستی خوادا بەکار بیتم سوود بەخشە، پیغمەسەر فەرموی: ئەگەر حەج و جەنگیشی پێ بکە ی لەبەر خوا سوودی بەتە میثولەیه کی نیە.

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ دوا یی ئیوە لە خوا بترسن و پەلاماری کاری چاک بدەن خۆتان بپارێزن لە قەدەغە کراوەکان، ئە ی کەسانی ئیوە خواوەنی عەقلن، بۆئەو ی رزگارتان بێی لە نازاری هەردوو جیهان.

پرسیار/ دارایی پیس کە لەلای خوا بێزی لی ئەکرێتەووە، سامانی پاک خوا لای چاکەو خۆشی ئەوی، ئەبێ هۆی چ شتی بێ ئادەمیزادی خراب سەر ئەکەوی پلەو پایە ی بەرزو دارایی زۆری دەست ئەکەوی و، مەو فی پاک زۆرجاران هەژارو نەدارایە؟

وەلام/ زیانی جیهان و ئەم رۆژە دەستورو یاسایەکی تایبەتی دراوەتی لەلای خواو ئەبێ پەپەرەویان بکری، لە هیچ کاتی کدا لەو سنورانه دەر نەچن، پلەو پایەو سامان پەپەرەندیان بە چاک و بە خراب و باوەردارو بێ باوەرەووە نیە، هەر کەسێ کۆشش بکاو خۆی ماندو بکا نایێ بەبار بەسەر دانیشتوانەووە، خوایی بەهرە ی ناکا لەو شتەدا خۆی بۆ ماندو ئەکا کەمی یان زۆر. بازرگان پیویستە خۆی ماندو بکا، کاتی دەستکەوتی خۆی ببینی داوا لە خوا بکا بکرو کرپاری بۆ بەنێری و پەواج بە کالاو قوماشەکی بدا، نایێ داوا بکا لە خوا بەبێ ماندو بوون قوماشی بۆ بنێری. خواوەنی کشت و کال بپارێتەووە خوا بارانی بۆ بەنێری بۆ

سہوز کردنی دانہ ویلہ کھی، نابی داواۓ سہوز بونی بکا بہی باران. کہواتہ نہی بیار پیسہ وہ
لہ خوا یاریدہی منالہ کاغان بدا بڑ خویندن و فیڑ بونی وانہ کانیان و سہر کہون لہ تاقی
کردنہ وہدا، نابی داوا بکہین لہ خوا بخاتہ دلی ماموستا کانی زانکو بہلین نامہیان بداتی
بہی خویندن و تاقی کردنہ وہ.

بڑ زانین: پلہو پایہو سامان بہ دوو جور دہست نہ کہوی:

۱- بہ ریگہی رہواو بہ گوڑہی یاسای دیاری کراو لہ لایہن خواۓ مہزنہ وہ، بہ
گوڑہی کوششی نادہ میزاد بہرہم و ہرنہ گرن، نابی لہ سنور دہرجی نہو کاتہیش وانہی
نہو بہرہمہ زور جارن کہم نہی.

۲- بہ ریگہی قہدہغہ کراو و نارہوا، لہو کاتہدا نادہ میزادی خراب بہ خوماندوبونیکي
کہم پلہو پایہی بہرزو سامانی زور پیددا نہ کہن، سہر لہ ہیچ شتی ناکاتہ وہ، وانہی
ناموسی خوی و ہاونیشتمانی خوی نہدا بہ کار بہدہستان و دوورویان بڑ نہکا، نہہنی
دانشوان نہبا بڑیان، ہتا نہوانیش پلہو پایہو سامانیان بڑ پرہخستین، کز شک نایاب و
سامانی زور پیگہ وہ نہنن و نہی سازین بڑ خویان بہ فروشتنی ہموو ریڑی خوی.

ہندی لہ ہاور پیکانی پیغمہر ﴿﴾ پر سیاری زوریان لہ پیغمہر نہ کرد ہریہ کہیان
لہ بابہ تیگہ وہ، بہ جور پیغمہریان ماندوو نہ کرد، نہ گہر وولامی بدانایہ وہ وانہبوو توشی
شورہی بیونایہو نابرویان بروشایہ، چونکہ وولامہ کہ باسی خراپہ نہی بہ کانی نہوانی تیدا
نہبوو، نہو پر سیارانہ زوریشیان پیوستیان بہ وولامدانہ وہ نہبوو، خوا نہفہرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَسْأَلُوا
عَنْ أَشْيَاءَ إِن بُدِّلَ لَكُمْ تَسْؤُكُمْ وَإِنْ تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ
الْقُرْءَانُ بُدِّلَ لَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٥٦﴾
سَأَلَهَا قَوْمٌ مِّنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ ﴿١٥٧﴾

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ إِنْ تَبَدَّلَكُمْ تَسْؤُكُمْ ﴾ ئەى كەسانىكى ئەوتۆ باوەرتان هێناوە ئێوە پرسىار لە پێغمەرى خۆتان مەكەن لە چەندىن شتى ئەگەر بۆتان ناشكرابى ئێوە خەفەت بارئەكا، چونكە شورهى و نازارى تىدايه بۆ ئێوه، چاوه‌روانى فەرمودەى خوا بکەن لە هەموو رويه كەوه. بۆ ئه‌وونه: مەرفى ووتى: ئەى پێغمەرى خوا: باوكى من چ كەسيكە؟ فەرموى: فلان كەسه. پياوى تر ووتى: باوكم لە جىگەيه كە، فەرموى: لە نىوى ناگردياه. هەندى زانايان ئەلین: هۆى هاتنه خواره‌وهى ئەو ئايەته ئەوه‌بوو، پێغمەر ووتى: خوا حەجى فەرز كردوو لەسەر ئێوه، پياوى ووتى: هەموو سالى پێغمەر دەنگى نەكرد، و دووپاتى كرده‌وه فەرموى: هەموو سالى: فەرموى: ئەگەر بلىم: بەلى، پىوست ئەبى. دوواى ئەو ئايەته هاته خواره‌وه.

﴿ وَإِنْ تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبَدَّلُكُمْ ﴾ وەئەگەر ئێوه پرسىار بکەن لەو شتانه كاتى قورئان بنىریتە خواره‌وه وولامى ئەو شتانه‌تان بۆ دەرئەكموى. كەواتە ئێوه نازارى خۆتان مەدەن بۆ پرسارى هېچ شتى، دواى ئەگەر پىوستى بە روون كردنەوهى هەبوو پرسىار لە پێغمەر بکەن هەتا وولامى پرسىاره‌كانتان بداتەوه بە روى بە گوێرهى فەرمودەى خوا.

﴿ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَكِيمٌ ﴾ خوا لە پرسىاره پێشوه‌كانتان خۆش بووه‌وه لە گونا‌هەكانيان خۆشبوو، دواى مەچنەوه بۆلاى وێنەى ئەو پرسىارانه، خۆتان راگرن خوا هەموو شتى رۆن ئەكاتەوه بۆتان و، خوا لى خۆشبوونى زۆره بۆ ئەوه كەسانه پەشيمان ئەبنەوه، زۆر لەسەر خۆيهو پەله ناکا بۆ سزادانتان لە كاتى بى فەرماني‌دا.

﴿ قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلُكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ ﴾ بە راستى تاقمى لە پيش ئێوه‌وه پرسىارى چەندىن شتيان ئەكرد لە پێغمەرەكانى خويان و خويان ماندوو ئەكرد كە خوا وولامەكانيان بۆ رۆن بكاتەوه، لە پاش رۆن كردنەوهى لەلايهن خواوه وەلامەكانيان پى ناخۆش بوو، دواى بە هۆى ئەو شتانه‌وه گەران بە بى باوهر. زانايان درێزەيان داوه بە

رونکردنه‌وی مه‌به‌ست له‌و تاقمه، خوا رونی نه‌کردوه‌ته‌وه، زۆر نزیکه جوله‌که‌کان بن، چونکه پرسپاری زۆرناله‌بارهیان له‌موسا نه‌کرد. داوای یینینی خویان نه‌کردو زۆر شتی تریش.

عهره‌به‌کان به‌ر له‌هاتی نایینی ئیسلام، خویان له‌خویانه‌وه‌چهند کارێکیان کردبوو به‌دهستورو نه‌ریت بۆ خویان، نه‌وانه‌یش دوا‌ی نه‌وان هاتبوون لاسایی نه‌وانیان نه‌کردوه‌وه‌له‌و یاسایانه‌ی نه‌واندا هه‌ندێ شتیان له‌خویان قه‌ده‌غه‌کردبوو به‌بێ نه‌وه‌ی خوا نه‌و شتانه‌ی بۆ کردبن به‌دهستور، به‌و بۆنه‌وه‌خوا نه‌فهرموی:

مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامِرٍ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَرَّهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٤٣﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أُولَئِكَ هُمُ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٤٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤٥﴾

﴿ ما جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ ﴾ خوا نه‌یناردوه‌ته‌ خواروه‌ نه‌ی کردوه‌ به‌دهستورو یاسای نایینی (به‌حیره) به‌هوشزێ نه‌لێن گویان قلیشانده‌بی. عهره‌به‌کان به‌رله‌هاتی نایینی ئیسلام هه‌ر هوشزێ پێنج به‌چکه‌ی بیوایه‌و پێنجه‌میان نیروبایه‌ گویچه‌کیان دانه‌قلیشان و به‌ره‌لایان

نه کردو هیچ سودیکیان لی وهر نه گرت، نه بوايه هیچ کهسی سواری نه بوايه و کهس شیره کهی نه دوشایه، باریشان نه کردایه، له سهر ناودانیدا هیچ کهسی دهري نه کردایه له هیچ له وهر گایه دهريان نه کردایه، نهو کارهيان به دروشی نایینی دانه ناو نه بوايه په پرهوی بکرایه.

﴿ وَلَا سَابِيَةَ ﴾ و هخوا نهی کردوه به یاسای نایینی (سائبه): به هوشترئ نه لئین عمره به کان بهر لایان نه کردو خوی بوخوی بلموه پری هر کاتئ (۱۰) ه به چکهی بوايه همویان می بونایه، نئیان کرد به بهشی بته کانیان، نه بوايه هیچ کهسی سواری نه بوايه و باری نه کردایه. موو کورگه کهیان نه نه پریه وه، شیره کهی بو جگهی میوان نه نه دوشرایه.

﴿ وَلَا وَصِيْلَةَ ﴾ و هخوا نهی کردوه به دهستوری نایینی (وه سیله): به مه پری یا به بزنی نه لئین به جارئ دوو به چکهی نیرومی بیوايه. عمره به کان دهستوریان و ابوو نه گهر به تنها به چکهی نیروی بیوايه نئیان کرد به بهشی خواکانیان، نه گهر به چکهی میینهی بیوايه نئیان کرد به بهشی خویان. نه گهر به بهک جار دوو به چکهی بیوايه یه کیکیان نیرو نهوی تریان می بوايه نیرو کهیان سهر نه پری و نئیان ووت: لکاو به برای خویه وه.

﴿ وَلَا حَامٍ ﴾ و هخوا نهی کردوه به دهستوری نایینی (حام) به هوشترئک نه لئین پاریتری. عمره به کان دهستوریان و ابوو هوشترئکیان ه بوايه و نیرو بوايه و له پستی نهو هوشتره (۱۰) ه سهر هوشتری لی پیدایه بوايه و ازیان لی نه هیناو له ناوو له وهر گانهیان نه گیراوه، نئیان ووت پاریتراوی پستی خویه تی. خوی مدزن رونی کرده وه نهو شتانه په یوه نندیان به ناینه وه نیه، نه وانه همویان رهوان له ههموو رویه که وه وه وه له وهو پیش، به پروپاگنده و نوسراو قه دهغه نابن.

﴿ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَقْتُرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴾ و به لام نهو کهسانه باوهریان نه هیناوه و نهو شتانهیان قه دهغه کردوه دروستی نه کهن به بوختان و به بی بلگه دروو نه یه دن به سهر خواداو نه لئین: نهو شتانه خوا بریاری داوه له سهریان و، زورتر

لهو بی باوه‌رانه نازانن و ناگاداریان نی‌یه له باره‌ی کاره ره‌واکان و کاره
 قه‌ده‌غه‌کراوه‌کان، عه‌قل به‌کارنا‌یه‌رن هه‌تا کاری ره‌واو نا‌پروا جوئ بکه‌نه‌وه، جگه‌له
 لاسایی کردنه‌وه‌ی پئشووه‌کانیان فیری هیچ شتی تر نه‌بوون، نه‌و یاسا خراپانه له‌وانه‌وه بو
 نهمان هاتوه، بۆیه خوا نه‌فه‌رموئ:

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ﴾ وهه‌رکاتی بیژرابی به‌وان، ئیه‌وه
 وه‌رن بۆلای شتی خوا نار‌دویه‌تیه خواره‌وه له کاره قه‌ده‌غه‌کراوه‌کان و کاره ره‌واکان له
 قورئان‌دان و وه‌بۆلای نیر‌دراوی خوا که قورئانی بۆ هاتوهو پیوسته بر‌وا به‌گفتو‌گو‌کانی
 بکه‌ن و یاسایی نایینن.

﴿قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ ئه‌یان ووت: به‌سه بۆ ئیمه شتی ئیمه ده‌ستان
 که‌وتوو‌وهو باو‌که‌کا‌نمان له‌سه‌ری بوون، باوه‌رمان به‌جگه‌ی نه‌وانه‌یه.
 ﴿أَوْ لَوْ كَانَ أَبُوهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ﴾ ئایا چۆن به‌سیانه شتی باو‌که‌کانیان
 له‌سه‌ری بوون نه‌گه‌ر باو‌که‌کانیان هیچ شتی نه‌زانن و را‌نمویی وه‌رنه‌گرن. بی‌نگومان نه‌وان
 نه‌زان و رینگه‌یان وون کردووه، ئیتر چۆن لاساییان نه‌که‌نه‌وه.

عه‌ره‌به‌کان باوه‌ر‌یان به‌بوونی خوا هه‌بووه به‌گۆیره‌ی ئه‌وه‌ی که نه‌و شته
 قه‌ده‌غه‌کراوه‌یان داوه‌ته پال خوا، له‌گه‌ل ئه‌وه‌یشدا خوا ناوی به‌بی باوه‌ر بردوون، چون‌که
 نه‌و قه‌ده‌غه‌کردنه‌یان به‌دروو به‌بوختان داوه‌ته پال خوا. که‌واته هه‌ر که‌سی بداته پال خوا
 شتی به‌هه‌وه‌سی خۆی به‌بی به‌لگه‌یه له‌فه‌رموده‌ی خواو پیغه‌مه‌ر ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ نه‌و که‌سه به‌بی
 گومان به‌بی باوه‌ر نه‌ژمیرئ. نه‌و جو‌ره کرده‌وانه لای زانیانی یاساناسینی نایینی به‌کاریکی
 تازه په‌یدا بوو دانه‌نرئ (البده). هه‌رشتی له‌و بابه‌ته بی گوم‌راییه‌و گوم‌ر‌ایش نه‌بیته هۆی
 چونی ئیتر نا‌گر.

دوا‌ی ئه‌وه‌ی خوا پونی کرده‌وه چۆن‌یتی نه‌و بی باوه‌رانه له‌لاسایی کردنه‌وه‌ی
 باو‌که‌کانیان، دوا‌ی ئه‌وه فه‌رمان بی ئه‌دا به‌پهرستی خوا، بۆ‌یشمان ر‌ون نه‌کاته‌وه هیچ
 که‌سی به‌هۆی گونا‌هی که‌سی تره‌وه سزای نادری. وه‌نه‌فه‌رموئ:

﴿یا ایها الذین آمنوا علیکم أنفسکم لا یضُرکم من ضلّ اذا هدیتُمْ﴾ نهی که سانیکی نهوتو باوه رتان هیناوه خوتان بیاریزن باپه ندی چاککردنی رهوتی خوتان بن و بی فهمانی خوا مه کن، زیان به ئیوه ناگهینه نی که سی له ریگهی راست لای دابی له کاتیکدا ئیوه راغونیان وهر گرتووه، بههوی فهرداندانتان به چاکه و به خراپه نه کردن.

﴿إلی الله مرجعکم جمیعاً فبینکم بما کُنتُمْ تعملون﴾ بولای خوا ئیوه گه رانه وه ئیوه به گشتی له پاشه روردا به چاک و خرابتان، دوابی خوا ههوال تهدا به شتی ئیوه نهیکن له چاک و له خراب پاداشت و توتی خوتان وهر نه گرن به بی کم و کوری به دادپهروه رانه وه.

نهو نایه تهی دوابی به گویره ی روالهت و امان پیشان تهدا کاتی ناده میزاد راغونیان وهر گرت هدر ناگیان له خویان بی و به تنها و پیویست نی یه له سریان داوا بکن له که سی تر چاکه بکن و ریگه بگرن له خراپه کردن، ههر خوی لپرسراوه. نهوهی راستی بی له مانا کردنی نهو نایه ته نه مهیه: پیویسته له سهر مروث فهردان بدا به چاکه کردن، نه گهر سود به خش بوو زور باشه، خونه گهر سودی نه بو نهو که سه پیویستی سهرشانی خوی جی به جی کردووه.

کهواته مانای وان یه فهرداندان به چاکه کردن و خراپه نه کردن پیویست نی یه، نهو نایه ته یارمه تی نهوه ده دات فهردان دان پیویست نی یه. زانایان بو مانا کردنی نهو نایه ته خویانیان ماندوو کردووه.

نه گیر نهوه دوو پیای گاور به ناوی ته میمی کوری نهوسی داری و عه دی کوری به داء بازرگانیان نه کرد له نیوان مه دینه و شامدا، چوه دهره وه له گهل نهوان بو بازرگانی (بوده یلی کوری نه بی نه مریم) که موسلمان، له ریگه دا بوده یل نه خوش کهوت و رای سپارد نهو داراییه له گهل یه تی بده نه وه به خیرانه که ی، له نیو شته کانیدا جامیکی زیوی به نرخی تیدا بوو نه خشتر ابوو به زیر به بی ناگاداری هاوړیکانی نامه یه کی نویسی و هه موو شته کانی تو مار کردبوو، خستبوویه نیو شته کانی، بوده یل کوچی دوا ی کردو هاوړیکانی

جامه که یان فروشت و نرخه که یان بۆ خویان هه لگرت چونه وه بۆ مه دینه و شته کانیان دایه وه به خیزانی بۆده یل، کاتی نامه که یان خوینده وه و جامه که یان نه دی و داوایان کرد و گاوه کان ووتیان: جامی زیوی تیدا نه بووه، روداوه که یان برده خزمهت پیغمهر ﴿ﷺ﴾ نهویش نه میم و عه دی بانگی کرد، دوا بی نویژی عه سر شویند دان که خه یانه تیان نه کرده، دوا ی پیغمهر به ره لای کردن بۆ رو نکر د نه وه ی نه و مه به سته خوا ده فهر موی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا شَهَادَةُ

بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ أَتَّانِ ذَوَا

عَدْلٍ مِّنْكُمْ أَوْ ءَاخِرَانِ مِّنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ

فَأَصَابَتْكُم مُّصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْسِبُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ

فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ إِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ

وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِنَّا إِذًا لَّ مِنَ الْآثِمِينَ ﴿١٥٦﴾ فَإِنْ عُرِجَ عَلَىٰ

أَنَّهُمَا اسْتَحَقَّا إِثْمًا فَآخِرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ

اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأَوَّلَيْنِ فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ لَشَهِدْنَا أَحَقُّ

مِنَ شَهِدَتِيهِمَا وَمَا اَعْتَدَيْنَا إِنَّا إِذًا لَّ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٥٧﴾ ذَلِكَ

أَدْنَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَىٰ وَجْهَيْهَا أَوْ يَخَافُوا أَنْ تُرَدَّ أَيْمَنُ بَعْدَ

أَيْمَنِهِمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاسْمَعُوا اللَّهَ لَا يَهْدِيَ الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٥٨﴾

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنَكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمْ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ ﴾ نهی که سانیکی نهوتو باوهرتان هیتاوه شایهتی دانی نیوان نیوه بو یه کتری و دهر کهوتنی مه بهستان هر کای دهر کهوت بو کهسی له نیوه نیشانهی مردن له کاتی سپارداندا. (الوصیه).

﴿ اُنْتَانِ دُوا عَذَلِ مِنْكُمْ اَوْ اُخْرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ ﴾ بریتی به له دوو کهسی خواهنداد له
نیوهی موسلمان و خزمانی خوټان، چونکه خزم باشتر له فرمانی نیوه ناگادارن یا دوو
کهسی تر له جگهی هاو نایینی خوټان نه گهر موسلمانان دهست نه کهوت. له کاتی
دهست نه کهوتی دوو پیاوی داد پهروه، دروسته دوو پیاوی تر له جگهی دادپهروه ران.
﴿ اِنْ اَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِیْ اَرْضٍ فَاَصَابَتْكُمْ مُّصِیْبَةُ الْمَوْتِ ﴾ نه گهر نیوه چوون بو کاروان و
بو بازرگانی له زهویی جگهی خانهی خوټان، دواپی توشی نیوه بوو سه رتهای مردن و بو
دارایی خوټان دوو کهستان کرد به سپارده بو خوټان و داراییه کانتان دایه دهستیان
بیده نه وه به خیرانه کانتان، دواپی نه وهی داراییه کانتان دایه وه به وان هه نندیکیان گومانان
لهو کهسه پهیدا کرد.

﴿ تَخِيسُوهَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ ﴾ نیتو نهو که سانه را گرن له پاش نویژ کردن و له لای کۆمهله له ناده میزاد نیت هر نویژی بیټ. زور بهی زانایان ده لاین: نهو نویژه نویژی عهسره، چونکه لهو کاته دا زور بهی کار کردن کۆتایی پی دیت.

﴿فَيَقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنْ أَرَبْتُمْ لَا نُسْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى﴾ دوايي نهو دوو كهسه سويند بخون به خوا نه گهر نيوه گومانتان پيدا كرد لهو دوو كهسه كه راست ناكهن لهو شتهي نهی گير نهوه لهو راسپاردهيه بهر له مردن كراوه، چو نيتي سويند خواردنه كه بهم جوړه يي: نيمه ناكړين بهو سوينده هيچ نرخي له سوودي نه م جيهانهو، با نهو كهسه سويندي يو نه خون خزمه نزيكي نيمه يي.

﴿وَلَا تَكُنْمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِلَّا إِذَا لَمِنَ الْأَثْمِينَ﴾ و ہ نئمہ دانا پو شین شایتی دانئ خوا
فرمانی پیدائی۔ بہ راستی نہ گہر نئمہ بیشارینہ وہ نہ و کاتہ نئمہ گونا ہارانی .

لەو ئایەتمووە واما بۆ دەرنەکەوێ سوێندانی شایتی گومانی لی بکری بە گوێرە یاسا دروستە. هەندێ لە زانیان ئەلین: ئەو سوێندانە بۆ جگە ی موسڵمانە، ئەگەر ئەو کەسانە موسڵمان بوون سوێند نادری، بۆشمان رۆن ئەیتەو سوێند خواردن بە جگە ی خوا قەدەغەیه.

﴿فَأَنْ غَيْرَا عَلَى أَنَّهُا أَسْتَحَقَّا إِذَا فَأَخْرَانِ يَتُومَانِ مَتَامُهَا﴾ دوا ی ئەگەر ئاگاداری پەیدا کرا لەسەر ئەو ی بە راستی ئەو دوو راسپێراوانە شایستە ئەو ن گوناھیان کردبێ و بەدرۆ سوێندیان خواردوو، دوا یی دوو کەسی تر لە خزمانی مردووە کە بۆ بەسەر گرتەو ی مافی خۆیان هەڵنەسن و جیگە ی راسپێردراوە کان ئە گرنەو. ئەو دوو کەسانە ی.

﴿مَنْ الَّذِينَ أَسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأُولِيَانِ﴾ لە کەسانیک ی ئەتۆبن و ئەو دوو کەسە شایستەبن و میرات گری مردو کەو، دوو کەسە پێشوە کان زیانیان داو بەسەریان بەدرۆ،

﴿فَيَقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهِادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا﴾ دوا یی ئەو دوو کەسە ی جیگە ی دوو کەسە گومان لی کراوە کان ئە گرنەو سوێند بۆن بە راستی شایتی دانی ئیمە راسترە لە شایتی دانی ئەو دوو کەسە ی پێشوە گومان لی کراوانە. هەندێ زانیان ئەلین: بەیە کەو نوسانی ووشەکانی ئەو رستەیه زۆر گرانه.

﴿وَمَا أَعْتَدْنَا إِنْ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ﴾ وە ئیمە لە سنوری خوا دەرنەچووین لەم سوێند خواردنەمانا، ئەو دوو کەسە ی تر لە سنور دەرچوون. بە راستی ئەگەر ئیمە لە سنور دەربچین ئەو کاتە ئیمە لە ستەمکارین و ستەمان لە خۆمان کردووە. کاتی ئەو ئایەتە هاتە خوارووە عەمری کوری عاس و مۆتەلیبی کوری دەداعی خزمانی بو دەیل دوا ی نوێزی عەسەر سوێندیان خواردو جامە کەیان دایە دەستان.

﴿ذَلِكَ أَذْنَى أَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَى وَجْهِهَا﴾ ئەو فەرماندانە بە گەرانیو سوێند خواردن بۆلای میراتبەران و بۆلای کاربەدەستانی مردو کە، شایستە ترە لە هەموو کەسی کەشایەتی بەن بە جوێ راستی ئەو شایتیه هەلیان گرتووە.

﴿أَوْ يَخَافُوا أَنْ تَرُدَّ أَيْمَانُ بَعْدَ أَيْمَانِهِمْ﴾ یا شاینتره لهوئی راسپیرواره کان بترسن که سویند خوار دنه که بگه پرهوه بولای میراتبهرانی مردوه، دووایی راسپیرواره کان نابرویان بجی بههوی دهر کهوتنی خدیانه ته کهیان و، بژاردنی ئه و شتی شار دو یانه ته وه.

﴿وَأَتَّقُوا اللَّهَ وَأَسْمَعُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ وه ئیوه له خوا بترسن و سویندی درو مه خو و شایتی بهراستی بدهن و، فرمانه کانی خوا بیسن و چاکیان وهر بگرن و، خوا راغوبی کومه لی دهر چووان له سنور ناکاو خوا ناهرستن، ریگهی بههشت له خو تان مه گرن، به تاییه تی شایتی راست بدهن.

یاسای خوا به جو ری دار پیرواره کاتی باسی هندی له فرماندانه کهی خو ی کرد، دوایی باسی ئه و شتانه نه کا په یوه نندیان به خوا وه ه بی به تنها، یا باسی پیغمه ران شی نه کاته وه، یا باسی رودای روژی دوا یی نه کا، بو نه وهی گو ی گران ته می خوار بن و فرمانه کانی خوا وهر بگرن، بویه لی رهیش که باسی هندی له فرماندانی خو ی کرد باسی روژی دوا یی نه کا و نه فرمانی:

يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ قَالَوا أَلَعَلَّ
لَنَا إِنْكَ أَمْتٌ عَلَّمَ الْغُيُوبِ ﴿١٩﴾ إِذْ قَالَ اللَّهُ يُعِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ
اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدْتُكَ بِرُوحِ
الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ
مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا

يَا ذِي الْقُرْبَىٰ وَتُزَيَّجُكَ الْأَكْمَامَ وَالْأَبْرَصَ يَا ذِي الْقُرْبَىٰ وَإِذَا تَخْرُجُ
الْمَوْتَىٰ يَا ذِي الْقُرْبَىٰ إِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَنْكَ إِذْ
جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ
مُّبِينٌ ﴿١١٥﴾ وَإِذَا أُوحِيَتْ إِلَى الْحَوَارِيِّنَ أَنْ آمِنُوا بِي
وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿١١٦﴾

﴿يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ﴾ ئيوه خوٲان بياريزن له رۆژى خوا كو
نه كاتهوه ههموو نيراهه كانى خوى، و دوايى خوا نه فهرموى به نيراهه كان به چ شتى
وولامى ئيوه دراوه تهوه له لايهن نه تهوه كانهوه له جيهاندا كاتى ئيوه بانگى نه واننان
نه كرد بۆلاى پهرستى من.

﴿قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ﴾ پيغمهره كان ووتيان: هيچ زانياريه نيه
بۆ ئيمه به شتى تو نه زانى، به راستى تو نه زانى بهو شتانه ديارين، دوايى تو نه زانى به شتى
وولامى ئيمه يان بى دابيه وه به وهى ئاشكرايان كردوه بۆ ئيمه و به شتى په نهان يان داوه له
دليانا، ئيمه شتى ناديارى نازانين و هه ندى شتى ده ركه وتوو نه زانين و تو ههموو شتى
نه زانى.

ئهو فهرمودى خواى مه زنه لهو ئايه ته دا زور تر سناكه لهو باره يه وه خوا ههموو
ئاده ميزاد لهو رۆژه دا كو نه كاته وه بۆ پرسیار لى كردنيان بهر له ده رچونى فهرمانى خوا به
لى بورديان و لى نه بورديان، چونكه خوا لهو رۆژه دا هه ريه كه له پيغمهران له گه ل
نه ته وه كانيان روه رو نه كا، به پيغمهره كان نه فهرموى: ئه مانه چ شتيكيان به ئيوه ووتوه، بۆ
نه وهى بيانويان نه ميئن.

پرسىيار / بەراستى پىغەمەرەن ئەزانن بەكەسى باوەرى نەھىتايى و جەنگى لەگەڵ كەردبى
ئىتر چۆن بلىن: ئىمە هېچ شتى نازانين؟

وہلام / مەبەستيان ئەوہ نى يە هېچ نەزانن. بەلكو مەبەستيان ئەوہ يە زانىنى ئەوان بەرانبەر
بە زانىنى خوا وەك نەبوون وايە، چونكە پىغەمەرەن بەشىكى كەمى ئەوان ئەزانن بەلام خوا
نەيتى ئەوانىش ئەزانى.

دواى ئەوہى بە كورتى داواى وولامى كرد لە پىغەمەرەن، بە دريۆى لەئىو ھەمووياندا
باسى عيسا ئەكاو بىرى نەخاتەوہ لە پاشەرۆژدا ئەو چاكەيە داويتى بە عيسا و داىكى
ئەفەر موى:

﴿ إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ ﴾ ئەو رۆژە برىتيە
لەو كاتە خوا خوا ئەفەر موى: ئەى عيساى كورى مەريەم: تۆ بىرى چاكەى من بکەرەوہ
بەسەر خۆ تۆ بەسەر داىکتەوہ كە ريزدارى ناو ژنانى سەردەمى خۆى بۆ ھەلبژێرا،
چاكەكانى ئەمانەن:

﴿ إِذْ أَيْدَتِكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ ﴾ كاتى من يارمەتى تۆم دا بە گيانى پاك كە جبرەئیلەو ئەو
فرىشتەيە كە من رەوانەم كەردوہ بۆلاى پىغەمەرەكان ھەتا يارمەتيان بداو بەھيژيان بكا
لەسەر راوہستانيان بۆ گەياندننى فەرمانى خوا، داىكى تۆمان پاك كەردەوہ لە بوختانى
خراپ.

﴿ تَكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا ﴾ تۆ گەتوگۆ ئەكەى لەگەڵ ئادەمیزاد لە ناو
بىشكەدابوى و منال بوى ئەوھىش كارىكى بە ھەموو كەس نەكراوہ، بۆ ئەوہى داىكت پاك
بکەيتەوہ لە بوختان و بە داوين پاك بناسرى و، گەتوگۆ ئەكەى كاتى پساوہتى بۆ
راگەياندننى فەرمانى خوا. يانئ گەتوگۆى كاتى مناليت وەك گەتوگۆى كاتى پساوہتەيە لە
تەواوى ئەقلىدا بەيى جياوازی زانايان ئەلئىن: وشەى (كەھلا) بەلگەيە لەسەر ئەوہى كە
عيسا لەمەدوا دیتە خواری چونكە عيسا بەرزكراوہتەوہ بەر لەوہى بگاتە كاتى كەھلى،

کەمەل بە ئادەمیزادی ئەلەین تەمەنی لە (٣٠) ساڵ بەرەو ژورو هەتا (٤٠) سالی. ئێینو عەباس ئەلە: عیسا تەمەنی (٣٠) ساڵ بووە خوا کردی بە پیغمەر (٣٠) مانگ دوای گەیانندی فەرمانی خوا وەك پیغمەر بەرزکراوەتەو.

بۆ زانین: گومان بردن بەوێی کە عیسا پیغمەر بوو لە بێشکەداو لە کۆشی دایکیا، چونکە گفتوگۆی کردوو، ئەو گومانە نەزانین و بوختانە، چونکە گفتوگر کردنی عیسا لە کۆشکی دایکیا بۆ رزگار کردنی دایکە لە بوختانی جووەکان. ئەک لەبەر ئەوێی کە فروستادەیه، خوا هەموو داواکاریکی لەسەر منداڵ هەلگرتو، چون داوایی لی ئەکرێ بە مدالی؟ ئادەمیزادیش فەرمان لە منال وەرناگرن، ئەوێی باسماں کرد بیرورای زوربەیی زانایانی موسلمانانە.

ئەو ئینجیلانە جینگەیی پروان لای گاوەرەکان بریانداو کە عیسا کراو بە پیغمەر لە تەمەنی (٣٠) سالدا. ئینجیلی (لوقا) فەسلێ سێ، ژمارە (٢٣).

﴿وَإِذْ عَلَّمْنَاكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ وە تۆ بیرێ ئەو کاتە بکەرەوێ من تۆم فیڕی نامەیی پیغمەرە پیشووەکان و نووسیمان کردی بە پینوس و، تۆمان فیڕی دەستورو پەرورده کردنی ئادەمیزادو بەرپەرەبردنیان کردی لە ژبانی رۆژانەیانداو هاندانیان بۆ پەرپەرەیی فەرمانی خوا. ﴿وَالْتَوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ﴾ وە تۆمان فیڕی ناوەرۆکی تەواراتی نامەیی نێراوو بۆلای موسامان کردی، فیڕی هەندێ کاری نەیتی خواپیمان کردی سەرپرای زانیاری ژبانی رۆژانەیی ئەم جیهانە. فیڕی ناوەرۆکی نامەیی ئینجیلماں کردی کە نامەیی نێراوی خواپە بۆلای تۆ، فیڕی زانیاری خوا ناسیم کردی جگەیی زانیاری ئەمرو.

﴿وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِأَذْنِي فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِأَذْنِي﴾ وە بیرێ ئەو کاتە بکەرەوێ تۆ دروست ئەکەیی وێنەیی شیوێی بەلتندیه لە خاک بە هۆی دەستوری منو، دوایی تۆ فو ئەکەیی بە شیوێی ئەو بەلتندیهدا، دوایی ئەبێ بە بەلتندیهکی زیندووی خواوێ گییان بەهۆی دەستوری منو.

﴿ وَثَبِرِءَ الْأَكْمَةِ وَالْأَبْرَصِ بِأَذْنِي ﴾ وه تو رزگار نه که ی ناده میزادی به کویری له دایک بوی له نه خوشی کویری و رزگار نه که ی و پاکی نه که یته وه که سی به له کاوی له نه خوشی به له کی به هوی ده ستوری منه وه.

﴿ وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَى بِأَذْنِي ﴾ وهیری کاتی بکه ره وه تو ده رنه هیتی مرد وه کان له گز ره کانیا ن و زیندو نه بنه وه به گیانیکی تازه وه به هوی ده ستوری منه وه.

ویندی نهو نایته له باسی نایته تی (۹) ی سوره تی نالی عیمراندا مانای کرا وه. دوویات کردنه وه ی ووشه ی (بأذنی) چوار جار نیشانه ی نه وه یه که دروست کردن و زیندو بونه وه و رزگار کردن هه ره به دهستی خواجه به تنها.

﴿ وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ ﴾ تو بیر ی نهو کاته بکه ره وه من بهر گریم کرد له تو به نی ئیسرایله کان کاتی چوی بولایان به چهن دین به لگه ی پونه وه به به چهن دین کاری به هه موو کس نه کرا و کاتی نیازی کوشتنی تو یان کرد.

﴿ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴾ دوا یی ووتیان که سانیکی نه و تو با وهریان نه هینابوو: نهو رزگار کردن و زیندو کردنه وه نهو کاره به هه موو کس نه کرا وانه که عیسا دهریان نه خا بو ئیمه جادو یکی ر ون و ناشکرایه، پوچن و ئیمه بروامان پییان نیه. له گه ل نهو هه مووه کاره په ک خرا نه جوه کان هه ولتی کوشتنی عیسا یاندا و ناویان نه برد به دروژن و جادو گهر، بووختانی زور نار ه وایان هه لبه ست بو دایکه راست گز که ی. عیسا هیچ سوچیکی نه بوو جگه له وه ی گفتو گوی راستی نه کرد، بانگی نه کردن بولای په رستنی خوا و فدرمانی پی نه دان په پره ی راستی بکه ن.

نهو کاره خراپانه هه رچه نده له ره وشتی جوه کانه. به لام تنها هه ر نه وان به و جو ره نین، زور به ی ناده میزاد دوژمنایتی خو یان ده رنه برن ده رباره ی نهو که سانه راغو بیان نه که ن بولای چاکه و ناواتیان راغو بی نه وان.

﴿ وَإِذْ أَوْحَيْنَا إِلَى الْحَوَارِ بَيْنَ أَنْ أَمْثُلُوا بِي وَبِرَسُولِي ﴾ وه بیر ی نهو کاته بکه ره وه من خسته نیودلی هاو ری پاک و هه لبریرا وه کان و نهو که سانه نیازیان پاکه له دو ستایتی

توذا کہ باوہر پھین بہ من و بہ نیروای من کہ عیساہو، فرمانم بہواندا کہ تو فروستادی منی لہو کاتہدا کہ جوہکان تویان بہدرو ٹہخستہوہ.

بۆ زانین: (الوحی) ہاتوہ بہ چہند مانایہ: ہاتوہ بہ مانای خستہ نیو دل، مہبہست لیرہدا ٹہو مانایہ.

﴿قَالُوا أَمَّا وَأَشْهَدُ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ ہاورپی نیاز پاکہکانی عیسا ووتیان: ٹیمہ باوہرمان ہیناوہ بہ خوائتی توو بہ پیغمہرایتی عیساو، تو ٹہی خوائہ شایتی بدہ بہ راستی ٹیمہ موسلمانین و فرمانبرداری توین و نیازمان پاکہ. خویشمان شایتی بۆ یہ کتری ٹہدہین.

ب- بۆچی خوائ مزین باسی عیسا کردوہ بہ تنہا چاکہی لہ گہل کردوہ لہ جگہی پیغمہران کہچی خوا چاکہی بی ٹہندازہی بہخشیوہ بہ ہموو پیغمہران.

و- بہراستی خوا چاکہی کردوہ لہ گہل ہموویان و بہ کورتی باسی ہموویانی کردوہ. بہلام بہ تابیہتی روی فرمودہی ٹہکاتہ لای عیسا بہ دریزی، چونکہ بہپرہوانی عیسا لہ سنور لایانداوہ لہ بارہی عیسا و کردویانہ بہخوا. بہلام بہپرہوانی پیغمہرہکانی تر پیغمہرہکانی خوینیان نہ کردوہ بہخوا، بۆ ٹہوہ بہلگہ دابری لہسہر لادہرانی سنوری خوا.

ہاورپی دلسوزہکانی عیسا ہرچہندہ بہ نہیتی و بہ ناشکرا، بہبی گومان باوہریان ہینابوو. بہلام ہرچون بن نامادہمیزادن و شایستہی ہموو کاریکن لہ چاک و لہ خراب دوائی ویستیان بہردہوامبن لہسہر باوہرو نہکہونہ گومانہوہ، لہ گہل ٹہوہیشدا ووتیان بہ راستی باوہرمان ہیناوہ بہ عیسا، داوایان لہ عسا کرد خوانیکی پر لہ خوردہمہنی لہ ناسمانہوہ بیتہ خوار بویان، بۆ ٹہوہی دلیان بہ یہ کجاری نارام بگری وٹہی نیبراہیم پیغمہر داوای کرد لو خوا چون مرو زیندو ٹہکہیتہوہ؟ بۆٹہوہی دلی نارام پیدابکا، بۆ رون کردنہوہی ٹہو مہبہستہو داخوای ہاورپکانی عیسا فرموی:

إِذْ قَالَ

الْحَوَارِيُّونَ يَٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ
يُنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ
مُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا

وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيَّهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿١١٣﴾

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ
تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ
خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنْزِلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ

مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١١٥﴾

﴿إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ
السَّمَاءِ﴾ تو بیری تھو کاتھ بکھرہوہ ہاوری نیاز پاکہ کانی عیسا ووتیان: تھی عیسا
کورپی مریم نایا پدروہردہ کھری تو وولامی پارانہوی تو تھداتہوہ کہ بہنیریتہ خوارہوہ
بوسہر ٹیمہ خوانیکی پر لہ خواردہمدنی لہ ناسمانہوہ؟

دوواپی عیسا بے ناخوشیوونی خوی دہربری، دہربارہی تھو پرسیارہی ہاوریکانی
کھوای نشان تھدا گومانیان ہہبی و بہ پاکی باوہریان تھہتیابی، باوہرداران شایانی تھوہ
نین جورہ پرسیری وا بکھن بویہ:

﴿قَالَ فَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ عیسا ووتی: دواپی ئیوه له خوا بترسن و نهم جوړه داخوایانه مه کهن نه گهر ئیوه باوهرداران، نهم پرسپاره ی ئیوه له شیوه ی پرسپاری پیشوه کانتان نه چی که داوایان له موسا نه کرد، باوهرداری راستی شایانی داخوای وانیه بکړین له خوا. له ژبانی بونه وهراندا شتی وا نه گونجاوه، له گهل نه ویشدا ئیوه باوهرتان به پیغمه رایتی من هیناوه.

پ- نهو نایته وامن بو دهرته خا که هاوړپکانی عیسا باوهردارنه بوون، نایته ی (۱۱۱) ی پیشه وه ی نهم سورته وانه گه ی نه ی باوهردار بوون و باوهریان بیگومان بووه به خوا؟
و- زورتر له زانایان وولامی نهو پرسپاره یان داوه ته وه بهم جوړه ی خواره وه:

نایته ی (۱۱۲) دژی ناوهړوکی مانی (۱۱۱) پیشه وه نه ! چونکه مبهستیان نه وه بوو باوهړه کدیان به تین تر بی له ړنگه ی هه ست و ړواله ته وه، دوا ی باوهړه ینان له ړنگه ی نه قل و به لگه وه. به وینه ی پرسپاری ئیراهیم له خوا که باسمان کرد.

﴿قَالُوا لَرَبِّدُ أَنْ تَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُنَا﴾ هاوړپ دلسوژه نیاز پاکه کانی عیسا ووتیان: ئیمه نه مانه وئ که ئیمه بخوین له خوارده مه نی نهو خوانه، وه دلمان ناسوده بی و نارام بگری و ببه سرتیه وه به توانای خواوه به راستی و بی گومان، به جوړی باوهړه ینانی زمانیمان له کانگای باوهړی دلمانه وه دهرچو بی به بی جیاوای.

﴿وَلَعَلَّمُ أَنْ قَدْ صَدَقْتُنَا وَكُنْ عَلَيْنَا مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾ وه ئیمه بزاین که تو راست کردووه له گهل ئیمه که تو پیغمه مری خواپی و ئیمه داوای ههر شتی بکه ین له خوا پیمان نه به خشتی و فهرموته من ئیراوی خوام و، ئیمه بین به شایه ت له سهر هاتی نهو خوانه ههر کاتی داوامان لی بکړی له لایدن جوه کانه وه، به چاوی خو مان نه وانه بینین نه ک به بیستن، پاشان ئیمه هه وال بده ین بهو که سانه ی خو یان نهو خوانه یان نه دیوه، هه تا بی باوهړان باوهړ به ین و باوهرداران دلایان نارام بکړی با لهو خوارده مه نیه یان نه خواردی وینه ی ئیمه.

بهراوردی له نیوان هاورپیکانی پیغمهر ﴿﴾ له گهل هاورپیکانی پیغمهره کانی تر:
 هاورپیکانی پیغمهر ﴿﴾ باوهریان هیناو داوای هیچ شتیکیان له پیغمهر نه کرد له
 خواردمهنی و جگهی خواردمهنی به شیوه نه گونجاوین له گهل سروشتا، له گهرمه ی
 جهنگدا نهیان ووت: نهی فروستاده ی خوا: برۆ به لای نهو شتهو خوا نهیهوی و گوئی له
 ئیمه مه گره.. بهو کهسه ی تو ی به راستی ناردوه: نه گهر تو فرمان بده ی ئیمه خویمان
 بجهینه نیو ده ریا خویمانی تی فری نه دهین، عه مر ی کوری نه لجه مو حی هاور ی پیغمهر
 ﴿﴾ به قاجی شله وه وستی بجیته دهر وه له گهل پیغمهر ﴿﴾ بو جهنگی نوحود،
 کوره کانی ههولتی نهو هیاندا ریگه له چون ی بگرن، روداو ه کهیان برده خزمهت پیغمهر
 ﴿﴾ ووتی: نه مهوی به قاجی شله وه بجه به ههشت، پیغمهر ﴿﴾ ریگهی پندا بو
 چونه دهر وه، دوایی عه مر خو ی و چوار کورو برای ژنه که ی کوزران، ژنه که ی
 تهرمه کانیانی دابه سر هوشتریکا، پاش کوتایی هاتی جهنگ بردنی بو نیو مه دینه ژنانی
 مه دینه توشی بون و ووتیان: دهنگ و باس چییه، ژنه که ی ووتی: پیغمهر ی خوا زور
 چاکه، ووتیان: نه تهرمانه چین؟ ووتی: میرده که مو چوار کورم و براهی من خوا ریژی
 گرتوون له جهنگدا کوزراوون و له ریگهی خواداو نهیان بهم بو ناشتن له گورستاندا،
 نهوانه ی باسمان کردن وینه ی دلۆپ ئاون له زهریای خوشه ویستی هاورپیکانی پیغمهر
 ﴿﴾ بو پیغمه رو ئاینی بهرزی ئیسلام.

بهلام هاورپیکانی عیسا نهیان ووت: ئیمه خواردنمان نهوی له ئاسمانه وه بیته خواری و
 ئیمه بیخوین، هارپیکانی موسا نهیان ووت به موسا: خو ت و پهروه رده کهری خو ت بچن بو
 جهنگ بکهن و ئیمه لی ره دانه نیشین، نهوانه ی باسکرن بو هاورپیکانی عیساو موسا مشتیکن
 له خهرواری له داخواری نهوان.

نابیهت خوه لکی شان نه گهر بیژی: هیچ پیغمه ری له پیغمه ران ههر گیز سه ر که ووتیان
 به دهست نه هیناوه به هو ی هاورپیکانیان هوه، بهو ینه ی نهو سه ر که ووتنه پیغمه ری ئیسلام به

دهستی هیتاوه بههوی دلسۆزی و لهخۆ بردنی هاوړپکانی، هەر پهیمانیکیان بدایه نهیان برده سەر، نهوهیش نهییه که بۆ: خویتی و گهورهیی پهیامی نایینی ئیسلام.

کاتی عیسا بۆی دهرکهوت مهبهستی هاوړپکانی پاکهو بیگومانه له داخوازیه کانیانا.

﴿قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ﴾ عیسا کوری مریم ووتی:

ئهی خوا بنیره خوارهوه بهسەر ئیمهدا خوانیکی پر له خواردمهانی له ئاسمانهوه.

﴿تَكُونُ لَنَا عِيدًا لَا لَنَا وَآخِرُنَا وَآيَةٌ مِنْكَ﴾ رۆژی هاتنه خوارهوهی نهو خوانه بی به

رۆژی جهژن و خوشی بۆ ئیمهه ئهم سهردهمهو نهوه کانی دواى ئیمه. بیژراوه: نهو رۆژه

رۆژی یهك شهمهبو بۆیه گاواره کان کردویانه به جهژن بۆ خویان و، نهو خوانه بی به

نیشانهیه لهسەر توانا تۆو پیغمههرایتی من.

﴿وَأَرْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾ وهتۆ ببخشه به ئیمه نهو خوانه و سوپاس کردن

لهسەر ئیمهو، تۆ چاکترین کهسانیکی خاوهن بهخشندهیی.

به کورتی عیسا کاتی بۆی دهرکهوت هاوړپکانی بهردهوامن لهسەر داواکاری خویان،

زانی مهبهستیان لهو داوایهدا پاکهو نایانهوی په کی بخهن، پارایهوه له خوا به وینهی

پارانهوهی بندهیکی بی دهستهلات، بۆ نهوهیش ههموو گومان بهری بهدرۆبخاتهوه که نهیان

ووت: عیسا بهشیکی ههیه له هاوردنه خوارهوهی نهو خوانه و خوی کردویهتی نهك خوی

تاك و تهنها.

﴿قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُنَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ مَنكُم﴾ خوا فهرموی: من بهراستی نهنیرمه

خوارهوه نهخوانه بهسەر ئیهودا. دواپی ههر کهسێ باوهر نههیتی له ئیهو دواى ناردنه

خوارهوهی نهو خوانه که کاریکی پهك خههرو بهزۆرکس نهکراوه.

﴿فَأَنِّي أَعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أَعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ﴾ دواپی من بهراستی سزای نهو کهسه

نهدهم به سزایی بهجۆری بی من سزا نادهم بهو جۆره سزایه هیچ یهکی له بونهههرا.

پوختهی مانای نهو نایهته بهم جۆریه: خوی مهزن پارانهوه کهی له عیسا وهرگرت بۆ

نهوهی هاوړپکانی باوهریان بهتین تربیی به عیساو پروایان کهم و کوری پهیدا نهکا، له

تەفسیری زماناکۆیی

کاتی سهریچیدا بهلگهو بیانویان نه میتی و شایسته ی سزای بی وینه بن کاتی وهر گهران له ناین، چونکه خویان پیش نیازیان کردوه، ههر که سی وولامی پیش نیازیان درایه وه هموو ریگهی بیانویان لی نه به ستری که به شیمان بویه وه له باوه رهیتان.

فرمودهی زانایان له بارهی خوان و داواکردنی خوان زور زوره: نایا داواکره کان خاوهن باوه ربون یا خاوهن گومان؟ نایا خوا نه که له کاتی دواکردندا هاته خواربانه؟ هاوریکانی عیسا لهو خوانه یان خواردبانه؟ نهوانه یان پاش گهزبونه وه له باوه رهیتان نایا خوا کردنی به مبعون و بهراز؟ خوا باسی هیچ شتی لهوانهی نه کردوه به رونی.

بهلام نهو شته ی پیوستیی له سهر نیمه نه بی نیمه باوه ری تهواومان هه بی که نهو روداوانه پهیدا بون، نهو گفتوگریانه کراوه له نیوان عیسا و هاوریکانیدا، نیتر شی کردنه وه یان بو نیمه له پایه پیوست کراوه کانی سهرشانی نیمه نهو ههوالهی زانیاری بی وینه ی خواجه. تاقمی له گاوه ره کان نه یان ووت: به راستی عیسا و دایکی عیسا ههر دوو کیان خوان، بزیه خوی مزین لهو باره وه پرسیار له عیسا نه کاو نه فرموی:

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَعْيسَى ابْنُ مَرْيَمَ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي
وَأُمَّيَ إِلَٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ
أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمَ مَا فِي
نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّمُ الْغُيُوبِ ﴿١٧٦﴾ مَا
قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ
عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ

عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتَ أَنْتَ الرَّقِيبَ
عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ إِنَّ تَعَذُّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ
وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾

﴿ وَاذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ﴾ تۆ بیرى نهو کاته بکهره وه خوا فهرموی به عیسا کورپی مریم: نهو بانگه کردنه ی عیسا له لای خوی مهزنه وه زانیان جیاوازن بۆ کاتی نهو بانگ کردنه: هندیکیان نهلین: له رۆژی دوایدا نهبن. هندی تریان لایان وابه لهو کاته دا بووه خوا بهرزی کرده وه ی بۆ ناسمان.

﴿ أَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأَقْبِلِي إِلَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾ نایا تۆ ووتوته به نادهمیزاد: ئیوه من و دایکم بکهن به دوو خوا له جگهی خوا. خوی مهزن بو پرسیاره مه بهستی عیسا نیه به تاییه تی، چونکه خوا خوی نهزانی و ناگاداره بهشتی عیسا وتویی. بهلکو مه بهستی خوا نهو هیه بهلگه دانی له سهر نهو که سانه بوختانیان نه کردو لایان وابوو که عیسا و دایکی دوو خوی جیاوازن له جگهی خوی مهزن.

﴿ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ ﴾ عیسا ووتی پاک و خاوینی بۆتویه له وه ی جگهی تۆ خوی تر ههبن، نهو ه ی دراوه ته پال من بوختان و درۆیه، نابیی و شایسته نیه بۆمن که من شتی بلیم راست نهبن، نهو ه ی عیسا ووتی زۆر راسته چونکه عیسا پیغه مه ربوه پیغه مه ر پارێزراوه له هه ل خلیسکان و گونا، به راستی عیسا نییراوی خوا به بۆ جهنگ کردن له گه ل هاو به شدانه ران بۆ خواو بانگی یه کیتی بۆ خوا بلا و بکاته وه، ئیز چۆن داوای خوا به تی نه کاو بانگی نادهمیزاد نه کا بۆ په رستی خوی.

﴿ إِنْ كُنْتَ قُلْتَهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ ﴾ نه گهر من نهو شته ناره وایهم ووتیی به راستی تۆ نهو شته زانیوه، یانی من پیویستم به بیانو هینانه وه نیه، چونکه خۆت نهزانی نه ووتوه، نه گهر ووتیتم خۆت زانیوته.

﴿تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ﴾ ﴿تۆ ئەزانى بەشتى لە دەرونى مندايهو شاراوته له دلتماو، من نازانم به شتى شاراوتهوهو ديارنيهو ههرخوت نهيزانى و لای خوته. بهراستی تۆ ههر تۆى ههموو نهيتيه بزانی که جگهى تۆ نايانزانى. ووشهى (نفس) به کارئههتري به مانازيندهيى بونهوهران به گشتى، هاتوه به مانا ههرشتى وهك ئەبێژي ئەمه ههر نمو شته (هَذَا هُوَ نَفْسِي). هاتووه بهمانای شتى وهك لهو رستهيهدا هاتووه.

﴿مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ﴾ ﴿من نهم ووتوه به ئادهميزاد مهگهر تۆ فەرمانت دابی بهو شته که پيوسته ئیوه خوا بپهرستن که بریتیه له پهروهرده کهری من و له پهروهرده کهری ئیوه.

﴿وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ﴾ ﴿وهمن ناگادر بووم بهسهریانهوه، من قهدهغهم کردبوو لهوان که نمو شته نارهوایانه بلین و ناگاداری باوهرداران و بی باوهردان بووم لهو ماوهیهدا من لهناویانا بووم.

﴿فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ ﴿دوایی تۆ کاتیك منت وهرگرتووه و پهوانه کردنی من بۆ سهر زهوی کۆتایی پی هات، تۆ خوت بووی به ناگادر بهسهریانهوه، من نازانم چ شتیكتان کردووه له پاش من و، تۆ بهسهر ههموو شتیكا ناگاداری و هیچ شتى له تۆ وون نابی.

﴿إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَلَهُمْ عَذَابُكَ وَإِنْ تَفْعَرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ﴿نهگهر تۆ سزایان بدهی دوایی به راستی ئەوان بهندهی تۆن و هیچ پهخنهیه لهسهر خاوهن و گهوههی ئەوان ناگیري و تۆ له ههموو کهمس میهرهبان تری، ئەوان شایستهی پهخنهگرتن نین له تۆو، نهگهر تۆ لهوان خوشیبی، دوایی به راستی تۆ زۆر گهوهرو بهدهستهلاتی، ههموو شتى له جیگهی شیاری خویا دائهنتی له سزادان و لپی خوشیوون.

﴿کاتی عیسا پونی کردهوه نمو کاره پوچدی گاوارهکانی لهسهری بوون له هاوبهشدانان بۆخوا، خوای مهزن فەرموی:

قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمٌ

يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١٩﴾

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٢٠﴾

﴿ قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ ﴾ خوا نهفرموی له پاشهروژدا: نهم روژهیه سوود نه بهخشی بهراست گزیان راستیه کهیان که له جیهاندا پهیدا بو لهواندوه. له روژی دوایدا راستی ووتن سود بهخشی نیه، جگهی راستی ناتوواری شتی بیژری بهلگو نادمیزاد سود وهر نه گری له پاشهروژدا بهو راستیه نه مرو یلی نهک لهو روژدها.

﴿ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ﴾ بو نهو راست ویزانه هیه چندنین بههشت نهچی بهژیر درهخته کانیو بهم لاوای کوشکه کانیو نا چندنین روباری ناوی شیرین و بهتام بهرده وامن له نیو نهو بههشتانه دا هتا هتایه.

﴿ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ خوا رازیه لهو راست ویزانه خوشی نهوین بهووی کرداری چاکیانهوه، وه نهوایش خویان خوش نهوی و رازین له خوا بهووی نهو پاداشتهوه وهریان گرتووه له بهر راست ووتنیان، نهو چونهیان بو ناو نهو بههشتانه رزگار بوونی زور گهوریه بویان چونکه خوشی پاشهروژ بهرده وامه، خوشی جیهان نامینی و بهزوی کوتایی یی دی.

﴿ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ بو خوا به خاوه نیهتی و پاشایهتی ناسمانه کان و زهوی و شتی که نیو نهواندایه، به نادمیزادو به جگهی نادمیزادهوه به پیغمه مهران و جگهی پیغمه مهران، خوی مهزن ناگادارتان نهکا بهو نایه ته له سهر بوختان و درو کردنی گاواره کان که باوهریان وایه عیسا و دایکی عیسا خوان له جگهی خوا، وه خوا توانای به سهر هموو شتیکا هیه، دارایی و پاشایهتی نه بهخشی بههر که سی ناره زوی هه بی بهی پرسیار.

﴿ سوره تی نه لئه نعام ﴾

ژماره ی نایه ته کانی (۱۶۵) نایه تن. له مه که هاتو ته خواره و جگه له نایه کانی (۲۳، ۹۱، ۹۳، ۱۱۴، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۲۰) نهو نژ نایه تانه له مه دینه هاتو ته خواره وه.

﴿ بسم الله الرحمن الرحيم ﴾

به ناوی خواى به خشنده ی میهره بان

﴿ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ ﴾ هه موو سوپاس و ستایش بو خوايه کي نهو تویه دروستی کردووه ناسمانه کان و زهوی.

﴿ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ﴾ وه خوا دروستی کردووه چندين تاریکی و ږوناکی به، توانای بڼ وینه ی خوی. نهو ږسته یه بومانی ږون نه کاته که تاریکی بهر له ږوناکی دروست کړاوه، تاریکیش زوړن: وینه ی تاریکی شهو. تاریکی ده ریا. جیگه ی تاریک.

ته فسری زمانا کوئی

هموو شتی تاریککه ی جیاوازه له تاریکی شتی تر. به لām روناکی همرهك جوروه و یهك ژماره یه چونكه همرهك هوی ههیه نهویش ناگره، همرچهنده نه بیژری روناکی خور. روناکی نهستیږه. همرهها، نهوان نابنه هوی زوری روناکی. همرهها نهو پرسته یه گومانی ناگر پدسته کان پوچ نه کاتهوه که گومانیان وایه خوا روناکی دروست کردوه. شهیتان تاریکی دروست کردوه.

﴿ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴾ له پاش نهو هممووه بهلگه رونا نه کهسانیکی نهوتو باوهرپان نههیناوه پهرورهده کمری خوین نه کهن به هاوتای بته کان و بهرانبری نهوانیان نه کهن بو پرستیان که توانای هیچ شتیکیان نهو ناتوانن زیان و سوود نه به خوین و نه به جگه ی خوین بگهیهنن. زور جیگه ی سهر سورمانه نهو بهلگه بههیزانه کار نه کهنه سهر نهقلی بت پدستان و نهو دلته ی نهوتوین کویره له ناستی راستی و وای دانهنن بوخوا ههیه هاوتاو وینهیه بو پدستن و سوپاس کردن.

﴿ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا ﴾ خوا کهسیکی نهوتویه نیوه ی دروست کردوه له قور. یانی نادهمی باوکی نیوه که نادهمه راسته و خو له قور دروست کراوه و نیوهیش له ناوی نهو دروست کراون. له پاشا خوا فرمانی داوه به دیاری کردنی ماوهیه بو کورتایی پی هاتنی ژیا ننان، دوا ی نهو ماوهیه نیوه نهمرن.

﴿ وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ ﴾ وه له لای خوا ههیه ماوهیه کی دیاری کراو و ناوبراو بو زیندوبونه و هتان له پاش مردنتان له روژی دوایدا، جگه له خوا کهس نازانی چ کاتی دهست پی نهکا.

به کورتی خوا فرمانی داوه به دووماوه ی ناوبراو بو هموو نادهمیزاد (۱) ماوهیه کیان دواپی دیت به مردنی نهو کهسه و دواتر نهزانری چهنده ژیاوه (۲) ماوهیه کی تری ناوبراو ههیه که کاتی زیندووبونه و هیانه له پاشه روژدا. جگه له خوا کهسی تر نازانی چ کاتی دهست نهکا و ماوه ی هاتنه که ی چهنده ی ماوه، نهو کاتهیش کورتایی پی نایه.

﴿ ثُمَّ أَنْتُمْ ثَمَرُونَ ﴾ له پاش نهو بهلگانه له سهر توانای خوا ئیوهی بی باوهر گومان پهیدا نه کهن و به دروی نه زانن زیندوبونه وهی پاشه رۆژ، له گهل نهو هیشدا ئیوه له نه بوونه وه پهیدا کراون، زۆر ناسانه لای خوا جارئ تر گیان بکاته وه به بهر تا به کو کر دنه وهی نهو شتانه له له شی ئیوه دا بلا بو نه ته وه به سهر زه ویدا. زۆر جیگه ی سهر سورمانه گومان پهیدا بکری له زیندوبونه وهی ئاده میزاد له رۆژی دوا ییدا بهو ناسانه له گهل نهو هیشدا نهو خواجه نه م گهر دونه گه وری دروست کردو وه نه بی زیندوبونه وه چ گرانیه کی تیدا بی بو خوا؟

﴿ وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ ﴾ وه خوا نهو خواجه هدر به تنه ا نهو شایسته ی په رسته له ناسمانه کان و له نیو زه ویدا، جگه ی نهو کس شایانی په رستن نه. خوا نه زانی به نه بی ئیوه نه یش زانی به ناشکرای ئیوه، یانی نهو شتانه په نه اناندا وه له دلتانا و نه وانه یش به زمان و به کردار ناشکرای نه کهن خوا نه یان زانی و، نه زانی به شتی ئیوه نه یکه نه له چاکه و له خراپه، له پاشه رۆژدا پاداشتان نه داته و تۆلته تان لی نه کاته وه.

نهو سی ئایه تانه ی رابوردن بهلگنه له سهر په کی تی گه وری خوا: به ئایه تی په که میان تیمان نه گه یه نه ی ناسمانه کانی و زه وی دروست کردوه. به ئایه تی دووه م ناگادرمان نه کاته وه ئاده میزادی دروست کردوه له قور، له پاش مردنیان جارئ تر زیندویان نه کاته وه. به ئایه تی سیهم پیمان نه ناسی تی زانیاری خوا ده وری دا وه به هه موو شتی نه بی و ناشکرا دا بچی نه کانی بروا به خوا سی شت: دانانی خوا به تا کو به تنه ا. باوهر به پیغمه مه ران. زیندوبونه وه. نهو سی ئایه تانه ی پی شوو باسی په کی تی بهلگه کانی کرد، له م سی ئایه ته ی دوا ییدا باسی پیغمه مه رایه تی نهو که سانه مان بو نه کا پیغمه مه رایه تی به درو نه خه نه و.

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ

آيَةٍ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤﴾ فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ

لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا يَستَهْزِءُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَنَّتُهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ لَكُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ ﴿٦﴾

﴿ وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴾ و نهابه بولای بی باوه ران هیچ نایه تی له نایته کانی پهروه رده که ریا نه وه له سهر یه کیتی خواو له سهر زیندو بونه وه و له سهر پیغمه رایه تی موحه مه د ﴿ ۵ ﴾ مه گهر نهوان واز نه هیئن له ناوه رپوکی نهو نایه ته ته ماشای به لگه کانیان ناکه و به دروی نه خه نه وه.

یانی به راستی بی باوه ران واز له به لگه ی راست نه هیئن و خو یانی لی لا نه ده ن بی نه وه ی ناوړی کی بو بده نه وه به وردی، هتا سهر شوړی فهرمانی ناوهرپوکه کانی بن. به لام نهوان وازیان هیناو لایاندا له راستی بهر له وه ی ته ماشایان بکه و بیان خو یننه وه، له خو زیان بایی بوون.

بو زانین: نهو نایه ته و چه ندین نایه تی تر به لگه ن له سهر نه وه ی که به راستی نیسلام له سهر به کار هیثانی نه قل و سهر به سستی دامه زراوه. بو هیچ که سی شایسته نیه له ههر پله و پایوه پیشه که دا بی که داوا بکا له جگه ی خو ی به بی بیر کردنه وه خو ی بدا به ده سته وه و سهر شوړی گفتو گو کانی بی به کوړانه و به بی به لگه هیثانه وه بو ی. نهو ته خوا ی گه وړه ی دروست که ری هموو بونه وهران پیو یستی نه کردو وه له سهر به نه ده کانی خو ی باوه ربه

خوی بکهن و سهرشوری فهرمودهی نامه کانی و پیغمهره کانی بن به کویرانهو به بی بهلگه، بهراستی خوا بهلگه نههینتهوه بو نادهمیزاد لهسهر نهو شتهی فهرمانی پی نهداو بانگی بوئهکا، داوا له ههموو ناقلتی نهکا تهماشای نهو بهلگانه بکهن و به قولی لییان ووردبهنهوه فهرماندانی خوا له کاروباری فهرمودهی خویا رهنگ نهداتهوه له وینهی ههموو زانیاه کی دادپهروه، ههرچهنده دووریشه بهراوردی دروست کراوانی خوا بکری له گهل دروست کهری خویان.

﴿ فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَبْنَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴾ دواپی به راستی بی باوهپان باوهپان به راستی نههینا کاتی چوبو بولایان و بهدرزیان نهختهوه قورنان و نهو راستیه چوبو بولایان، دواپی دیت بولایان ههواله کانی شتی نهوان گالته نهکن بهو شته که راستی قورنانی پیروژه کاتی له دوا پروژدا سزایان نهدری. نهو ههوالانه ههندیکی له جیهاندا دهئه کهوی لهو کاتانهدا توشی نهگهتی نهبن به هوی نابرو چونیهوه که چاویان به نالای شه کاوهی ئیسلام نه کهوی، تواناو شکوی موسلمانان له گهشه کردندا نهی، له پاشه پروژیشدا دهئه کهوی کاتی تولهی دروکانیان لی نهسین.

نادهمیزاد له بی باوهپیدا سی بهشن: (۱) نهو کهسانه خویان له ئاستی راستی گیل ده کهن، گرنگی پی نادهن و باوهپی پی نههین. بهلام وهک یارمهتی نادهن دژیشی ناوهستن. (۲) نهو کهسانه باوهپ به راستی ناکه و بهدروی نهخهنهوه. بهلام گالتهی پی ناکه و پاران. (۳) نهو کهسانه راستی بهدرۆ نهخهنهوه دژی نهوهستن و گالتهی پی نهکن و جهنه بازی نهکن. کهواته سزای یه کهمیان سوکتره له دوهه میان، سزای دووهه میان سوکتره له سزای سیهه میان. ههریه کهیان به گویرهی کردهوی خویان دادپهروهانه سزای خویان وهئه گرن، مه بهست له ترساندن و ههره شه کردن بهو نایه تهی پیشو بهشی سیهه میانوه لهههو پاش نهگا به پاداشتی بی باوهپی و گالته کردنه کی.

عدەبەكان زوربەى ھەوالى بەسەرھاتى گەلى عادو سەمودو لوتيان ئەزانى بەبوتەى ھاتو چوئان بۆ شوئەكانيان، نیشانەى مانەوہى جىگەكانيان ئەيىنى گفتوگۆى ئەوانيان بۆ يەكترى ئەگىرايەو، زۆربەباشى ئەيانزانى ئەو گەلانە خوا لەناوى بردوون، چونكە پىغەمەرەكانى خوئانيان بۆ درۆخستبووہو بۆ رونکردنەوہى ئەو باسە خوا ئەفەرموئ:

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ﴾ ئايا ئەو بى باوہرەنە نازانن ئىمە لە پىش ئەوانەوہ زۆر گەلمان لەناوبردون لە دانىشتوانى خولەكان.

زانايان لە مەبەست لە مانای ووشەى (قرن) بىريان جياوازە: ھەندىكيان لايان وايە برىتىيە لەسەد سال، ھەندى ترىان ئەلئىن: ھەشتا سالە، ئەوہى شاينى باسە و نزيكى ئەمەيە: نەبەماوہى زۆر يا كەم ناوى نەبراوہ، ئەوى بە فراوانى بۆى دانرايى مەبەست لە خولەك ئەمەيە: دانىشتوان لەو ماوہيەدا كۆتايى بەتەمەنيان دى و جىگە چۆل ئەكن بۆ دانىشتوانى تر كە جىگەيان بگرنەوہ. ھەندى لە زانايان ئەلئىن: (قرن) برىتىيە لە (۷۰) سال يا (۶۰) سال - ۴۰ - ۱۲۰) سال. يا (۲۰) سال.

ئەو ئايەتە ھانى ئەو كەسانە ئەدا كە پىغەمەريان بە درۆ خستۆتەوہ و ھەرەشەيان لى ئەكا تەمى خواربىن بە لەناوبردنى گەلانى رابردوو كە بەراستى ئەو گەلانە سامان و ھىريان زۆرتربووہو ھۆى پەيداكردى سامانيان لە عدەبەكان فراوانتربووہ. وەك خوا ئەفەرموئ:

﴿مَكَتَاهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ يُمْكِنْ لَكُمْ﴾ ئىمە بەخشىومان بەو گەلانە جىگەيە لە زەوىدا و پىمان دابوون ھىزو كەرەسەى وا بتوانن بەكاريان بەيئن شتىكى ئەوتۆ ئىمە فەرماغان بەخشىوہ بە ئىوہ لە خوشى و تەمەنى درىزو مانەوہتان لەو جىگەيەدا.

﴿وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِطْرًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ﴾ وە ئىمە رەوانەمان كەردبوو بۆ سەريان باران لە ئاسمانەوہ بە زۆرى و پەياپەى بى برانەوہ لە كاتى پىويستىدا، بەو بۆنەوہ بەرھەم و دانەوێلەى زۆريان پەيدا ئەكردو، ئىمە گىراپرومان بۆ ئەوان چەندىن روبراى ئەرۆيشت بەزۆر درەختى ئەو گەلانەدا بەم لاو لاى كۆشكەكانياندا.

﴿ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ ﴾ دوایی ئیمه ئه و گه لانه مان له ناو بردن به هوی گونا هه کانیانه وه، نه وانه نه گه یشتنه فریایان و ریگه ی نه مانی بۆ نه گرتن به هوی بی سوپاسیانه وه، باوه ریایان به پیغمه مره کانی خو یان نه هیتار یاغی بوون له فه رمانی خوا، نه و کسه ی نه و گه لانه ی له ناو برد به و هه مو وه تواناو شکویه ی هه یانبوو، توانای نه و ه ی هه یه ئیوه ی لاواز له ناو بباو سزای زۆر سه ختتان بدا.

﴿ وَالْإِنْسَانُ مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا أَخْوَيْنَ ﴾ وه ئیمه په یدامان کرد له دوا ی نه وان دانیش توانی خو لی تر له جیگه ی نه واندا. که واته ئاده میزادی ژیر نه و ه یه ته می خواری بی به جگه ی خو ی بهر له و ه ی ته می به در ی به یی ویستی خو ی.

پیغمه مر ی خوا ﴿ ۶ ﴾ بۆ ماوه ی سیزده سال مایه وه له مه که پاش هاتنه خواره وه سروش بۆلای هه تا کۆچی دوا یی کرد بۆ مه دینه، به در یژای نه و ماوه یه بانگی دانیش توانی مه که ی نه کرد بۆلای باوه رهیتان به تا ک و ته نه ای خوا و به داد پهروه ری و ریگه گرتن به هاویه شدانان بۆ خوا و بۆ سته مکاری، شیوه ی بانگه وازه که ی له جیگه ی دانراوی خو یابوو بۆ نامۆز گاری، دوا ی نه و هه مو وه کۆششه که می له دانیش توانی مه که و و لای پیغمه مر یان دایه وه و زوره بیان پشتیان تی کرد، سه رباری نه وانه یش په لاماریان داو نازاریان نه دا به ده م و به ده ست و به په رو یا گهنده، له و ماوه یه دا نارامی زۆر گرت و خو ی را گرت له سه ر نازاریان و هانی نه دان بۆ باوه رهیتان، بۆ باسی نه و رودا وه خوا نه فه رموی:

وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ

لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿ ۷ ﴾ وَقَالُوا لَوْلَا أَنْزَلَ

عَلَيْهِ مَلَكٌ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكًا لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ ﴿ ۸ ﴾

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا

يَلْبَسُونَ ﴿ ۹ ﴾ وَلَقَدْ أَسْنَهَزَيْ بَرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ

بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ أَنْظِرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾

﴿ وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمْ تُسْرَهُ بِأَيْدِيهِمْ ﴾ وهنه گهر ئیمه ره وانهمان
بکر دایه بوسه رتو بهیه کجار نامهیه بنوسرایه ته وه له کاغه زیکداو بیانخوینایه ته وه دوابی نهو بی
باوه رانه چاویان بکهوتایه بهو نامهیه و دهستیان لی بدایه.

﴿ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا الْأَسْحَرَ مَبِينٌ ﴾ بهراستی نه بیان ووت کهسانیکی نهو تو
باوه ریان نه هینا به نهو شتهی تو هیناوته: هیچ شتی نی به مه گهر جادویکی ناشکرایه نهو
جوړه کارو گفتوگو ریا نه وه بی هدر نهوان واین به تنها. به لکو له زور بهی گه لاند
وینه بیان بهو جوړه خراپه به که خو بیان نه یکه و به باشی دانه نین په یدابوون، بگره له
سهرده مهی ئیمه دا تاقمیکي زور هدر بهوانه ی نهوانه وه واز ناهین، به دروی نه خه نه وه
شتیکي وا خو بیان نه بین و نه یکه نکه به لئین: جادوه به لکو نه لئین هدر نه بووه و نه کراوه
نه گهر کرابی به خرابی نازان، واته به گورک بلئین: مه ره به نه زدیها نه لئین کوتری
ناشتی به. بو نمونه: به عسیه کانی عیراق زور تر له (۱۰) هزار کهسیان له هله بجه
خوشناوه تی و سیوسینان به گازی کیمیاوی گوشت و نه بیان ووت ئیمه نه مان کردوه،
نه گهر کرابی روداویکی ناو خو بی بهو دژی یاسا نی به، کوشتی منال و پیرو ژن به خراب
نه نه زانی.

﴿ وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ ﴾ وه بی باوه ریان نه بیان ووت نه گهر موحده مد راست
نه کا بو نایه ته خوار به سهریا فریشته به بلئین: پیغمه ره و یاریده ی بداو ئیمه بر سینی.
﴿ وَلَوْ أَنزَّلْنَا لَقَضَى الْأَمْرَ لَمْ لَا يَنْصُرُونَ ﴾ وهنه گهر ئیمه ره وانهمان بکر دایه ته خواره وه
فریشته به وه نهوان داوی نه که و باوه ریان نه هینا به به راستی فرمانی له ناو چونیان

جی بە جی ئە کراو ئیسه که ئە پرایه وه هه موویان ئە مردن له چاونوقانندیکا به وینهی گهلانی رابردوو، له پاشا موله تیان نه نه دارا چاونوقانی بۆ په شیمان بوونه وه و بیانو هیتانه وه بیان.

پرسیار- هۆی چی به که فریشه هاته خواره وه پێویسته بێ باوه ران له نێو بچن، چۆن هاته خواره وهی قفریشه کان و له ناو بردنی بێ باوه ران به سزاوه بهیه که وه؟

وه لām- زانایا ئەلین ئاده میزاد هه رکاتی فریشه تیان بینی کتوپر ئەمرن و گیانیان ده رنه چی، چونکه له زانیاری هه ره کۆنی خوادا تێپه ریوه هه رکه سی فریشه هات بۆلای و بێ فه رمانی خوای کرد له ناوی ئەبا. به لām ئەوهی راستی بێ وه لāmی ئەو پرسیاره ئەمه ی خواره وه یه.

ئەو له ناو بردنه تیان په یه وه سه به هاته خواره وهی فریشه له بهر هۆیه کی نهی جگه له خوا که سی تر نایزانی، و ئەو هۆیه ئەقل رینگه ی بێ نابا که واته پێویسته له سه ر ئیمه بی ده نگ بین له کاتی ئا خوا هیچ هۆیه کی نه در کاندوه.

له بهر ئەوهی بت په رستان ئەیان ووت: بۆچی خوا ره وانه ناکا بۆلای فریشه یه، خوای مه زن فه رموی:

﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا﴾ وه نه گه ر ئیمه ئەو فروستاده مان بکرا دیه به فریشه، ئیمه ئەو فریشه یه مان نه گیرا به شیوه ی پیاویکا به وینه ی جبه رئه یل که ئەهات بۆلای پتعه مر ﴿﴾ هه تا ئیوه توانای ئەوه تان بی ته ماشای بکه ن.

یانێ ته گه ر ئاده میزاد فریشه بهاتایه بۆلایان له مانه ی خواره وه له ده رنه نه بو: یا به شیوه ی فریشه یی ئەمایه وه یا وینه ی مرو ئفی به سه ردا نه کیشرا، بێگومان ناگو رنجی له سه ر وینه ی فریشه بهی ئتیه وه فروستاده بی بۆلای ئاده میزاد، چونکه سه روشتی فریشه جگه ی سه روش و وینه ی ئاده میزاده، گه یان دی په یام پێویستی به هاو ره گه زی و له یه ک چون هیه، فریشه ییش دروست نه کراون بۆ ئەوه ی له سه ر زه وی بژین.

که واته ئەبێ ئەو فریشه یه بهی ئته وینه ی ئاده میزاده وه، ته گه ر وایشی وینه ی جارانی لی دیته وه بت په رستان ئەلین: ئیمه فریشه مان ئەوی و ئاده میزادمان ناوی و گیرو گرفته که

ته فسیری زمان کۆبی

وهك خوى ئه مپيته وه بهي وه لام. نه وهى شايانى باسبي نهو ئايه ته به لگه ي رونه له سهر
ئهمه ي كه خوا فهرموده ي خوى روي نه كا بولاي نهو بت په رسته دروزانه به جورى كه
زانايان له گهل هاوسه رى خويانا بدوين. نهك به زور په لاماريان بدرى.

﴿ وَلَلْبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَكْسِبُونَ ﴾ وه به راستى ئيمه سهر لى تيك چوغان نه دا به سهر يانا
به شتى نه وان لپيان تيك بجى. ياني نه گهر ئيمه بمان گپرايه فرشته به وينه ي ئاده ميزادا
نه وانگومانپان نه برده نهو فرشته به به راستى ئاده ميزاده، نهو شته ي نه يان ووت به پيغمه سهر
دوو پاتيان نه كرده وه، چونكه نه يان نه زانى فرشته به.

خوای مه زن دلخوشى پيغمه سهر نه دا ته وهو نه فهرموى: ههر تونيت گالته ت پي كرابي:
﴿ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ ﴾ وه به راستى گالته كراوه به چنده نپراو له پيش
توو به دروخراو نه ته وه.

گالته كردن به پيغمه سهران و زانايانى ئايينى تنها نهو كاته پيدا نه بو وه ههر له كونه وه
هاتو وه. كه واته تو خوت نازار مده. گه لى نوح گالته يان به نوح نه كرد كه شتبه كه ي
دروست نه كرد، نه يان ووت: تو دوايى پيغمه سهر ايه تى بوويت به دار تاش.

﴿ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخَّرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴾ دووايى هاته خواره وه بو سهر
كه سانپكى نهو تو گالته يان به پيغمه سهره كان نه كرد له بي باوه ران سزاي شتى نه وان بهو
شته گالته يان پي نه كرد بهو پيغمه سهرانه ي پيش توو له ناو چون، سزاي گوره توشيان نه بي
له پاشه روژدا، ئيمه نهو پيغمه سهرانه و په يره وه كانپانمان سهر خست.

كه واته نه ي موحه مده: تويش وينه ي نهو پيغمه سهرانه سهر نه كه وي، گوى مده بهو شتانه
نوشت نه بي له خزمه كانته وه، دواي نه وانه باسكران خوا روته كاته پيغمه سهر ﴿﴾.

﴿ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ﴾ تو بلتى بهو كه سانه به دروت نه خه نه وه: نه گهر ئيوه له
گومان دان بو سزادانى بت په رستاني پيشوو به راستى نازان ئيوه برپون به سهر زه ويدا،
جاري بو يمه ن و جاريكى تر بو شام، شوينه واري عا دوسه مورو بينن و تهمه شاي
چيگه كانپان بكهن.

﴿ فَأَنْظِرْ أَكَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴾ دواى تيوه تهماشا بکهن و ته می خواریبن چوَن
بووه کوَتایی بی هاتنی نهو که سانه پیغمه مره کانی خوئیانیان به دروِ خستو ته وه. ئیتمه بنه برمان
کردون، هندی له وانه هوزه کانی عه رب، وهك عادو سه مود.
خوای مه زن فرمان نه دا به پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ پرسیار له بت په رسته کان بکا:

قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ
كُتِبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ لِيَجْمَعَ كُفْرَكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ
لَا رَيْبَ فِيهِ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ
﴿ ١٢ ﴾ وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
﴿ ١٣ ﴾ قُلْ أَغْنَى اللَّهُ أَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُهُ
وَلَا يُطْعَمُ قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَلَا
تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿ ١٤ ﴾ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ
رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿ ١٥ ﴾ مَنْ يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ
رَحِمَهُ وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿ ١٦ ﴾

﴿ قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴾ تو بلی بو چ که سیکه شتی له ناسمانه کان و له
زهویدان له روی دروست کردن و خاوه نیه تیان، نهو پرسیاره بو نه وهیه سهر کو تیان بکا له

پهرستی نهو بهردانه دا که نه زیان و نه سودیان بۆ کهس نیه له دواایدا خوا فرمان نه دا به پتعمه مەر ﴿ ۱ ﴾ نه گهر وولامی پرسپاره که میان دایته وه نهوا باشه، نه گهر نه یاندا یه وه.

﴿ قُلْ لِلّٰهِ تَرْبٰتٰی ﴾ نهو شته بۆ خوا به که تاك و ته نهاییه و خوا وه نی هه موو شتی که وه ههردو ولامان نه زانین و ئیوه ناتوانن بلتین: بۆ خوا نیه.

پرسپار/ که وه لامه که بهو شیویه بی و نهوان وه لام نه ده نه چ سودی هه به لهو پرسپاره؟

وه لام/ مه به ست لهو پرسپاره راکیشانی دوژمنه بۆ نه وه ی پرپار به دن به هاتی رۆژی دوا بی و به لگه دانئ له سهریان که خوا دروست که ری بونه وه رانی و هه ر خوی خوا وه نیانی. توانای هه به نهوان له ناو بپاو جاری تر دروستیان بکاته وه.

﴿ كَتَبَ عَلٰی نَفْسِهٖ الرَّحْمَۃَ ﴾ خوا پتویستی کرد وه له سه ر خوی له روی گه وه ره به و میهره بانی خۆیه وه به زه بی و وه رگرتی په شیمان بونه وه لی بوردن له گونا ه ی ناده میزاد به مه رجی با وه بهین، به زه بی خوا پتشی خه شی که وتوه، له میهره بانی خوا به راغوی ناده میزاد نه کا بۆ ناسینی خۆی و تاك و ته نهایی نهو، به لگه ی بیگومانی له سه ر دانا وه، له میهره بانی خوا به سزای تاوانبارانی دووا خسته وه هتا رۆژی دوا بی، وه كه نه فهرموی:

﴿ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰی یَوْمِ الْقِیَامَةِ لَا رَیْبَ فِیْهِ ﴾ به راستی خوا ئیوه کۆنه کا بۆ لای رۆژی هه لسانه وه له گۆره کانتان بۆ پرسپار کردنتان لهو شتانه ی کردنتان، هه چ گومانئ له بهیدا بونی نهو رۆژه دا نیه، چونکه لهو رۆژه دا مافی سته م لی کراو له سته مکار نه سینرئ، سزای خرا به کاران نه درئ به گۆیره ی خرا به کاریان و بهس، پاداشتی چاکه که ران نه درتیه وه به دو پات و به زو رتریش، نه گهر نهو رۆژه نه بی مافی سته م لی کراو به خۆرایی نه روا.

﴿ الَّذِیْنَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا یُؤْمِنُوْنَ ﴾ که سانیکی نهو تۆن زیانیان دا وه له خویان و نهو سه رمایه چاکه سهرو شتی هه یان به وه نه قلله تا وه که ی خۆیانیان له ناو بهردو نه یان خسته کار، دوا بی با وه نایه رن به هۆی نهو زیاندا نه له خویان.

ئادهمیزاد دروست کراوه له گیان و له مش و هدریه کهیان یاریدهی یه کتری ئهدهن. ئادهمیزاد ناژی به شیویه کی چاک ههتا کار نه کهن بۆ گیان و لهشی خۆیان بهیه کهوه، ههرگاتی کار بکا بۆ گیان به تهنها وواز له کهرهسه و دارایی بهیتی، یا کار بکا بۆ کهرهسه و دارایی بهی گیان، له بنچینه دا زیانی له بوون و ژییانی خۆی داوه، ههر کهسی بهو جوړهیی. فیری به ئیسلامهوه نیه.

﴿ وَلَٰ مَا سَكَنَ فِي الْإِيلِ وَالنَّهَارَ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾ وهبۆ خوایه شتی ئارامی گرتووه و جینگهی گرتووه له شهو رۆژدا و ههر خوا خاوه نیهتی و، خوا ههموو شتی نه بیستی و ههموو شتی نه زانی.

پرسیار/ له نایهتی پێشودا ئهوه مه بهسته زانراوه هۆی دووباره کردنهوهی بهم نایهته چییه؟

وهلام/ نایهتی پێشوو بۆمان رۆن نه کاتهوه کۆبونهوهی ئادهمیزاد له باره ی کاتهوه، ئهم نایهته بۆمان رۆن نه کاتهوه کۆبونهوهیان له جینگه وه له شویتی، ههر دولا یان جینگه ن بۆ ههموو بونهوهران، ئادهمیزادیش بهی کات و بهی جینگه ناژین و، پێوستی به ههر دوو کیان ههیه.

هۆی هاته خوارهوهی ئهو نایهتانه رابواردن ئهمهیه: کۆمهلتی له بی باوه پانی قورهیش ووتیان: ئهی موحهمد: بۆمان دهر کهوتووه ئهم کاره تۆ دهستت داوهتی پێوستی به دارایی ههیه. کهواته ئیمه له رینگهی پیتاک کۆ کردنهوه له ههموو گهوره کانی هۆزی قورهیش دارایی زۆر بۆتۆ کۆنه کهینهوه ههتا توبی به خاوهنی سامانی خۆت له نیو هاوسه رانی خۆتا، بهو مهرجه ی واز لهو ناینه ی خۆت بهیتی و پهشیمان ببهتهوه. خوا ی مهزن فهرموی: ههرشتی شهوو رۆژ بیان گریتهوه له خواوهیه، ئه گهر بیهوئ پێغه مهری خۆی له ههموو کس ساماندار تر نه کا، کهواته من پێوستم به سامانی ئیوه نییه، بۆیه خوا ئه فهرموی:

﴿ قُلْ أَغْنَى اللَّهُ أَتَّخِذَ وَلِيًّا فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴾ موحهمد تۆ بلی: ئایا من جگهی خوا وهر بگرم به دۆست و سهرداری خۆم و بیه رستم؟ چۆن من داوا ی یارمهتی له جگهی

خوابكەم كە دروست كەرى ئاسمانەكان و زەوىيە بەم شىۋە رېك و پىكە و سەر سۈرپتەر ئەنەو ئەبىر ئىن.

﴿وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ﴾ ۋە خوا خوار دەمەنى دەر خواردى ھەموو گيانداران ئەداو بۆيان ئەرە خسىتى، ۋە خوا خوار دەمەنى دەر خوارد نادىرى ۋە پىۋىستى بە كەس نىھو خوار دەمەنى ناخوا، جگەى ئەو كەسى تر زىان و سوود نابەخشى.

ئەى موحەمد: پاش ئەوۋى بەلگەو نىشانەت بۆيى باۋەر ئان ھىنايەو ھەسەر پىۋىستى پەرستى خوا بە تەنھا و ھەسەر ئەوۋىش جگەى خوا ناكىرى بە پەرستراۋو يارىدەر رۈبەكرە بت پەرستان بەم جۆرە:

﴿قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ كُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ﴾ تۆ بلى: بەراستى من فەرمانم پىدراۋە كە من يەكەم كەس ىم سەر شۆرى فەرمانى خوا ىم و موسلمان ىم و خۆم بدەم بەدەستەو ىم بۆ فەرمانى خوا ۋە ھىچ كەسى پىشم نەكەۋى لە باۋەر ھىناندا، چونكە من يەكەمىن داۋاكەرى ئەو مەبەستەم ئەگەر بەو شىۋەيە نەم ئەبى من بىكەمە رېزى ئەو كەسانە فەرمان بدەن بە دانىشتوان و خۆم فەرمانبەردار نەم، ئەوۋىش دورە لەو كەسانەو ىم خوا ھەلىيان بۆرى بۆ گەياندىنى پەيامى خوا بە ئادەمىزاد.

﴿وَلَا تُكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ ۋە پىدراۋە بە من كە تۆ لەو كەسانە مەبە ھاۋبەش دائەنن بۆخوا. يانى من فەرمانم پىدراۋە ھاۋبەش دائەنن بۆخوا، داۋىي ئىۋە چۆن داۋا نەكەن لەمن كارىكى ناشايستە، خوا بەم جۆرەى خوارەو ىم فەرمانم ىم ئەداۋ ئەفەر مۆىك

﴿قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ تۆ بلى: بەراستى من ئەترسم ئەگەر ىم فەرمانى پەرۋەردەكەرى خۆم بىكەم لە سزاي رۆژىكى زۆر گەۋرە كە رۆژى داۋايە، نە فروشتن و كرىن و نە پىتاك و يارمەتى دەرنيە بۆ ھىچ كەسى، نىتر ئىۋە چۆن داۋاى كارى ناشايستەم لى ئەكەن.

پتغمه ران گوناوه کردنیان لی ناوه شیتوه. به لّام مه به ست نه مه یه: که یه کسانى بدرئ
بدهر هه موو که سیکدا له ئاده میزاد له بهر دهم خوادا به یی جیاوازی، خوا به هه شتی
دروست کردوه بو ئه و که سانه فەرمانبهرداری خوان و له خوا ئه ترسن، پتغمه ر ﴿ ١٧ ﴾ له
هه موو کهس زاناترو چاک ترو له خواتر ستره.

﴿ مَنْ يُصْرِفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ هه ر که سنی لابدرئ له و
سزایه له و پرۆژهدا، دواى به راستی خوا مه ره بانى کردوه له گه ل ئه و که سه له و پرۆژه
گه وره یه داو، نه و میهره بان و به زى خوا یه رزگار بو نیکی گه وره یه و هه چ رزگار کردنی
وتنه ی ئه و نه یه که به چته ناو به هه شت و رزگاری بیی له ناگری دۆزه خ.
له پاش ئه وانده ی باسکران خوا ی مه زن بو مانى رۆن نه کاته وه که هه چ که سنی جگه ی
خوا خاوه نی سود نه ی بو ئاده میزادو نه فەر موئ:

وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ

فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ

قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ ۖ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿١٨﴾

قُلْ أَيْ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا

الْقُرْآنُ أَنْ لَتُنذِرَكُمْ بِهِ ۖ وَمَنْ بَلَغَ أَیُّكُمْ لَتَشْهَدُوا أَنَّ مَعَ اللَّهِ

إِلَهًا أُخْرَىٰ قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌُ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا

تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾

﴿ وَإِنْ تَمْسَسْكَ اللَّهُ بَصْرَ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ ﴾ و نه گهر خوا بگه یه نی به تو زیانی له سهختی له ههزاری و گرانی و ناخوشتی، دواپی هیچ کهستی لانا با نهو زیانهو ریگهی ریگهی لی ناگرئی مه گهر خوا لایانبا. نهک نهو شتهی بی باوهران ئهیان په رستن.

پرسیار/ که هه موو ناخوشتیه کاری خوابی و به دهست نهو بی: نهک به دهست ئاده میزاد. ههروه ها لا بردن و رزگار بوون له ناخوشتی به دهست خوابن، ئیتر کوشش و کرده وه سودیان چیه؟

وه لام/ کوشش پیویسته به گویره ی نهقل و هرگرتن، به گویره ی نهقل ئاده میزاد به بی کرده وه کاری ناچپته سهر، ههروه ها به گویره ی و هرگرتن له فرموده ی خواو پیغه مهروه ﴿ ۱۰ ﴾. فرموده کانی نهوان و بیربوچونی زانیان نایه نه ژماره که کوشش و کردار پیویستن بو و هرگرتی بهر هه موو پاداشت.

بینگومان خوا زیان و نازاری هیچ کهستی له بهنده کانی خوئی ناوی، چون ئه بی وانه بی؟ که خوا نه فرموی: من ستم ناکم له بهنده کانی خوم. کهواته مه بهست له ناخوشتی و زیان لهو نایه ته دا نهو شتهیه پاداشتی بهنده ی پی بداته وه له سهر کرده وه کانیان یا تاقیان نه کاته وه ههر له بهر سوودی نهوه بهنده یه ی، نهوانه یش دزی دادپهروه ری و میهره بانی خوانین، گونجاو نیه بو خوا گوشش کهران و ناگوشش کهران وهک یهک ته مه شا بکا.

﴿ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بَخِيرٌ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ وه نه گهر خوا به تو به گه یه نی چاکه یه له لهش ساغی و هه رزانی و خواره مه نی و سامانی زورو پلهو پایه، دواپی خوا به سهر هه موو شتیکا توانای هه یه. یانی کس ناتوانی چاکه و زیان و گه وره یی و میهره بانی خوا بگپرتنه وه.

﴿ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴾ وه خوا توانا له سهره وه ی بهنده کانی خویتی نهوان له خواره وه ی توانای خوان و دروستی کردوون بی ویستی نهوان، نهیشیان مریتی و له ناویان نهبا به بی پرس و ویستی نهوان و، خوا هه موو شتی له جیگای شیاوی خو یا دانه نی ناگاداری کرده وه ی نهی بهنده کانی خویتی.

تهفسیری زماکوپی

هه‌ندی له گیل و گه‌وجه‌کانی بت په‌رستانی مه‌که ووتیان به پیغهمهر ﴿ﷺ﴾: به راستی جوهره‌کان و گاوره‌کان شایه‌تی ناده‌ن بۆتۆ له‌سه‌ر پیغهمهرایه‌تی تۆ، خوای مه‌زن بۆ کپ کردنه‌وه‌ی ده‌نگیان نهم نایه‌ته‌ی نارده‌ خواره‌وه. فهرموی:

﴿قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً﴾ تۆ بۆتی و پرسیار له بت په‌رستان بکه: چ شتی له شایه‌تی دانی خوا گهوره‌تره، ناگاداربوونی خوا له ههموو ناگادار دانی گهوره‌تره، دوایی نه‌گهر منجه منجیان کرد له وولامدانه‌وه‌دا دوایی تۆ گوێچکه‌ی نه‌وانت ئاودا بۆ وولامدانه‌وه‌ی پرسیاره‌که.

﴿قُلْ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ﴾ تۆ بۆتی: خوا ناگاداره له نێوان من و له نێوان ئێوه‌دا و گهوره‌تره له باره‌ی ناگاداری له ههموو شتی، ناگاداری خوا راسته‌و شایه‌تی جوهره‌کان و گاوره‌کان پوچه، جگه وولامدانه‌وه‌که‌ی تۆ ههموویان پوچن و نه‌وانیش په‌کیان نه‌که‌وی.

﴿وَإَوْحَىٰ إِلَىٰ هَٰذَا الْقُرْآنَ لِأُنذِرْكُمْ بِهِ وَمَن بَلَغَ﴾ وه‌به‌ سروش نیراوه بۆلای من نهم قورئانه، بۆ ئه‌وه‌ی من به‌ ناوه‌رۆکی ئه‌و قورئانه ئێوه‌و ئه‌و که‌سه‌ی ناوه‌رۆکی ئه‌و قورئانه‌ی بێ گه‌یشتووه‌ بترسیتم له‌و که‌سانه‌ی ئیستا و نه‌وانه‌ی له‌مه‌ودوا په‌یدا ئه‌بن هه‌تا رۆژی دوایی.

رسته‌ی ﴿وَمَن بَلَغَ﴾ به‌لگه‌ی بێ گومان و ناشکرایه له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی ناوه‌رۆکی نهم قورئانه‌ی بێ گه‌یشت پیوست نه‌بی له‌سه‌ری فهرمانبه‌رداری فهرمانه‌کانی بێ عه‌ره‌ب و جگه‌ی عه‌ره‌ب هه‌تا کۆتایی پێ هاتنی جیهان. به‌لگه‌یشه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی ههر که‌سه‌ی بانگه‌وازی پیغهمه‌رو قورئانی بێ نه‌گه‌یشتی خاوه‌نی بیانوه بۆ وه‌رنه‌گرتنی ئایینی ئیسلام، له‌باسی ماناکردنی نایه‌تی (١١٥)ی سوره‌تی ئالی عیمران به‌دریژی ئه‌و باسه‌رون کراوه‌ته‌وه.

قورئانی پیرۆز ناگادار دانه له‌لایه‌ن خوای مه‌زنه‌وه له‌سه‌ر پیغهمهرایه‌تی موحه‌مه‌د ﴿ﷺ﴾ چونکه قورئانی پیرۆز به‌ره‌نگاری بت په‌رستان نه‌گا به‌ گشتی و به‌وان راه‌گه‌یه‌نی که‌ ئێوه

ناتوان و ینهی نهو قورئانهیا سی نایه تی دابنن با ههموو کهسانی خوین نهیانه وی بانگی بکن، ههولیشیانداوه بویان نه چوه سهر، رون بویه وه نهو قورئانه فهرموده ی خواجه، له دوایدا خوا سهرزه نشتی کردن له سهر په رستی پته کان و فهرموی:

﴿ اُنْکُمْ لَتَشْهَدُوْنَ اَنْ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهَةٌ اُخْرٰی ﴾ موحه مه د تو بلتی: نایا نیوه ی بت په رستان و بی باوه ران به پیغمه رایه تی شایه تی و ناگاداری نه ده ن کله گه ل خوا چه ندین خوی تر هن، نیوه چو ن شتی و ا نه لین پاش رون بونه وه ی به لگه له سهر یه کیتی خوا؟ له دوایدا خوا فهرمان نه دا به پیغمه مری خوی شایه تی و ناگاداری نه دا به وینه ی ناگاداری نه وان و نه فهرموی:

﴿ قُلْ لَا اَشْهَدُ ﴾ تو بلتی: من شایه تی و ناگاداری ناده م به وینه ی ناگاداری نیوه بت په رست که له گه ل خوادا هیه چه ندین خوی ترو من هدرگیز نهو شایه تی ناده م، پاش نه وه ی خوی مه زن فهرمانی تر نه دا به پیغمه مری خوی و نه فهرموی:

﴿ قُلْ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ وَّ اِنِّیْ بِرِیِّ مِمَّا تُشْرِكُوْنَ ﴾ تو بلتی: به راستی هیچ خواجه نی یه مه گهر خواجه کی تنها بو په رستان و، به راستی من بیزارم لهو شته ی هاوبه شی بی دانه نین بو خواو بیزارم له په رستی نهو بتانه نیوه نه یانکه ن به هاوبه شی خوا.

له پاش نهو باسانه ی پیشوو خوی مه زن رونی نه کاته وه که بی باوه ران جگه له وه نه زان و گیل و ره گز په رستان هیچ شتی تریان نه کردو وه به پیشه ی خوین و نه فهرموی:

اَلَّذِيْنَ ءَاتَيْنَهُمُ الْكِتٰبَ يَعْرِفُوْنَهُ كَمَا يَعْرِفُوْنَ
اَبْنَاءَهُمْ اَلَّذِيْنَ خَسِرُوْا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٢١﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ
مِمَّنْ اَفْتَرٰی عَلٰی اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِآيٰتِنَا ۚ اِنَّهٗ لَا يُفْلِحُ الظّٰلِمُوْنَ
﴿٢٢﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُوْلُ لِلَّذِيْنَ اٰشْرَكُوْا اٰتِيْنَ شُرَكَآؤَكُمْ

الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فَتَنْهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ
رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ﴿٢٣﴾ أَنْظِرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَيَّ أَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ
عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾

﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبْنَاهُمْ﴾ كه سانئكى ئەوتۆ ئىمه به خشيومانه بهوان نامه به كه تهوارات و ئىنجيله له جوهره كان و گاواره كان كه گومانيان وايه باس و شيوازي موحه مه ده له نامه كانيانا نه نوسراوه، ئەوان موحه مه ده ئەناسن بهو ديمه و شيوازه وه له نامه كانيانايه ههروه كه ئەوهى كوره كانيان ئەناسن. به لام ئەوان باسى پيغه مه ر ئەشار نه وه و نيشانى نادهن به كهس، ئەو مه به سه له زۆر شويى قورئاندا باسى كراوه. له ئايه تي (١٤٦) ئەلبه قهره. ئايه تي (١٥٧) ي ئەلله عراف. ئايه تي (١٩٧) شوعه را. به زۆرى ئەو باسه له ماناي ئايه تي (١٤٦) ئەلبه قهره دا به دريژى باسى كراوه.

بۆ زانين: له كاره پيويسته كان نيه كه خاوه ن نامه كان كاتى پيويسته باوه ر به يتين ده ستيان بكه ويى كه خاوه ن نامه كان راستى پيغه مه ر بزائن و بياناسين و نوسرايى له ته ورات و ئىنجيلدا چونكه هه ر كه سى له ئايى ئىسلام بكو ئيتيه وه به ليكو ئينه وه يه كى راستى به ووردى باوه ر ئەهيتى به ئايى ئىسلام به جو رى گومانى تيدا نه يى كه هه ر ئايى ئىسلام راسته، ئەزانى پوخته ي ئايى ئىسلام و نيشانه كه ي له سه ر وشه ي (لا إله إلا الله) دا ده ر ئەكو ئى بۆ يه كسانى ئاده ميزادو نه رخ بۆ دانانى له سه بنچينه ي كار كردن و نيازى پاك نه ك له سه ر بنچينه ي دارايى و پله و پايه و ره گه زايه تي. له ئەه ستۆ گر تى كو مه لايه تي و به ر پر سيارى هه موو كار به ده ستى كه بانگى ژي ر ده سه كانى خو يان بكن بۆ لاي ئىسلامه تي و ناشى و پيش كه وتن، به يى ئەوه ي بزائى خاوه ن نامه كان پيغه مه ر ئەناسن وه ك چۆن كورى خو يان ئەناسن.

دوای ئەوێ خواروونی کردووە ئەو شتەکانی کە پێویستە ناشکرا بکڕین لە لۆمە کردنی بێ باوەڕان و بێزکردنەوە لەوان بە هۆی ھاوبەشدانان بۆ خواى مەزن پێمان ئەفەرموی:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ آفَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ وە چ کەسێکە ستمکارتر لە کەسێ بوختان بکاو بەدرۆ بیدا بەسەر خوادا، وێنە بت پەرستان ئەلێن: فریشتەکان کچی خوان و بتەکان بۆیان ئەپارێتووە لای خوا. جووێکان ئەلێن: عوزەیر کۆری خوا، گاورەکان ئەلێن: عیسا کۆری خوا.

بە هیچ جووێ جیاوازی نیە لە نێوان ئەو کەسانە ھاوبەش دائەنێن بۆ خواو لە نێوان بە درۆو بە بوختان نامەکانی خوا ئەگۆرن بەدەستیان قەس و ئەیشزانن، لە نێوان ئەوانەشدا بە درۆ ئەلێن: ئێمە لە خزمەت خوادا بۆ مەردم ئەپارێتووە، لە نێوان ئەوانەدا ئەلێن: خوا ھەر نیە، ئەوانە ھەموویان بێ باوەرو گوناھبارن بە گوێرەى نامەى خواو فەرمودەى پێغەمبەر پێک ھاتى ھەموو موسلمانان.

﴿أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ یا باوەری بە ناوەرۆکی ئایەتەکانی قورئان نەبێ و ئەلێن. قورئان جادوو و ئەفسانە. بەراستی رزگاری نابێ ستمکاران و بێ باوەڕان سەرەرای ئەویش ستمکار لەوان نیە.

﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا آيِنَ شِرْكَائِكُمْ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ﴾ وە تۆ بیرى ئەو رۆژە بکەرەوێ ئێمە کۆتە کەینەوێ بێ باوەڕان ھەموویان بە پەرسێراوەکانیان و بە خۆیانەو. لە پاشا ئێمە ئەلێن بە کەسانێکی ئەوتۆ ھاوبەشدانەن بۆ ئێمە بە چەندەھا شتی ناپەرە: لە چ جێگە کە ھاوبەشەکانی ئێو، ئەوانەى ئەوتۆ ئێو گومان ئەبەن ھاوبەشى ئێمەن و لەلای ئێمە بۆتان ئەپارێتووە؟

بۆ زانین: ئەو کەسانەى باوەڕیان بە خوا ھەیە دوو بەشن: (١) ھەیانە باوەڕیان بە یەکیى خوا ھەیە. ئەوانە ناوئەبرێن بە خوا یەك دانەرەکان (٢) ھەیشیانە باوەڕیان بەخوا ھەیدو بەلایانەوا یە خواىکى تر ھاوبەشیەتى ئەوانەو ئەو کەسانە ئەلێن: خوا ھەر نیە وەك

یە کوان بەی جیاوازی، چونکە هاوبەشدانان بۆ خوا لە ناوەڕۆکا بریاردانە لەسەر نەبوونی خواو بەراستی وێنە نیه هاوبەشی نیه.

پرسیار/ بۆچی خوا فرموی: لە چ جێگەیه کەن هاوبەشە کانتان، نەیفەرموه: لە کوێن هاوبەشە کانی من. زۆر ناشکرایە هاوبەشیان ئەدایە پال خوا نە ئەپال خۆیان؟
وہلام/ لەبەر ئەوەیە: هاوبەشدانەرەکان هەر ئەو کەسانەن سازاندویانە هاوبەشیکی ئەوتۆ کە هەر نەبوو شوێنەواریشی نەبوو لەبەر ئەو پەیوەندییە، ئەوان بە هاوبەشەوہ پالەدانی بەوانەوہ دروستە، واتە (لأدنی ملبسة).

﴿ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ﴾ لە پاشا بیانویان بۆ نەمایەوہ بۆ وہلام دانەوہیان مەگەر ئەوہ کە ئەیان ووت: سوێندمان بەخوا پەروەردەکەری ئێمە هاوبەشمان دانەناوہ بۆ تۆو درۆمان بۆ ئەکەن. ئەوان بەو سوێندە لەو پۆژەدا هەولێ ئەوہ دەدەن خۆیان پزگار بکەن لەو کارە خراپە کردویانە، بۆیە پەنا ئەبەنە بەر درۆکردن و سوێندی درۆ خواردن و وا ئەزانن ئەو پۆژەیش وەک پۆژانی جیہان بەدرۆ پزگاریان بێ.

پرسیار/ ڕستە (وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ) چۆن ڕێک ئەکەوێ لە گەڵ (وَلَا يَكْتُمُونَ حَدِيثًا) وەبێ باوەڕان هیچ ڕووداوێ ناشارنەوہ کە کردبێتیان لە جیہاندا. ئایەتی (٤٢) ی سوره تی نيساء؟

وہلام/ لە پۆژی دوایدا بێ باوەڕان چەندین جێگە ی ٲاوەستانیان ھەبە کە لە ھەندێ کاتدا ئەتوان درۆ بکەن و ھەندێ شت بشارنەوہ بەر لەوہی ئەندامەکانیان شایەتی بێدەن لەسەر ئەو کارانە ی کردویانە کەواتە ڕستە ی ئەم ئایەتە ی ئێرە بۆ ئەو کاتە ھاتۆتە خوارەوہ. لە ھەندێ جێگەدا ناتوان درۆ بکەن و ھەر کاریکیان کردبێ درۆیان بۆ نا کرێ و ئە ی ئێن بەی پێچ و پەنا. کەواتە ڕستە ی ئایەتی (٤٢) ی نيساء بۆ ئەمەیان ھاتونەتە خوارەوہ.

پرسیار/ ھەر کاتی ئادەمیزاد لە پۆژی دوایدا توانای درۆو سوێند خواردنی ھەبێ وەک ئەمڕۆ، ئێتر چۆن پۆژی دووایی پێی ئەوتری خانە ی راستی و بە ئەمڕۆ ئەبێژری خانە ی درۆکردن.

وهلام/ جیوازی نیوان نهم دوو خانهیه بهم جوریه: بهراستی درو کردن لهم روزه دا وانه بی زیان و نازار له خاوه نه که ی دور بخاته وه یا سودی پی بگه یه نی. بهلام له رۆزی دوایدا درو کردن و سویند خواردن به هیچ جورئ سود بهخش نین و سزا ناگیر نه وه.

﴿ اَلْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَىٰ اَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴾ تو تهماشا بکه چوَن سزای درو کانیان له سهر خویان پیویست نه کن. نهلتن نیمه هاوبه شمان دانه ناوه بو خوا، خویان ناگادارن له سهر هاوبه شدانان بهرده وامبوون هه تا کاتی مردنیان و وونبو له وان شتی بوختانیان پی نه کرن و نه یاندا به سهر خوا داو نه یان کردن به هاوبهش بو خواو نه یان ووت: بته کان بو مان نه پارینه وه لای خواو یارمه تیمان نه دن له رۆزی دووایدا.

نه بوو سوفیان وه لیدی کوری موغیره وه فهزی کوری حهرس و عهته بهو شه بیبه ی کورانی ربیعه وه نه بو جهل کۆبونه وه گوئیان له خوتندنه وه قورئان بوو له لایه ن پیغمه ره وه ووتیان به نه زر نهو پیاوه چ شتی نهلتن؟ ووتی نازانم نه وه نه بی ده می نه جولیتی. وهك بزائم چیرۆك و نوسراوی پیشوه کان نهلتن که من وینه ی نه وهم بو باس کردوون له فارسه کانه وه: بو رو نکر دهنه ی نهو مدهسته خوا نه فهرموی:

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ يَرَوْا كَلَاءً آيَةً لَا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْعَوْنَ عَنْهُ وَإِنْ يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

﴿ وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوا وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا ﴾
 وهه نندی له بی باوه ران که سیك گوی نه گری بولای تو کاتی تو قورئان نه خویتی. به لام
 سود نابه خشی نه به خوئیان و نه به جگهی خوئیان و، ئیمه داوامانه به سهر دلایانا چه نندین
 په رده هه تا لهو قورئانه نه گهن و نه یزان و لایان ناخوشبو لی تی بگهن، چونکه نهوان له
 سه ره تاوه برپاریاندا بو له سهر بی باوه ری و نه زانی قورئان، له خو بایی بوبون
 به رده و امبون له سه ریان و، ئیمه دامان نابو له گوئچکه یانا گرانی و قورسای هه تا راستی
 نه بیسن، وینه ی نهو که سانه یان لی هاتبو له هیچ شتی نه گهن و نه بیسن.

پر سیار/ به راستی نهو نایه ته به گویره ی رواله ت خوا دلی نهوانی کویر کرده و
 گوئچکه ی کهر کرده و. که واته شایسته خرابه و سزانین، چونکه نه برین به ریوه به زورو
 سه ر به ست نین؟

وه لام/ بهو بو ته وه دلی نهو بی باوه رانه له قورئان ناگاوو سودی وه رنا گری،
 گوئچکه یان نابیسی به جوئی بیزانن راسته بیژری چه نندین په رده به سهر دلایانه وه یه و
 کوئچکه یان گرانه به گویره ی سروشتی خوئیان، له بهر نه وه ی خوا دلو گوئچکه ی
 دروست کرده به راستی په یوه ست کردنی که ری په رده دان بدریته پال خوا. به لام به
 گویره ی په یدا بوونیان له بی باوه رانه وه جیگهی خویته تی نهوان بهر پر سیارین، چونکه نهوان
 باوه ریان به راستی به لام به گویره ی په یدا بوونیان له بی باوه رانه وه جیگهی خویته تی نهوانه
 بهر پر سیارین، چونکه نهوان باوه ریان به راستی نهو به رده وامن له سهری به ویستی خوئیان.
 له مانا کردنی نایه تی (۷) سوره تی نهله به قهره باسی نهوانه کراوه.

نه وه ی شایه نی نامه به بی نهو نایه ته به ناشکرای به لگه یه له سهر نه وه ی ئیسلام به راوردی
 هیچ شتی ناکا بهو شته ی له ناوی خویایه تی. به لکو ته ماشای بهرهم و نیشانه ی نه کا. یانی
 چاوو گوئچکه جی به جی که ری کاری نه قلن و نه قلش نه خشه کیشی کار کرده، دواپی
 هه ر کاتی کار کردن په یدا نهو، بون و نه بونی هه مو ههسته کان یه کسانه، به جوئی تر

نیسلام شتی ناوه کی و دهره کی نیه، هه مو شتی هویه بو سودی ئاده میزاد بو هه لئسوراندنی گوزهرانیان و نه هیشتی گیر و گرفتیان و نیسلام شاراهوی نیه.

پیغمهر نهی پیرو پوچ و یزانی دهرخست له وانه که خاوه نی پله و پلیه و دارایی بون، چونکه دوا ی نه و دهر که و ته که و ته جه و جول و ههستیان به نه مانی خویشان کرد، بویه په لاماری دروی زور گه وریان داو نه یاندایه پال قورئان، بو رون کردنه ووی نه و مه به سه خوای مه زن ده فهرموی:

﴿ وَإِنْ يَرَوْا كَلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا ﴾ وه نه گهر نه و بی با وهرانه بیسن هه مو نیشانه و کاریکی په ک خهریان نه وان با وهر به و نیشانه یه ناکه و با وهر به تو نایه نن له بهر کینه دلپان و لاسایی کردنه ووی پیشوه کانیانی بو نه و شتانه له وانه ووه وهریان گرتون.

﴿ حَتَّى إِذَا جَاؤُكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴾ به درو خسته ووی نه وان نیشانه رونه کان گه یاندنیه راده یه هه تا کاتی نه وان هاتن بو لای تو گفتو گو بکه نه له گه ل تو به جو ری په کت بخه نه نه لپن که سانیکی نه و تو با وهریان نه هیتا وه: نه و قورئانه هیچ شتی نیه جگه ی نه ووی نو سراوی گه لانی رابورد وانه به بی گومان نه یشیان زانی نه و قورئانه راغویی که ره بو لای شتی راست و دروسته. به لام نه وان گومان دروی زور به ده ست نه هیتن بو نه ووی ئاده میزاد رابکیشن به ره و ریگه ی خراب و ریگه ی راستیان لی وون بکه نه و به ره و کاری پوچ بیابن، به بی جیاوازی به وینه ی یاسا و پروگرام و ده ستوری ده ست کردی نه م سه رده مه ی نیمه.

﴿ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ ﴾ وه نه و بی با وهرانه ریگرن و قه ده غه ی ئاده میزاد نه که نه له با وهر کردن به قورئان و په یرویی کردنی پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ و، خویشان دور نه خه نه وه له با وهر هیتان. یانی نه خو یان با وهر نه هیتن و نه نه یش هیتن که سی تر با وهر بهی.

له هه و لدان بو په یداکردنی ئازا وه کینه بو پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾، له شکر سازی بو جه ننگ له گه ل پیغمهر، له بهر هیچ هویه نه بوو جگه ی خرابی و ناله باری خو یان.

﴿ وَإِنْ يَهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴾ بوله ناو نادهن نهو بی باوه رانه بهو کاره خراپانه یان و نهو فیل کردنانه یان له ئیسلام مه گهر له خویان و، ههست ناکهن و نازانن که زیانی نهوان سهر ناکیشی و تیهر ناکا بۆلای جگهی خویان. یانی بازنه ی خراپه سووری خواردو که وته ملی خویان و له ناوی بردن، هه ندیکیان له رۆزی به دردا کوژران و له ناو چون. نهوانی تریان به سهر شووری خویان دا به دهسته وه له رۆزی رزگار کردنی مه که ی پیروز خوی مه زن جاری تر باسی چۆنیته تی نهو که سانه نه کا باوه ریان به رۆزی دواپی نیهو به درۆی نه خه نه وه، لهو رۆژه دا سزایه ناماده کراوه بۆیان و، نه ی بینن له گهل نهو پادا شته ی ناماده کراوه بۆ باوه رداران و نه فهرموی:

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ

فَقَالُوا أَلَيْسَ لَنَا بُدٌّ وَلَا نَكْذِبُ بِشَايَتِ رَبِّنَا وَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾

بَلْ بَدَأَهُم مَّا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ

وَأَنَّهُمْ لَكَذِبُونَ ﴿٢٨﴾ وَقَالُوا إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ

بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَى رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا

بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

﴿٣٠﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِإِلْقَاءِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُمُ السَّاعَةُ

بَغْتَةً قَالُوا أَيْ خَسِرْنَا عَلَىٰ مَا فَرَطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ

عَلَى ظُهُورِهِمُ الْأَسَاءَ مَا يَرِيضُونَ ﴿٢٣﴾ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهُوَ الدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

﴿ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ ذُقُوا عَلَى النَّارِ ﴾ وٺه گهر تو ببینی ٺهو بی باوه ٺانه کاتی ٺاوه ستیٺراون له سر ٺاگر. یانی تو ٺهوان ٺه ببینی لهو کاته دا ٺاوه ستیٺراون له سر ٺاگر هٺا به چاوی خوٺان ٺهو ٺاگره ببین، یا نیشانیان بدری یا بخریٺه ناوی بوٺان ٺون ٺه بیٺه وه ٺه نندازه ی ٺهو سزایه بوٺان ٺاماده کراوه، ٺه وه ی راستی بی لهو کاتانه دا کاریکی زور سامناک ٺه ببین.

﴿فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبُ بَيِّنَاتٍ رَّبِّنَا وَلَوْ كُنَّا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ دوايي بئى باوه ران
ئەلەين: ئەي خۆزگايە ئيمە بيگيرايينا يەتەو بەلای جيهان و ئيمە بە درۆ نەخينەو بە نيشانە
رەونەکانى پەرورەدە کەرى خۆمان لەسەر راستى قورئان و پيغەمەر و هاتنى رۆژى دوايي،
پەشيمان بينەو بە گوناھە کاغان و، ئيمە بين بە باوهردارو کارى چاک بکەين. بەلام
فرميسک رژاندن و خەفەت خواردن لەو رۆژەدا هيچ سودى نابەخشی، ئەوەى سودى
ببوايە بۆ ئەوان ترسان بوو لە خواو لە سزای خوا بەر لە پەيدا بوونی ئەو سزايە بۆيان. لە
پاش توشبونيان بەو سزايە وینەى گريانە بەسەر مردوداو ئاخ هەلکيشانە بۆ کارى
رۆيشتى.

﴿بَلْ بَدَالَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ﴾ به لکړو دهر که موت بو بې باوه ران شتی نه وان په نهانیاندا بوو له بې باوه رې و کاری خراپ له پیش هم کاته وه له جیهاندا کردونیان، له بهر نه وه ی ئیستا دهر که وتوون به هو ی شایه تی دانی نه نداده کانیانه وه داوای نه وه نه که ن بیان گیر نه وه بولای جیهان.

بۆ زانین: له رۆژی دوایدا رزگاری نابێ له سزای خوا مه گهر کهسێ خۆی دهر بخا به راستی و به رونی لهم ژيانەى ئیستاداو گفتوگۆی رێك بکهوی له گهڵ کردهوه یاو خۆی بنوێت به وینهى دهر خستى خۆی به لهشى و به گفتوگۆ کرداریهوه له تهله فزیۆن و ناوینه دا. به لام کهسێ خۆی دهر نه خا به کردارو به گفتوگۆیهوه خوا نه بێ کهسێ شاراوه کانی له بێ باوه رپی و دووروی نه زانی، ئهو کهسه له مه و پاش سزای بێ باوه رپی و دووروی خۆی بۆ دهر نه کهوێ، خۆی له ناو نه با به خهفت خواردن له سه ر خراپه کردنه کهى، ئاواتی رزگار بون نه خوازی، دواى زۆر دوره ئاواته کهى بیهوی که بگه ر پته وه بۆ لای جیهان.

﴿ وَلَوْ رُدُّواْ الْعَادُوْاْ وَالْمَآئِهٖمُ عَنْهُ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُوْنَ ﴾ و نه گهر ئهو بێ باوه رانه دواى راپوه ستانیان له سه ر ناگرو دهر کهوتی کردهوه کانیان بگێر نه وه بۆ لای جیهان به راستی نه چنه وه بۆ لای شتی قه ده غه کرابو له وان ئهو شته له هاو به شدانان و گونا ه کردن. وه به راستی ئه وان درۆ نه که ن له و به لێته نه یده ن که ئایه ته کانی خوا به درۆ نه خه نه وه و باوه ر به یتن.

بۆ نموونه: زۆر جار ان دیومانه و نه زانین به ده یان تاوانباران په شیمان بونه ته وه له تاوانه کانیان کاتی ئه وان له تاریکی گرتو خانه دا بوون که چی کاتی دهر چوون له گرتو خانه گه راپونه ته وه بۆ تاوانه کانیان و گونا هه کانیان.

﴿ وَقَالُواْ اِنْ هِیْ اِلَّا حَیَآئِنَا الدُّنْیَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوْثِیْنَ ﴾ وه بێ باوه ران نه یان ووت: ژیان و زنده کانی بۆ ئیمه نه مه گهر ژیانى ئهم جیهانه و، ئیمه زیندو نا کرێ نه وه له مه و پاش. یانی نه گهر بگێرێ نه وه بۆ لای ژیانى جیهان به راستی نه لێن و دوباره ی نه که نه وه نه و شته ی له وه به روتویه نه: که زیندو بونه وه په رسیارو سزادان نیه.

په رسیار/چۆن نه لێن: ژیان هه ر ئهم ژیانیه، به راستی ئهو کاره گرانه یان بینیه و نا گریان پیشان درا وه په نایان برده بۆ لای رزگار بوون، په یمان دا وه نه گه رپ نه وه بۆ لای کاره پێشه و کانیان؟

وہلام/ بەراستی ئەوان ئەزانن کە پرسیارو سزا ھەن بەی گومان. بەلام ئەزانن ئەگەر راستی بلاوبکەنەوہ سەرشۆری راستی بن دەست کەوتو پلەو پایەیان لە کیس ئەچی.

﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يُوقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ﴾ وەئەگەر تۆ بینی کاتی بی باوەران ڕائەوہستێرین لە ڕۆژی دووایدا لەسەر فەرمانی پەروەردەکەری خۆیان، دواي ئەوہی لە جیھاندا بە درۆیان ئەخستەوہ گەیشتن بە فەرمانی خۆی مەزن لە پاشەرۆژدا، پەروەردەکریان ئەفەرموی:

لە ڕۆژی دووایدا: ئایا ئەم زیندوونەوہیە راست نیە؟ ئیوہ ئەتان ووت لە جیھاندا: زیندو بوونەوہو کۆکردنەوہو بلاوبونەوہ نین پاش مردن.

﴿قَالُوا بَلَىٰ وَرَبَّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ ئەیان ووت: بەئێ: ئەوانە ھەموویان ھەن و، سویتدەمان بە پەروەردەکەری خۆمان راستن، خوا ئەفەرموی: دواي ئیوہ بچێژن ئەم سزایە بە ھۆی شتی ئیوہ باوەرتان بەو شتە نەبوو. ئەمەییە: سزای ئەو کەسانە جیھان ھەلبژێرن بۆخۆیان و ریزی بەدەن بەسەر پاشەرۆژداو راستی ئەشارنەوہ.

پرسیار/ خۆی مەزن لەم ئایەتەدا ئەفەرموی: (أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ فَذُوقُوا الْعَذَابَ) ئەو دوو فەرمودانە چۆن ڕێک ئەکەون لە گەل ئایەتی (١٧٤) ی سورەتی ئەلبەقەرە کە ئەفەرموی: (وَلَا يَكْلِمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) خوا گفتوگۆ ناکا لە گەل بی باوەران لە ڕۆژی ھەلسانەوہ لە گۆرەکان؟.

وہلام/ مەبەست لە ناوەرۆکی ئایەتی (١٧٤) ئەمەییە کە خوا گفتوگۆیان لە گەل ناکا بەشتی دلخۆشیان بکا. بەئکو گفتوگۆیان لە گەل ئەکا بەشتی خەفەتیان بداتی.

﴿قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِإِلْغَاءِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمْ السَّاعَةُ بَغْتَةً﴾ بە راستی زیاند مەندبوون کەسانێکی ئەوتۆ پڕوایان نەبووہ بە گەیشتنی فەرمودەکانی خوا لە زیندوونەوہو پرسیار و وولام و ئەو گەیشتنەیان بەدرۆ ئەخستەوہ ھەتا کاتی ھات بۆلایان ڕۆژی دواي بە کوتوپری و کەس نازانی ئەو ڕۆژە چ کاتی دیت، ئەو ڕۆژە ناوبراوہ بە

(السَّاعَةِ) له بهر به گورچی و به پهله پرسیار ته و او نه بی. له کاتیکدا بی باوهران زیانو مه ند
نه بن. باوهرداران رزگاریان نه بی و به خوش گوزهرانی را نه بویرن.

﴿ قَالُوا يَا خَسْرَتْنَا عَلَىٰ مَا فَرَطْنَا فِيهَا ﴾ نهو که سانه ی پروایان به زیندو بوونه وه نه بووه
نه لئین:

نه ی په شیمان بوونه وه خه فته بو ئیمه له سر شتی ئیمه له کیسی خو مانغاندا له
جیهانداو ته منی خو مانغاندا له سر گوناوه کردن و بی فرمانی خوا.

﴿ وَهُمْ يَخْمَلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ إِلَّا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴾ وه نهو بی باوهرانه
هه لئه گرن گوناوه کانی خو یان به سر پشیمان وه. مه به ست لهو هه لگرتنه نه مه یه: که
گوناوه کانیان لکاوه به وانه وه جوئ نایته وه له وان، نهو که سانه خرابترین که سن و بگره
چوار بی له وان چاکتره، چونکه چوار بی هچیان له گوناوه به سر پشته وه نهو به ناسایش
نه زین و دووای پرسیار له ناو نه چن. به لام نهو بی باوهرانه به گوناوه کانیانه وه نه چن بو ناو
ناگری دوزه خ، ئیوه ناگادارین و بزنان خراب شتی که نهو بی باوهرانه هه لئان گرتو وه له
گوناوه کانیان نهو رسته یه گوره ترین هه ره شه یه بو بی باوهران.

﴿ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ﴾ وه نه یه ژبان زینده گانی جیهان که ئیوه ی تیک داوه
مه گهر یاری کردن و خو خهریک کردن به شتی که وه ناده می زاد خهریک نه کا به بی سود. له
مانا کردنی نایه تی (۱۸۵) له سوره تی نالی عیمراندا وینه ی نهو رسته یه رابوردو وه.

﴿ وَلِلدَّارَةِ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ ﴾ وه به راستی خانوی رژی دوا بی که به هه شته
چاکتره بو که سانیکی نهو تو له خوا نه ترسن و خو یان نه پاریزن له هاو به شدانان بو خواو له
یاری کردنی بی سودو خو خهریک کردن به جیهانی براوه.

﴿ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾ نایا بو ئیوه بیر ناکه نه وه عه قل ناخه نه کار کام یه کی لهو دوو شتانه
چاکه: خانوی رژی دوا بی با نه م جیهانه، هه تا ئیوه باوهر به یتن.

دوا ی نه وانه ی پشوو خوا دلی خوشی پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ نه داته وه له سر نه وه ی نه ویان
به درو نه خسته وه، دوا ی نه ویش به لگه ی رونی له سر دانا ون. نه فهرموئ:

قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ
 وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٢﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَتْ
 رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَأَوْدُوا حَتَّىٰ أَنزَلْنَاهُمْ
 وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبِيِّ الْأُمْسَلِينَ
 ﴿٣٤﴾ وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ أُسْتَطِيعَتْ أَنْ تَبْغِي
 نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سَلَمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيهِمْ بِآيَةٍ وَلَوْ شَاءَ
 اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾
 ﴿ إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ
 يُرْجَعُونَ ﴾ ﴿٣٦﴾ وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ
 قَادِرٌ عَلَىٰ أَنْ يُنْزِلَ آيَةً وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾

﴿ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ ﴾ به راستی ئیمه نه زانین به راستی تو خه فه تبار نه کا
 شتیکی نه تو بی باوه ران نه یلین: له به درو خسته وه تو له مه ویش و نیستاش به تو یان
 نهوت: شیت و هونراوه بیرو جادو گهرو جگهی نه وانش.

﴿ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴾ دوا بی به راستی نه و بی
 باوه رانه له نیو خویاناو له پاش مله وه دهرونی خویانا تو به درو ناخه نه وه، نه زانن تو

راستی و به چاکت نهانسن که تو راست و پژی، به لام نهو بی باوه پانه ستم له خویان
 نه کهن باوه به نایه ته کانی نامه کهی تو نایه رن به ناشکرای، نه گینا نه زانن تو راست
 نه کهی. ههر که سی جهنگ بکا له گهل که سیکی راست و پژ له بهر نهوی له سهر راستیه.
 بیگومان جهنگ له گهل راستیه که نه کا له ناوه پوکا نه که له گهل خاوه نی راستیه که،
 ههر که سی جهنگ له گهل پیغمه ر بکا و به سوکی دانی له بهر نهویه په یامیکی هیئاوه. به
 راستی کالته بهو کهسه نه کا په یامه کهی داوه بهو فروستاده یه که خوی مه زنه، نه که بهو
 کهسه په یامه که نه گه یه نی که فروستاده کهیه. بت په رستانی مه که بهر له ره وانه کردنی
 پیغمه ر ناوی نهویان نه برد به راست گرو ناسایش خواز، کاتی که کرا به پیغمه رو په یامی
 خوی پی دراو بهلگی له سهر دانا ده ستیان کرد به جهنگ کردن له گهل یا به بوختان
 کردن و نهیان ووت:

جادو گهرو شیت و شاعیره. که واته به درو خسته نهوی پیغمه ر ﴿تِلْكَ﴾ به
 درو خسته نهوی خوی به ناوه پوکا. نه که به درو خسته نهوی پیغمه ر ﴿تِلْكَ﴾ دوباره خوا
 دلخو ش پیغمه ر نه داته و نه فموی:

﴿وَلَقَدْ كَذَّبْتَ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِكَ فَاصْبِرُوا عَلَىٰ مَا كَذَّبُوا حَتَّىٰ آتَاهُمْ نَصْرُنَا﴾ وه به راستی
 به درو خراوه ته و جهن دین نیراوی له پیش تو تو بون و نازاریان دراوه له سهر گه یاندنی
 په یام دوا بی نهو فروستادانه نارامیان گرتووه له سهر شتی نهوانی پی به درو خراوه ته و
 نازاریان دراوه. که واته تویش نارام بگره له سهر به درو خسته نهوی خوت و نازار دانت هتا
 کاتی هات بولای نهو نیراوانه یاریدان و سهر خستی نیمه بو نهوان، به هوی نهو شته و
 بهلیم پیدابون نه کهر نارام بگرن یارمه تیان نه دم و باوه پاران سهر نه خهم، له گهل تویش
 بهو جوړه نه کهین.

نهو جوړه روداوانه به سهر ژبانی ناده میزادا نه سورپته ووه. بو نمونه نه بیری نه مرو پالنه وان
 بازیه له نیوان چاکه و خراپه دا، له نیوان گهلانی ژیر ده سته و سته مکارانی ره گهز په رست،

له نیتوان دوروی و راستیدا، ناگونجی تهو که سانه یارمه تی راستی و سهر بهستی ته ده ن
 له لایه ن دوزمنانی خو یانه وه توشی نازار نه بن، هدر گیز راستی و سهر بهستی سهر نه که وتوون
 و سهر ناکه ون به بی خور راگرتن و ماندوبوون و فیدا کاری لهو ریگانه دا، خو یان و خیزان و
 دارایی و پله و پایه و ناسایش و خوشی خو یان نه که ن به قوربانی بۆ راستی و سهر بهستی، له
 دوا پیدا به بی گومان به ناواتی خو یان ته گهن، بۆ رون کردنه وهی تهو مه بهسته خوا
 نه فهر موی: ﴿ وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ﴾ وه هیچ گورانی نیه بۆ فهر موده کانی خوا و بۆ
 به لگه کانی خوا که یارمه تی خاوه ن باوه ران ته داو بی باوه ران له ناو ته داو یاریده ی
 پیغه مهران ته دا. نه بیسراوه به وینه ی ته م سهر دمه ی تیمه که سته مکارانی پیشوو به
 نه ندازه ی سته مکارانی نیستا به ناواتی خو یان گه نشتن، تهو ته سته مکارانی ته م سهر دمه ی
 تیمه له هه موو جیگه گر نه که کاندای بنکه ی سهر بازی و بنکه ی جهنگیانداناوه، هیلانه ی کاول
 کردنیان ناماده کردووه. به هه موو چه کی ناله بار خو یانیان چه کدار کردووه، ده ستیان
 گرتوه به سهر سامان و گیان و پیتی گهلانی هه ژاردا، ده ستیان گرتووه به سهر بانگه کان و
 جیگه ی گورینه وه ی پاره و دراوی زور له هه ریمه کاندای، شوینی بلا و کردنه وه ی رۆژنامه و
 گۆفارو چاپه مهنیان داگیر کردووه له زور شویندا، به جورئ ده سته لاتیان پهیدا کرده
 مروفتی پاك و خاوین و ناسایش خوازی بی به دهره کی ناواره ی نه زانن، بۆی ناگونجی
 وشه یه کی سهر به ستانه و دادپهروهری بلا و بکاته وه، یا له نیرگه ی رادوی و که ناله کانی
 تهله فزیون و بهرنامه یه به خش بکا. به لام ناپاکان و سته مکاران و له ناین وه رگه راوه کان و
 دوزمنانی ناین و نیشتمان بۆ هه ر جیگه برۆن و بیانه وی مه بهستی خرابی خو یان
 بلا و بکه نه وه ریگه یان لی ناگیرئ و رۆژباشیان لی نه که ن و ریزیان نه گرن، تهویش له بهر
 ته مبه یه: خوا په رستان و فیدا کارانی ریگه ی راست و چاك یا نه ماون یا نه گهر مابن زور
 که من و بی ده نگ دانیشتون.

﴿ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبَاِ الْمُرْسَلِينَ ﴾ وه به راستی هاتوه بۆلای تۆ هه والی به سه رهاتی نیر دراوه کانی خوا که به چ شیوه به کی خراب نازار دراو له لایه ن گه له کانیانه وه، له بهر نه وه ی نارامیان گرتوه خوا سه ری خستوون، نه و جوړه کارانه نه ده ستوری خوایین و نه پوژ و ناگوژین.

هه رسئ کوره کانی عامیرو چه ند که سئ تر هاتنه خزمه ت پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ داوایان کرد له پیغمه مر نیشانه یه و کاریکی په ک خه ری وه ک پیغمه مره کانی به یئ باوه رت بئ نه که یین، بۆ رو ن کرد نه وه ی نه و مه به سه خوا فه رموی:

﴿ وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ أُسْطِطَعْتَ أَنْ تُبْتَغَىٰ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلْمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِهِمْ بِآيَةٍ ﴾ وه گه ر گران و گه وره یه له سه ر تۆ وه و گه رانی بئ باوه ران له وه رگرتی نایینی ئیسلام، دوا یی نه گه ر تۆ توانات هه بوا یه که تۆ په یدا بکه ی کونئ له نیو زه ویدا برویته ناوی و بیته ده ری و به لگه بۆ نه و بئ باوه رانه به یئ، یا په یژه یه په یدا بکه ی بۆ ئاسمان به رز بیته وه بۆلای و به لگه یان بۆ بیته خواره وه بۆ نه وه ی باوه ر به نایینی ئیسلام به یئ، بیگومان تۆ توانای نه و کارانه ت نه، دوا ی تۆ بروی بۆلایان به به لگه و نیشانه یه کی گه وره وه ته نگه تاویان بکه ی باوه ر ناهیتن، که واته تۆ خه فته مه خو و نارام بگه ره له سه ر نازاریان هه تا خوا فه رمانی خو ی له واندا نه نجام بدا.

﴿ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴾ وه نه گه ر خوا ئاره زوی هه بوا یه به راستی بئ باوه رانی کۆ نه کرده وه له سه ر راڼو یی و یاریده ی نه دان له سه ر باوه ر هیتان به زوړ. به لآم نه و کاره نه ری بۆ داناری له بازاری به ندایه تیدا و نه یی باوه ر هیتان له دلته وه ده رچئ به یی زوړ کردن.

دوا یی تۆ له و که سانه مه به نه زان و نه خو ینه وار بئ و خو ت ماندو مه که و خه فه تبار مه به له سه ر وازه یانی نه وان له نایین. بیگومان پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ نه زان نه، چونکه ره و شته کانی نه و له قور ئانه وه ده رچوه. به لآم نه و فه رموده یه بۆ خوا دروسه، چونکه له دروست که ری بونه وه ران ده رچوه بۆلای گه وره ترینی ئاده میزادو جیگه ی سه ر به زیه بۆ پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾.

ته فسیری زمنا کوی

بۆ زانین: خوای مەزن زۆر لە کەس ناکا بۆ ئەوێ باوەری پێ بەیترێ. بەلکو واز لە نادەمیزاد ئەهیتی خۆی بۆ خۆی ڕینگەیه هەلبژێری، دواپی ئەقڵی پێ داوێ و ڕینگەیی چاک و خرابیی نیشانداوێ و بەلگەیی ڕونی لەسەر داناون، بە تۆپزی دەست ناخاته کارو باریان، بەشیکێ سەر بەستی پێ بەخشیوێ ئەتوان بەهوی ئەو بەشەوه چاک و خراب جوێ بکەنەوه، هەر وەك لە جیهاندا چاک و خراب بۆ ژيانێ خوێان جوێ ئەکەنەوه ئەتوان بە ئاسانتر ڕینگەیی راست بدۆزنەوه.

خوای مەزن هەرچەندە بە ڕستەیی (فَلَا تُكْنَنَ مِنَ الْجَاهِلِينَ) ڕوی پێ کردووە بۆلای پیغممەر ﴿ﷺ﴾ بەلام مەبەستی خوا پەیرەوانی پیغممەر ﴿ﷺ﴾ ئەگینا پیغممەر چۆن ئەبێ نەزانی؟ کە ڕەهۆشتی ئەو قورئانی وەك باسماێ کرد، خوای مەزن ڕیزی پیغممەری پاراستووە نەیفەرموە تۆ نەزانی. فەرمویتێ: تۆ لە نەزانیەکان مەبە، نەزانیی داوێ پال جگەیی پیغممەر ﴿ﷺ﴾، ئەو ڕوپی کردنەیی خوا بۆلای پیغممەر گەورەترین شانازی و سەر بەرزیه بۆ ئەو. پیغممەر ﴿ﷺ﴾ ناخۆشی و دلەنگی وای توش نەبوو لە لایەن بت پەرستانەوه هەتا خوای مەزن سەر زەنشتی بکا بەو ڕستەیی پێشوو.

بەلام بۆ ئەمەیه: دلی موسولمانان ڕۆشن بکاتەوه و نامۆزگاریان بکا کە پێویستە ئارام بگرن و دل کراوێ بن، نادەمیزاد هەر پلەیه کی هەبێ پێویستە لەسەری ڕەهۆشتی بەرز بۆ خۆی هەلبژێری، لە هەمویان گرنگر پشت بەستە بە خوا و ئارام گرتنە لەسەر ئازاری دانیشتوان.

دواپی خوای مەزن بە جوێ تر هانی پیغممەر ئەدا لەسەر ئارام گرتن ئەفەرموێ: ﴿إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ﴾ بەراستی کەسانێکی ئەو تۆ وەلامی تۆ ئەدەنەوه داواکاری تۆ بیسن بەشیوێه بیزان و تەمێ خوار ببن. بەلام بێ باوەران وەك مردوان و راستی نابیسن کەواتە تۆ دلەنگ مەبە لە گۆی نەگرتیان کاتی تۆ قورئان ئەخوێنی بەسەریان. کەسێ وەلامی تۆ ئەداتەوه گفتوگۆی تۆ ببیستی وزیندو بێ، ئەوان دلیان مردووێ ناگۆنێ وەلامت بەدەنەوه.

﴿ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴾ وه مردووه کان هیج شتی نابیسن که سودی بیی بۆیان مه گهر رۆژی خوا زیندویان بکاته وه، نه و کاته هه موو شتی ته بیسن و سویند نه خون نیمه له و که سانه نه بووین هاو به شمان بۆ خوا دانه ناوه. له پاشا بۆلای خوا نه گیرینه وه، خوا پرسیاریان لی نه کا له و شتانه گوئیان لی نه کرتوه و خۆیانیاں بی ناگا کردوه، به سزاو پاداشتی خۆیان نه گهن.

به راستی نه و که سانه تۆخۆیانیاں بۆ ماندوو نه که ی که رانمووی وهرده گرن له تۆی نابیسن به جوړی سودی لی وهر گرن، چونکه نه و که سانه جیهانیانیاں کردوه به خوشه ویستی خۆیان. که واته نه وان وه مردووان و شایسته ی روبرۆلا کردن نین، وازیان لی بهینه وه بهر لایان بکه هتا رۆژی دواپی، هتا به چاوی خۆیان سزای ناهه مواری خۆیان بیسن و رینگه دهر چونیان نه میتی.

﴿ وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ ﴾ وه بی باوهران ووتیان: بۆ نه نیراوه بۆسه ر موحه مه د نیشانه یه کی پهك خهر له لایه ن پهروهرده کهری خۆیه وه و تنگیان بی هه لچنی هتا باوهر بهین و نه توان سه رپیچی بکه ن. نه و به لگانه وهك هوشتری سالح و داردهستی موسا و خوانی عیسا با کیوی نه بو قوبه یس به سه ریانه وه راوه ستینی، یا فریشته یه بیت بۆلایان و شایه تی بدا موحه مه د پیغمه ره.

پرسیار/ چون نه و بی باوهرانه نه و شتانه یان نه ووت، له گه ل نه وه یشدا خوا ژماره یه کی زۆری نیشانه و به لگه ی رونی ناردوه ته خواره وه بۆسه ر موحه مه د ﴿﴾.

وه لام/ به راستی مه به ست له و به لگه یه له و نایه ته دا نه و کاره پهك خهری نه و تۆیه بی باوهره کان داویان نه کرد بۆیان به مهرج بۆ باوهره یانانی خۆیان به موحه مه د.

مه به ستیان به لگه یه نه بو قنیات به که سی بکا داوای راستی نه کا له بهر راستیه که ی نه گهر نه و هیان مه به ست بوایه پیوستیان به وه نه بو داوای بکه ن، چونکه کاری پهك خهری زۆریان دیوو له پیغمه ره وه ﴿﴾.

﴿ قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْزِلَ آيَةً ﴾ تو بلئی: به راستی خودا توانای هیه له سهر
 نهوهی که به نیریتته خواره وه نهو نیشانهو به لگهیه نیوه داوای نه کهن. به لام خوا نهو نایه ته
 نانیریتته خواره وه له بهر ناره زوو هه وه سی نهوان، خوا نه نیریتته خواره وه شتی خوی به
 شایسته ی بزانی به گویره ی شیای به ننده کانی خوی بی.

﴿ وَلَكِنْ أَطْرَقَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ وه به لام زورتر لهو بی باوه رانه نازان خوا به گویره ی
 زانیاری بی وینه ی خوی شتی شیای بو نهوان نه نیریتته خواره وه. ناردنه خواره وه ی نهو
 نیشانانه له گهل به رده و امبوون له سهر بی باوه ری نه بیتته هوی نه گبه تی بو نهوان و
 قلاچو کردیان نه گهر باوه ر نه هینن. وینه ی گهلانی پیغمه ره پیشوه کان. که واته ناردنه
 خواره وه ی نهو نیشانهیه بو نهوان چاک نیه.

نهو داخوازی به لهو بی باوه رانه وه، وه نه بی هه ر پیشه ی نهوان بی و بهس. به لکو وینه یان
 نیستایش زورن. نه گهر بو نهوان و بو هه موو بی باوه رانی تری سهر زهوی به هه زاران
 به لگه یان بو بهیتری باوه ر ناهینن، نه بی چ به لگهیه گه وره تر بی له دروست کردنی
 ناسمانه کان و زهوی و له جم و جولی نه ستیره کان و مانه وه یان له سهر نهو پروگرامه
 تاییه تیه له جم و جولیانا، له دروست کردنی زهوی و کیوه کان و زهریا و دهریا و
 روباره کان و کانگای زور به نرخ و به پیت له نیو زه ویداو له دروست کردنی دره خت
 و روهک به هوی بارانه وه؟

کاتی خوی مهزن رونی کرده وه که توانای ناردنه خواره وه ی نیشانهو نهو داخوازی به ی
 نهوانی هیه. پاشان باسی شتی نه کا به لگه بی له سهر توانای زور گه وره تری خوا. وهک
 به ریوه بردن و هه لسوراندنی هه موو بونه وهران و دانانی هه موو شتی له جیگه ی شیای
 خویا. نهو نیشانهیه نهوی باوه رانه داوای نه کهن سهر سور بهیتر نیه له دروست کردنی
 گیانداران و به ریوه بردنی کارو نیشیان. نه فهرموی:

وَمَا

مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ

﴿٣٨﴾

مَّا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُوبَكُمْ فِي الظُّلُمَاتِ مَنْ يَشَاءُ اللَّهُ

﴿٣٩﴾

يُضِلُّهُ وَمَنْ يَشَاءُ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ مِثْلُكُمْ﴾ وه نیه هیچ شتی برپوا به سمر زهویدا له گیانداران و، نیه هیچ بالندهیه بفری به ههوادا به هوی دوو باله کانی خوویهوه، مه گهر چهندين کز مه لیکن خاوه نی سروشتی تایه تی خوینان و تمهن و خواردهمهنی به سهرهاتیان دیاری کراوه له لایهن خواو وینهی ئیهوی ئاده میزاد، دروستی کردوون و نمرون و زیندو نه کرینهوه له رۆزی دووایدا وینهی ئیه، سوپاسی خوا نه کهن و بی ناگانین له خوا وینهی ئیه. بگره ئیه ههتا به ههزاران خوا نه ناسن. به لام نهوان به گشتی بی ناگانین له خواو به باشی نه ناسن.

خوای مهزن بهو ئایه ته رونی کردوه تهوه که به راستی له نیوان ئاده میزادو رویندهو فرنده کاندا جوړه له یه چو نیکمان هیه. به لام خوای مهزن نهو جوړه ی ناشکران نه کردوه. ئایا له دروست کردن و باوه به خوادایه، یا له بهر یوه بردنی هوی ژیان و ههلسورانندی کارو باریان بو سودی خوینان له ژياندا، یا ههر به شیکیان نه ناسرین به ناوی خوینان وینهی ئیمه به خیزان و ره گهز نه ناسرین، ئایا له وانه دا وینهی ئیمهن یا له شتی تردا؟ ههر چو ئی بی زانایان به زوری ههولیانداوه بو ناسینی سروشتی گیانداران له رویندهو فرنده یانواو چو نه تی ههوهس و کرده وهیان، له نهجامدا ناگادارییان پهیدا کرده

لەسەر چەندىن نەيتى سىروشتيان. بە جۆرى بۆيان دەركەوتووه كە ئەو نەيتيانە ئەبن بە بەلگە لەسەر بوونی خوايه كى بەرپۆهەبرى خاوەن تواناو هەموو شتىكى لە جىگەى شياوى خۆيا داناو. بۆ نمونە: كۆمەلى فیلەكان دادگا دائەنن بۆ ناكۆكى نۆيان خۆيان و دادوهر فەرمانى خۆى دەرئەكا لەسەر تاوانبار بە دورخستنهوى لە كۆمەلى خۆيان هەتا بە تەنها بژى لە چۆلەوانيدا.

كۆمەلى قەلەرەشيش ئەگەر يەككيان هەستى بە ترس كرد بە دەنگىكى تايهەتى هاوړپىكانى ئەترستى و ئاگاداريان ئەكا، لە كاتى خۆشيدا بە جۆره دەنگى تر ئاگاداريان ئەكا، مېش هەنگ و مېرولە كردهوو سىروشتى زۆر سەرسورپەنەريان هەيه... بەلام هەريەكە لەو كۆمەلە رۆيندەو فرەندانە سىروشتىكى جياوازيان لە يەكترى هەيه بۆ بە خيو كردنى بېچووه كانيان و تيمار كرديان، لە كۆششەدان بۆ پەيدا كردنى خواردەمەنى بۆيان، لە پىك هيتان و ئامادە كردنى شوئى حەسانەوهيان، پەپرەو پرۆگرامى تايهەتى خۆيان و نۆيان بېچووه كانيان. ئەوانەو چەندىن شتى تريان هەيه.

﴿ مَا فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ﴾ ئيمە وازمان لە هېچ شتى نەهيتا لە نامەى خۆمان و نەمان نوسىي، هەموو شتى لەو نامەيدا كۆكراوه تەوه نوسراوه بە هەموو جۆرى كە شياوى خۆيانىي. مەبەست لەو نامەيه ئەمانەن:

١- يا ئەو تەختەيه پارێزرراوه لە دەست كارى (اللوحي الخفوج) كە هەموو موشىتىكى رابوردوو داهاوى تيدا نوسراوه، چۆنەتى ئەو لەوحە نەيتيه لاى ئيمە مەگەر ئەوهەندە بزاني پى ئەووترى نامە. خوا ئەزانى چۆنە.

٢- يا برىتيە لە زانيارى خۆى مەزن كە هەموو شاراوەكانى دلى ئادەمیزادو ئەوانەيش ديارين ئەزانى.

٣- يا برىتى لە قورئانى پېرۆز كە خۆى مەزن ئەوهى پۆستىي بۆ ئادەمیزاد لە بنچينه كانى ئاين و لقەكانى رۆن كرده تەوه لە قورئاندا بەي كەم و كورى.

﴿ ثُمَّ إِلَيْهِ يُخْشَرُونَ ﴾ له پاشان لای خوا کۆ نه کرینه وه، ئاده میزادو گیاندارانی تر به بالتندو جگهی بالتندو کۆ نه کرینه وه بۆلای خوا هتا به جوړیکی دادپهروهرانه ههموویان مافی خوږیان وهر بگرن له یه کتری یانی ههرچون نیمه ئاده میزاد کۆ نه کرینه وه له رۆژی دوایدا گیاندارانی تریش کۆ نه کرینه وه. بهلام ههموویان مهبهست و یهک په پرهویان نیه و بهرو جیگه کی تایبه تی نه برین له و رۆژهدا که ئاده میزاد نای زانن، نهو شته ی نیمه بریاری له سهر بدهین نهمیه: بههشت و دۆزهخ بۆ جگهی ئاده میزادو جنوکه دروست نه کراون.

له پاشا خوای مهزن فهرموده که ی خۆی دهست یی نه کاته وه دربارهی نهو که سانه بهو جوړه پیوسته فهرموده کانی خوا نابیسن، نهو که سانه وینه ی نازه لن و له هیچ شتی ناگه ن و پیغمهریش ناگادار نه کا له سهر که مو کوری نهو که سانه و نه فهرموی:

﴿ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمْ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ ﴾ وه که سانیکی نهو تو باوهریان به نایه ته کانی قورنانی نیمه نیه و بهلگه کانی نیمه له سهر راستی موحه مه دو نایینی نیسلام به درو نه خه نه وه که رن بانگه وازی تو نابیسن و گوئ له راستی ناگرن که بهلکه ن له سهر یه کیچی خواو لالن و گفتوگزی راستی به ده میا نایه له بارهی یه کیچی خوا له نیو چه ندین تاریکدان: تاریکی بت په رستی و بی باوهری و گونا هباری و دهرچون له ده ستوری خواو لاسایی کردنه وه ی ناره وای پیشو کانیان و نهوان له نیو نهو ههمو تاریکیه دان.

نهو که سانه نه گهر ناماده بیان تیدا بوايه و بریان بکر دایه وه لهو شتانه ی چوار لای گیاندارانی گرتو ته وه نایانزانی که چۆن خوای مهزن ههستی وای به خشیوه بهو گیاندارانه که خوږیانی یی نه بدن بهر یوه له و شکایی و له نیو ده ریا و هموادا. سروشت و تیگه یشتن و زیره کی وای پیداون جیگه ی سهر سورمانی ئاده میزادن. که واته نهو که سانه ناماده یی خوږیانیان له کیسی خوږیاندوه.

﴿ مَنْ يَشَأْ اللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَنْ يَشَأْ يُجْعَلْهُ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ ههر که سی خوا ناره زوی هدی لای نه دا له ریگه ی راست و باوهر ناهیتی، نه بی بزانی که نهو که سه خوا نه قلی

تهفسیری زمانا کوی

داوه تی و به شیکی سهر بهستی داوه تی و چاک و خراب لای رونه و به ناره زوی خوی خراپه ی هله بزار دوه که واته خوا هه موو شتیکی له جینگه ی شیای خویا داناره، وه هدر که سی خوا ناره زوی هه بی دای نه تی له سهر ریگه ی راست و باوه ر به نایینی نیسلام نه هیتی، چونکه به گویره ی عه قلی خوی ریگه ی راستی بو خوی هله بزار دوه و خوایش یارمه تی داوه.

دانیشترانی مه که دوا یان نه کرد له پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾: کاتی نیمه باوه رت پی نه که یین کیوه کاغان بو بکه ی به ده شتی پان و به رین و بین به باخ و بیستان و روباری ناوی تیدا پیدای بی، یا نامه یکت بو پی له ناسمانه وه. نه یانزانی نه وانه هه موویان سودی به و ان ناگه یه نی، بیر کرد نه وه له خویان سودیان پی نه به خشی که هدر کاتی نازاریان توشی بی هاواری خوا نه که ن، نه بوایه بیانزانیایه نه و هاواری نه و ان گه و ره ترین به لگه یه له سهر نه نهایی خوا، بو زون کرد نه وه ی نه و شتانه خوا نه فهر موی:

قُلْ

أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَاكُمْ السَّاعَةُ أَغَيْرَ اللَّهِ
تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٥﴾ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا
تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُم بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ
يَضُرَّعُونَ ﴿٤٧﴾ فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ
وَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا

نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمُ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ
 حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾
 فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٥﴾

﴿ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ السَّاعَةُ ﴾ تو بلتی بهو که سانه واز له
 پهرستی خودا نهیئن و، جگهی خودا نهیه سهن: ئیوه هموال بدن به من نه گهر هات
 بولای ئیوه سزای خودا بهر له مردنتان بهو جورهی هاته خواروه بو سهر بی باوه رانی
 رابردو، یا هات بولاتان ترسی سهختی رۆزی دوابی.

﴿ أَغْيِرَ اللَّهُ تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ یا لهو کاتانه دا ئیوه نه پارینه وه له جگهی خودا
 له بته کان بولابردنی سزا له خوتان، نه گهر ئیوه راست نه کهن بته کان خودای ئیوه،
 دوابی ئیوه له وان پارینه له بۆ ئه وهی رزگارتان بکهن.

مه بهست لهو ههموو نهیه تانه نهویه: بی باوه ران له رۆزی دوابیدا بیژاری خویان
 دهر نه برن لهو شتانه کردویانه به هاو بهش بو خوداو پهلاماری لای خودا نه ده.

به کورتی خوی مهزن له سروشتی ناده میزادا نامادهیی تیدا دروست کردوه بو
 تیگه یشتن له سهر بونی خواو تاك و تنهایی خوا، نهو نامادهیه ههرگیز له وان جوئ
 نابسته وه، ههر که سئ باوه ری نه هیئایی خوئ تاوانباروه به ناره زوئ خوئ وازی هیئاره له
 بهلگه و نیشانهی ناشکرا. که واته نهو که سه شایه نی سزایه له بهر که مهتر خه می خوئ.
 پیوسته ئیمه بزاین جیاوازی نیه له نیوان که سئ کارنه کا بو چاکه به گویره ی زانیاری
 خوئ له گه ل که سئ تر واز له راستی بهیئیی و دوابی کاری بوچ بکهوئ له گه ل نهو هیشدا
 توانایان هه بی له سهر جوئ کردنه وهی رانمویی و گومرای. به لام واز بهیئیی له راستی و

پانوی له بهر که متهر خمی خوی گالته بئ کردن به راستی . به راستی زور راست و بی گومانه ناماده بی ناده میزاددا نه پوشرئ له پشتی پهرده ی لاسایی کردنه وه وهواو هه وهس و پهروه ده کردنی باو پاپیران و پیشوه کانیا نه وه، به وینه ی داپوشینی خور له پشتی هه وره وه له م روزه دا . به لام له رۆزی دوایدا پهرده نامیتی و هه موو شتی وهك خوی نه بیئری و جیگه به بۆگومان نامیتی.

﴿ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴾ به لكو ئیوه ی بت پهرست هه ر داوا له خوا نه كهن نهك له جگه ی خوا بۆ لا بردنی شتی توشی ئیوه نه بی، دوا بی خوا لانه با شتی ئیوه داوا ی نه كهن له خوا بۆ لا بردنی نهو شته نه گه ر خوا ئاره زوی هه بی نهو شته لا با له سه رتان و، ئیوه ی بت پهرست له بیر خوتانی نه به نه وه شتی ئیوه نه تان کرد به هاو بهش بۆ خوا له به تکان و وازیان لی دین له رۆزی دوایدا.

خوا ی مه زن سزای به نده کانی خوی نادا هه تا فروستاده ی خوی نه بیئری بۆ لایان و پانویان بکا ریگه ی خوا پهرستی، بۆ نهو باسه خوا رونی نه کاته وه پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ به سه رهاتی گهلانی رابردو و کاتیک دزابه تی پیغمه ره کانی خویانیان نه کرد، بۆ نهو به زانری نهوانه ی ئیستایش وهك نهوانیان لی دی که بی فه رمانی تۆ نه کهن، وهك خوا نه فه رموی:

﴿ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ ﴾ وه به راستی ئیمه راوانه مان کردوه بۆلای گهلانی پیشوو چهلین فروستاده هه تا بانگی نهوان بکه ن بۆلای پهرستی خوا که چی نهوان پیغمه ره کانی خویانیان به درۆ خستوته وه. دوا بی نهوان باوه ریان نه هیئا وه پیغمه ره کانیا ن به درۆ خسته وه.

﴿ فَاخْذَنَاهُمْ بِأُلْبَاسٍ وَضُرَّاءٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ ﴾ دوا بی ئیمه نهوانمان گرتو سزمانان دان. به نازاری سهخت و گران و به نهخوشی و دهر دو نازاری لهش، بۆ نهوه ی نهوان بکو ر و ئیوه له به رده م خوا دا په شیمان بینه وه له بت پهرستی و داوا ی لی بوردن بکه ن له خودا، چونکه نهو که سانه که تووشی زیان نه بن په نا نه به ن بۆلای خوا بۆ نهوه ی نهو زیانه ی له سه ریانه هه لیگری. به لام نهوان بهو جو ره هه لتاسن.

﴿ فَلَوْلَا جَاءَهُمْ بِأُسْنَا تَضَرَّعُوا ﴾ دواى کاتى ھات بۆلایان سزای ئیمہ بۆ
 ئە کوروزانەوہ. کہواتە بیانویان نی یە بۆ واز ھینانیان لە کوروزانەوہ و پەشیمانبونەوہ.

﴿ وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ وه بهلام نهو بت پهريستانه
دليان پهق و ووشك بووه نه رمي و تهراي تيډا نه ماوه بو وهر گرتني خوا پهريستي، شهيتان
بوياني رازاند بووه شتيك كه نهوان نهيكه نه له گوناه كردن و دريژ هډان بهي باوهري،
بيريان له شتي نه نه كرده وه توشيان بووه له ههژاري و نه خوشي به هوي كرده وه خراپه كاني
خويانه وه، له ستم و گومرايډا مابونه وه.

نەو نایتە بەلگەیه لەسەر ئەوێ خۆی مەزن پارانەووە پەشیمان بوونەووە وەرئەگرێ لە
هەموو کەسێ کە پەنای پێ ببوو لەبەر توش بوونی هەژاری و ترس و برسیتی.

﴿ فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ ﴾ دواى هممو وکاتى له بیریان
بجوابه تهوه شتى ناموزگاری نهوانی پی کرابوو که واز له بی فرمانی بهین و توشبوونیان
به نه خوشی هه تا تممی خوار بین، نیمه دهرگای هممو و شتی کمان به سهردا کردنه وه له
رابواردن و ههرزانی و لهش ساغی و بهوانه تاقیمان کردنه وه ئایا ئیوه سوپاسی نیمه نه که ن
و دانیشتوان ناگاداری سوپاس کردنتان نه بی، دواى لابردنی نهو سزایانه له سهریان.

﴿ حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُم بَغْتَةً ﴾ ههتا کاتی که یف خوش بوون و خویانیان لی گورا به هوئی نهو شتهی پییان به خشرا بوو و دلی خویانیان بهست بهو شته وهو دهستیان دابووه رابواردنی . خراپ بیریان له خوا په رستی نه نه کرده وه، ئیمه نه وانمان گرت کتوپرو له ناکاو سزامان توش کردن.

﴿ فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ ﴾ دواى نهو کاته نهوان بى نوميد بوون له هه موو چا که يه ک خه فته ت
بار بوون و به تهمای رزگار بوون نه مان و به لگه يان بۆ نه مايه وه.

پوخته مانای نهو نایه تانهی پیشوو خوای مهزن جاریک نهوانی توشی ههزاری نه کردو جاریکی تر به نه خوشی ههتا راغویی وه رگرن. جاریکی تر به ههزرانی و لهش ساغی،

ویندی باوکیکی میهره بان بۆ کوری خوی بگره زورت رهتا له خراپه بگه پته وه سوپاسی خوا بکن که چی نهوان تمی خوار نه بوبون.

﴿ فَقُطِعَ دَابِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ دوایی بهر کرپا پاش ماوهی نهو تا قمدو همدویان له ناوبران و کهسیان نه مایه وه به هوی سزادانی نیمه وه، همدو سوپاس بۆ خوای پهروه ده کوری همدو بونه وه له سهر ناوبردنی بی باوه پران و ستمکاران و زهویان لی پاک کرایه وه، بۆ نهوهی کهسی تر توشی بی باوه ری و نازاری نهوان نه بیست.

جاریکی تر خوا روی فهرموده ی خوی نه کاته پیغمه رو فهرمانی پیته دا جاریکی تر بیرى له گهلانی رابردو بکاته وه پیش نهوهی نهمانه ی نیستایش وه که نهوانیان به سهر بی و نه فهرموی:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَرَكُمْ وَخَنَمَ عَلَى قُلُوبِكُمْ
مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِهِ أَنْظِرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ
ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَنْتُمْ عَذَابُ اللَّهِ
بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمَ الظَّالِمُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا
نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ فَمَنْ أَمَنَ وَأَصْلَحَ
فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾

﴿ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ ﴾ تۆ بلی: به بت پهرستانی مه که: نابا ئیوه چ شتی نه بیستن و نه بینن نه گهر خوا گویچه که له ئیوه وهر بگریتهوه گهرتان بکاو هیچ شتی نه بیستن، وه چاوه کانتان وهر بگریتهوه و کویر بن و هیچ شتی نه بینن.

﴿ وَخَتَمَ عَلَى قُلُوبِكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِ اللَّهِ يَأْتِيَكُمْ بِهِ ﴾ وه خوا مۆری دا له سهر دلی ئیوه داو هۆشتان نه میتی چ خوا به که جگه له خوی تاک و ته نها بیهتی بۆ ئیوه نهو شتهی وهر گیراوه تهوه له ئیوه؟.

ئاده میزاد به گویچه که و به دل و به چاو بووه به ئاده میزاد و نه ندای سهره کین، دوا یی نه گهر نهوانه بیان نه مایه وه وه نه بووین وان و نازه ل لهوان چاکتره. بی گومان خوا خاوه نی توانایه بۆ له ناو بردنی نهو نه ندامانه، چونکه خوی بۆیانی دروست کردوه.

﴿ أَنْظِرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ ﴾ تۆ ته ماشا بکه ئیمه چۆن دوویات نه کهینه وه و هچندین نیشانه ی رۆن و ناشکرا له سهر تواناو یه کیتی خوا بۆ نهو بت پهرستانه له جۆریکه وه بۆ جۆریکی تر: جارێک به ترساندن و هاندانیان، جارێکی تر به ئامۆژگاری ناگادار کردنه و بیان، جارێکی تر به توش کردنی نهخۆشی و ههزاری، جارێکی تر به خوارده مه نی نایاب ههتا ته می خوار بین ئامۆژگاری وهر گرن.

﴿ ثُمَّ هُمْ يَصْرِفُونَ ﴾ له پاشان نهوان واز نه هین لهو راستیانه و باوه نه هین و نهو به لگانه به درۆ نه خه نه وه له سهر سته مکاری به رده وام نه بن و یاخی نه بن و له خۆیان نه گۆرین و خراپه ی زۆر نه کهن... دووباره بۆ جارێکی تر خوا ئامۆژگاری بی باوه را نه کاو هه ره شه یان لی نه کا به سزای خوی که توشیان بی و توانای گهرانه وهی نهو سزایه یان نه بی نه فهرموی:

﴿ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ بِفَقَّةٍ أَوْ جَهْرًا ﴾ تۆ بلی: نابا ئیوه هه وال نه ده ن به من نه گهر هات بۆلای ئیوه سزای خوا به کوتو پری به بی پشه کی به تایه تی له کاتی خهوتانا له شهودا، یان بی ت بۆلاتان نهو سزایه به ناشکرا و خۆتانی بۆ ئاماده بکه ن به پیشکیه کی واوه که به لگه یه کی به سهر هاتی نهو سزایه هه بی ت. به تایه تی له رۆژدا.

﴿ هَلْ يَهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمِينَ ﴾ له ناو نابری مه گمر نهو تاقمه ی ستمکارن له خو یان وینه ی ئیه ی بت په رستن؟ به لّام پیغمهر باوه رداران توشی هیچ نازاری نابن نه گمر منالّی یان باوه ردارئ له ناو بری خوی مه زن به دادپهروه ی خو ی پاداشیان نه داته وه له پاشه رۆژدا به جوړئ نهو شته ی نه مرو توشیان بووه زور که مزیی له وه ی له پاشه رۆژدا ده ستیان نه که وئ.

دوایی خوا رونی نه کاته وه که پیغمهران بو نهو نانیرین بکړن به خواو توانای هه موو شتکیان بی. به لکو نه نیرین بو سوودی به نده کانی خوا نه فهرموی:

﴿ وَمَا تُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ ﴾ وه ئیمه ره وانه ی ناکه ین فرو ستاده کان مه گمر بو نه وه ی موزده دهر بن به به هشت و ترسینه ربن به ناگری دوزه خ.

نهو شتانه ی باسکران پیشه ی پیغمهران، نهو پیشانه هه رچه نده به روالهت ناسانن. به لّام له ناوه رپو کا زور گران و درین، چونکه زیان و زبنده کانی بی باوه ران نه خه نه مه ترسیه وه ناگو نخی پیشه ی پیغمهران له گه ل سودو پله و پایه ی نه واند ا بیت، پیشه ی پیغمهران کو تایی بی دیت به پاداشتی که سی باوه ر بهی پی و کاری چاکه بکاو به سزای که سی باوه ر نه هی پی و نیشانه رونه کانی خوا به درو نه خاته وه، بو په نه فهرموی:

﴿ فَمَنْ آمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾ دوایی هه ر که سی باوه ری هینای، وه به رده ام بو بی له سهر کردنی کاری چاک له بهر خواو خو ی بیاریزی له گره نه کردن و په رستن خوا بکا به یاسای خو ی، دوایی نهو که سانه ترسیان له سهر نه له رۆزی دوا ییدا به سزای به رده وام و، نهوان خه فته ناخون بو له کیس چونی پاداشت له رۆزی دوا ییدا.

﴿ وَالَّذِينَ كَذَبُواْ بِآيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُواْ يَفْسُقُونَ ﴾ وه که سانیکی نه و تو باوه ریان به چهن دین نیشانه رونه کانی ئیمه ناهین که به لگن له سهر به کیتی ئیمه وه به درویان نه خه نه وه، توشی نهو که سانه نه بی سزا له رۆزی دوا ییدا به هزی نهو شته ی نهوان

له سنوری ئایین ده رجون، سهر شۆری فەرمانی من و موزده دان و ترساندن پێغه مەر نه بوون.

بت په رستان داویان له پێغه مەر کرد هه والی نهو شتانه یان بداتی له بهر چا و نین. سهر چاوه ی ئاویان بو هه لقولێتی، فرشته بینه خواره وه، پێغه مەر بچی بو ئاسمان و بیرو خینی به سهریانا، شتی تری زۆرتری وا که په یوه ندیان به پێغه مەر ایه تیه وه نه، خوا نه فەر موی:

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ
عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ
إِنْ أَتَيْتُ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ
أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾ وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا
إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ
﴿٥١﴾ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ
وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ
عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٢﴾
وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا أَهَٰؤُلَاءِ مِنَ اللَّهِ
عَلَيْهِمْ مِنْ يَنِينٍ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ ﴿٥٣﴾ وَإِذَا

جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِعَايَتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ
رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا
بِجَهَلَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥٤﴾
وَكَذَلِكَ نَفْصِلُ الْأَيَّاتِ لِلْمُتَسْتَبِينَ سَبِيلُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٥٥﴾

﴿ قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ ﴾ تۆ بلی به بت په رستان من نالیم: به ئیوه
له لای منه گه نجینه ی خوا بۆ به شکردنی خواردمه منی بونه وهران و کاروباری پاشه رۆژیان
به دهستی منبێ، نهو شتانه هه موویان به دهستی خوان به ته نها و هه ر نهو هه لسه و رته ری
هه موو بونه وهرانه.

﴿ وَلَا أَغْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ ﴾ وه من نهو شتانه نازانم په نهان، دوا بی من
هه و ال بدهم بهو شتانه رابوردن و نه وانه له مهو پاش پهیدا نه بن و، من نالیم به ئیوه: من له
ره گه زی فریشته کاتم و توانام هه به به سه ر شتی کا نه و ان ده سه لاتیان به سه ریانا هه به. نهو
رسته به له و وه هاتوه نه یان ووت: چۆن نه بی فرو ستاده خواردن بخوا و بگه ری به بازار و ژن
به ئی، من به نده به کم وه ک ئیوه و سه ر شو ری فه رموده ی خوا م.

﴿ إِنِّ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ ﴾ من دوا ی هه چ شتی نا کهوم مه گه ر شتی به سه روش و به
خور په ی دل فه رمانم بی بدری و بی ت بۆ لام.

بۆ زانین: به راستی بۆ خوا هه به چه ند نیشه نه به هه ر بۆ خوان به ته نها: هه ر خوا به توانای
به سه ر هه موو شتی کا بی، هه موو شتی هه ر نهو نه یزانی. فریشته کانیش خوا چه ند
نیشه نه به کی تاییه تی دا و نه تی: نه توانن به چن بۆ ناسمانه کان، خواردمه منی ناخون و ناخه ون و
ژن نا هین و بی فه رمانی خوا نا کهن.

به لام فروستاده کان ناده میزادن به وینهی جگهی خویشان و لهوان جوئی نابندهوه، له جگهی خویشان، جوئی نه بندهوه به هاتنه خوارهوهی سروش بۆلایان له لایه ن خواوه به موزده دان بهو که سانه وولامیان نه دهندهوه، به ترساندنن نهو که سانه دژیان نهو ستن به سزای ناگری دۆزهخ. که واته ههریه که له خواو له فریشته کان و له فروستاده کان نیشانهیه کی تایهتی خویشانیان هیه. تیکه لاوکردنی نیشانه کانیان له نه زانیندهوه.

﴿هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ﴾ تۆ بلی: تایا کوپرو چاو ساغ، بی باوهرو باوهرداو ریگه ناس و گومرا، زاناو نهزان وینهی به کن، نهزان و گومرا نهو که سانه نیشانهی خواو فریشته و پیغمهر جوئی نه که نهوه، پیوسته بزانی فروستاده کان ناده میزادن، ههر شتی داوا له ناده میزاد بکری داوا له وایش نه کری، مه گهر به سروش له یهک جوئی بکریتهوه. تایا ئیوه بیرناکه نهوه پیغمهران نهخوان و نه فریشته ن.

به لکو موزده دهر و ترسینه ن، ویزدان و نه قل بجه نه کارو باوهر به خواو به موحمه د بهین.

﴿وَالَّذِينَ يَخِافُونَ أَنَّ يَخْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ﴾ وه تۆ ترسینه بهو سروشه دینه خوارهوه بۆتۆ که سانیکی نهو تۆ له بهر کهم تویشویی و کهم و کوری خویشان نه ترسن که کۆنه کریتهوه بۆلای پهروهرده کهری خویشان له رۆژی دوایدا که زۆر سامناک و ترساویه.

زانایان بیران جیاوازه: تایا مه بهست لهو که سانه نه ترسن تایا باوهردارانه یان بی باوهردان نهوانه یان که ترساندن کار نه کاته سهریان: به لای هه ندی له زانایان هه موویان نه گریتهوه بی باوهردان نه ترسیتی بۆ نهوهی نهوانه یان نومییدی باوهر هینانیان لی نه کری باوهر بهین به دووپات کردنهوهی ترساندن، باوهردارایش بۆ نهوهی باوهرو زانیان زۆرتربن به ناین و به فرمانی ناین. که واته ههر دوولایان نه گریتهوه.

﴿لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ نه بۆ نهو که سانه له جگهی خوا هیچ دوست و هیچ تکا کاری بۆ نهوهی لهو کاته دا تۆ نه یان ترسیتی نومیید وایه نهوان

له خوا بترسن و سوودی لی وهر بگرن، چونکه نهزانن جگهی خوا دۆستیان نیسه ههر خوا
رزگاریان نهکا.

سامانداره کانی قورپهش رویشتن بۆلای پیغمهر ﴿ﷺ﴾ تهماشایان کرد عه ماری کوری
یاسیرو خه باب و بیلال و جگهی نهوانیش له ههزاران له خزمهت پیغمهر دان. ووتیان:
ئهی موحهمه: تۆ دلت بهمانهوه بیهسرتی ئیمه چون دواى تۆ نهکهوین، تۆ لهوان دور
بکهروه له کاتی دانیشتی ئیمه له گهڵ تودا، دواى رویشتی ئیمه نهگهر تۆ وىستت با
بینهوه بۆلای تۆ، پیغمهر به دلایا هات و وولامی داواکهیان بداتهوهوه ههزاره کان دهر بکا،
خوا بۆ روون کردنهوهی ئەو کاره فهروی:

﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْفَطْرَةِ وَالْعَشَىٰ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ﴾ وه تۆ دهر مهکه
لهلای خۆت کهسانیکى نهوتۆ پهروهده کهرى خۆیان نهپهرستن بهیانی و ئیواره و
کاته کانی تریش مهبهستیان ههر خوايه به تهنها. نهک پاداشتی له پاداشته کان .

﴿مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ﴾ هیچ شتی لهسهر تۆ نیسه له پرسیار کردن لهو
باوهردارانهو بهخیر کردیان و باوهر هینانین، داوا لهتۆ ناکرێ کردهوهی نهوان بگرینه
ئهستۆی خۆت.

﴿وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ وه هیچ شتی له
پرسیار کردن لهتۆ لهسهر نهوان نیه، دواى تۆ نهوان دهر بکهی، دواى تۆ بهو بونهوه له
ستهمکارانی. پرسیار کردن لهو ههزارانهو له جگهی نهوان پهیههندی به پیغمهریهتیوه نیه و
پرسیار کردن له ههموو کهسێ لهسهر خوايه به پرسیار کردن له تۆیش، بهی جیاوازی له
نیوان تۆو نهواندا، خواى مهزن نهوان و تۆیش بهخیر نهکا، کهواته تۆ رو بکه بۆلای نهو
کهسانه بهیانی و ئیواره خوا په رستی نهکهن و له گهلیان دانیشهو ناوړمه دهرهوه بۆلای
گفتوگزی سامانداران و نهوان فیل بازن و نهیانهوئى ئازاوه بجهنه نیوان تۆو نهوان و تۆ بیى
به ستهمکاران که ستهم له خۆت بکهی، نهو باوهردارانو چاکترن که تۆ لهلایان دانیشی و
سودت بێ نهگهیهنن نهگهر دهریان بکهی ستهم له خۆت نهکهی و لهوانیش.

بۆ زانین: موسلمانان پروای پیگومانیان ههیه بهوهی که موحممد بهرپترترینی ئادهمیزاده له ههموو لایه کهوه، له ههمان کاتا نه دراوته دهستی که پرسیار له کس بکا یا سزایان بدا یا پاداشتیان بداتهوه، ئهوانه ههموویان به دهست خوان به تنها. بهو رهوشتهو بهو دهستوره بهرزه نایینی ئیسلام جوی ئه بیتهوه، بهو بۆنهوه هیچ ریگهیه کی جیاواز بۆ هیچ کهسی دانهراوه، به هۆی ئهو رهوشتهوه ئیمه موسلمان خۆمان بهرپتر ئه زانین خۆمانی پیوه ههله که کیشین به سهر ههموو باوهرپکی کۆن و تازه دا. به تایهتی سۆشیالیست و کۆمونیسته کان و ره گهز په رستان و ههموو بیروباوهرانی تر.

پرسیار/ بۆ ئه بی وازهیتان له چاکهیه بۆلای چاکهیه تر دزایهتی هه بی له گه ل پیگوناھی پیغمهردا که چاکه ی موسلمان ره چاو بکا؟.

وهلام/ وازهیتان له کاری چاکتر وه ک دانیشن له گه ل ههزاران بۆلای کاریکی به وینه ی دانیشن له گه ل سامانداران به ئومیدی باوهرپهیتانیان دروسته و قهدهغه نیه ههتا دژی پیگوناھی پیغمه ربی ﴿ ﷺ ﴾ چونکه پیغمه مر ئه گه ر ههزارانی دهر بکرا دیه له بهر ئه وه نه بوو بیژ له ههزاریان بکاتهوه. به لکو به تهمای باوهرپهیتانی سه رو که کانی قوره شبوو دوا یی خوا پیغمه ربی ئاگادار کرد ئیسلام پیوستی به تاوانبارو یاخی بووان نیه، رۆژی پهیدا ئه بی به کزۆلی و بی نرخ ی سهر دانهوینن بۆ ئیسلام، ههر وایش بوو.

﴿ وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ ﴾ وه به ینه ی ئه و تا قی کردنه وهیه ئیمه هه ندی له ئادهمیزاد تا قی نه کهینه وه به هه ندی تریان له باره ی کاری ناییندا، دوا یی ئیمه ئه و ههزارانه پیش ئه خهین له سهر سه رو که کانی قوره ش له باوهر هیناندا.

﴿ لَيَقُولُوا أَهْؤُلَاءِ مِنَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنَا ﴾ له بهر ئه وه ی سه رو ک سامانداران بلتین: ئایا ئه و ههزارانه چۆن خوا چاکه ی رزاندوه به سه ریانانو راغوسی کردوون و باوهرپیان هیناوه له نیوان ئیمه دا؟ ئیمه سه رو ک گهوره پیاوانین، ئهوانه ههزارو بی دهسه لاتن چۆن ئه بی ئه وان راست بکه ن و له چاکه دا پیشی ئیمه بکه ون؟ دوا یی خوا ی گهوره وولامی دانهوه.

﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ﴾ نایا خوا زانتر نیه بهو کهسانه سوپاس گوزاری خوان و باوهر نههین و یاریدهیان بداو سهریان بخا بهسهر بی باوهرپاندا.

بۆ نمونه: له گهلانی پیشوودا کاتی موساو هارونی برای چون بۆلای فیرعهون بهرگی خوریان له بهردابوو ههریه کهیان چه که کهیان دار دهستی بو به دهستیانهوه. به فیرعهونیان ووت: بهلئیت نهدهینی نه گهر باوهر بهینی پاشاییتی و گهورهیت بهردهوام نهبی.

فیرعهون به دانیشخوان ووت: بۆ سهرتان سورنامیتی لهو مهرجهی نهوان نهیدهون به من بهم شیویه نهوان ههیانه؟ نه گهر راست نه کهن بۆ فره نادری به سهریانا زپرو زیو، بهلام خوای مهزن فروستاده کانی خوای سهرخست و نهوانی بی ئابرو کرد. نهم ههزارانهی موسلمانانی سهرخست بهسهر ساماندارانی قورهیشدا دواى نهوهی خوای گهوره باسی نهو ههزارانهی کرد بهوهی که ههموو کاتی له خوا په‌رستندان، فه‌رمان نه‌دا به پیغمه‌ر ﴿ﷺ﴾ کاتی نهو ههزارانه هاتن بۆلای تو له پیشه‌وه سلاویان لی بکا، وهك نه‌فه‌رموی:

﴿وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا﴾ وهه‌ر کاتی هاتن بۆلای تو کهسانیکی نه‌وتو باوهرپان هه‌ناوه به نایه‌ته‌کانی قورنانی ئیمه که به‌لگه‌ن له‌سهر راستی تو.

﴿فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ﴾ دواى تو بلی بهو باوهرپاران: سلاوی ناشتیان لیی، بۆ نهوهی هه‌ست بکه‌ن به‌پیری خویان. نهو رسته‌یه درۆشی موسلمانانه له کاتی گه‌یشتن به یه‌کتری، پارانه‌وه‌یه بۆ به‌رده‌وامی خوشی و دوربونی براییانی ئایینی له کاره‌ساتی ناله‌باری هه‌ردوو جیهان، به ئاسایش و نارامی بژین له‌ژیر میهره‌بانی خواداو ئاسایش له‌گه‌ل خه‌شمی خواداو ناگو‌نجی، نهو درۆشهی خوا دیاری کردوه چون به‌رانه‌ر نه‌کری له‌گه‌ل رۆژباش و شه‌و باش که درۆشمی جگهی خوان، چونکه خوا نه‌فه‌رموی:

﴿كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا﴾ به باوهرپاران بلی: په‌روه‌رده‌که‌ری ئیوه پیوستی کردوه له‌سهر خوای به‌زه‌یی و میهره‌بانی کردن له‌گه‌ل بنده‌کانی خوای و هه‌رگیز نهو به‌زه‌یه لهو جوئ نایته‌وه که به راستی هه‌ر که‌سی له ئیوه کاریکی خرابی کردبی به نادانی و نه‌فامی و خوای توشی گوناوه کردبی.

﴿ ئم تاب من بعه و اصلح فانه عفور رحيم ﴾ له پاشا نهو كه سه دواى نهو خراپه يه په شيمان بيهته وه لهو خراپه يه و كارى چاك بكا بو پاشه رۆژو، نيازى پاك و بوختى بى دواى بهراستى په روه دگار خوش نهوى لهو كه سهى په شيمان بو بيهته وه له گونا نه كانى، خاوه نى بهزه يه بو بنده كانى خوئ.

بو زانين: پيغمهر ﴿ ﷺ ﴾ نه فهرموى: خوا منى به خپو كرده و ناموزگارى كرده و به شيرين ترين به خپو كردن و دهر ونى پاك كرده و ته وه له هه موو خراپه يه، چ ناموزگارى و به خپو كردنى و ينه ي به خپو كردنى دروست كهرى ناسمانه كان و زه ويى بى؟ چ دهر ونى بى له دهر ونى موحه مد پاك تر بى كه خوا پاكي كر ديته وه؟ بهراستى خواى گه و ره نهو دهر ونه ي پاك كرده و ته وه گه شه ي بى به خشيوه هه تا ييكا به جيگاي پهيام و ره وانه ي بكا بولاي ناده ميزاد و هه موو بونه وهران، بو نه وه ي هه مو ره وشتى پاك و چاك په ره يى بدا.

لهو نايه ته ي پيشوداو له چه ندين نايه تى تر دا خواى مه زن ته م پيغمه مهرى دا پيغمه مهرى فيرى نه وه كرده وه كه چون هه لسى و گفو گو بكا له گه ل هه ژاران و لاوازاندا؟ به پيغمه مهرى ناساندوه رويان تى بكا به روى گهش و كراوه دا، بهو جو ره ي لهو نايه ته دا باسى كراوه سلاويان لى بكا، كاتى له گه ليان دانىشت نهو هه لئه سى هه تا نه وان هه لئه سن. هه ر كاتى خوا پيغمه مهرى خوئ بهو جو ره به خپو كر دي، ئيمهش پيوسته له سه رمان دواى نهو بكه وين و چاو لهو بكه ين و ريزى كهس نه گر ين له بهر دارايى پله و ره گه زو ره نگ، ريزى هه موو كهس بگر ين له بهر نايين و ره وشتى بهر زيان. زانايانى ميژو رويان كرده وه كه ژيان و ريزى ناده ميزاد پيش هاتنى پيغمه مهر ﴿ ﷺ ﴾ زور دابه زى بو، له پاشا پيغمه مهر بهر زى كرده وه بو پوه ي. به داخه وه نه خته نه خته دابه زيوه هه تا نه م سه رده مه ي ئيمه كه ناده ميزاد نه رخى بو دانان رى و مافى مرؤف پيشيل كراوه. به تايه تى له نه مه ريكاو روسيا و زور تر له جيگه كانى تر جگه له ره گه زو سه رمايه دارى و پارتايه تى نه رخ بو هيچ شتى تر دانان رى، له زور به ي كيشو ره كان بيرو باوه ر ده ر بىن خهفه كراوه به تايه تى بيرو باوه رى پاكي ئيسلام.

لای نایینی نیسلام ره گهزو رهنگ و پلهو سامان و جگهی ئهوانیش نرخیان بۆ دانانری
جگه له خواپهرستی هیچ شتی تر ریزی بۆ دانانری، نایینی نیسلام پیوستی کردوه لهسهر
موسلمانان ههر له پیغمهرهوه ﴿ ﷺ ﴾ ههتا بچو کترین موسلمان رینگه بدهن به ههموو
کس بچه لایان و به گهروهو بچوکیانهوهو مافی مروقیهتی خۆیان بدیتتی. بهبی
دهرگاوان و بهبی پهردهدار، رینگهیان بی بدری به ئارزوی خۆیان بدوین، بیرو باوهرو نزاو
سکالای خۆیان دهرپرن. بهلام پاپای گاوارهکان و سهروکه ناینهکانی تر هیچ کهسی خهو
به دانیشتی لایانهوه نایینی جگه له شالیارو گهروه پیاوان، پیوسته له پیشهوه کات و
جینگه ماوهی دانیشتیان دیاری بکری، به وینهی سهروک و پاشاکانی ئهم سهردهمه
نیستا، ههزار ههول بدری بۆ ههزاران و لاوازان و ئاورپیان بۆ نادریتهوهو ناگه نه لایان و
مافیان به فیرو نهچی.

﴿ وَكَذَلِكَ نَقُصِّلُ الْآيَاتِ ﴾ وهههر به وینهی ئهو رۆن کردنهوهیه ئیمه رۆن نهکهینهوه
رهوشتی خوا پهستان سو تاوانباران و ئهوانهی بهردهوامن لهسهر تاوان کردن و پهشیمان
نهبنهوه بۆلای خوا، ئیمه درێژه ئهدهین به نایهتهکانی قورئان له باسکردنی رهوشتی ههموو
تاقمی لهوانهو پهرده لهسهر رویان لانهدهین،

﴿ وَلَتَسْتَبِينَ سَبِيلُ الْمُجْرِمِينَ ﴾ وهلهبههر ئهوهی بۆ تۆو موسلمانان و ههموو ئادهمیزاد
رۆن بیتهوه رینگهی تاوانباران، به وینهی رۆن کردنهوهی ئهو کهسانهی راغویان
وهرگرتوه، پیوسته تۆیش لهگهڵ پهیرهوانی خۆتا به گوێرهی کردهوهی خۆیان
لهگهلیانبی. خوای مەزن له نایهتی پیشودا رۆنی کردهوه رینگهی تاوانباران، لهمهو دوایش
رۆنی نهکاتهوه رینگهی پهڕستی جگهی خواو نهبیته هۆی تاوانباری، نهفهرموی:

قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قُلْ لَا آتِيعُ
أَهْوَاءَكُمْ قَدْ ضَلَلْتُ إِذْ أَوْمَأْنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾

قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَكَذَّبْتُم بِهِ ۚ مَا عِندِيَ مَا
تَسْتَعِجُلُونَ بِهِ ۚ إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ يَقْضِي الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ
الْفَصِّلِينَ ﴿٥٧﴾ قُلْ لَّوْ أَن عِندِيَ مَا تَسْتَعِجُلُونَ بِهِ لَقُضِيَ
الْأَمْرُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ۖ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالظَّالِمِينَ ﴿٥٨﴾

﴿ قُلْ إِنِّي لَهَيْتُ أَن أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ ﴾ تَو بَلَّتِي: به راستی من
قهدهغه کراوه لیم به بزنه وهی نهو شته وه بۆم دانراوه له بهلگه کان هاتونه ته خواره وه
بۆسر من له نایه ته کان له باره ی یه کیتی خوا وه که من بهرستم که سانیکی نهو تو ئی وه
داوایان نه کهن من بیان بهرستم له جگه ی خوا.

﴿ قُلْ لَا أَتَّبِعُ أَهْوَاءَكُمْ قَدْ ضَلَلْتُ إِذَا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴾ تَو بَلَّتِي: من دوا ی
ناره زوی خرابی ئی وه ناکه وم به راستی نهو کاته من رینگه م لی و ونبه که دوا ی ئی وه بکه وم
و هه رگیز نه وه یش ناکه م و له من نا وه شیه وه وه، من نهو کاته لهو که سانه نام راغویم
وه رگرتی نه کهر بهیره ی ناره زوو هه وه سی ئی وه بکه وم، چو کنه نهو بهرسته ی ئی وه له
گو مراهیه وه به بوچ و بی مانایه، چۆن من بهیره ی ئی وه بی بهلگه نه که وم.

﴿ قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَكَذَّبْتُم بِهِ ﴾ تَو بَلَّتِي: به راستی من له سه ر بهلگه ی رو ن
ناشگرام بۆ یه کیتی خودا له لایه ن بهروه رده که ری خو م وه بۆم هاتوو له قورئاندا و له
زانین و ناسینی بی گو مانه وه خوا نه بهرستم و، ئی وه به بی بهلگه با وه به بهروه رده گاری من
ناهیتن و نای بهرستن، به نه زانین و نادانی خو تان بته کانتان نه بهرستن، چۆن دانا و زانا دوا ی
نه زان نه که و ی؟ بوچ و چه پهل خوازان چۆن نه بنه پیشه وای راست و دروست خوازان
و خودا بهرستان.

فِي ظُلُمَاتٍ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كُتُبٍ مُبِينٍ ﴿٥٩﴾
 وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ثُمَّ
 يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ
 ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ
 وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ
 رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفْرِطُونَ ﴿٦١﴾ ثُمَّ رُدُّوهُمْ إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقُّ
 أَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ ﴿٦٢﴾

﴿ وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ ﴾ وەلای خوایه گەنجینه کانی ئەو شتە پەنھان و نادیارین و لای خوایه کلێلە کانی ئەوان و بەوان دەرئەکەون ئەو شتانە دیارن و هە پاداشت و سزادان و رۆزی و تەمەنی نادمیزاد ئەو گەنجیانە نازانی جگە لەخوا، هەر خوا ئەزانی بە پاش و پیشی سزادان و کاتی پەیدا بوونی، هەر خوا ئەزانی چ کاتی نادمیزاد زیندوو ئەکاتەوو چ کاتی و لە چ جینگە باران ئەبارێتی و چ شتی لە منداڵدانایە بەر لەوێ گیان بکری بە بەریاو لە کۆئ ئەمری.

﴿ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ﴾ وە خوا ئەزانی بە شتی لە بیان و ووشکایی و لە نیو دەریادایە لە گیانداران و درەخت و گیاوو کانگاکان و لە گەوهەر و باو باران و هەورو بەفرو تەرزه.

﴿ وَمَا يَنْسُقُ مِنْ رَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا ﴾ وە ناکەوێتە خوارەو هێچ گەلایە لە درەختە کاندای ژمارەیان چەندەو چ کاتی ئەکەوێتەوو چەندیان بە درەختە کانهو ماوەنەتەوو لە چە درەختی ئەکەونە خوارەو. مەگەر خوای ئەوانە ئەزانی.

﴿ وَلَا حَبَّةَ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴾ و ه ناکه و یت ه نیو تاریک هیه کانی زهوی هیچ ده نکه دانه و یتله یه و، نه تهرو نه وشک له بونه و ه راندا نین مه گهر خوا نه یانزان و مه گهر هه موویان نوسراون و دانراون له نامه یه کی ناشکرا دا ژماره و شوین و کاتیان. مانای نه و نامه یه له نایه تی (۳۸) ی نه م سوره ته باسی کراوه، بریتیه له زانیاری خوا یا له له و حل مه حفوز. یا له قورنانی پیروژ.

﴿ وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ﴾ و ه خوا که سیکی نه و تو به نیوه نه خه و یتی له شه و دا به زوری بو نه و هی پشو بدن. به جور یکتان لی نه کا وه ک مردبن و گیانتان په یوه ندی به له شتانه وه نامینی به گویره ی رواله ت و له هیچ شتی ناگن هیچ شتی جوئی ناکه نه وه و، و ه خوا نه زانی به شتی نیوه نه یکه ن به نه ندانه کانتان به روژدا له چاک و خراب.

﴿ ثُمَّ يَبْعَثْكُمْ فِيهِ لِقَاضِي أَجَلٍ مُّسَمًّى ﴾ له پاشا خوا نیوه زیندو نه کاته وه له روژدا و له خه و و بیدارتان نه کاته وه و تیگه یشتن و هوشیاریتان نه گیر یته وه بو نه و هی کورتایی پی بهیتری نه و ماوه دیاری کراوه بو ژیان و بو ته مەنتان و گیانتان و نه کیشری و به ته وای نه مرن.

﴿ ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾ له پاشا بولای خوا یه گه رانه و ه تان دوا ی مردنتان له روژی دوا ییدا، له پاشا خوا هه و ال به نیوه نه دا به و شته ی له جیهاندا له چاک و له خراب کر د بیتان.

به کورتی هه موو ناده میزادی نه مری و کورتایی به ژماره ی ته مەن و ژبانی دیت، له پاشا خوا زیندوویان نه کاته وه پاش مردنیان، به و یت ه ی ناگدار کر دنه و هیان له خه و، له روژی دوا ییدا پاداشت و توله یان نه دریت ه ده ست و سته میان لی نا کری.

پرسیار/ بوچی خه و تن درا و ته پال شه و و کار کردن درا و ته پال روژ، له گه ل نه و ه یشدا وانه بی به روژا خه و تن و به شه و ا کار کردن؟

وهلام/ نهو نایه ته هاتوته خواروه دهباره ی نهو شتانه لهو کاتانه دا به زوری نه کرین و پهیدا نه بن.

﴿هُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ﴾ وهخوا دهسه لات و توانای له سه ره وه ی بهنده کانی خوښه وه یه، نه یانبا بهرپوه وه هه لیان نه سورپتی بهو جوړه ی ناره زوی هه یه، دروستی کردوون بهی پرسی نهوان و نه پشیان مرپتی به بی پرسی خو یان.

﴿وَيَرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً﴾ وهخوا ره وانه نه کا یوسر نیوه چهن دین فرشته بو ناگاداری و چاودپری کردنی نیوهو کرده وو گفتوگوزان نهوسن له نامه ی کردار تانا، هه موویان نه زانن و کهم و زوریان لی وون نایی و خوا نهوانی فیر کرده وه.

بو زانن: پیوسته له سه ر نیمه باوه ری ته و او مان هه یی بهر وانه کردنی نهو فریشتانه، چونکه فهرمو یه تی هه ن و درزی نه قلیش نه. به لام چونی ه تی نوسه ره کانی و نوسینه که یان هه والته ی زانیاری خوی مه زنه. ههروه ها نهو فریشتانه له ناگاداری کردنی نیوه دان.

﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ﴾ هه تا دیت بولای هه ره که له نیوه نیشانه کانی مردن گیانی نهو که سه وه نه گرن فروستاده کانی نیمه نه وانه یان یاریده ری فریشته ی گیان کیشن، وه نهو فریشته نیرا وانه ی نیمه سستی و کوتایی ناکه ن له وه رگرتی گیانی نهو که سانه نه مرن به یاریده ی فریشته ی گیان گیشانیان و سه ریچی ناکه ن به ه یچ شیوه یه.

﴿ثُمَّ رَدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقِّ﴾ له پاشا بهنده کان به هو ی مردنه وه نه گیرنه وه بولای خوا له کاتی زیندو بونه وه یاندا نهو خوی بهرپوه به ری کارو فرمانیانه راست و دادپهروه له فهرمانیان بو پاداشت و توله یان.

﴿أَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ﴾ نیوه بزائن و ناگادارین بو خوی بهرماندان و دیاری کردنی چاک و خرابی ناده میزاد له روژی دوا ییدا، فهرمان ده رکردن بو جگه ی نهو وینهو، خوا به پهله ترینی پرسیار که رانه، پرسیار نه کاو هه موو شتی جی به جی نه کا له

کوررت ترین ماوه دا، چونکه راستی رۆن و ناشکرایه، پاداشت و تۆله ناماده کراون، لهو
 رۆژه دا هیچ شتی رینگه له خوا ناگری. ئاده میزاد به گویره ی سروشتی خویان هه رکاتی
 توشی سزاو ناخۆشی بین داوا له خوا نه کهن بۆ نه مانیان و به لێن نه دهن نه گهر رزگاریان
 بێ واز له خراپه و گونا هه دین و نیاز پاک ی به کار دین، سود به ئاده میزاد نه گه یه نن و
 ده ست گیرۆی دانیشتوان نه کهن که چی کاتی خه فته و نازاره کانیان نه ما نه گه رنه وه
 بۆلای سروشت و کاری پشویان، خوا نه فهرموی:

قُلْ مَنْ يَنْجِيكُمْ

ظَلَمَتِ الْبِرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لِّئِنْ أَنْجَيْنَا مِنْ هَذِهِ

لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٦٣﴾ قُلِ اللَّهُ يَنْجِيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ

ثُمَّ أَنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا

مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبَسَكُمْ شِيعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ

بَأْسَ بَعْضٍ أَنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُوْنَ ﴿٦٥﴾

وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾ لِكُلِّ

نَبَأٍ مُسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾

﴿ قُلْ مَنْ يَنْجِيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ﴾ تۆ بلی: چ که سی ئیوه رزگار نه کا لهو
 نازارو ناخۆشیانه ی توشتان نه بی له چه ندين تاریکی دهشت و بیابان ووشکایی، تاریکی

شهوو تۆزو ههورو، چ كهسى ئىوه رزگار نه كا له تاريكه كاني دهرياو له نازاريان رزگارتان نهين: تاريكى شهو تاريكى ههورو ته و مژو ترسى ره شهباو شهپۆلى دهريا.

﴿ تَدْعُوهُ تَضَرَعًا وَخُفْيَةً لِّئِنْ أَلْجَانَا مِنْ هَذِهِ لَتَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴾ ئىوه نهپارتهوه هاوار له خوا نه كه نه به گزۆلى و به ناشكرابى و به نهپنى و سوپند نهخۆن و نهلن: بهراستى نه گهر خوا ئيمه رزگار كرد لهه ناخۆشى و ترس و نازارو خهفته و لهسه رمانى ههنگرت بهراستى نهدين به كهسانى سوپاسى خوا بكهين لهسه رزگار بوغان له نازارو نيش و ميه ره بانى خوا له لهبىر ناچى و چا كه كان بهجى نههين و خراپه ناكهين.

﴿ قُلِ اللَّهُ يُنَجِّيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ أَنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴾ تۆ بلى: خوا ئىوه رزگار نه كا له تاريكه كاني بيابان و دهريا و له ههموو خهفته و نازارو مهترسيه. كهواته پتويسته لهسه ر ئىوه سوپاسى چا كه كاني خوا بكه نه بهسه رتانهوه، له پاش نهو چاكانه ئىوه هاوبهش بو خوا دائهين و نه گهرتهوه بۆلاى كرداره خراپه كهى خۆتان و بهلته كانتان ژير پى نه كه نه.

﴿ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ ﴾ تۆ بلى: خوا تواناي هيه بهسه ر نهوه دا بريژى بهسه ر ئىوه دا سزايه له ژورتانهوه، وهك ههوره گرمه و دهنگيكي ناهه موارو گازى كيمياوى و دوو كهلى خنكيتهرو توفان. و نهى تا قمه كاني نوح و لوتو و هلوپكاني فيل.

﴿ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْضِكُمْ ﴾ با له ژير پيكانتانهوه به رۆچونى زهوى و بومه له رزه و تهقينهوى مين، و نهى قارون به خۆى و كۆشكى و دام و دهز گايه وهو چون به نيو زهويدا.

﴿ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيْعًا وَيَذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ ﴾ يا خوا ئىوه بگيرى به چه ندين تا قمي بيروباوه ر جياوازو بهرينه يه كترى و نرختان بو دانه نرى و لهسه ر هيج نيازو مه بهستى رانه وهستين، وه خوا بچه زنى به هه ندى له ئىوه نازارى هه ندى تر تان. يانى هه نديكتان

ههندیکتان بکوژن و بهندیان بکن و تالانیان بکن، نهو نایه ته گه وره ترین هه ره شهیه بو بی باوه ران. هه وال دانیشه بهشتی پهیدا نه بی دوا ی هاتی خواره وی نهو نایه ته. نهو هتا لهم سهرده می نیمه دا به نهها له کوردستانی عیرا قدا چهن دین تاقم پهیدا بوون له نیسلامی جگهی نیسلامی.

﴿ أَنْظِرْ كَيْفَ نَصَرِ الْأَيَّاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴾ تو ته ماشا بکه چو ن نیمه رونی نه کهینه وه دوباره ی نه کهینه وه چهن دین بهلگهی ناشکرا بو نهو بی باوه رانه له موزده دان و هه ره شه کردن، بو نهوی نهوان راستی بناسن و دوا ی بکن و له کاری پوچ دوور بکه ونه وه، نه قل بجه نه کار، به پیچه وانه ی نهو بهلگانه هه تسی بیانوی لی و هرا گیری و شایسته ی سزایه.

﴿ وَكَذَّبَ بِقَوْمِكَ وَهُوَ الْحَقُّ ﴾ وه باورپان به قورنان و به سزا نه هیتا خزمه کانت و، قورنان راستو سزایش پهیدا نه بی به بی گومان.

﴿ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ ﴾ تو بلتی به خزمه کانت: من چاودیری کهرم نیم به سهرتانه وه هتا سزاتان بدهم له سهر واز هیتان له راستی. بهلکو من راگه یالدم له سهر وه بهس، سزا حه والهی خوایه.

﴿ لِكُلِّ لَبِاسٍ مَسْتَقِيرٌ ﴾ بو هه مو هه والی له هه واله کان کاتی ههیه کو تایی پی بی له جیهاندا یا له شهو و روردا.

﴿ وَلَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴾ وه له مودا نیوه نه زانن و بو تان دهر نه کهوی پهیدا بوونی نهو هه واله له کات و جیگای خویا، نهو رسته یه گرانرین هه ره شه باوه ر به راستی نه هتیری، دوا ی خوا فرمان نه دا به پیچه ممر ﴿ ۱۱۱ ﴾ که باوه رداران واز له دانیشن بهتین له گه ل خزمه بی باوه ره کانپان لهو کاته دا لاقرتی و کاته به خویندلی قورنان نه کهن و نه هه رموی:

وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي

ءَايَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنْسِيَنَّكَ

الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٦٨﴾
وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلَٰكِنْ
ذِكْرِى لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا
دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا وَذَكِّرْ بِهِ
أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِىٌّ
وَلَا شَفِيعٌ وَإِنْ تَعَدَّلَ كُلٌّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا أُولَٰئِكَ
الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ
أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

﴿ وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا ﴾ وهههه كاتى تو بينيت كه سانىكى نهوتو درپزه
نهدهن به تانه دان له نايه ته كانى قورنانى نيتمه داو به درويان نه خه نه وه.

﴿ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ﴾ دواى واز لهو بى باوه رانه بهينه و
له گه لىان دامه نيشه به تايه تى لاي نهو كه سانه له مزگه وتى رپر ادا ربن هه تا نه وان دهست
نه كهن به گفتو گويه تر جگه ي قورنان. ماناي نهو رستانه له نايه تى (١٣٩) ي سوره تى
نيساو دا باسيان كراوه.

﴿ وَإِنَّمَا يُنِشِئُكَ الشَّيْطَانُ ﴾ وهه گهر شهيتان له بىرى توى برده وهو له گه لىان دانيشتى
و خهريك و پهزاره ي كرده و له بىرت نه ما و دانيشتى له گه لىان.

﴿ فَلَا تَعْقُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴾ دواى نهوئى تو بىرت كهوتوه ههلسه له لایان دامه نیشه له گهل نهو تاقمه سته مكارانه. نهو نایه ته هه رچه نده به گویره ی روالته روى بى كراوه بؤلاى پتغمه مر. به لام له ناوه روكا مه به ست جگه ی پتغمه مره ﴿ ۱ ﴾، چونكه پتغمه مر خوا پاراستویه تى له گونا. نه گهر بهو جوړه نه بى فهرموده و كرده وه و بى دهنكى پتغمه مر ﴿ ۲ ﴾ نه نه كران به ده ستورو به لگه ی بى گومان بو موسلمانان و پتجه وانده قه ده غه نه نه بو.

﴿ وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ ﴾ وه ناكه وپته سهر كه سانىكى نه و تو خویان نه پاريزن له بت په رستى و گالته كردن هيج شتى له پرسيارو گونا هى بت په رستان و، نه واننه تانه نه دهن له قورئان هيج شتى له گونا هى نه وان نه گهر نيوه له گهلان دانه نیشن. ﴿ وَلَكِنْ ذِكْرَى لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴾ وه به لام باوه رداران ناموزگارى بى باوه ران بكن به ناموزگارى كردنىكى ژیرانه بو نهوئى نهو بى باوه رانه ده ست نه كهن به تانه دان له قورئان به ههر جوړى بوتان لواو بوتان گونجا، بو نهوئى خویان پاريزن لهو كاره خراپانه و نهو گالته كردنه.

﴿ وَذَرِ الَّذِينَ أَخَذُوا دِينَهُمْ لَعبًا وَلَهْوَ ﴾ وه تو واز بهينه له كه سانىكى نه و تو نایى خویانیه و هرگوتروه به یاریكردن و پتكه نین و گالته كردن و وایان داناوه فهرمانى نایى خویان دانراوه له سهر همواو هموس و كارى پوچ و خو خهريك كردن به شتى بى سووده وه. نهو رسته یه هه رچه نده روى بى كراوه بؤلاى پتغمه مر ﴿ ۳ ﴾. به لام هموو باوه رداران نه گرپته وه كه هموویان تپكه لاوى نهو كه سانه نه كهن نایى خویان كرده به گهمو گالته. خوا فهرمانى داوه ناموزگاریان بكړئ، چونكه رسته ی (و ذكر به) فهرماندانه به ترساندن.

﴿ وَعَزَّوْهُمْ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴾ وه ژيان و زبنده گانى جیهان فربوى نهو كه سانه ی داوه به جوړى وای لی كردون باوه به كؤبونموئى پاشه رپوژو زبندوبونه وه نه هینن.

هه ره که سی خوی بداته پال نایینی له نایینه کان و ریزی لی نه گری، باسی فه رمانی له
 فه رمانه کانی نهو نایینه بکا به شیوه یه سه ر بکیشی بولای گالته پی کردن بهو نایینه، به
 گویره ی مانای نهو نایه ته فری به نایینه وه نیه. که واته پیویسته گرنگی پی نه دری، زور رونه
 نهو که سانه نهوانه نه میانهوئ خویان بگه یه نن به پله و پایه و سامان و کو کردنه وه ی دارایی
 و ناین نه کهن به په یزه و ده ست ترازه بو گه یشتن به ناواتی جیهانی خویان، نه گهر له
 زور به ی کرده وه ی ناده میزادی نه م سه رده مه و ور دیینه وه بو مان دهر نه کهوئ هه ندی نهزان و
 گیل که به رووالته نایینیان گرتوه به دهسته وه نهوانه به هیچ جوئی خاوه نی ریزین که به
 میزه ره ی زل و پشتوینی سه وزو ریشی پان و پرچی دریش خویانیان داپوشیوه نهزان و
 ساویلکه ی ناده میزادیان پی نه خه له تین، دلیان له ناین پهروه ی دووره و نهو کارانه نه کهن
 بو گه یشتن به ناواتی خویان، وای دهر نه خه ن گرایه نهوان خوشه ویستی خوان. به لام
 خوشه ویستی جیهان دلی داگیر کردوون و ریگه ی راستی لی وون کردن. رواله تی خویان
 نهرازینه وه هتا یگن بهله ورو و نالقی جیهانی خویان. که واته نیوه ی باوه ردار وازیان لی
 به یتن با بهله وهر پین و راپویرن، له مه و پاش بویان دهر نه کهوئ چ شتیکیان به سه ردی.

دوای نه وه ی خوا قده غه ی کرد له پیغه مهرو باوه رداران هاوړیتی نهو که سانه نه کهن،
 نایینی خویانیان کرده به گالته و گه پ و یاری منالانه: فه رمانیشیان پی نه داو نه فه رموی:

﴿ وَذَكَرْ بِهِ اَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ ﴾ وه تو ناموژگاری بت په رسته کان بکه به
 فه رموده کانی قورئان، له بهر نه وه ی هیچ که سی به ند نه کری له دوزه خدا و نه کری به
 گیروده ی شتی کردویه تی له پی فه رمانی خوداو، پی به شبی له پاداشتی چاک.

﴿ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ ﴾ نیه بو نهو که سه له جگه ی خوا هیچ دوستی
 به هیز پی رزگاری بکا له سزای خوا، بوشی نیه هیچ که سی بوی پاپرته وه لای خوا
 رزگاری بکا مه گهر به ده ستوری خوا.

﴿وَإِنْ تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذْ مِنْهَا أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا﴾ و نه گمر نهو
 كهسه بكا به فیداکار هموو فیدار کارئ و هموو بهرتیلی و نهوی له روی زه ویدایه
 وهرناگیرین نهو شتانه، نهوانه كهسانیکئی نهوتون سپیزاون بۆ لهناو چون و بۆلای ئاگری
 دۆزهخ بهشتی کردویانه له تاوان و خراپه.

﴿لَهُمْ شَرَابٌ حَمِيمٌ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ بۆ نهو كهسانه ههیه له
 دۆزهخدا ئاوێکی زۆر گهرم و سزایه کی خاوهن ئازار به هوی شتیكهوه باوهریان پێ نههینا.
 پێغمهر ﴿ﷺ﴾ داوای له بت پهستان نه کرد بۆ پهستی خوا، نهوانیش داوایان له
 پێغمهر نه کرد بۆ پهستی بته كان خوای مهزن لهو بارهیهوه فهرمانی دا به پێغمهر ﴿ﷺ﴾
 فهرموی:

قُلْ أَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ

مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا اللَّهَ
 كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانًا لَهُ وَأَصْحَابُ
 يَدْعُوهُ إِلَى الْهُدَىٰ آمَنَّا قُلْ إِنْ هَدَىٰ اللَّهُ هُوَ الْهُدَىٰ

وَأَمْرًا لِلنُّسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾ وَأَنْ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ

وَاتَّقُوهُ وَهُوَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾ وَهُوَ الَّذِي

خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ

فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ

عَلِيمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

﴿ قُلْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَيْتَنَفَعَنَا وَلَا يَضُرُّنَا ﴾ تۆ بلی: ئایا ئیوهی بت په رست داوا نه کهن له ئیمه بهرستین له جگه ی خوا شتی سود به ئیمه نه که یه نی، وه زیان له ئیمه نه دا نه گهر نیهرستین.

﴿ وَتُرَدَّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْهَدَانَا اللَّهُ ﴾ وهك ئیمه بگپړینه وه بۆ پاشه وهی خو مان و بۆلای بت په رستی دوا ی نه وهی خوا راغوی ئیمه ی کرده بۆلای ئاینی ئیسلام و له ته نگه بهری بی باوه ری و گومرای رزگاروی کردوین. نه گهر ئیمه له ئاینی ئیسلام و راستی و ه رده گهر پین توشی سزا نه بین.

﴿ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانٌ ﴾ ئیمه وینه ی که سی نه بین شه ی تانه کان بردی تیان و فره ی دابته نیو چۆلانی زهوی به سر گهر دانی نه زانی سر بۆ چ لایه ده رنه کارو چاره یه بۆ خوی نه دوزی ته وه.

﴿ لَهُ أَصْحَابٌ يَدْعُوهُ إِلَى الْهُدَىٰ أَيْنَا ﴾ بۆ نهو که سه هدی چندن دین هاوړی دل سو ز بهر هیان پیوه بیته وه بانگی کهن و بلین: و هره بۆلای ئیمه، نه مه یه ریگه ی رزگار بوونی تویه. به لام نهو که سه وولا میان نه داته وه له بهر سر گهر دانی خوی و دوا یی له ناو بهی.

﴿ قُلْ إِنْ اللَّهُ هُوَ الْهُدَىٰ وَأَمْرًا لِّنَسْلِمَ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ تۆ بلی بهو بت په رستانه: به راستی راغوی کردنی خوا هدر نهو راغوییه و ریگه ی راسته و ئاین هدر ئاینی ئیسلامه و جگه ی نهو گومرای پوته، وه ئیمه فرماغان پیدراوه به وهی ئیمه موسلمان بین له بهر فرمانی په روه رده کهری هموو بونه و هران و به نیازی پاکه وه هدر نهو بهرستین به ته نها، هدر کار ی له گه ل راغوی خوا دا نه گن به یهك نه فامی و گومراییه.

﴿ وَأَنْ أَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا زَكَاةَ وَهُوَ الَّذِي إِلَيْهِ تَحْشُرُونَ ﴾ وه فرماغان پیدراوه که نیوه نویژه کانتان بکهن و بهر پای بکهن، پیوسته نیوه بزائن را نوموی ئیسلام به بی نویژ کردن پهیدا نابن، به گویره ی یاسا یه کیکه له پایه و کۆله که ی ئیسلام و، فرماغان پیدراوه نیوه له په روه رده کار بترس و باوه به پیوستی نویژ به یین و بیکه ن به قه لغان بۆ رزگار یان

و، پهروهردگار کهسیکی نهوتویه ئیهو بۆلای نهو نه گرینهوه له رۆژی دووایدا ئیهو کۆنه کرینهوه .

﴿ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بِالْحَقِّ ﴾ وه پهروهرده کهری بونهوهران کهسیکی نهوتویه ناسمانهکان و زهوی دروست کردوهو رای وهستانون به راستی به زانستی تهواؤ .

ووشه (الحق) ئاماژه بۆلای نهوهی نههم گهردونه چهنندین یاسای تایهتیا هیه فرمانیا بۆ ئهبا بهرپوهو چهنندین دهستوری هیه نهروڤ لهسهریا، رینگه نهگرن له تیک چونیککی نهوتو ریک نه کهوی له گهلتیا به گویرهی سروشت، نهوانهیش بهلگهن لهسهر بوونی کهسی بیا بهرپوه کاروباریان.

﴿ وَيَوْمَ يَقُولُ كُلُّ فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ ﴾ وهتو بیرى نهو رۆژه بکهروهو خوا بیهوی شتی دروست بکا نهفهرموی: بهو شته تو بیه، دواپی نهو شته کوتوپر پهیدا ئهپی. مهبهست لهو رۆژه رۆژی دواپی و رۆژی کۆکردنهوهو زیندوکردنهوهی مردوهکانه، نهو فهرمودهیه که خوا ئهلتی به ههموو شتی بیه، دواپی نهو شته ئهپی زۆر راستهو بیگومانهو دیتهدی، ئیتز نهو فهرمودهیه بۆ دروست کردنی بونهوهرانی پیشهوهپی، یا بۆ زیندوکردنهوهی بونهوهرانی بۆ لهمهوپاش زۆر راست و بیگومانه.

﴿ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ ﴾ وه بۆ خوایه خاوهنیهتی و پاشایهتی و فهرماندان له رۆژیکا فو نهکری به سورد، نهو رۆژهیه ئادهمیزادزیندو نهکرینهوهو جگه له خوا کهمس زیندوویران ناکاتهوهو دهستلآت ههر بۆ نهوه. فوکردن به سورد هیمایه له زیندووکردنهوهی ئادهمیزاد زانایان لهمهبهست له سور بیران جیاوازه: ههندیکیان ئهلتین: بریتییه له کهرنایه له وینهی شاخی گاو بهراند، دووجار فوی پیدانیهکری له لایه نئیسرافیلهوه: یهکهم جار ههموو بونهوهران نهمرن و لهناو نهچن، دووههم جار ههموویران زیندو نهکرینهوه، نهو فوکردنه به سورد وینه هیتانهوهیه بۆ ئادهمیزاد و زینوکردنهوه یان

بۆ راوهستانیان و بۆ پرسپار کردن و وولامدانهویان بههوی دهنگی نهو شاخهوهو ناماده باشن. وینهی نامادهباشی سهریاز بههوی فوکردن به کهرهنای سهریازیدا. یه کهم بۆ له خهوههلسان. دووههم جار بۆ رویشتن بۆلای دهشتی مهشق و کۆبونهوه، ههندی لهزانیان نهلین: وینهی نهو سورهو جووری فوکردن بهودا ههر خوا نهزانی.

﴿ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴾ خوا نهزانی بهو شتانه پنهان و له بهر چاوانین وهك فریشتهکان و جنۆکهو رۆژی دواپی و فوکردن به سوردادو بههشت و دۆزهخ و، نهزانی بهو شتانه ناشکران و نه بیترین، وهك زهویی و تاسمان و نهوانهی ئادهمیزاد نهیان بینن و، خوا بهرپوه بهری بونهوه رانه و ههموو شتی له جیگهی شیایوی خویا دانهنی ناگاداره له په نامه کی و دیاری و زیندوکردنهوی بونهوه ران و کاتی کۆکردنهویان.

بۆ زانین: بهشکردنی بونهوه ران به دوو بهشن: نهیتی. ناشکرا. بۆ ئادهمیزاد راسته. بهلام دهربارهی خوای مهزن هیچ شتی له خوا پنهان نیه، ههموو بونهوه ران لای خوا ناشکران.

نهو رستانهیی پیشوو بهلگهن لهسه ر نهوهی ههر خوا ناگاداری لهو شتانه ههیه له بهرچاوانین و ئادهمیزاد ههستیان بۆ ناکا، پێویسته نهو کهسانه نهلین: ئیمه نهیانزانی بۆ خهلتانی نهزان و نه فامه کانه، بۆ به دهست هینانی سامان و دارایی، نهبی له خوا بزسن و خویان نه کهن به جیگهی خهشتی خوای مهزن بهبی دهستوری خواو درۆ نه کهن. لهوانهیه ههندی له دۆستانی خوا له لایه خاوه فیڕی ههندی زانین به نهیتییه کان بکری. نهوهتا ئینو له رهههیی له (الفتوحات المکیه) له بابی (۳۰۰) دا نهفرموی: (به راستی بۆ دۆستانی خوا به چهندین چاوی شتی بۆ نه بینن، چهندین گوێچکه شتی بۆ نه بیستن، چهند دلی شتی بۆ نه زانن، چهندین زمان گفتوگۆی بۆ نه کهن له جگه چاوو گوێچکهو دل و زمانی ئادهمیزادی تر بهوانه زۆر شت نه بینن و نه بیستن و نه زانن و گفتوگۆ نه کهن و فهرموده کانیان راستن و نهی پێکن.

کاتى خواى نايى بت پهرستانى روشن و له که دارى کردن و خراپه‌ى خواکانيانى
 ناشکرا کردو به لگه‌ى له سهردانان بهو فرمودانه‌ى پيشووى، رونيشى نه کاته که نايى
 نيسلام نايى نيراهيمه بهى جياوازى. ناده ميزاد خويان به نايى و بيروباوه‌رو به باوک و
 بايره خاوه‌ن ريزه کانى خويانه وه هله نه کيشن. که واته جينگای سهرسورمانه بت پهرستان
 باوه‌ر به نايى نيسلام نايهرن و خويان به نيراهيمه وه هله نه کيشن و خويان به نه وه‌ى نهو
 نه زانن، بزيه خواى مه‌زن بيرى پيغه مه‌رى نه خاته وه وه نه فهرموى:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ عَازَرَ اتَّخِذْ أَصْنَامًا ؕ إِلَٰهَةً إِنِّي
 أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ
 مَلَكُوتَ السَّمٰوٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾
 فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَىٰ كَوْكَبًا ؕ قَالَ هَٰذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ
 لَا أُحِبُّ ٱلْأَفْلَٰكَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَأَى ٱلْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَٰذَا
 رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ ٱلْقَوْمِ
 الضَّالِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَأَى ٱلشَّمْسَ بَازِعَةً قَالَ هَٰذَا رَبِّي هَٰذَا
 أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَٰقَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾
 إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلذِّى فَطَرَ ٱلسَّمٰوٰتِ وَٱلْأَرْضَ
 خَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾

﴿ وَاذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَرَزَّ اتَّخِذْ أَصْنَامًا آلِهَةً ﴾ وه تو بیری نهو کاته بکهره وه:
نیبراهیم به باوکی خوئی ووت که نازره: نایا بو نهو بتانه نه کهی به چه ندین خواجه
بوخوت و نهیان پهرستی له جگهی خوا؟. تو بو دانیشترانی مه کهی رون بکهره وه که نیوه
خوتان به نهوهی نیبراهیم نهزانن و بو پهرهوی نهو ناکدن که به باوکی خوئی ووت: بو
جگهی خوا نه پهرستی؟.

﴿ إِنِّي أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴾ به راستی من توو تا قمی تو له گومرای ناشکرا
دانه بینم. له روناکی نهو نایه ته پیروزه وه باسی نهم شتانهی خواره وه نه کهین:

۱- ابراهیم کور تاریخ کوری ناحور کوری شاروخ کوری نهرغو کوری فالیغ کوری
عابر کوری شالیخ کوری نهرفه کشاز کوری سام کوری نوح، له غیرا قدا له دایک بر وه،
شوینی له دایک بوونی بریاری بی گومانی بو نهدرا وه جیگهی ناکوکی زانایانه. ناوی
نازه له پرتزی باوک و بابیره کانی نیبراهیم برا وه واده رنه کهوئی نازه ر ناو ناوی باوکی
نیبراهیم بی، نیبراهیم چاوی کرایه وه له نیو گه لیدا نه ستیره و بتیان نه پهرست، باوکی
نیبراهیم به نازه ر ناوی دهر کردو وه به مانا به توان و خزمه تکاری به کان، دارتاش بوو بتی
دروست نه کردو نه یفر وشت، نیبراهیم به منالی یاریده ی نهودا له فروشتنی به کاندا. به لام
نیبراهیم گه وره بوو بوی رون بویده وه که نهو بتانه خاوه نی سودو زیان نین، له گه ل باوکی
و گه له کهیدا لهو باره وه کهوتنه گیره و کیشه و ناکوکی، وه که لهو نایه ته و نایه ته کانی
داوی باسکرا وه. له (لسان العرب) دا هاتوره: نازه ر به مانا هه له کهر، وه به مانا نیش
هاتوه.

۲- دهر کهوتوی نایه ته کانی پیشو به لگن له سهر نهوهی به ده قاو دهقی خوئی که نازه ر
باوکی راسته قینهی نیبراهیم بی و باوکیشتی بت پهرستبو وه، نیبراهیم داوای لی کرد خوای
تاک و ته نها پهرستی، ناوه ر وکی نایه ته که نهو بیروبوچونه نه خاته میشتکی زاناو نه زانه وه،
پتویسته مروف له جیگهی نهوه خوئی بوشتی تر ماندو نه کا. به لام زانایان له نیو خویانا
بریان جیاوازه، نایا نازه ر باوکی راسته قینهی نیبراهیم یانه؟ نهوه ییش له وه وه هاتوه نایا

باوك و باپیره كانی پتغممیری نیسلام ﴿﴾ هه موویان خوای تاك و تانهان په رسته، جگه ی خوا كهسی تریان نه په رسته، یا دورسته بی باوه رو بت په رستیان تیداوبی؟ به هه ر جوئی بی هیچ سودی لهو ئازاوه یه دا په یدا نابی و دریژه دان بهو باسه كات به فیروته دا و بی هوده یه، په یوه ندی به بیرو باوه رو بنچینه ی نیسلامه وه نیه به هیچ جوئی، نه وه ی پیوستی بۆ موسلمانان نه مه یه: پروایان به پتغممیرایه تی و موحه مه دو بی گوناھی نه وه به، بزانی گه وره ترینی پتغممیرانه و پاش لهو پتغممیری تر نانیرری.

به لام باوه ر کردن به وه كه هه موو باوك و باپیره كانی پتغممیر ﴿﴾ هه موویان خوا په رستی ته نها بۆ بن و ئازهرامی ئیبراهیمه و باوكی نه ونه به، نه وانه به هیچ جوئی په یوه ندیان به بیرو باوه ری پاکی نیسلامه وه نیه، ئیمهش نابی كاتی خو مان به فیرو به دین.

﴿ وَكَذَٰلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴾ وه هه ر بهو جویره ی بۆ ئیبراهیمان ده ر خست گومرای گه له كه یی و خراپه ی بت په رستی ئیمه نیشانی ئیبراهیمی نه دین گه وره یی خوا و ده ستلاتی خوا دروست كردنی ئاسمانه كان و زهوی و نهو شتاله ی له وانان له كاری سه ر سورپته رو پك خه ر هه تا بن له سه ر بونی خوای تاكو ته نها به به لگه ی بنگومان.

﴿ وَلَيَكُونَنَّ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ وه بۆ نه وه ئیبراهیم بی لهو كه سانه ی كه بیرو باوه ریان چه سپاوه گه یشتوون به په یی بنگومانی خوا ناسین، بۆی ده ربكه وی بت و نه ستیره په رستیان نه گونجاوه و ناچینه مېشكه وه. نهو ئایه ته پیرو زانه به لگه ی روون له سه ر نه ماله ی خواره وه:

۱- به راستی ئاینی نیسلام دانراوه له سه ر ئازادی بیر كردنه وه و نه قل كاری، به زۆرو تۆزی ناجولته وه له گه ئ ئاده میزاد كه باوه ر به یتن، خوا باوه ر به یانی پیوست نه كردوه له سه ریان مه گه ر پاش به لگه دانان له سه ریان بۆلای بیر كردنه وه لهو به لگانه.

۲- بهراستی ئه و بهلگانه خوا دایناون لهسه بوونی خواو یه کیتی خوا زۆر سوک و ناسان لهسه میشکی ئاده میزادو پیوستیان به ماندوبون نیه، زانین و تیگه یشتی زۆریان ناوی و ئاده میزاد زانابن یا نه زانین به کهمی شت و تهماشای یاسای دروست کردنی ناسمانه کان و زهوی بکدن خویان فرمان ئه دهن بهسه ر خویانا بر وای ییگومان بهیتن به دروست کهری تاک و ته نهی بونه وهران.

گهله کهی ئیبراهیم نهستی ره کانیان نه په رست له جگهی خوا، ئیبراهیم ویستی سهرنجیان راکیشی بۆ لای شتی بهیته میشکه وه به ناسانی. به نه رم و نیانی چاوه روانی نه کرد.

﴿ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي ﴾ دواپی کاتی تاریکی شه و دای بهسه ر ئیبراهیم ئیبراهیم نهستی ره کی بینی له و نهستی رانه که گهله کهی ئه یان په رست و روناکی دایه وه، ووتی ئه مهیه: پهروه ده کهری من، به مه بهستی ئه وهی لاسایی گهله کهی بکاته وه، به و بۆ نه وه گهله کهی دلایان خوش بوو نارامی که و ته دلایانه وه. به لام مه بهستی ئه وه بوو گفتوگۆ کانیان پوچ بکاته وه، وایان نشان بدا لهسه ر بیرو بۆ چونی ئه وانه و یه کهم جار هه لته چن، دواپی بهلگهی به هیژ بدا بهسه ر ناینه پوچه که یاندا و وینه ی پارێزهریکی پسپۆرو زۆر وریا یه کهم جار سهرنجی به رانه بری خوی راکیشی، دواپی په لاماری بدا به بهلگهی په ک خهرو ئه فهرموئ:

﴿ فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أَحِبُّ الْفُلَيْنِ ﴾ دواپی کاتی نهستی ره که ناوایو ئیبراهیم نهقلی گهله کهی خوی ناگادار کرده وه و سهرنجی راکیشان ووتی: خوشم ناوی ئه و شتانه ی ناواین و نه بیترین و سهرله نوئ ههلبه نه وه. ئه و جوړه شتانه هوی پهیدا بونیانه، هه ر شتی وابی شایسته ی په رستن وخوایه تی لیه.

﴿ فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ ﴾ دواپی کاتی ئیبراهیم مانگی بینی هه لته اتو روناکی بلا و کرد بویه وه و گفتوگۆی جاری پیشوی دووباره کرده وه، ووتی: ئه مهیه پهروه ده کهری من، روناکی زۆر تره و

له شیشی گه وره تره له نه ستیره ی پیشو، دوا یی کاتی مانگی بینی ئاوابو ووتی: به راستی نه گهر په وهرده کهری من راغوی من نه کا بۆلای ریگهی راست و خۆیم پی نه ناستی به راستی من نه م به یه کئی له و تاقمهی له ریگهی راست لایان داوه. ئیبراهیم پاراپه وه له خوا رزگاری بکا له سه رگه ردانی، نه وانه ی نه و نه یینین ده ستیان نه نه دا بۆ خوا په رستن.

ئیراهیم به و رسته یه ویستی به دوریان بخاته وه که مانگ بۆ په رستن ناشی، به زهقی توره ی نه کردن و نه ی ووت: هه ر که سی مانگ په رستی ریگهی لی ونبوه، نه که گه له که ی هه لتورین و گویی لی نه گرن بۆ پوچ کردنه وه ی په رستراوه کانیان.

﴿فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسُ بَارِغَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ﴾ دوا ی کاتی ئیبراهیم خوری بینی هه لتهات ژیری ئاسمان و روی زهوی پون کرده وه به زۆرتر ووتی: نه مه یه په وهرده کهری من، نه مه گه وره تره له وانه ی پیشو ووناکی زۆرتره و قهواره ی گه وره تره.

ووشه ی (هَذَا) و گه رانه وه ی بۆلای ووشه ی (الشَّمْسُ) که به گویره ی ریزمان نه بوایه: (هذه) ووايه، له بهر ووشه ی (ربی) و (أكبر) ه، بۆیه (هذا) به کارهاته که بۆ نیرینه یه.

﴿فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَاقَوْمِ إِنِّي بَرِي مِمَّا تُشْرِكُونَ﴾ دوا ی کاتی خۆر ئاوابو ئیبراهیم ووتی: نه ی خزم و گه لی من، به راستی من بیرام له و شته ی ئیوه نه یکه ن به هاوبهش بۆخوا. به راستی تاقی کردنه وه ی یه که م و دووه م و سی هه م رویشن، به لام گومان هه ر ماوه وه، کهاته ئیستا پیوسته بیزاربوون له په رستی نه ستیره کان، چونکه شایسته ی په رستن نین و شایانی گه وره یی نین، دوا ی نه وه ئیبراهیم به زهقی بیزاربوونی خوی رانه گه یان له خوا کانیان، دواتر به دلێکی پاکه وه رونه کا بۆلای دروست کهری هه موو بونه وهران نه لتی:

﴿إِنِّي وَجْهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا﴾ به راستی من روی دلی خۆم نه که م بۆلای که سیکی نه ووتو په رستن بۆ نه و نه که م دروستی کردوه ئاسمانه کان و زهوی به هه موو نه ستیره و بته کانه وه به جۆری من لانه ده م له گومرایی واز نه هیتیم له نایه پوچه کان بۆلای په رستی خوا به ته نها به ئایینی پاک باوه ر نه هیتیم.

﴿وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ و همن لهو كه سانه نیم هاو بهش بو خوا دانه نین، باوهری بیگو مانم هدیه نه ستیره کان و مانگ و خورو ناده مزاد شایسته ی پدرستن و ریزنین، هر خوی تاك و تنها و دروست كهری ناسمانه کان و زهوی شایانی پدرستنه و بهس. کاتی ئیراهیم بهلگهی پەك خەری تیژی دانا له سهەر گهله كهی خوی كه گونجاوبی له گهله ئه قل و سروشتی پاك، بۆی چه سپاندن پدرستنی بهتە کان و نه ستیره کان پوچن. نه بوايه نهو گهله نه فامه باوهریان بهیتایه كه چی ده ستیان كرد به هیتانه و هی بهلگهی لاوازو بی گیان و نه بیان ووت: باوك و پابیره كاغان نهوانه یان پدرستوه، ئیمهیش لاسایی نهوان نه كهینه وه بو پدرستیان. ئیراهیم وولامی دانه وه، خوا لهو باره وه نه فهرموی:

وَحَاجَّهٖ قَوْمُهُ قَالَ

أَتَحْكُمُونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ
إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا
تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا
تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ
سُلْطَانًا فَإِنَّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾
الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ
وَهُمْ مُّهْتَدُونَ ﴿٨٧﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى
قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّن نَّشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٨﴾

﴿ وَحَاجَةٌ قَوْمُهُ ﴾ وه خزمه کانی ئیبراهیم دوزمنایه تی ئیبراهیمان کرد به بهلگه هیتانه وهی خوځیان به تاییه تی باوکی، نهیان ویست بهلگه ی خوځیان پیاده بکهن و زال بن بهسهر ئیبراهیمدا، نهیان ترسان له بهت کانیان که توشی نازاری نه کهن و دهستی لی نه وه شین نه گهر واز له وان نه هیتی.

﴿ قَالَ أَتَجْأُونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِ ﴾ ئیبراهیم ووتی: دوزمنایه تی من نه کهن و نه تانه وهی بهلگه ی خوځ تانتانم بی بهسملین به بهلگه ی پوچ له باره ی یه کیتی خواو توانای نهو، نه تانه وهی زال بن بهسهر ما به راستی خوا راغوی کردوم بۆلای یه کیتی خو ی و ناسینی نایینی خو ی و من به بهلگه ی پرو پوچ ئیوه ناخه له تینم.

﴿ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ ﴾ وهمن ناترسم له شتی ئیوه نه یکهن به هاوبهش بو خوا که بهت که تانه، من باکم لهو بتانه نه، چونکه خاوهنی سوودین نه بو خوځیان و نه بو جگه ی خوځیان، زیان به کهس ناگه یهن، کوپرو گهرو لال و بی دهسته لائن.

﴿ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا ﴾ مه گهر که خوا ی پهروه ده کهری من ئاره زوی شتی بکا، نه گهر نازارم توشیبی له لایهن پهروه دگاری بنه وهیه نه که له لایهن نهو بتانه وه نهو نه ستیره لاوازان وه نه گهر بتی بکه وهی بهسهر ماو بیشکینی یا پارچه یه له نه ستیره کان بکه ویته خواره وه له ناسمانه وه ناگرم تیبه ردا خوا نه یکاو بهس.

﴿ وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴾ زانینی پهروه ده کهری من چوارلای هممو شتیکی گرتو تموه هممو شتی به زانینی نهو پهیدا نه بی کهواته من ناترسم نازارم توشیبی به جگه ی زانین و ویستی خوا، نایا دوا ی ئیوه بو ناموزگاری وه ناگرن که خواکانی ئیوه توانای زیان و سوودیان نه، هه رخوایه به تنها خاوهنی زیان و سوودین، هه رخوا دروست کهری هممو بونه وهرانه، خواکانی ئیوه بی گیان و لاوازن ئیوه بوچی بیرناکه نهو واز له په رستیان بهیتن.

﴿ وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللَّهِ ﴾ وەمن چۆن ئەترسم لە شتی ئیوه کردوتانه بە هاوبەش بۆخوا لە بتەکان و ئەستێرەکان و هیچ ئازاری پەییوەندی بەوانەوه نیە، ئیوه ناترسن کە بەراستی ئیوه کردوتانه بە هاوبەش بۆخوا بە کانتان.

﴿ مَا لَمْ يُنْزَلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا ﴾ شتی خوا نەیناردووە خوارەوه بەسەر ئیوهدا بۆ ئەو شتە بەلگەیه بۆ ئەو شتە بە گۆڕەهی ئاسایی و ئاناسایی. زۆر رۆن ئاشکرایە هاوبەش دانان بۆخوا بێ بەلگەیه. یانی چۆن من ئەترسم لەو بتە لاوازەنو باوەری بیگومانم هەبێ هیچیان تێدا بەستە نی، ئیوهیش، بەلگەتان نیو لە خوا ناترسن.

﴿ فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴾ دواپی چ تاقمی لەو دوو تاقمە شایستەترین بە ئاسایش و نەترسان: تاقمی باوەرداران بە یەکیتی خوا یا تاقمی هاوبەشدانەران بۆ خوا نەگەر نەزانن کام تاقمیان شایستە ترن لە ترسان بە خوا و نەترسان لە بتەکان. ئەقل و زانیاری خۆتان بچەنە کار هەتا راست و پوچتان بۆ دەرکەوێ. خوا بۆ رزگاربوون و دیاری کردنی ئەو تاقمە شایستەیی نەترسان و ئاسایشە ئەفەرموی:

﴿ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبَسُوا إِيمَانَهُمْ بَظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ يَهْتَدُونَ ﴾ کەسانێکی نەوتۆن باوەرپیان بە یەکیتی خوایه بە پاکێ و، باوەری خۆیانپان تیکەلاو بەستەم کردن لە خۆیان و هاوبەشدانان بۆ خوا نەکردو، ئەو کەسانە بۆ ئەوان هەیه ئاسایش و نەترسان لەسزای خواو لە مانەوهیان لە دۆزەخداو پاداشتی چاکەیی خۆیان وەرئەگرن و، ئەو کەسانە رانومویان وەرگرتوووە رینگەیی راستیان دۆزیوەتەوه، جگەیی ئەو تاقمە لە گومراپی و یاخی بوندان.

خوای مەزن رونی نەکاتەوه ئەو بەلگانەیی ئیبراهیم باسی کرون و خوا پی بەخشیوه، هەرخوایش ئەوی شارەزا کردوووە بیانزانێ هەتا سەرکەوێ بەسەر گەلەکەیی خۆیا، بۆیه خوای مەزن ئەفەرموی:

﴿ وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ ﴾ وەئەو بەلگانە تێپەرسن لە ئاوا بوونی ئەستێرەو مانگ و خۆر، هەتا کۆتایی ئایەتەکان بەلگەیی رونی ئیمەن بەخشیون بە ئیبراهیم کە بیانکا بە بەلگە بۆ پەکخستنی گەلەکەیی و سەرکەوتن بەسەریاندا.

﴿ تَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ شَاءَ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴾ نیمه بهرز نه که بنمونه چهند پله و پایه
 بۆ که سی نیمه ناره زومان هه بی له زانیاری ژیری و یتگه یشتن. به راستی پهروه رده که ری تو
 هه موو شتی له جیگه ی شیاوی خو یا دانه نی، هه ندی که س پله و پایه ی بهر زیان نه داتی و به
 هه ندی تر پله ی که متر، نه زانی چ که سی شایانی پله ی بهرزه و کامیان شایسته که متره.
 کاتی خوی مه زن نایینی ئیرا هیمی ئاشکرا کردو سه ری خست به سه ر دوزمنانی خو یا
 به هو ی به لگه ی رون و به هیزه وه، دوا ی چاکه ی خو ی به سه ر ئیرا هیمه وه نه ژمیری به و پله
 بهر زانه بۆ دانرا بون، گه وه ترین پله ی ش نه مه یه پیغه مه رایه تی له خیری ئیرا هیم
 ده رناچی و به رده وامه هه تا روژی دووا یی، بۆ باس کردنیان خوا نه فهرمو ی:

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ ۖ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا
 هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ ۚ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ
 وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ ۚ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٤﴾
 وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِيلَىٰ ۖ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٥﴾
 وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيُونُسَ وَلُوطًا ۚ كُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى
 الْعَالَمِينَ ﴿٨٦﴾ وَمِنْ ءَابَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ
 وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيُونُسَ وَلُوطًا ۚ كُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى
 الْعَالَمِينَ ﴿٨٦﴾ وَمِنْ ءَابَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ
 وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٨٧﴾ ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي

بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۖ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا
 يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ
 فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَيَسُوْنَ بِهَا بِكَافِرِينَ
 ﴿٨٩﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَّتْهُمْ أَقْتَدَ ۖ قُلْ لَا
 أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٩٠﴾

خوای مهزن لهو ئایه تان هدا ناوی (١٨) پیغمه مری بردوه که یه کنی لهوانه ئیبراهیمه:
 ناوی باو ک ونه وهو برای هندیکیان بردوه، باسی هموویانی کردوه به چاکه کهرو ناشتی
 خوازو راغویی کراو، پیوستی کردوه له سهریان سوپاسی خوا له سهر ئه و شته ی به خشبوی
 بهوان له زانیاری و له پیغمه مریایه تی و له سهر ئه وه ی ناردویه یته خواره وه بۆ هندیکیان
 نامه ی خوا، مدهستیش ئهمه یه: پیغمه مری ئیسلام به لگه دانن له سهر عه ره به کان به وه ی که
 باپیری ئهوان که ئیبراهیمه و زۆر تریش له کورۆ نه وه کانی خوای تا ک و ته نهاییان
 په رستوه وه هه رگیز بت په رست نه بوون. دوباره مدهست ئهمه یه: پیغمه مری گه وره مان ئه و
 پیغمه مریه پیشوانه بکا به چاو لی کراوی خوی بانگ کردن بۆلای نایینی خوا و ئارام گرتن
 له سهر ئه و نازاره ی توشی ئه بی له ریگه ی ئایندا، ئه وه ی شایانی باسی نی ناوی ئه و
 پیغمه مریانه نه براوه به گویره ی پاش و پیشی دروست کردنیان و باسیان کراوه به گویره ی
 وینه هینانه وه. نه ک به و مدهسته پیغمه مریان هه ر ئهوانه ن ناویان براوه، بۆ درێژه دان به و
 باسانه خوای مهزن ئه فهرموی:

﴿ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا هَدَيْنَاهُ ﴾ وهئیمه به خشیومان به ئیراهیم ئیسحاقی کوری. دایکی ناوی خاتون سارای کچی هاران کوری ناحور، خاتون سارا ناموزای ئیراهیمه و، به خشیومان به ئیراهیم یه عقوبی کوری ئیسحاق، کوری کور به کور نهزمیردری لای نادهمیزادو، ئیمه رانمویایی ههموو یه کئی له وانمان کرد بۆلای نهو شتهی کردبومان به یاسا بۆیان له ریگهی راست و له فهرموده کانی خوا.

﴿ وَنُوحًا هَدَيْنَاهُ مِنْ قَبْلُ ﴾ وهئیمه رانموی نوحان کردبوو له پیش ئیراهیمه وه. نوح به زمانی کوردی بهمانا (نهوایه) پارانهوه کوری له مک کوری مهتوشه له خ کوری ئوخنوخ کوری ئهلیارو کوری مههلائیل کوری قینان کوری نهوش کوری شیس کوری نادهم.

﴿ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ ﴾ وه ههندی که له نهوه کانی نوح داوود، راناموی (ذریه) ناچیته وه بۆلای ئیراهیم، چونکه لووت و یونس له نهوهی ئیراهیم نین و لووت برزای ئیراهیمه. داوود کوری یهسا کوری عوبهید کوری بوغز کوری سهلون کوری جهشون کوری عهمدیناب کوری نهوام کوری هسرون کوری یههوزا کوری ئیسحاق کوری ئیراهیم و نهوه کانی نوح سولهیمان و ئهیوب و یوسف، سولهیمان کوری داووده، ئهیوب کوری رازیخ کوری عیسی کوری ئیسحاق کوری ئیراهیم. یوسف کوری یهعقوب کوری ئیسحاق کوری ئیراهیم.

﴿ وَمُوسَى وَهَارُونَ ﴾ وههندی که له نهوه کانی نوح موسا و هارون کورانی عیمران کوری بهسههر کوری فاهیس کوری لاوی کوری یعقوب کوری ئیسحاق کوری ئیراهیم، هارون له تهمهندا له موسا گهوره تره.

﴿ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴾ ههربهو جوړهی ئیمه پاداشتی ئیراهیممان دایه وه له سههر نارام گرتنی و دانانی خوا به تاك و تنها ئیمه پاداشتی ههموو چاکه کهران نه دهینه وه له سههر چاکه کردنیان یانی هه کهسی دواي نهو پیغه مهرا نه بکهوی ئیمه پلهی بهرزیان نه دهینی، خوی مهزن پاداشتی ههموو چاکه کهران نه داته وه به پاداشتی بهرزو بالا، نیتر پیغه مهربن یا نه.

﴿ وَزَكَّرِيَا وَيَحْيَى ﴾ وهله نهوه کانی نوح زه کهریا و یه حیا. زه کهریا کوری ئزنه کوری بهرکیا له نهوهی رعیم کوری سوله یمان. یه حیا کوری زه کهریایه. زه کهریا و یه حیا ههردووکیان کوژراون به دههستی جوله که کان. ز کهریا دواى کوشتنی یه حیاى کوری کوژراوه.

﴿ وَعِيسَى ﴾ وهله نهوهی نوحه عیسای کوری مه ریهم کچی عیمران کوری یاش هم کوری نه مون کوری حه رقیا له نهوهی سوله یمان، ناو بردنی عیسا به نه وهو منالی ئیبراهیم له گه ل نه وه دا عیسا کوری کچه، نه وه مان پیشان نه دا که کوری کچ به کوری مروث دانه نری و به کور نه ژمیری. که واته مناله کانی فاتیمه ی کچی پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ به منال و کورو نه وهی پیغمه ر نه ژمیری.

﴿ وَآلِيسَ وَكُلِّ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴾ وهه ندیکه له نهوهی نوح ئیلیاس کوری یاسین کوری قه ماس کوری عیزا کوری هارون کوری عیمران، هموو یه کئی لهو پیغمه رانه له پیاو چاکه کان و په سه ند کراوه کانن وهه رشتی چاکیی ئه یکه ن، هه ر کارى خراب بئ نایکه ن هه ر که سئ توانای خوی بخته کار بو چاکه ی ئاده میزاد پئی نه وتری پیاو چاک و چاکه ش به جگه ی خوی فیر ده کات.

﴿ وَإِسْمَاعِيلَ ﴾ وهه ندیکه له مناله کان و نهوهی نوح ئیسماعیل گه و ره ترین کوری ئیبراهیمه، نهو کوره یه خوا فه رمانی داوه به ئیبراهیم سه ری بری.

﴿ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ ﴾ وهه ندیکه له نهوهی نوح ئه لیه سه ع و یونوس. ئه لیه سه ع کوری خه توب کوری عه جوژه. یونوس کوری مه تابه و زانایان جگه له وه هیه شتی تر له ره گه زی یونوس نازان، نهوهی بزبان ده رکه وتوه له به ره ی یونوسه وه که یه کیکه له جوه کان، له قورئان وهه رموده ی پیغمه ردا باسی باوک و باپیری نه کراوه.

﴿ وَلُوطًا وَكَأَلَّا فَضْلَنَا عَلَى الْعَالَمِينَ ﴾ وهه ندیکه له نهوه کانی نوح لوتی کوری هاران کوری نازه رو برازای ئیبراهیمه و باوه ری به پیغمه ریه تی ئیبراهیم هیئاوه، که وتوته دواى

ئیراهیم له گه شته کهیدا بۆ میسرو وولاتانی تر، به خۆشحالی ههردوو لایان له یهك جوی بونهوهو لووت چوو بۆ شاری سهمودو لهوئ نیشه جیگه بوو، ههموو یهكی لهو پیغمههرا نه ئیمه رێزمانداون به سه ههموو بونهوه رانی سهردهمی خۆی و فریشهو جنۆ که کان.

﴿ وَمِنْ آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَنِبْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ وه ئیمه ریزی ههندی له باوک و منال و برایی ئه و پیغمههرا نهمانداوه به سه ههموو بونهوه رانی سهردهمی خۆیاناو، ئیمه نهوانمان ههلبژاردون و رانگیان کردوون بۆلای رینگه ی راستی ئایینی خوا، ﴿ ذَلِكْ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مِنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ﴾ ئه و رینگه راسته و پهیرهوی کردنی پیغمههرا ن رانگی کردنی خواجه بههۆی ئه و رانگی کردنی خۆی شارزایی کهسی نه کا ئاره زۆی بکا له بهنده کانی خۆی، بۆلای ئاین و بۆلای ئه و شته ی دراوه به پیغمههرا ن، دوا ی ئه و رانومویه ناکه وئ مه گه ر کهسی خوا به میهره بانی خۆی یارمه تی بدا.

﴿ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ وه نه گه ر ئه و پیغمههرا نه هاو بهش بۆ خوا دابنن له گه ل ئه و ریزو به رزی پلهیه دراوه به وان به راستی پوچ بۆته وه له وانه وه شتی نه یکه ن، وهك جگه ی خۆیانیا پێ دئ له نه مانی پاداشتیانا. له و ئایه ته وه بۆمان ده رئه كه وئ که خوا ی مه زن ته ماشای ناده میزاد نه کا بههۆی کرده وه ی خۆیان وه، پله و پایه و هۆزو رهنگ و سامان ناگاته فریایان، به و جو ره ته ماشایان نه کا کو تایی به ته مه نیان بیت به با وه ره وه ته ماشای کرده وه ی پیشویان نا کرئ.

﴿ أُولَئِكَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنَّبُوءَ ﴾ ئه و تاقمه پیغمههرا نه که (١٨) پیغمههرا ن که سانیکی ئه و تۆن ئیمه به خشیومانه به وان نامه یه که بههۆی جیره ئیله وه بۆیان نێردراوه به وینه ی نامه کانی ئیراهیم و تهورات بۆ موسا و زه بور بۆ داوود و ئینجیل بۆ موسا و قورئان بۆ موحه مه د.

به خشییومان بهوان ناسینی فهرمانه کانی خواو یاسای رون کردنه وهی فهرمانه کانی خوا
لهو شتانه رهوان و نهوانی قه دهغه کراون، بهوانان به خشییوو پیغمه مرایه تی.
﴿ فَإِنْ يُكْفَرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ ﴾ دواى نه گهر باوه ر
نه هتین بهو زانیاری و نامه و بهو پیغمه مرایه تیه به تاییه تی باوه ر به موحه مه د ﴿ ۞ ﴾ نهو
تاقمه بت په رستانه ی دانیشتوی مه که، دواپی ئیمه به راستی ناماده مان کردوه بو
باوه رهیتان و چاودیری کردنی تایینی نهو پیغمه مرانه تاقمی بی باوه رین بهو ناینه وه بهوانه ی
باسکران، به وینه ی کۆچ کهران و یاریده دانی پیغمه مرو فارس و کوردو تورک و بهر بهرو
جگه ی نهوانیش.

﴿ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ قَتْلَهُ ﴾ نهو تاقمه پیغمه مرانه که سانیکی نهو تون خوا
راغوبی نهوانی کردوه بو لای تایینی خو ی. خوا فهرمانی به پیغمه مهر داوه له سهر ریگه و
چار دانی نهوان پروا بو لای تایینی راست و خوا په رستی و نارام بگری له سهر بازار، بهو
نه فهرموی:

دواى تو رانوماپی نهوان بکه وه و ره وشت و بیرو باوه ری نهوان چاودیری و ره چاو بکه.
﴿ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴾ تو به بی باوه ران بلتی: من داوا
له ئیوه ناکم بو گه یاندنی فهرمانی خوا هیچ کریی و مزه یه، نهو راگه یاندنیه ی ناوه ر وکی
قورئانه به هیچ مه به ستی نیه مه گهر ناموژگاری کردن و بیر کردنه وه یه بو بونه وه ران. نهو
رسته یه به لگه ی بیگومانه له سهر نهوه ی موحه مه د پیغمه مرو قورئان نامه ی هه موو بونه وه رانه
به ناده میزادو جنوکه و فریشته وه هه تا روژی دوواپی.

بو ناگاداری: خواى مه زن باسی نهو پیغمه مرانه ی نه کردوه بو ناردنیان به گویره ی
میژوو کاتی ناردنیان یه که له دواى یه که. به لکو خواى مه زن باسی کردوون که نهو
پیغمه مرانه سی به شن، وه که نه مانه ی خواره وه:

۱- به شیکیان خوا فهرمان رهواى و پیغمه مرایه تی بی به خشییون. وه که داوودو سوله یمان
و نه یوب و یوسف و موساو هارون.

۲- تا قمیکیان خوگرته وهیان و وازهینیان له خوشی و رابواردنی جیهانیان پی به خشراوه و دوره پهریزبوونی له فهران رهوایی، وهك زه كهریا و یه حیا و عیسا و ئیلیاس.
۳- كۆمهلتی تریان نه وهك تا قمه یی كهمن و وهك تا قمی دووهه من. بهلكو خوا ریزی داو ن به سهر ئاده میزادی سهرده می خویانو كردوونی به پیغمهر، وهك ئیسماعیل و ئییل به سه ع و یونوس و لروت.

له سهرده می پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ كۆمهلتی هه بوون نهیان ووت: خوا له بنچینه دا له مهو بهر سروش و په یام له لایه ن خواو بۆ ككس نه هاتوه. ئه یشیان ووت: خوا ههر پیغمه ری نهاردوه خوا ی مه زن رونی كردۆته وه نه و كۆمهله چ كه سیكن؟ زانیان بۆ دیاری كردنی نه و كۆمهله به بیران جیاوازه. به لام دارژاندنی ئایه ته كه وامان پیشان نه دا نه و كۆمهله بریتی بوون له هه ندی له جوه كان. زۆربه ی زۆری زانیان نه و بیروبو چونه یان په سه ند كردوه، خوا نه فهرموی:

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَيَّ بَشَرٍ مِّنْ شَيْءٍ
قُلْ مَن أَنزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ
يَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ يُبَدُّونَهَا وَيُخْفُونَ كَثِيرًا وَعَلَّمْتُم مَّا لَمْ تَعْلَمُوا
أَن تُمَوَّلَآءَ آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾
وَهَذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنذِرَ
أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ
أَن تُمَوَّلَآءَ آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾

﴿ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ ﴾ وهه وهه كهسانه رپژى خويان نه گرتوه به رپژ گرتنى شايستهى رپژ گرتنى خوابى و نه يان ناسيوه بهو جوړهى پيوستې بناسرى لهو كاته دا نه يان ووت: خوا نه ينادو ته خواره وه بوسه ههچ كهسى له ناده ميزاد له سروس و له نامه وه پيام، خواى گه وه نه وه داوايهى نهوانى پوچ كرده وه فموى:

﴿ قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ ﴾ تو بلنى بهوان: چ كهسى ناردويته خواره وه نهو نامه يهى نهوتو موسا هيناويه به رونا كه وه وهى رپگهى تاريك و بى باوه رى و به راغوبى كه ر بوه موو ناده ميزاد. به تايه تى نهو بت په رسته نهوان فيرى بويون له ميسره كانه وه په رت و بلاوى كردن.

﴿ تَجْعَلُوهُ قَرَأِيسَ يُدَوُّنَهَا وَيُخَفُّونَ كَثِيرًا ﴾ نيوه نه گيرن نهو نامه يه به چنه د په رى جياواز، نيوه ناشكرا نه كهن لهو په رانه دا نهوانه ي بتانه وى به گوږه ي مه رامى خوتانبى و، نه يشار نه وه زور لهو په رانه لاتان په سهند نه بى و لاتان گران به له ناوى پيغمه رى نيسلام و به رده بارانى داوين پيسان.

﴿ وَعَلَّمْتُمْ مَالَكُمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَلَا أَبَاؤُكُمْ ﴾ وه نيوه به وى موحه مه ده وه فيرى شتى كراون نه نيوه نه باو كه كانتان نهو شتانه تان نه زانيوه. يانى نيوه چو نهلين: خوا نه ينادوه بوسه ههچ كهسى له ناده ميزاد ههچ شتى له سروس و له نامه؟ كه چى نيوه پرواتان هه يه موسا ناده ميزاده و تهوراتى بو نيرراوه، نهو شتهى نه خوتان و نه باو كه كانتان نه تان نه زانى فيرى كردون، لهوانه فيرى ناو نيشانى موحه مه د پيش نه وهى بكرى به پيغمه ر، به درپژى و شى كراوهى نه تان نه زانى، كاتى كه زانيتان مبه سته موحه مه ده تهوراتان ده سته كارى كردو ناو نيشانى موحه مه دتانه كوژانه وه له تهوراتا.

﴿قُلِ اللّٰهُ﴾ تۆ بۆلۈ بھوان: ئەو كەسەى نامەى ناردە خوارەوہ بۆسەر موسا خوايە. خوا
فەرمانى دا بە پىغەمەر و بھو رستىە وولاميان بداتە ھەتا ھەست بکەن بھوہ كە ئەو وولامە
بىگومانە، چونكە ئەوان بېروايان وايە خوا ئەو نامەيە ناردوۋە خوارەوہ بۆسەر موسا.
﴿ثُمَّ دَرَزْنٰهُمْ فِى خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ﴾ لە پاشا تۆ واز لەو جولەكانە بھيئە لەناو كارە
پوچەكانى خۆيانا يارى بکەن و گرنگيان پى مەدە، لەسەر تۆ نيە جگەى راگەياندى
فەرمانى خواو بى دەنگ کردنيان.

پرسيار/ بەراستى جوہەكانى بېريارى پىغەمەرايەتى موسايان داوہ، بېروايان ھەيە تەواراتى
بۆ ھاتوۋە، ئەبى چۆن دراوۋە پاليان بېروانە بون بە سروش و ناردنى پىغەمەرەن لە
بىچىنەدا؟

وہلام/ جوہەكان ئەكەون بە پشتاو لەو باوہرھيان پەشيمان ئەبنەوہ ئەلەين: سروش
نەبوۋە پىغەمەرەن نەنراون لەيەر سودو دلپىسى خۆيان.

زانايان خوو سروش ت ناسى ئەم سەردەمە زۆرتريان يا زۆرەيان بېروايان بەخوا ھەيە،
چونكە ئەو بونەوہرانە ئەوان لەگەلئانا خەريكن دىن و دەرپۆن بە گوڭرەى ياسايەكى
نەگۆراو ئاشكرا كە فەرمان دراوہ بھو بونەوہرانە لەو ياسايە لانەدەن ھەرگىز بە بۆنەى ئەو
ياسايانەوہ ئەتوانى بەراورد بکړين و سوديان لى وەرگىرى، ئەو زانايانە بۆيان روڤ
ئەبىتەوہ وا پىويست ئەكا جگە لەو بونەوہرانە ھىزىكى بالاتر ھەبى بۆنەخشە كىشانی ئەو
بونەوہرانە بھو شپوہ سەرسۆرپنەرانە ھەيانە، ئەو ھىزەيش ئەبى ھەر خوابى و لەرپىزى
بونەوہران دەرچى بەجۆرى تر ئەو مەبەستەى سەرەوہ باس ئەكەين: ئادەمیزاد پىويست
نىيە لەسەرى كاتى زانيارى پەيدا ئەكا بەبوونى شتى تاقي بكاتەوہ لە كارگای
تاقي کردنەوہداو بىداتە بەر تاقي کردنەوہ ھەتا بە چاوى خۆى بىنى ئەو شتە ھەيە. بەلكو
پىويستە بۆ ئادەمیزاد زانيارى پەيدا بكا بەشتى كە گومان روى تى نەكا، ئىتر ئەو زانىنە بە
چاوبى يا بەھۆى ئەقلەوہ بى يا بە تاقيکردنەوہبى، كەسى خواوہنى بىرو ھۆشى كاتى

ووردبویهوه به جورئکی زانستیانهی دور له گومان پهیدا کردن نهو ووردبونهوه به کۆتایی
 بئ دئی بۆلای زانین به بونی خوا. به لام زانایانی خوو رهوش ناس بر وایان به خوا ههیه به بئ
 وورد بوونهوهو ئهلئین: باوه ربوون به بونی خوا پیوستیان به ناردنی پیغمه مهران نیه ههتا
 بههوی نامهو په یامهو خوا بناسین، به لایانهوه وایه سروشت ههز خۆی به ته نهها جیگهی نامهو
 په یام نه گرنهوه بۆناسینی خوا به بئ تهورات و ئینجیل و قورئان و سروش.

من گومانم نیه نه گهر نهو زانایانه بۆ فیربوون و خوتندنی قورئان بیه خشن کهمی لهو
 کاتهی نهوتۆ به خشیویانه بۆ فیربون و لیکۆلینهوهی سروشت بر وای راستی پهیدا نه کهن،
 بۆ خوا ههیه دوونامه: گهر دون و سروش ئاده میزاد به بئ ههردووکیان ناژین، له نامهی
 گهر دوونهوه دهست لاتی خوا نه زانی و بر وای پئ نه هیتی، له نامهی سروشهوه نهو
 دهستورهی نهوتۆی خوا نه زانی که رپگهی ژیان و پله کانی پیش کهوتنی ژیان تیدا یه،
 خۆی له جیگهی له ناو چون گیر گرفتئ رپگهی به رهو پیش بردنی تیدا نه بئ نه پارئری.

به راستی ئاده میزاد دروست کراوه بۆ نهوهی کار بکا لهم ژیا نه دا، پیوسته هه مو کار
 کهری په پرهوئکی هه بئ بر وای له سهری بۆ کار کردنه کهی، چونکه بئ پرۆگرامی سه رنا کیشی
 بۆلای چاکه. خوای مه زن ئاده میزادی دروست کردوهو نه زانی به نهی و ناشکرای،
 به هیژو لاوازی، به شتی سودی بئ بیه خشی و به شتی زیانی بئ نه گه یه نئ. که واته پیوسته
 ههز خوا یه کهم جیگهی گه رانهوه بئ بۆ پرۆگرامی کهی نهوتۆ له سهری بر وای له کار کردنی دا.
 به وینهی که سئ خود رهوئ یا فرۆکه یه دروست بکا پیوسته بۆلای نهو که سه بگه رپنهوه
 له به کاره یان و سود لی وهر گرتی چونکه ههز نهو نه زانی به چاک کردنی و تیک چوونی.
 به بئ گومان گه یاندنی پرۆگرامی خوا بۆ به نده کانی خۆی و را گه یاندنی ههز بههوی
 پیغمه مهرانهوه نه بئ، چونکه نهوان زمانی خواو رون کردنهوهی زمانی خوان، ههز نهویشه
 سروشی خواو نامهو په یامی خوا، بۆیه خوا نه فهرموئ:

﴿ وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقٌ لِّلَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ ﴾ وه ئهو قورئانه نامهیه که ئیمه ناردومانه ته خواره وه خاوه ن سودو پیروژه بهراست نه گپری شتیکی ئهوتو له پیش قورئانه و هاتره ته خواره وه، وهك تهواری و ئینجیل و جگهی نهوانیش. یانی ههروهك ئیمه تهواریمان ناردوه بۆسه ر موسا، ههروایش قورئانمان ناردوه بۆسه ر موحه مده ﴿ ﷺ ﴾ پیروژو بهسوده بۆ کهسانی زانایی به فرمانه کانی قورئان و شاراهه کانی و کاریان پی بکا، ئهو قورئانانه نامه ی پیشوه کانه راست نه گپری.

﴿ وَلِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا ﴾ وه بۆئهو ته تو بترسینی بهو قورئانه دانیشتوانی مه که که وهك دایکه بۆ دانیشتوانی هه موو دیهاته کانی ترو بترسینی دانیشتوانی کهسی له ملالوای مه که ن و بترسینی دانیشتوانی روی زهوی به گشتی. مه که ناوبراو به دایکی دتی به کان، چونکه له مه که دایه خانویهك بۆ په رستی خوا دروست کرابی. گه شتیاره کانی رۆژه لات و جوه کان له پیش نهوانه وه ئهو ئایه ته نه که ن به به لگه بۆ گو مانی خراپی خۆیان گۆیا موحه مده ﴿ ﷺ ﴾ ته نها بۆعه رهب نیردراوه. به لام خۆیان کویر کردوه وه له ئاستی ئایه تی (٢٨) ی سوره تی سه بهء که ئه فهرموئ ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ وه ئیمه تو مان روانه کردوه مه گهر بۆلای ئاده میزاد هه موویان موژده ده ری و ترسینه ری بۆ هه مو ئاده میزاد و، به لام زۆرتر له ئاده میزاد نازان بهو راستیه و خۆیان گیل نه که ن. دووباره له ئاستی ئایه تی (١٠٨) ی سوره تی (ئه لئه نبیاء) ئه فهرموئ ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴾ وه ئیمه تو مان ره وانه نه کردوه مه گهر تو میه ره بان و چاکه ی بۆ هه موو بونه وهران. ئه بی ئهو دوژمنانه ی ئیسلام بزائن سه رچاوه ی قورئان هه ریبه که و فهرموده ی خوا هه ندیکیان مانای هه ندی تریان نه که ن ئهو دوو ئایه تانه مانای ئهم ئایه ته ی ئیره نه که ن. مه به ست له ئایه تی ئهم سوره ته ئهمه یه ئایینی ئیسلام له مه که وه یه که م جار ده ستی پی کراوه که جیگه ی دانیشتی پیغه مه ره دوایی نه خته نه خته په ره ی سه ندوه، په پیره ی کراوه یارمه تی ده ری زۆربووه به هه موو ولاتانیان ناساندوه، هه موو

بىروباۋەرى تىرىش واىە بۇ يەكەم جار لە جىگەيە ئەيى وبە شۇنئانى تردا بلاۋ ئەيىتەو، ئەوانە لە لايەكەو لە لايەكى ترەو بە بەلگەى رۈن و مېژۈى يىگومان دەر كەوتوۋە بەھۆى ھەوالىكى بىروا پى كراۋەو كە پىغەمەر ﴿ﷺ﴾ نامەى نوسى بۇ ھەموو پاشاۋ سەرۈكەكانى ئەو سەردەمەى لەنزىك خۆيەو بەلگەى بانكى كىردن بۇلاى ئاينى ئىسلام، لە سەرۈ ھەمويانەو كىسرا پاشاى فارس و قەيسەرى پاشاى رۇم، رۇژھەلات ناسەكان ئەو شتەنە بە چاكى ئەزانن و ئايان شارنەو خۆيانى لى گىل ئەكەن.

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ ۋەكەسانىكى ئەوتۈ باۋەر ئەيىتن بە رۇژى دواىى باۋەر ئەيىتن بە قورئان، چونكە باۋەر بە رۇژى دواىى ئەيىتە ترسى سزاي خوا، ترسان لە سزادان ئەيىتە ھۆى بىر كىردنەو. كەواتە بۇى دەرئەكەۋى رزگار بوون بەھۆى قورئان و پىغەمەر ەو يە.

بۇ زانن: ھەر كەسى قورئان بخۆيىتەو بەيى لايەننى و بە باۋەرى پاكەو ئەگەر ئەو كەسە باۋەر دارىي باۋەرەكەى زۆر تر ئەيى و بەتتىن تر ئەيى بە خواۋ بە پىغەمەر ەو بە رۇژى دواى ئەگەر ھەر تەنھا باۋەرى بەخوا ھەيى باۋەر بە پەيام ئەيىتنى و بە زىندوبونەۋەش باۋەر ئەيىتنى، ئەگەر باۋەرى بە خواۋ بە زىندوبونەۋە ھەيى باۋەر بە پىغەمەر ان و بە نامە پىرۇزەكان ئەيىتنى. بە تايەتى قورئان و پىغەمەر اىەتى موحەمەد ﴿ﷺ﴾، چونكە قورئان بەلگە بۇ باۋەر ھىنان دانەنى لەسەر ئەو كەسانە بىر ئەكەنەۋە ھانىيان ئەدا بۇ ووردوبونەۋە لەسەر تواناى بىي وىنەى خواۋ ئەو شتەنەى پالئەنن بە خواۋەنەكانيانەۋە بۇلاى ناسىنى باۋەر بە خواۋ بە ئايىنى خوا.

﴿وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ ۋەئەو كەسانە باۋەر ئەيىتن بە خواۋ بە قورئان بەردەوامن لەسەر نوپۇزەكانيان لە كاتى ديارى كراۋى خۆيانا، بۇ ئەۋەى ھەموو كاتى پەيوەندىان بە خواۋە نەبچرى، چونكە نوپۇز كۆلەكەى تايىنەۋە ھۆى جىگىر بوونى باۋەر ەو قەدەغەكەرى نادەمىزادە لە داۋىن پىسى و كارە يىزلى كراۋەكان.

ره حمانی نه لیه مامه. نه سودهی نه لعه نسی. سه جاعی ژنی موسه یله مهی دروژن: نهو
که سانه هه موویان خو یانیان دانا به پیغه مه ره دروینه، به بوختان بلاویان نه کرده وه که
به یامیان بو دی، خوای مه زن به دروژی خسته وه و نه فهرموی:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَىٰ
اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ
مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ
وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ الْيَوْمَ
تُجْرُونَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ
وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ
كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ
وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ
لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٩٤﴾

﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴾ وه چ که سیکه سه مکارتر له که سی درو بکا
به دروژ کردنی زور ناشیسته و پیدا به سه ره خوادا به بی سه رچاوهیه له لایه ن خواو بو ی هاتبی،
به وینه ی لو حاو به ره وه کانی یا مالیکی کوری یوسف، شتی بلین دژی لی که دانه وه ی نه قلبی

و بە ھەوھسی خۆی قەدەغە کراوە کان بگێژێ بەرواو کارە ڕەواکان قەدەغە بکا و ھاوبەش بۆ خوادابنێ، بە درۆ خۆی بکا بە پێغەمەر.

﴿أَوَقَالَ أَوْحِيَ إِلَىٰ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ﴾ یا بلی: سروش ھاتوہ بۆلای من و سروش نەھاتوہ بۆلای بە وێنە ی موسەیلە ی زۆر درۆزن.

موحەمەدە ی کۆری ئەحمەدی ئەلئەنسا ی ئەلقورتوبی لە باسی مانای ئەو ئایەتەدا ئەفەرموی: لەوێنە ی ئەو کەسانە یە خۆیانان کردووە بە پێغەمەری درۆینە ئەو کەسانە یەش واز لە یاسای ئیسلام و فەرمودەکانی پێغەمەر و ئەو کارانە ی پیاوچاکەکانی پێشوو لەسەر بوون بەیتێ، ئەو کەسانە بەی بەلگە بلین: کەوتوہتە دڵمانە ئەو شتە ناوایی یا بلی: دڵم ھەوائی دامی ئەو کارە بەو جۆرە بوو، ئەو کەسانە فەرمان دەرئەکەن بەھۆی ئەو شتانە کەوتوہتە دڵیان گواہی لەبەر پاک بونیانە لە چلک و چەپەلتی و دوربونیان لە بیگانە و وائەزانن ئەو شتانە زانیاری و راستی خوان، ناگاداری ھەموو نھیتیەکانن و یەک بە یەک ڕوداوی بونە وەرەن ئەزانن. بۆیە پێویستیان بە فەرمانی یاسا گشتی یەکانی خوا نەماوہ ئەلین: ئەو یاسایانە بە گشتی دەستورن بۆ ئادەمیزادە گێلەکان و زوربە ی ئادەمیزاد. بەلام دۆستانی خواو خواوێن کردارە تاییەتی یەکان پێویستیان بە دەقی یاسا خواوہ نەماوہ، بەلگەیان لەسەر ئەو گفتوگۆڕوچانە ڕوداوی نیوان موساو خزرە، خزر بە ھۆی ئەو شتەوہ بۆی ئاشکرا بوو بۆیە پێویستی بەزانیاریەکانی تر نەما.

ئەو گفتوگۆزانیانە یی ئاینی و یی باوہرین، خواوہنی ئەو گفتوگۆزانیانە بەی داواکردنی بەشیمان بونە وەیان ئەبی بکوژرین، چونکە لەگەڵ ئەو کردەوہ خراپەدا پێویست بە ڕوویارو وولام نامیتێ، چونکە لەو کەسانەوہ نەمانی فەرمانەکانی خواو ناردنی جگە ی پێغەمەری ئیسلام ڕوئەدا، لە باسی ماناکردنی ئایەتی (٨٢) ی سورەتی (ئەلکەھف) ئەو باسە ی سەرەوہ دوویات ئەکرێتەوہ.

﴿ وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلَ مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ ﴾ وه چ که سی که سته مکارتر لهو که سه بلی: من له مهو دوا وینهی شتی خوا نار دویه ته خوار ووه نهی نیرمه خوار ووه. زانایان نه لئین: هوی هاتنه خوار ووهی نهو رسته یه نهو هبوو: عه بدولای کوری سه عدی کوری نه بی سهرح نوسهری پیغه مهر ﴿ ﷻ ﴾، له روداویکی هاتنه خوار ووهی قورئاندا ووتی: من نه توانم وینهی قورئان بنیرمه خوار ووه له ناین وهر گه راو دوا ی په شیمان بویه وه، هه ندی له زانایان نه لئین: له باره ی نه زری کوری حارسه وه هاتوه ته خوار ووه که ووتی: من وینهی نهو قورئانه دانه نیم، هوی هاتنه خوار ووهی مهر شتی بی گرنه نیه. به لام نه وهی پیویست بی بو نیمه نه بی نیمه برومان وایی نهو گفتو گو یه بیژراوه روی داوه.

﴿ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ ﴾ وه نه گه ر تو نهو سته مکارانه بیینی کاتی هاته خوار ووه مردنیان له کاتی بیهوشی مردندا کاریکی زور سامناک نه بیینی توشیان نه بیو، فریشته کان دهستی خویان دریژ نه کهن بو سزادانیان، بو وهر گرتنی گیانیان و به چه کوشی ناسن سزایان نه دهن. مه به ست له ده ست دریژی کردنی نهو فریشته انه دریژ کردنی دهستی راسته قینه بی بولای ناده میزاد له کاتی سامناکی سه ره مهر گدا، یا بو نهو هبی وینه دانری له سه ر نازاری مردنیان مهر کامیانبی له مه به ست که ناگورپی، چونکه به گویره ی نه قل و بوونی فریشته و دریژ کردنی ده ستیان خاوه نی زمانن قه ده غه نیه، سه ره رای نهو هیش سه روش بریاری بوونی داون و پیویسته نیمه ش برومان به وانه هه بی.

﴿ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمْ ﴾ فریشته کان به سته مکاران نه لئین: ئیوه گیانی خوتان بهینه ده ره وه له له شه کانتان و بیاندهن به دهستی نیمه وه، یا ئیوه گیان له له شی خوتان و خوتان له سزادان رزگار بکه نه گه ر نه توانن، زور ناشکرایه ناتوانن. به لام به پلاره وه داوی نهو هیان لی نه کهن.

﴿ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ ﴾
 نه مړو كه روژی مردنانه نیوه پاداشتان نه دریته وه به سزایه کی نابرو بهرتان و
 سهخت ههتا روژی دوايي به هوئی شتی که وه نیوه نه تان ووت و نه تاندا به سهر خوادا جگه ی
 راستی، وهك هاو بهش دانان بو خواو خوکر دنتان به پیغمه مری دروینه و نه تان ووت: خوا
 به یام و سروشی نه نار دوه ته خواره وهو، نیوه له بهرانبهرو ناستی نایه ته کانی قورئان داوای
 گه وره یان نه کرد باوهرتان پی نه هیان و لهوان بیرتان نه نه کرده وه.

﴿ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ﴾ وه به راستی نیوه هاتون بولای نیمه
 بو وهر گرتی پاداشت و وولام و پرسیار به تنه نه دارایی و نه خیران و نه منال و نه
 خزمه تکارو نه یاریده رتان له گهلدانیه، به روتی و پی خاوس، نیوه له جیهاندا بهو شتانه وه
 خوتان هه لکی شاوره نیوه هاتن بولای نیمه به وینه ی شتی نیوه مان دروست کرد بو به که م
 جاری له دایک بونسان هیچ شتی کتان نه نه زانی و بی دارایی و به روت و قوتی هاتنه
 جیهانه وه.

هه رچنده زانایان بیریان جیاوازه له باره ی کوکر دنه وه ی ناده میزاد لهو روژدها نایا به
 گیانی تنه نایه یا به گیان و لهش به یه که وه. به لام رسته ی (کما خلقنا اول مره) به لگه ی
 سه لیتراوه له سهر نه وه ی نهو کو بونه وه به لهش و به گیانه. نهك به گیانی تنه نه.

﴿ وَكُنْتُمْ مَا خَوْلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ ﴾ وه نیوه جیتان هیشت شتی به خشیبومان به
 نیوه له جیهاندا له دواي خوتانه له دارایی و سامان و منال و نه تان خسته پیش خوتان و
 له گهل خوتانا نه تان هیان و گه رانه وه بولا زهوی و خرانه گوړه وه به رووتی، به جیتان
 هیشتن بو نهو که سانه ی له پاش نیوه ماونه ته وه، سودو زیانی بو نه وانه نهك بو نیوه.

﴿ وَمَا نُرِي مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءِ ﴾ وه نیمه نابین له گهل
 نیوه تکاره کانی نهوتوی نیوه گرومانتان نه برد به راستی نه وانه له نیو نیوه دابوون هاو بهشی
 نیمه ن و بوتان نه پارته وه، نهو بتانه سودیان به نیوه نه به خش.

﴿ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَرْغُمُونَ ﴾ به راستی بچرا پدیه نندی له نیوان
نیوه و نهوان کله جیهاندا بیه کتانهوه هه بوو له خیران و خزم و دوست و دارایی و
به کانتان و، و ونبو له نیوه شتی گومانان و ابو بوتان نه پاریسه و و و اتان نه زانی
زیند و بو نه و و پاداشت نی یه.

دوای نهو شتانه رابوردن خوی مهزن بوجاری تر به لگه له سهر بت په رستان داله نی به
هه نندی لهو شتانه جیگه ی سهر سورمانن له دروست کراوه کانی خوی که چون نه یانبا به
ریگه و ه چون هه لیان نه سورپیتی و په روه ده یان نه کا به نه و په ری بی و نه و ه.

إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ
الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ فَإِنِّي تَوْفَكُونَ ﴿٩٥﴾ فَالِقُ الْإِصْبَاحِ
وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ
الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٩٦﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا
بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ
﴿٩٧﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ
قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴿٩٨﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ
مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ
خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا
قَنَوانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا

وَعِیْرَ مُتَشَبِهٍ اَنْظُرُوْا اِلٰی ثَمَرِهٖۤ اِذَا اَثْمَرُوْۤیْنَۤعَۤہٗۤ اِنَّ فِیْ ذٰلِکُمْ لَاٰیٰتٍ لِّقَوْمٍ یُّؤْمِنُوْنَ ﴿ ۹۹ ﴾

﴿ اِنَّ اللّٰهَ خَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰی ﴾ به راستی خوا نه قلیشیتی دانه ویلّه کی بی گیان و ووشک و گیای لی نهرویتی، وینهی گهنم و پاقله و جگهی نهوانیش و، درز نه کاته ناوکیکی رهق و ووشک و بی گیان لیتی دهر نه هیتی وینه درهخت، وهک خورماو تری و قوخ و پرتقال و جگهی نهوانیش. یانی کاتی دانه ویلّه و ناوک بخرتنه نیو زهوی نهو دانه ویلّه و ناوکهیه له سهره وه له خواره وه درز نه بن، به شه کهی سهره و بیان به ره ژور لق و پوپ و گلایان لی پهیدا نه بی، بهشی ژیره و بیان به ره و خوار نهروا رهگ و ریشهی لی پهیدا نه بی و خویان نه چه قیتن به زهویدا و دانه ویلّه و ناوک نامیتن و نه بن بهله شیکی گه و ره و خویان له ناو نه چن، هه نندیکیان به ره و ناسمان یا به سهر زهویدا خویان پهخش نه کهن و نهو به شه کهی تریان نهروا به زهویدا، گرمانی تیدا نیه نهو کرداران هه رچه نده به پروالتهت پیه ونندی دارن به هوی سروشتی ناو و خاکه نه یخون به هوی خوره وه گشه نه کهن. به لام له ناو و رکا دروست کهری هوی که هه ر خواجه و به رستهی (به و دوا بی نه بی).

﴿ یَخْرِجُ الْحَتٰی مِنَ الْمَمِیْتِ ﴾ خوا دهر نه هیتی زیندو له مردو. یانی ناده میزادو بالنده دهر نه هیتی له تووینک و هیلکهی مردوی بی گیان، درهختی خورماو قوخ و بهرو گه شیان بی نه کاو دهریان نه هیتی و گیای سهوز له تووی ووشک دهر نه هیتی، نه وانه و جگهی نهوانیش.

بۆ زانین: هه موو گیانداران و گژو گیا دینه دهره وه له مایه و ماکیکی زیندوو. به لام مهبهست له مردنه کهی نه مهیه: به پروالتهت نیشانهی گیانیا ن تیدا نی به له جولان و گه شه و جگهی نهوان که نیشانهی گیانن. که واته گیان و زیندهی له و ناشارا و ته وه. به لام بی جولنه وینهی مردوان.

﴿وَأَخْرِجَ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَتَىٰ ذَلِكُمُ اللَّهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ﴾ وەخوا دەرھینەری مردوو لە زیندو، وەك هیلەكە لە مەشك و تۆو لە گزوگییای تەرپو ناو لە ئادەمیزاد. ئەو زیندو كردن و مردنە خواپە ئەيكا هەر ئەو شایستەي پەرستەن و هەر ئەو توانای ئەو شتانەي هەيە، دوايی ئیۆه چۆن وەرئەگێڕین لە پەرستنی خوا بۆلای جگەي خوا و هاوبەشی بۆ دائەنێن بەشتی خواوەنی هێچ شتی نیە، چۆن باوەر بە خوا نایەرن لە گەل ئەو بەلگانە لەسەر ئەو دانراوە هەر خوا دروست كەری هەمو بونەوەرانی. جیگەي سەر سۆرمان نی بە شتیکی زیندووی تر پەیدا بێ، یا بێ گيانی لە بێ گيانی تر جوئ بێتەو. بەلام ئەو ی جیگەي سەر سۆرمانە ئەمەيە: كە گيانداري لە بێ گيانی، یا بێ گيانی لە گيانداري پەیدا ببن. وەك خواي مەزن لەو رستانەي رابوردودا باسی فەرموون.

پرسیار/ ئەگەر كەسێ پرسیار بكات بۆ: زیندو كردن و سزادان پەیدا ئەبەن بە هۆی سروشتەو؟

وەلام/ ئیتمەيش پرسیار ئەكەین لەو كەسە چ كەسێ سروشت و هیزی سروشت و پالەپەستۆي (التفاعيل) هیناویەتە بوونەو، ئەگەر لەیەكدان و پالەپەستۆ ببن بەهۆی پەیدا كردنی زیندو یەتی بەی یارمەتی خوا، بۆچی زانایانی سروشت كۆل و داماون و ناتوانن زیندەي لە كارگاکانیاندا دروست بكەن؟ وێنەي نامیری چیشخانە و ئەقلى ئەلەكۆونی و كۆمپیوتەر و جگەي ئەوانیش لە گەل ئەو هیشدا ئەوپەری هەولیانداوە، هەزاران پالەپەستۆ لەیەكدانیان بۆ سازاندو، لەدوایدا سەر شۆربوون و پڕ بەدەمی خۆیان بریاندا و وتیان: دروست كردنی زیندەي زۆر گرانترە لەو ی ئادەمیزاد بگەرێتەو بۆلای منالی، بێگومان هەردوولایان ناگونجی و ناکرێن.

ئەگەر بەسەلتین زانایان ئەتوانن (خلیه) کی زیندو دروست بكەن ئایا بۆیان جوت ئەبێ گیانەوهری دروست بكەن و بكەوێتە ئیش كردن بە وێنەي بێ دەستەلاترینی جانەوهران؟ زۆر رۆن ناشكرایە بۆیان جوت نابێ. با ئیمە واز لە ئادەمیزادو میسکی

ئادەمیزادو گییانداری ترو سەر سورپتەرانی دروست کراوانی تر بهتین و، ئیمە چەندین
وینە لی بدەین لەبۆ چەندین جانەوهر و خوشۆکی سەرزهوی که ئیمە هەلدین و رانه کەین
لەبەر دەمیان و ناتوانین خۆمان راگرین بۆ نازاردانیان بۆ لەناو بردنیان، پەلاماری کازو
دەرمانی تر ئەدەین بۆ قەلاچۆکردنیان.

زانایان و پشپۆرانی ئاگادار بە فێرکردن و وائەدانان بۆشی کردنەوێ ژبانی جانەوهران
ئەلین: بەراستی جانەوهری هەن ئەژین لەژێر پەنجای پلەیی ژێر سفرو هەیانە لەژور پەنجای پلەیی
سەر سفرو هە ئەژین، هەیشیانە لەنیو هەوای ژەهراویدا ئەژین.

هەیانە لەنیو بیری نەوتا ئەژین، هەموویان بە جوریکی رێک و پێک ئەژین و کاری
خۆیان بەرپۆه ئەبەن چ کەسێ بێ جگەیی خوا ئەو هێزە بەرزەیی داوێ بەو جانەوهرانە که
ئادەمیزاد ناتوانن بەو شیوەیە بژین؟.

ئادەمیزاد هەرچەندە دروست ئەکەن مانگی دەست کردو ئەقڵی ئەلە کترۆنی و
کۆمپیوتەر لە کانگاکانیان. بەلام ناتوانن بەلە میشلەیه دروست بکەن. کەواتە که توانا
دروست کردنی بەلە میشلەیه کیان نەبێ چاکتر ناتوانن مێرولە یا میشلەنگی دروست
بکەن. ئەو شتە هەموویان زۆر رۆن و ئاشکران. بەلام نەگەتێ گەورە ئەمەیه: خۆمانمان
لەبەرچۆتەو بەراوردی خۆمان ناکەین لەگەڵ ئەو هەموو توانای بێ وینەیی خوادا که
هەموو شتیکی لە شۆینی شیاوی خۆیا دانهن، ئەگەر ئەو بەراوردە بکەین باورمان زۆرترو
توندرتر ئەبێ. بۆمان دەرئەکەوێ چ کەسێ لە هەموو کەس بە توانا و گەورەترە. بێگومان
ئەو کەسە ئەبێ هەر خۆبێ، لە هەموو شتی پێویست بۆ ئیمە باوهرهتانه بە خوا، ئەویش بە
ئەقڵ ئەزانێ ئەگەر بخڕیتە کارەو، بڕوا بەبێ ئەقڵ وینەیی ئەوێهە رۆی مەرۆف
دووچاوێهە که لەگەڵ نەبێ بۆ بینین.

زۆر راستە ئیمە پێویستمان بەباوهرهتانه بە پێغمەر هەیه و هیومان وایە خوا باوهرمان
بێ ئەبەخشی، بۆ ئەوێ ئەو شتێ زانایان بۆی داماون و نایزان ئیمە بیانزان، ئەو زانایانە
دەریان بپۆه ئەقلیان کۆلە لە ئاستی زیندەیی بە هۆی سروشتەوهر ئەلین:

سروش تەوانای پەیدا کردنی زیندە ی نە، بۆیە زۆربە ی زانیان و پەسپۆرانی سروشت پەنایان بردوووە بۆلای جگە ی سروشت، پەلامار بەدەن بۆلای تەوانایە هەموو شتی لە جیگە ی شیاوی خۆیا داتەنێ بە زانیەووە هەتا بنچینە ی زیندە لەو شتەووە دەرچێ ئەویش ئەبێ هەر خۆایی بە تەنها.

زانای بەناوبانگ (ئێتیشتین) ئەلێ: بەراستی پوون بووتەووە زانیی دلی ئایینی ئێمە هەر ئەو سەرچاوە یە روی ئێمە کا بۆلای زانیی کردەووە دلمان. مامۆستا (تەوفیق حەکیم) لەنامە ی خۆیا (فن الأدب) پەرپۆتیزکی نوسیووە ئەلێ: بپارێدانی ئەو زانیە بیگومان کار کردنیکە بۆ نرخی ئاین. چەند خولی لەمەوبەر پۆیشتووە هیچ کەسێ داینەنا بۆ زانیان لەبارە ی ئاینەووە گفتوگۆ ی وا بکەن، مامۆستا (موحەمەد جەواد موعنیە) لە تەفسیرە کە ی خۆیا (الکاشف) پەرپۆتیز نوسیووە لەسەر فەرمودە ی تەوفیق حەکیم ئەلێ بپارێدانی زانیانی خولی بیستەم وێنە ی (ئێتیشتین) کە پون کردنەووە دل بەهۆ ی ئاینەووە هەر ئەو سەرچاوە یە بۆ زانین و زانست. بەراستی نەهێنی بۆ ئەو بپارێدانه پیش کەوتنی زانستەلەو خولەداو، دواکەوتنی زانستبووە لەووەوبەر، هەموو کاتی زانستی لە پیش کەوتندای ئاین چەندین یاریدەری وەك ئێتیشتین بۆخۆ ی پەیدا ئەکاو بپاری گەورە یی ئاین ئەدەن و باوەر ئەهێنن هەر ئاین راستە و پوچی روی تی ناکا لەمەوبەر لەمەو دووایشی.

﴿فَالِقُ الْأَصْبَاحِ وَجَاعِلُ اللَّيْلِ سَكَنًا﴾ خوا ئەو خواوە یە دەرھێنەری پوناکیە لە تاریکی شەو. یانی تاریکی نایەلێ و پوناکی ئەهێنی، بۆ ئەووە ی پۆژ دروست بکا و ئێوێش بلاوینەووە بەسەر زەویدا بۆ کارکردن و بەدەست هێنای هۆ ی ژیا ی خۆیان و، خوا شەو ی گێراو بە جیگە ی ئارام گرتن و پشودانی ئادەمیزاد هەتا ئەو ماندوێتیه و ئازارە بە پۆژدا توشیان بووە نەهێنی.

﴿وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ حُسْبَانًا﴾ وەخوا دروست کەری خۆرو مانگ بۆ دیاری کردنی هەموو شتیك و ژماردنی کاتەکان و نیشانەدانان لەسەریان. یانی خۆای مەزن خۆرو مانگی

دروست کردوو بە ئەندازەکی تایبەتی لە تیزی و گورجی و سستی روشتیان، بەجۆری بۆ زەوی هەبێ دوو جولاندن. لە رۆژئاواوە بۆ رۆژهەڵات ئەروا، کۆتایی یی دێی (٢٤) کات ژمێردا کە شەوو رۆژیان لی پەیدا ئەبێ. جۆلەیه تری هەیه لە رۆژهەڵاتەوه بەرو رۆژئاوا ئەروا سالی لی پەیدا ئەبێ لەماوەی (٣٦٠) رۆژداو کۆتایی یی دی و چوار وەرزیشی لی پەیدا ئەبێ، ئەو جۆلەیه‌ش بەخواری ئەروا، بە نزیکبۆنەوهی خۆر لە باکورەوه وەرزى بەهارو هاوین پەیدا ئەبن، بە نزیکبۆنەوهی خۆر لە باشورەوه وەرزى پایزو زستان پەیدا دەبن، ئەوەیش بۆ دانیشترانی لایەکی زەوی لە باکورەوه بە پێچەوانە بۆ ئەو لاکەى تری زەوی لە باشورەوه، ئەوەی باسما کرد بۆ سورانهوهی زەویە بە دەوری خۆرا هەروەها مانگیش ئەسورپتەوه بە دەوری خۆردا (١٢) مانگی لی پەیدا ئەبێ (١٠) مانگی هەریەکیان (٢٩) رۆژە (٢) مانگیان هەریەکیان (٣٠) رۆژە، بەو (١٢) مانگە سال پەیدا ئەبێ بناغەى سالی کۆچی و کاتەکانی پەرستنی خوا لەسەر سورانی مانگ پەیدا ئەبن.

پرسیار/ ئەگەر پەیدا بونی شەو و رۆژ بەرھەمی سورانی زەوی بن، بۆچی ئەدرێتە پال خوا؟

وەلام/ هەر خوا یە بە تەنھا ئاسمانەکان و زەویی و خۆرو مانگ و شەوو رۆژی دروست کردوون، هەموو شتی بەبێ کەم و کۆری بۆلای ئەو ئەگەرپتەوه. کەواتە مەبەست لە ناوەرۆکی ئەو ئایەتانه ئەمەیه: هەموو شتی لە بۆنەوهران بە رێکەوت و گۆترە پەیدا ئەبۆون. بەلکۆ بە توانای یی وێنەى خوا هاتونەتە بۆنەوه، هەموو شتی ئەندازەى شیاوی خۆی دراوەتی بۆ رۆن کردنەوهی خۆی مەزن ئەفەر موی:

﴿ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴾ ئەو پەیدا کردنەى شەوو رۆژەو سوران و هاتوچۆی خۆرو مانگە بۆ پەیدا کردنی شەوو رۆژو سال و مانگ بەدانا و دیاری کردن و گەڕاندنی

خوایه که هەموو شتیکی بە ئەندازەی شیای خۆی داناو، زۆر بە دەستەلاتە لە هەتسورانندی بونە وەراندا بە گشتی، زانیەکی بێ ئەندازەی هەیە بۆ بەرپۆڕکردنی بونە وەران، خوایه که هەموو ئەستێرەکانی خستۆتە مەلە کردن هەریەکیان لە ئاسمانی خۆیان و لە بۆشایدا و هیچ شتی لەخوا وون نای.

﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ وەخوا کەسیکی ئەوتۆیە دروستی کردوو بۆ سودی ئێوە ئەستێرەکان لە جگەی خۆڕو مانگ، بە هەموو ئەستێرە گەرۆکەکان و ستاوەکانیانەو لەبەرئەوێ ئێوە رانومایی وەرگرن و رینگەیی خۆتان بدۆزنەو لە چەندین تاریکەکانی شو لە بیابان و وشکاییدا و لە تاریکەکانی دەریادا بەهۆی ئەو ئەستێرانەو. جگە لەو سودانەیش ئەستێرەکان گەورەترین بەلگەن لەسەر توانای بونی خوا کە ئەو ئەستێرانەی کردو بەهۆی شارەزایی بۆ ئادەمیزاد لەسەر زەوی و لە دەریادا بەو هەموو دوریەو کەوتووە نێوان ئەوان و زەوی.

﴿قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ بەراستی ئێمە پوڤان کردۆتەو چەنیدن نیشانی بۆ یەکی و بۆ توانای خوا لەبۆ تاقیمی بزانی بەو شتانی نیشانی لەسەر توانای ئێمە. بەو پستانەیی پێشوو ئەم وێنەیەمان بۆ ئێدری: ئەگەر بمانەوی کۆشکی بدۆزینەو لەنیۆ شارێکا پێویستە پرسپاری ناوی گەرەك و شەقام و ژمارەیی شەقام و ژمارەیی سەرەرگاکی بکەین، هەتا بتوانین رینگە بۆلای ئەو کۆشکە شارەزاین.

هەروەها ئەستێرەکانیش هەریەکیان ناویکی تاییەتی و لایەکی دیاری کراویان بۆ دانراو، ئەوانە چەندین نیشانی کەشتیوان و ئی خوری ماشین و سواری چارەوێ رانمویی وەرگرن بۆلای شوێنی مەبەستی خۆیان، زۆر قافلەیی نیو دەریا لەسەر نەخشەیی ئاسمان و شوێنی ئەستێرەکان ئەرۆن بەرپێگەدا لەکاتی پەك کەوتنی روانگە لەکاری خۆیا (البوصلە). ﴿وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوَرٌّ﴾ وەخوا کەسیکی ئەوتۆیە ئێوەی دروست کردوو لە کەسیکی تەنها کە ئادەمی باپەر گەورەیی هەموو ئادەمیزادە، هەر لەویشحەوای ژنی ئادەم دروست کراو کە دایکە گەورەیی هەموو ئادەمیزادە،

لەوانەوێ هەموو پیاوان و ژنان بڵاوبوونەتەوێ بەسەر زەویدا، دووایی بۆ ئێوێ ئەبێ جیگەیی دانیشتن لە پشتی باوکتان یا لەسەر زەوی و، بۆ ماوەیەکی تاییەتی دانەنرێن لە منداڵدانی دایکتان یا لەئێو زەویدا، هەر شویێ بۆ ماوەیەکی کەم شتیکی تێدا داخەری پێی ئەوتری (مُستَقَر). هەر شتی بکری بە جیگە بۆ ماوەیەکی تاییەتی پێی ئەوتری (مستودع).

زانایان بۆ مانای ئەو دورستەییە (مُستَقَرٌّ وَمُستَوَرَعٌ) زۆر مانایان فەرمودە، ئەوێ شایانی ئەو مانایانەن باسمان کردن. بەلام هەر شتی بکری بە جیگەیی دانیشتن یەك جاری پێی ئەوتری (مستقر) و هەر شتی بکری بە جیگە بۆ ماوەیەکی تاییەتی پێی ئەوتری (مُستَوَرَع).

﴿قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَقَّهُونَ﴾ بەراستی ئێمە روغان کردووە ئەو چەندین بەلگەییە لەسەر توانای خوا بۆ تاقیمی تێگەن لەو بەلگەنە لەیە کیتی خوا.

خوای مەزن بۆ باسی ئەستێرەکان ئەفەرموی: (يَعْلَمُونَ)، چونکە وەرگرتنی ڕاڤوینی بۆ دۆزینی ڕێگە لە تاریکەکانی بیابان و دەریادا ناشکرایە و بەکەمی ووردبوونەوێ ئەزانری. بەلام دروست کردنی ئادەمیزاد لە کەسیکی تەنهاو گۆرانیاان بە چەندین شیوێ: لەتوو بۆ خوین، لە خوینەوێ بۆلای گوشت، لە کۆشتەوێ بۆلای گوشت و ئیسک. کاریکی زۆر ووردو پەنھانە، پێوستی بە تێگەشتنی زۆر و زیرەکی و ئەقلی تەواو هەیە، بۆیە خوا فەرموی: (يَتَفَقَّهُونَ).

﴿وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ وەخوا کەسیکی ئەوتۆیە ئاردوێتە خواروێ لە ئاسمانەوێ و لە هەورەوێ ئاوێ کە بە کوردی پێی ئەوتری: باران، باران سەرچاوێ بۆ ئاوێ شیرین، ئەگەر ئەو نەبایە زەوی بیابانیکی ووشک و چۆل ئەبوو ژیانی تێدا نەئەبو، خوای مەزن ئاردنە خواروێ بارانی یەك سەرداوێتە پال خۆی، چونکە هەر خوایە هەموو هۆکانی بونەوێ دروست ئەکاو یە کەم جار بە فەرمانی خوا پەیدا ئەبن، لە دواشدا هەر بۆلای خوا ئەگەر پێتەوێ با هەزاران هۆ لە یە کترەوێ پەیدا بن.

﴿ فَأَخْرَجْنَا بِهٖ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ ﴾ دواى ئيمه دهر نه هيتين به هوى ئه و ناوه وه هموو شتى
سهوز نه بى و گه شه نه كا له هموو به شه كانى ئه و شتانه سهوز نه بن و نه يكه ن به
خوارده مهنى گيانداران و هوى ژيانيان به و نه ژين و گه شه نه كه ن.

﴿ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا ﴾ دواى ئيمه دهر مان هيتاوه له وهى
سهوز نه بن شتيكى سهوزو ناسك و تهر و لقه كان به ره ژورو ريشوه كانى به ره و خوا نه رږون و
ئيمه دهر نه هيتين له و سهوز به يهى سهرز هوى دانه و ئله و به قات قات سوارى يه ك نه بن به
وينهى گوتلى كه نم و جو و و شتى تر.

﴿ وَمِنَ النَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ ﴾ وه ئيمه دهر نه هيتين له دره ختى خورماو له و
گوتلهى ناشكرا نه بى چهندين هيشوو دهنكه كانى له يه كو نزيكن و به ناسانى له و هيشوه
نه كرينه وه بږ خواردن و بږ هه لگرتن.

﴿ وَجَنَّاتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانُ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ ﴾ وه ئيمه دهر نه هيتين
چهندين باخ و بيستان له ترى و دره ختى زهيتون و دره ختى هه نارو له و دره ختانه گلاو
به ره كانيان هه يانه له يه ك نه چن و هه يانه له يه ك ناچن، هه يانه له ش و تام و ره نكيان له يه ك
نه چن و هه يانه له يه ك ناچن.

خواى مهن بږ جارى تر دوو هه م باسى هه ندى تر له كرده وه سه ر سور هينه ره كانى
ناشكراى خويان بږ نه كا كه به لگن له سه ر تواناى خوا و رو نه كاته بى باوهران نه فهرموى:
﴿ أَلْظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَابْتَهِ إِذَا أَثْمَرَ وَابْتَهِ إِذَا أَثْمَرَ وَابْتَهِ إِذَا أَثْمَرَ ﴾ ئيوه بنوارن بږلاى ميوه و به ره مهنى هموو به شتى
له به شه كانى ئه و شتانهى باسگران له گياو له دره خت له كاتيك با به ره مهنه كانيان يه كه م
جار دينه دهر وه به چوك و بى سودو بى تامن و كاتى بى نه گن خاوه نى سودن و له شيان
گه و ره و به تامن، هه تا بږتان دهر به كوئى ميه ره باني خوا و به ريوه بردنى خوا بږ بونه وهران و
دانانى هموو شتى له جيگه ي شياوى خويا. بږجارى سيه م ئيوه سه يرى نه وانه ي پيشو
بكه نه وه هه تا ئيوه باوهر به يتن و ته مئى خوا ببن، بږيه خوا نه فهرموى:

﴿ إِن فِي ذَلِكُمْ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴾ به راستی هديه لهو شته پیشوانه دا چه نلدین بهلگهی رپون و بیگومان بو لهو تا قمه ی باوهر به یه کیتی خواو توانای خوا بهین، چونکه بهیدا بوون و بوونی نهوانه بهو همموو جیاوازیانه یان هدیانه لهیه کتری و گورانیان له شیوهیه کهوه بو شیوه تر. کهواته نهوانه نابن و پهیدا نابن بهی پهیدا کردنی کهسیکی بهتوانا که به گویره ی کردهوی شایان همموو شتی بکاو هیچ شتی نهی به کوسپ و له بهردهمیا و دژی نهو هستی، زور رپون و ناشکرایه لهو کهسهیش نهی هه رخواهی. مه بهست لهو کهسانه باوهر نههین لهو کهسانه نین لهو کاته باوهریان هیئاوه. بهلکو مه بهست لهو کهسانه و ولایمی بانگهوازی باوهر نهده نهوه سود له بهلگه کانی و نیشانه رونه کانی ناین نهده نهوه، تیر له مهو بهر باوهریان هیئایی یا نیستاو لهو پاش باوهر بهین، نهی بزاین لهو کهسانه دلیان به داخراوهو دین و نهرو و نهخون و وینه ی نازهل و چوارین و سود له هیچ شتی وه ناگرن.

بوخته ی ماناو مه بهست لهو ئایه تانه نه مهیه: که خوی مه زن به وینه ناسمانه کان و زهوی و ناده میزاد ناگادارمان نه کاته وه بولای نهوه هممو شتی له بونه وهرانه لهو شته سه رسور هینه رانه که دروست کراون و دانراون ناگو نجی به ریکهوت پهیدا بوون، نهوه ی راستی بی نقل وهری بگری نه مهیه: که لهو بونه وهرانه له کهسیکی خاوه ن ویست و خاوه ن بریاری بی وینه وه دهرچوون، همموویانی له جیگهی شیای خویانا داناوه، بهلگهی بههیز بو نهوه ی باسکرا نه مهیه که زاناو نهزان و تیگه یشتوو گیل بیزان، گه وره ترین بهلگه یشتی له سه ر پوچ کرد نهوه ی ریکهوت که لهو بهلگه بههیز وه ک بیرو باوهری سهیر بکری نه مهیه روداو یکی تنها چند جار دوویات نه بیته وه هه ر جاری به شیوه یه وه هممو و جاری کیش هه که ی دوویات نه بیته وه.

له پاش لهو باسانه ی پیشوو خوی مه زن و ولایمی بت په رستان نه داته وه نه فهرموی. جیگهی سه رسورمانه بی باوهران بی باوهریان په ره نه سین له گهل لهو همموه بهلگه و نیشانانه دا له ی بین و نه فهرموی:

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ
 وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا
 يُصِفُونَ ﴿١٤﴾ يَدْبِعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنَّى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ
 وَلَمْ تَكُن لَّهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٥﴾
 ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ
 فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٦﴾ لَا تَدْرِكُهُ
 الْبَصَرُ وَهُوَ يَدْرِكُ الْبَصَرَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٧﴾
 قَدْ جَاءَكُمْ بِصَآئِرٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ
 فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيزٍ ﴿١٨﴾ وَكَذَلِكَ نُصَرِّفُ
 الْآيَاتِ لِيَقُولُوا أَدْرَسَتْ وَلَيْسَ لِنَبِيِّنَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾
 اتَّبِعْ مَا أَوْحَى إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ
 الْمُشْرِكِينَ ﴿٢٠﴾ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ
 حَفِيزًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿٢١﴾

﴿ وَجَعَلُوهُ لَهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ ﴾ وهبی باوهران دانه نین بۆ خوا جنۆکه کان به چه ندین هاوبهش بۆ خواو نهیان په رستن له شهیتان و له یاریده رانی شهیتان و له ره گهزی شهیتان که کار نه کهن بۆ لادانی ناده میزاد له خوا په رستی به وینه ی کاری شهیتان.

هاوبهش دانه ران بۆ خوا چهند به شیکن: هه یانه شهیتان نه په رستن، هه یانه تاریکی نه په رستن، تا قمیکیان جنۆکه نه کهن به هاوبهش بۆ خوا. خوی مه زن هه والی داوه به نیمه به بوونی دیوودرنج ههروهک هه والی داوه به بونی فریشته، خوا جنۆکه ی دروست کردوه له ناگر لهم نایه ته خوا باسی نهو که سانه مان بۆ نه کا دیوودرنج نه په رستی و نه یکه نه به هاوبهش بۆ خوا.

به لام جوړی نهو درنجانه ی رپون کردوه ته وه بۆ نیمه نایا درنجیکی وه همیه و نابینرئ به گومانی نه وان یا جگه ی نه وه یه، بۆیه هه ندئ له زانایان نه لئین: نهو دیوو دربخانه بریتین له وانیه و ههمین و نابینرین. هه ندئ تریان لایان وایه بریتین له شهیتان و نه وه کانی، هیچ لایه لهو زانایانه به لگه یان به دهسته وه نیه، هه رچوئی بی خوی مه زن به دروویان نه خاته وه به تنه ا په رسته یه و نه فهرموئ:

﴿ وَخَلَقَهُمْ ﴾ وه خوا نه وانیه نه کردوه به هاوبهش و، خوا دروستی کردون چو زیان نه کهن به هاوبهشی خوا. خوا دروست که ری هه موو بونه وهرانه له ناده میزادو دیوودرنج و جگه ی نه وانیش بونه وهران ناتوانن هیچ شتی دروست بکه نه شهیتان یا جگه ی شهیتان، نهک وهک ناگر په رستان هاوبهش بۆ خوا دانه نین و نه لئین: خواو شهیتان دووبرای هاوبهشن: خوا روناکی و ناده میزادو چوار بی و گیانداره پاکه کانی دروست کردوه، شهیتان تاریکی و درنده و مارو دوپشکی دروست کردوه له گهل گیانداره پیسه کاندا، نه لئین: هه موو شتی له نیو بونه وهراندا چاکبی خوا دروستی کردوه، هه رشتی خراب بی له نیو بونه وهراندا شهیتان دروستی کردوه.

﴿ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِئِيرٍ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ ﴾ وه به بوختان داتاشن بۆ خوی دروست که ری هه موو بونه وهران چه ندین کوروکچ، جوه کان نه لئین: عوزه یر

کورپی خوایه: گاوره کان ئەلێن: عیسا کورپی خوایه. عەرەبە کان ئەلێن: فریشتەکانی کچی خوان، ئەو کەسانە ئەو شتانه ئەلێن بەی زانست و زانین و بەی ئەوێ بەلگەیان بەدەستەوێ، پاك و خاویته خواو بەرزو بلنده له شتی ئەوان باسی ئەکەن و ئەیکەن به هاوبەش و کورپو کچی خوا.

﴿بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنِي يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةً﴾ خوا دروست کەری ئاسمانە کان و زەوی یە لە نەبو نەو بۆلای بۆن بەی ئەوێ وێنە یە کیان هەبێ لە پێشەو، چۆن ئەبێ بۆخوا هەبێ منال؟ بێگومان منال ئەبێ لەوێنە یە باوکی بێ و خوابی وێنە، بۆخوا نەبوو هاورێ و ژن هەتا منالی هەبێ لەو ژنە نە لە رەگەزی خۆی و نە لە رەگەزی جگە ی خۆی، چونکە رۆن و ئاشکرایە خوا نە رەگەزی هەبەو نە وێنە، پێویستی بە هاوسەر و بە هیچ شتی نیە، ئێز منال لە کوێ ئەبێ بە درێژی مانای ئەو پرستە یە لە ئایەتی (۵۰) ی سوره تی نێسا دا کراوە.

﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ وەخوا دروستی کردوو هەموو شتی و دروست کەر نابێ کورپو کچ و ژنی هەبێ و، خوا ئەزانێ بە هەموو شتی و بەویش کە منالی نەبوو و نابێ.

﴿ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ ئەو کەسە ی بەو جۆرە بێ خوا یە پەرورە کەری ئێو ی بت پەرستە هیچ خوا یە نە شایەنی پەرستنی مەگەر هەر خوا یە کە دروست کەری هەموو شتی کە و هەلسورپنەریانە، تاک و تەنهاو بێ ژن و خێزانە دوا ی ئێو پەرستن بۆ ئەو خوا یە بکەن بە تەنهاو هیچ شتی مەکەن بە هاوبەش بۆی بە بوختان و بەدرۆ، خوا لە هەموو لایە کەو تەنهاو مەیدەنە پالی خوا ژن و منال و خوا ئاگادارە بەسەر هەموو شتی کە و ئەپاریژی و چاودیریان ئەکا و رۆزیان ئەدا و ئەیانابەرێو.

﴿لَا تُذِرْكُمُ الْاَيْصَارُ﴾ هیچ خاوەن چاوی خوا نابینی و نازانی چۆنە لە جیهاندا جگە ی خۆی. بەلام لە رۆژی دوا ییدا باوەرداران خوا ئەبینن، بەجۆری ئێمە ناتوانین رۆنی

بەكەينەمە، ئەبىنرى ئەك لە جىگەيەكى دىارى كراو لە لايەكى تايەتى كە بەرانبەر بە چاۋ بەرانبەر پوناكى چاۋ بە پەيداۋونى ماۋەيە لە نىۋ بىنەران و لە نىۋان خوادا، لە باسى ماناى تايەتى (۵۵)ى سورەتى ئەلبەقەرە ئەو باسە رۆيشتۈرە.

﴿وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ ھەموو خاۋەن چاۋەكان ئەبىنى، چونكە خوا ئاگاي لە درشت و لە ورد ھەيە و ھەموو شىئ ئەزانى و خوا ئەزانى بە ھەموو كاريكى نەينى و بە ھەموو گىروگرفتىان و بە نيازى ھەموو بونەۋەران و بە جىگەي ئەۋان و ئاگادارىانە.

﴿قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ بە راستى ھاتوۋە بۆ لاي ئىۋە چەندىن بەلگە و نىشانەى ئاشكرا و بىنراۋ لە لايەن پەرۋەردەكەرى خۆتانەۋە بىكرىن بە بەلگە لەسەر توانا و يەكيتى خوا، دواى ئەۋەى خوا بەلگەى يىگومانى دانا لەسەر راستى ئاينى ئىسلام. ئەفەر موى:

﴿فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا﴾ دوايى ھەر كەسى ئەۋ راستىيانە بىينى و باۋەريان بىي بھىتى دوايى سۈدەكەى ھەر بۆ خۆيەتى و چاكەى بۆ خۆى كىردوۋە، ھەر كەسىك خۆى كۆير بكا و ئەۋ راستىيانە نەبىنى و رېگە ون بكا، دوايى زيان و خراپەى لەسەر خۆيەتى و بۆ خۆى ئەگەرپتەۋە.

﴿وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ﴾ ۋە من پاسەۋان و چاۋدېرى كەرنىم بەسەر ئىۋە نەيەل م گوناھو خراپە بكەن دوايى رۈن بونەۋەى بەلگەكان. بەلكو من موزدەرۈ ترسىنەرى ئىۋەم بەلكو ھەر خوا ئاگادارى ھەموو شتە و چاۋدېرى ئىۋە ئەكا.

عەرەبەكان پىش ئاينى ئىسلام گەلىكى نەخوتەۋار و نەزان بوون، فريان بە زانين و زانيارىۋە نەبوو، كاتىك گوتىان نەگرت لە خوتىدننى قورئان و زانين و زانيارى زۆريان لەۋ قورئانەدا ئەبىنى لەگەل بەلگەۋ نىشانەى پەك خەر بۆيان، لەگەل ئەۋەيشدا باۋەريان نەئەھىنا و راغۇيان ۋەرنەگرت پەلامارى بىرو بىانۋوى درۆينەيان ئەدا و وتيان: ئەى موحەمەد ئەم قورئانە تۆ ھىتاۋە و فىرى بوى لاي جگەى خۆت، لە لايەن خواۋە نەھاتوۋەتە خوارمەۋە بۆ رۈنكردنەۋەى ئەۋ شتانە خوا فەر موى:

﴿ و كذلك نصرُ الآياتِ و ليقولُ درست ﴾ وه ههروهه نيمه رونی نه کهينهوه
دوو پاتی ده کهينهوه چهندين بهلگهی ناشکرا و رون وهك لهمه بهر روغان کردهوه بۆ
نهوهی بی باوه ران په کیان بکهوی، بۆ نهوهیش بلین: تۆ نهو قورئانهت خویندوه و فیتری
بوی له نامه ی خاوه ن نامه کانه و لای خواوه بۆت نه هاتروه.

﴿ ولنبینه لقوم يعلمون ﴾ وه له بهر نهوهی نیمه نهو قورئانه رون بکهينهوه بۆ تاقمی
نهزان به بهلگهی راست و باوه ری بی نههین و هه ر نهوان سودی لی وه رنه گرن و رایان
نه کیشی بۆ باوه رهینان به راستی. به لام کۆمه لی نهزان و گومرا نومیدی راغومایی
وه گرتیان لی نا کرئ و به هۆی نهو بهلگانهوه بیانویان نامی.

﴿ اتبع ما أوحى إليك من ربك لا إله إلا هو ﴾ تۆ دوا ی شقی بکهوه به سروشت نیراوه
بۆ لای تۆ له لایه ن پهروه ده کهری خۆته وه دوا ی ئاره زوی بی باوه ران مه کهوه و هه ر
نهوه تاکه رینگهی رزگاری و راستی. هیچ خوایه نیه شایانی په رستی مه گه ر هه ر خوا ی تاک
و ته نیا و بی هاو بهش و پیوستی به کس نیه. خوایه بهو جو ره بسی پیوسته به رستری و
وازی لی نههینری به هۆی نهفامی و نهزان و دل رهشی بی باوه رانه وه.

﴿ و أعرض عن المشركين ﴾ وه تۆ رو وه رگیره لهو که سانه هاو بهشی بۆ خوا دانه نین
و گالته به ناینی نیسلام نه کهن. نهو نایه ته ی نیره فه رماندانی خوایه به پیغه مبه ری به ریزی
خۆی که تر سینهر و موژده ر بی به هۆی قورئانه وه و به رده و امی له سه ری و گرنگی نه دا به
بی باوه ری بت په رستان و به درۆ خسته وه ی نهوان و پرو پا گه نده یان.

﴿ و لو شاء الله ما أشركوا ﴾ وه نه گه ر خوا ئاره زووی هه بوایه نهو بی باوه رانه خوا یان
به ده ك دانه ناو هاو بهشیان بۆ خوا دانه نه نا. به لام فرهانی بی داو ن نه قلی خۆیان بجه نه کار بۆ
دۆزینه وه ی راستی و زۆر له کس نا کا بۆ کردنی هیچ شقی پاش نه وه ی نه قلی پی
به خشیون و چاک و خراپ لایان ناشکرایه، خۆیان خوا وه نی هه لێژاردن.

﴿ و ما جعلناك عليهم حفيظاً و ما أنت عليهم بوكيل ﴾ وه نیمه تۆمان دانه ناوه به سه ر
بی باوه رانه وه چاودیری که ری کرده و یانی و په رسیاری نه و انت لی بکری وه تۆ

دهسه لات نی به بهسر نهواندا و ههلسورپنهری کاری نهوانی ههتا زوریان لی بکهی لهوان باوهپهین.

موسولمانان جنیویان نهدا به بهت کانی بی باوهپان، بی باوهپان وهلامی نهوانیان نهدايهوه به جنیودان به خوا و نهویش زور نریکه وایی، چونکه زور جاران وینه نهو کاره روی داوه له نیوان دوو تاقمی ناین جیاواز له یه کتری، بۆ قهدهغه کردنی نهو کاره خوا فهرموی:

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ

يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا

لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا

يَعْمَلُونَ ﴿١١٨﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ

لَيُؤْمِنَنَّ بِهَا قُلُوبُهُمْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا

جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١١٩﴾ وَنُقَلِّبُ أَفْعَادَهُمْ وَابْصُرَهُمْ كَمَا لَمْ

يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٢٠﴾

﴿وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ وه ئیوهی باوهپدار

جنیومهدهن به خواکانی کهسانیکی نهوتۆ له جگهی خوا نهپهرستن و به خراپه باسیان مه کهن دواپی نهو بی باوهپانه جنیوبدهن به خوا له تۆلهی نهو جنیودانهی ئیوه به ستهم کردن و دههچوون له راستی بۆ لای کاری ناراست به بی زاین له ریتۆ گهورهی خوا به نهفامی خویانهوه.

ئو رستانه ی پیشو بهلگهن له سه ر ئه مه ی نه گهر فهرماندان به چاکه و په رستی خوا سه ریان بکیشی بۆ گوناھی گه وره تر پیوسته وازیان لی بهیتری، چونکه ئه و شته سه ربکیشی بۆ لای خراپه له خویا خراپه و قه ده غه یه .

﴿كَذَلِكَ زَيْنَا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ﴾ هه ر به و جوړه ی ئیمه رازاندبو مانه وه په رستی به کان و په یوه ی کردنی شهیتان، هه روه ها ئیمه رازاندبو مانه وه بۆ هه مو نه ته وه یه کاری خویان له چاک و له خراپ. ئو رسته یه هه رچه نده به رووالته و امان پیشان نه دا که خوی مه زن رازاندویه تیه وه و بۆیان بت په رستی. به لām له ناوه رۆکه کانه وه مه به ست نیه. به لکو شهیتان هۆی رازاندنه وه تی و بۆیان جووان نه کا، به لگه شان ده قی مانای ئه م ئایه تانه یه :

۱- خوی مه زن له ئایه تی (۴۳)ی نهلنه نعام نه فهرموی: ﴿وَزَيْنَ لِمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ وه شهیتان رازاندویه تیه وه بۆ باوه ران شتی نه یکه ن. که واته خوا فهرمان نادا به بی باوه ری و بیرازیته وه و له دواییدا سزاشی بدا له سه ری.

۲- له سوره تی نه لخوا جورا تا له ئایه تی (۷) نه فهرموی: ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَبٌ إِلَيْكُمْ الْإِيمَانُ وَزَيْنٌ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْعِصْيَانَ﴾ وه به لām خوا خۆشه و یستی کردوه باوه ر هیتان بۆ لای ئیوه و رازاندویه تیه وه له دلی ئیوه دا، وه بیزانویه تی بی باوه ری و بی فهرمانی و له سنور ده رچون و گونا ه کردن. به لām چونکه هیه چ شتی له زانیاری و توانای خوا ده رناچی له و ئایه ته ی ئیره دا ئو رازاندنه وه ی داوه ته پال خوی. خوی مه رن به جوړی ناده میزادی دروست کردوه که جووانی کردوه کردوه کانی خویان بۆیان. له سه ری ئه رۆن به گویره ی سروشت و ئه قلی پیتا ون کاری چاک و خراپه له یه ک جوئ بکه نه وه، نه گهر ناده میزادی به جوړیک دروست بکدرایه هه موو کاریکی خویانیان به ناشرین بزانیه هیه کاریکیان نه نه کرد، نه چاک و نه خراپ، چاک و خراپیان جوئ نه نه کردوه. که واته به و ئه قلله هه یانه نه گهر له خویان نه گوړین و بیر بکه نه وه له هه ر شتی چاک و خراپی لی جوئ نه کهنه وه، نه وه ی چاکبی نه یکه ن و نه وه ی خراپ بی نایکه ن. که واته خویان تاوانبارن بۆ هه لباردنی کاری خراپ.

﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مُّرْجَعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ لە پاشا بۆ لای پەرورەدە کەرى خۆیا نە گەرانەوه یان بۆ وەر گرتنى پاداشت و سزادانیان، دوایی خوای پەرورەدگاریان ھەوال ئەدا بە شتێ ئەیکەن لە جیھاندا، بە پرسیار لی کردنیان و پاداشت دانەوه یان لەسەر کردەوه کانیان. کەواتە باوەرداران پیوستە لەسەریان خۆیان یگیر نەوه لە جینۆدان بە خواکانی بت پەرستان کە بۆیان رۆنە خوا لەسەر ئەو جینۆدانە سزایان ئەدا.

پرسیار/ بە راستی کەسیک جینۆ بدا بە خوا و بە پیغمبەر ﴿ﷺ﴾ پیوستە بکۆژری، کەچی ئەو نایەتە وا نامازە ئەکا کە ئەو کارە وازی لی ئەهێنری بۆ لای پرسیار و سزادان لە رۆژی دوایدا.

وەلام/ ئەو نایەتە لە مەکە ھاتووەتە خوارەوه لە رۆژیکا موسلمانان لاواز بوون دەستوریان پێ نەدرا بوو بە جەنگ کردن، جەنگ کردنیان لەو کاتەدا وەک ئەوه نەبوو خۆیان بێخنکێن و خۆیان بکۆژن. بەلام لە کاتی هیژدا پیوستە فەرمانی کوشتنیان دەربکری بەھۆی جینۆدان بە خواو بە پیغمەر و نابی ئەو فەرماندانە بوەستیری و کاری پێ نەکری و بخریتە پشت گوی.

قورەیشیەکان ووتیان: تۆ ھەوال بە ئیمە ئەدەی موسا دار دەستیکی ھەبوو کە ئەیدا لە بەردی دوواز دە سەرچاوەی ئاوی لی ئەھاتە دەرەوه، ئەلێ: عیسا مردوی زیندوو نەکردەوه سالتخ خوشتریکی سەسورھینەری ھەبوو، ئادەی تۆیش ھەندێ لەو شتانەمان بۆجی بەجی بکە ئیمە باوەرت پێ ئەهین، پیغمەر ﴿ﷺ﴾ فەرمووی: ئیو چ شتیکتان ئەوی و لاتان خوشە بۆتان داوا بکەم، ووتیان: کێوی سەفامان بۆ بکە بە زیر، فەرمووی ئەو کارەم بۆ کرا باوەرم پێ ئەهین ووتیان: سوێندمان بەخوا نەگەر ئەو شتانەمان بۆ بکە ھی ھەموومان پەیرەوی تۆ ئەکەین، پیغمەر ھەلساو رویشت بۆ پارانەوه لە خزمەت خوادا، دوایی فریشتەیه ھات بۆلای و فەرمووی: تۆ ئەو داخوایەت لی وەر نەگیری لەلایەن خواوە، ئەگەر داوا بکە لەخوا کێوی سەفات بۆ بکا بە زیر. بەلام ئەگەر باوەرت پێ نەهین بە

گویره ی تاقی کردنه وه رابوردوی گهلان نهمانه ی ئیستا ههموویان له ناوئه چن به سزای خوا له جیهانداو بنه بر نه بن. نه ی تو نتوانی وازیان لی بهیتی و گرییان نه دهیتی ههتا خویمان تی نه گهن له راستی نایینی ئیسلام په شیمان نه بنه وه باوه رت بی نه هیتن، پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ نه میانی هه لبراردو، بو رون کردنه وه ی نهو مده به ستانه ی خوی مه زن نه فهرموی.

﴿ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ إِيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا ﴾ وه بت په رستانی مه که سویندیان نه خوارد به خوا به سه ختیزن سویندی خویمان: به راستی نه گهر بهاتایه بو لای نهوان به لگه یه له داخوازی نهوان وهك نهو شتانه ی هاتوره بو لای گهلانی رابوردو به راستی نهوان باوه ر نه هیتن خوا یاریده ی پیغمهری خوی داوه به هیزی کرد به چهن دین به لگه ی تهواو له سهر پیغمه رایه تی پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ به جو ری جیگه بو گومان نه یه لئی بو که سی داوای راستی بکا ههر له بهر راستی به لام بت په رستانی قوره ییش داوای چهن دین کاری پهك خهری تاییه تیان نه کردو نه یان کردن به مهرج بو باوه رهیتانیان به پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾، سویندی سه ختیان نه خوارد که باوه ری بی نه کهن نه گهر وولامی داخوازی به کیان بداته وه، دوایی فهرمانی دا به پیغمهر که بلئی بهوان.

﴿ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ ﴾ تو بلئی به راستی چهن دین به لگه و نیشانه ی ناشکرا لای خوا یه، ههر خوا توانای هه به ناشکرایان بکاو هیچ شتی له تواناو ویستی مندا یه، خوا نه نیرینه خواره وه شتی بی به به لگه به سهر ههموو که سیکا.

موسلمانان ناواتیان نه خواست که خوا وولامی داواکاری بی باوه ران بداته وه به نومیدی ناشتی و باوه رهیتانی نهوان خوا روی فهرموده ی خوی کرد بو لای باوه رداران و فهرموی:

﴿ وَمَا يَشْعُرْكُمْ أَنهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ وه چ شتی که نیشانی ئیوه ی بدا به راستی کاتی هات نهو به لگه و نیشانه یه چ شتی پهیدا نه بی نایا نهوان باوه ر نه هیتن، سویند به خوا نهوان باوه ر نه هیتن نه گهر نهو به لگه و داخوازی به ی نهوان بیتهدی. له باسی مانای نایه تی (۳۷-۳۴) ه نهم سوره ته به دریزی نهو باسه تیپه ریوه.

﴿ وَتَقْلِبُ أَعْيُنُهُمْ وَأَنْصَارُهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنْ بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ ﴾ وە چ شتیكە نیشانی ئیوهی
 بدا کاتی ئیمە وەرئەگیرین دلی ئەوان لە راستی و لە هیچ ناگەن و چاویان وەرگیرین و
 بە راستی نابین و باوەر بە نیشانەکانی خوا نابەرن بە وێنە ئیوهی ئەوان باوەریان نەهیتاوە
 بە پیغمەر یەکم جار. یانی خوا ئەزانێ ئەو بت پەرستانە باوەر ناهیتن دواى هاتنە
 خوارەوی ئەو نیشانانەش داویان کردوون. بیگومان ئەو کەسانە هەر بەردەوام ئەبن
 لەسەر گومرایی پیشووی خۆیان کە لەسەری بوون بەر لە داخواری کردنەکیان، ئەو
 کەسانە شاکردی کاری پرۆپوچن و گومرای ئەکەن بە پیشەى خۆیان هەرگیز دواى
 راستی ناکەون.

﴿ وَكَذَرَهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴾ وە ئیمە واز لەبێ باوەران نەهیتن لەئێوە بێ باوەری و
 یاخی بوونی خۆیان بێ و برۆن و سەرگەردانبێ. هەتا بە چاوی خۆیان سزا ئەهیتن، ئەو
 کاتە هۆشیان دیتەو بە خۆیان و ئەزانن خوا راستە و راستیشی ئەوێ. یانی ئەو بێ باوەرێ
 پاش ئەو بەردەوامن لەسەر گومرایی خۆیان لە گەڵ دانانی ئەو هەموو بەلگە پوانە
 بۆیان دانراوە راستی ئایینی ئیسلامیان بێ ئەزانرا واز لەو بەلگانە نەهیتن. کەواتە چى
 ئەکەن باییکەن هەتا لە رۆژی دوایدا بە سزای کردەوی خۆیان ئەگەن.

سوپاس بۆ خۆی مەزن و بە یاریدەى ئەو خواپە کۆتایی بە نوسینەوی

مانای ئەو دوو جزمە (٦-٧) هات لە رۆژی دووشەممەى رێکەوتی

(٣) ی مانگی موحرەم سالی (١٤٣٠) ی کۆچی بەرامبەر بە (٣٠ / ٤ / ١٩٩٩) ی

زاینی، خۆی خاوەن میهرەبان داواکارم ئەوێ بۆخۆم و خێزان و مۆسڵمانان

چاکە بۆمانی بسازێنە. خواپە لە خۆم و دایکم و باوکم و خوش بێ.

﴿ پښت ﴾

لاږه	باسه كان و بابه ته كان
۴	هه ندي جار دروسته باسكردني دانښتوان به خراپه
۵	سهرچاوه ي ههمو چا كه به دوو شق
۱۲	باسي ماناي مه سيح
۴۵	هه لواسيني نال وښه مانگ له بت په رسته كانه وه هاتره
۳۳	ته ماشاي لاږه (۳۳) هه تا لاږه (۵۲) بكه شتي به نر خيان تيدايه
۷۳	مهرجه كاني سهربريني نازال بو ره و ابووني گزسته كه يان
۷۷	نايا ده ست هيناني
۲۸۱	پښوښته رڼگه بلدي ههمو كه س پروا بولا ي به كار به ده ستان سكالاي خو يان بكدن نهك وهك رڼگه نادرې به ده ژاران

خویندیری هیژا لهم جزمه‌دا نهرکی چاوپیاخشانی نهم هه‌لانه بگره نه‌ستزی خۆت

هه‌له	پاست	لا	دیر	هه‌له	پاست	لا	دیر
ناکه‌نه	ناکه‌ن	٦	٩	نهو	نهو توو	٧٤	٤
میهره‌باه	میهره‌بان	٧	٢٢	خداالله	اخذالله	٨٥	٦
عیسیا	عیسیان	١٢	٢٠	قال الله	و قال الله	٨٥	٨
نه‌په‌ری	نه‌په‌ری	١٥	١٨	مفکم	معکم	٨٥	٨
نایه‌ونی	نایه‌تی	١٧	٤	تريسان	ترسان	٨٦	٢
موسۆ	موساوه	١٩	١٥	لۆ لای	بۆ لای	٨٨	٢٣
به‌امسی	باسی	٢١	١٥	الذین	الذین	٨٩	٩
شتی هیچ	شتی	٣٢	٠٢	هه‌رو	هه‌ر یه‌کی و	٩٠	٢
په‌وانه	په‌وانیه	٣٢	١٨	وله‌لییانه	لییان	٩٠	٥
دروست	دروست کردنی	٣٤	٢	دوایان	داوایان	٩١	٥
وسخۆ	وسخر	٣٤	٩	کومانیان	گومانیان	٩٢	١٣
خرابه	خواپه‌رستان	٣٥	١٢	کو تره	گو تره	٩٤	٣
میهره‌بان	میهره‌بانی	٣٥	١٦	بوشاریان	به‌شاریان	٩٥	١٧
میعلم	فیعلهم	٣٥	١٧	٣-	زیاده‌یه	٩٦	١٢
دایر	دایۆ	٣٨	١٤	تۆ؟	له‌تواناو	٩٧	١٧
بی‌په‌رستنی	په‌رستنی	٣٩	١٧	نیسحاقی	نیساحاحی	٩٨	٤
کردین	کردن	٤١	١٩	خوابو	خوابوناپه	٩٨	١٦
نامسی	ناموسی	٤٣	٩	جوله‌که	جوله‌که‌و	٩٩	٦
فه‌رمانه‌کی و	فه‌رمانه‌کی	٤٦	١٢	یعن بکم	یعلبکم	٩٦	٨
بریاره	بریار	٤٦	١٧	فان	فانا	١٠٤	٤
تخواوه	خواوه	٥٥	٤	که‌مان	جوله‌که‌کان	١٠٤	٢٣
والمحققه	والمحققه	٦٥	١٥	لاقتلک	لاقتلک	١٠٩	٩
کوستی	کوشتی	٦٦	٢	بۆ لای	بۆ لای من	١٠٩	١٤
ماده‌ی	ماوه‌ی	٦٦	٢	اصحال	أصحاب	١٠٩	٢١
خواردان	خوادا	٦٦	٨	هه‌روه	هه‌روه‌ها	١١٣	٥
معجائف	متجائف	٧٠	٩	له‌شتی	له‌شی	١١٣	١٨
خواه‌نه‌ی	خواه‌نه‌کی	٧٢	١٥	خۆتا	خۆتان	١١٧	١٣
گه‌رانه	که‌رانه	٧٢	١٧	په‌رستنه‌کانی	له‌په‌رستنه‌کان	١١٧	١٥
به‌یه‌که‌ویی	به‌یه‌که‌ویی	٧٣	٥	نه‌وانه‌و	نه‌وانه	١١٨	١

هه‌له	راست	لا	دیر	هه‌له	راست	لا	دیر
وازم	واز	۱۳۹	۲	خوردده‌مه‌نی	خواردده‌مه‌نی	۲۱۹	۱۸
باوه‌پان	باوه‌پدارن	۱۴۰	۱۵	مانی	مانای	۲۲۱	۹
بۆ	له	۱۴۰	۱۵	ابناء	أبناء	۲۳۲	۷
بخشی	بخشی	۱۴۲	۱۲	هه‌دنی	هه‌ندنی	۲۳۳	۸
سیاتی	آن یاتی	۱۴۲	۱۶	فهرمانخان	نهمان	۲۳۳	۱۸
والله	الله	۱۴۹	۱	اونزل	آنزل	۲۳۵	۱۸
ضرب الله	حزب الله	۱۴۹	۱۸	قفريشته‌کان	فریشته‌کان	۲۳۶	۴
له‌تیر	له‌پیش تیره	۱۶۰	۱۰	زانایا	زانایان	۲۳۶	۵
ناوان	تاوان	۱۵۲	۱۲	له‌دوره‌نه‌به‌و	به‌دوره‌نه‌به‌و	۲۳۶	۱۷
والأصبار	والأحبار	۱۵۵	۱۹	یکسون	یلبسون	۲۳۷	۴
یضیعون	یصفون	۱۵۵	۲۰	ئه‌وه	ئه‌و	۲۴۰	۹
منبوسطان	مبسوطان	۱۵۷	۱۰	وان نمسك	وان بمسك	۲۴۳	۱
کارچاکه‌ی	کاری چاکه‌ی	۱۶۸	۲	ئه‌وه	ئه‌و	۲۴۳	۱۴
يعتقلون	يقتلون	۱۶۹	۱	لای‌فلح	لايفلح	۲۴۷	۱۲
بو	به‌ناوی	۱۷۰	۵	فه‌زی	نه‌زری	۲۴۹	۹
برپاری	برپاری	۱۷۲	۱۹	ئه‌کرن	نه‌کردن	۲۴۹	۷
دیتاری	دباری	۱۷۵	۱۰	به‌پاستی	به‌پاستی نیه	۲۵۰	۱۶
هه‌وه‌ک	هه‌روه‌ک	۱۷۶	۲۱	پلیه‌وه	پایه‌و	۲۵۱	۳
ئه‌که‌ینه	ئه‌که‌ینه‌وه	۱۸۶	۴	گفتوگۆ	گفتوگۆو	۲۵۴	۳
او‌کذبوا	و‌کذبوا	۱۸۶	۲۳	اطهرهم	اکثرهم	۲۶۳	۴
رۆژ‌گرتن	رۆژو‌گرتن	۱۹۰	۲	مثالکم	امثالکم	۲۶۴	۵
فیها	فیهما	۱۹۱	۶	هه‌تا	هه‌تانه	۲۶۴	۱۰
هه‌شتی	هه‌رشتی	۱۹۲	۱۶	ناشکران	ناشکرا	۲۶۴	۱۳
شویند	سویند	۲۱۱	۴	وضراء	والضراء	۲۶۹	۱۹
ئه‌په‌ستن	ئه‌په‌ستن	۲۸۶	۵	بالفطرة	بالغداة	۲۷۷	۹
ئه‌خۆن	ئه‌خۆین	۲۱۲	۲۱	به‌خیر	به‌خیر	۲۷۷	۱۳
یتومان متمها	یقومان مقامها	۲۱۳	۵	په‌رستان سو	په‌رستان و	۲۸۱	۱۲
اشتحق	اسحق	۲۱۳	۹	تتعجلون	تستعجلون	۲۸۳	۱۲
راسپه‌روه‌کان	راسپه‌روه	۲۱۴	۱	انتم	ثم انتم	۲۸۸	۸
راسپه‌روه‌کان	راسپه‌روه	۲۱۴	۲	هه‌رشه	هه‌رشه‌یه	۲۸۹	۱۸

ههله	راست	لا	دیر	ههله	راست	لا	دیر
فریبی	فریبی	۲۹۱	۲۱	لایان	لایان	۳۱۶	۷
حمیم	من حمیم	۲۹۳	۵	خالق	خالق	۳۲۲	۳
تدعون	التدعون	۲۹۴	۱	زینده‌ی	زینده‌یه	۳۲۳	۱۵
رِزگارویی	رِزگاری بی	۲۹۴	۶	توانا	توانای	۳۲۴	۱۲
خوای	خوا	۲۹۷	۱	که‌م	به‌رده‌وام	۳۲۸	۳
پیش	پیش	۲۹۸	۱۷	بفقهون	بفقهون	۳۲۸	۱۷
الأفلین	الضالین	۳۰۰	۱۶	دلّیان به	دلّیان	۳۳۰	۱۰
بنه‌ویه	منه‌ویه	۳۰۳	۱۳	وجعلوه	وجعلوا	۳۳۲	۱
کرون	کردوون	۳۰۴	۱۹	کردوه‌ته‌وه	رونکردوه‌ته‌وه	۳۳۲	۹
عیسی	عیس	۳۰۷	۱۴	وینه	وینه‌ی نه‌و	۳۳۳	۹
په‌رِیز بوونی	په‌رِیز بوون	۳۱۱	۲	سروش‌ت	سروش	۳۳۵	۹
خو‌یان	خوایان	۳۱۲	۲	به‌راستی	راستی	۳۴۰	۳

